

KATONA
LOGISZTIKA
Anyagi-Technikai Biztosítás

4. ÉVFOLYAM
1996. 3. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCSEF-ség belső kiadványa

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

TARTALOMBÓL :

- Parancsnoki és törzshadijének tapasztalatai
- A haderóátalakítás hatása a gépesített hadtest hadműveletének anyagi-technikai biztosítására
- A harckocsi és harcjármű fegyverzet fejlesztésének lehetőségei
- A NATO minőségbiztosítási szervezete, struktúrája, feladatai és részvétele a "Partnerség a Békéért" programban
- Egy NATO konferencia és tanulságai, avagy a termékazonosítási rendszer fejlesztése

1996

3

MH ATFCSE-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Fehérvári Tamás, Domine János,
Svéd László, Szenes József, Halász Csaba,
Szenes Zoltán, Csűrös János,
Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő Szűcs László
Felelős szerkesztő Tóth József
Felelős kiadó Littomiczyk János

Készült: 270 példányban
Egy példány: 124 lap

KATONAI LOGISZTIKA

PARANCSNOKI ÉS TÖRZSHADIJÁTÉK TAPASZTALATAI

Dobó Péter, Baranyi Ferenc¹

Az MHP-ság éves felkészítési tervének megfelelően március hónapban az MHP-ság és középszintű vezető törzsek bevonásával parancsnoki és törzshadijáték került levezetésre.

A beállított téma modellezése során szerzett tapasztalatok az új szervezetek összekovácsolásán túl, a gazdasági környezetben bekövetkezett módosulások, a harceljárások változása a további logisztikai szervezési és tervezési feladatokra lényeges hatást gyakoroltak.

A teljesség igénye nélkül fogalmazódott meg cikkünk, melynek célja az általánosítható tapasztalatok közreadása.

A parancsnoki és törzshadijáték témája volt:

Az MH teljes készenlétbe helyezésének és a hadászati-védelmi hadműveletének előkészítése.

Célja volt:

- az MHP és a bevont törzsek gyakoroltatása a védelmi hadművelet előkészítésében;
- a létrehozott új parancsnokságok begyakoroltatása, összekovácsolásának biztosítása;
- az új szervezetű katonai szervezetek alkalmazási elveinek modellezése.

A fenti célkitűzések alapján került meghatározásra a hadijátékba bevont logisztikai szakmai állomány gyakoroltatási célja is.

¹ Dobó Péter vezérőrnagy, MH Anyagi-technikai főcsoportfőnök-helyettes, Baranyi Ferenc alezredes, MH ATFCSF-ség Hadműveleti és Kiképzési osztály, kiemelt főtiszt

MH parancsnokság szintjén:

- az MH ATFCSF-ség szolgálatfőnökségei hadászati, hadműveleti ismereteinek bővítése;
- a minősített időszak szakági feladatainak elemzése, a megszervezés gyakoroltatása;
- a készenlét fokozása, szakági feladatai gyakorlása a tervezés és együttműködés kérdéseiben;
- a védelmi hadművelet logisztikai biztosítása megtervezése, megszervezése kérdéseiben a jártasság növelése.

Hadtest és hadosztály szinten:

- a központi logisztikai biztosítási rendszerre alapozva az új struktúrájú logisztikai szervek működésének modellezése;
- a háborús szakutasítás tervezet előírásai alkalmazhatóságának vizsgálata;
- a vezetési rendszer változása miatt bekövetkezett módosítások alapján a munkacsoportok célszerű kialakítási rendjének vizsgálata;
- a csapatszintű szállítás centralizált és decentralizált megszervezésének vizsgálata;
- a biztosítási rendszerbe belépő új ellátási elemekkel való együttműködési kérdések tanulmányozása.

A kitűzött céljaink elérése érdekében több előkészítő rendezvényt és foglalkozást szerveztünk és vezettünk le. Ezek közül néhány fontosabb:

1.) Az MH ATFCSF hadászati-hadműveleti szakkiképzési csoportjában meghívott előadókkal elméleti felkészítést hajtottunk végre. *Ezen belül kiemelt figyelmet fordítottunk:*

- a hadműveleti előkészítés újszerű kérdéseire, elveire;
- a minősített időszak feladataira;
- a készenlét fokozása és az új harcászati rendszer összehangolására és ennek logisztikai biztosítására;

- a nemzetgazdasági szervekkel való együttműködés gyakorlatának elemzésére.

2.) A középszintű vezető szervek logisztikai főnökségeivel konzultációkat vezettünk le, ahol a háborús vezetési csoportosításokat, a kidolgozandó okmányok tartalmi, formai kérdéseit egyeztettük.

3.) A HM Védelmi Hivatal szervezésében Kecskeméten, a Bács-Kiskun megyei közgyűlés elnökének részvételével öt megye Védelmi Bizottsági titkáraival konzultáció és feladategyeztetés került végrehajtásra.

Gyakorlatilag a parancsnoki és törzshadijáték kezdetére néhány elvi kérdés kivételével felkészülésünket elvégeztük, **tisztázódtak azok a feszültségforrások**, amelyekkel a "tényleges" hadműveleti helyzetben külön is kellett foglalkoznunk.

Tisztázatlan volt és maradt is a hadijáték befejeztével az 1998-as hadrend alkalmazásának a szervek eltérő megközelítésében értelmezett harcértéke, a prognosztizált technikai, anyagi háttér, valamint a nemzetgazdasági teljesítő kapacitások kompatibilitásának megítélése.

Talán kevésbé érthetőek az előzőek, de egy ilyen jellegű feladatnál **nem elegendő csak a szervezeti keretek egységesítése, elengedhetetlenül szükséges a követelmények reális háttérének elemzése is**, ami egy perspektívikus szervezeti rendnél még csak fikció lehet (javító szervezetek, nemzetgazdasági infrastruktúra, stb.), mivel a háborús adattárak és számvetések a reális kapacitásokat tartalmazzák.

Hasznosítható tapasztalatok

A végrehajtott hadijáték összességében rávilágított arra, hogy az ilyen típusú feladatokra **szükség van, nem csak a törzsek összekovácsoltságának javítása érdekében, hanem hozzájárulnak a hadműveleti tervezés reálisabbá tételéhez, a tényleges anyagi-technikai helyzet számbavételének következtében kényszerűen megjelenő korlátok felismeréséhez, ezek feloldási útjainak és módjainak feltárásához.**

A hadijáték céljai között nem szerepelt a védelmi hadművelet konkrét megtervezése, megszervezése, megvívása előtti időszak feladatainak

tényleges kidolgozása, de ezeket az etápokot pontosan a logisztikai biztosítás feladatrendszerének egymásra épültsége miatt nem lehet kihagyni.

Itt olyanokra gondolunk, mint **az erők rejtett növelése, a készenlét fokozása, a felvonulás és ezen feladatokkal egyidőben megvalósuló folyamatok következetes végigjártása**, a folyamat akadályainak és következményeinek számbavétele, a reális helyzetértékelés és elhatározás meghozatala érdekében.

Különösen sok gondot okoz a logisztikai biztosítás rendszerében, annak reálfolyamatában a hadműveleti időugratás, ugyanis az anyagi-technikai (logisztikai) biztosítás időszakonkénti lépcsőfokai, egymásra épültségük miatt nem léphetők át és nem hagyhatók ki.

Vissza-visszatérő gond, hogy az idő rövidege miatt csak elnagyolva, a főbb összefüggések elemzésével foglalkozunk az adott hadműveleti feladat keretei között. Elfogadunk olyan eseményeket végrehajtottnak, mint a katonai szervezetek mogósítása, "M" összekovácsolási feladatok végrehajtása, a készenlét elérése, a felvonulás végrehajtása és az alkalmazási körletek elfoglalása.

Úgy gondoljuk, nem kell azt bizonyítani, hogy míg időben idáig eljutunk, mennyi olyan feladat, esemény következik be, amelyek alapjaiban megkérdőjelezhetik a béke helyőrségben előzetesen kialakított elgondolások, biztosítási rendszerek realitását.

Konkrét példával élve *a hadműveleti feladatban megfogalmazzuk, hogy a nemzetgazdasági igények kielégítése 4 hónappal a feltételezett hadműveleti idő előtt megkezdődtek és teljesítésük időarányos, a hadművelet kezdetére be is fognak fejeződni.* Már amikor ezt kényszerűségből megfogalmazzuk, tisztában voltunk azzal, hogy ez irreális beállítás, de nincs és nem is volt módunk lemodellezni, hogy akkor még lesz e lehetőség importra vagy sem, lesz e gyártókapacitás vagy sem.

Mégis, hogy induló adatok legyenek, kénytelenek vagyunk irreálisnak tűnő feltételezésekből kiindulni, míg ha időugratás nélkül végigjártuk az eseményeket, az akkori realitásokból kiindulva szerezhetnénk meg azokat a tapasztalatokat, *amelyek figyelmen kívül hagyása egy adott szituációban katasztrófát okozhat.*

Igen fontos tapasztalat, hogy a **Magyar Honvédség Parancsnoksága önállóan, a hiányzó anyagi háttér miatt nem tervezhet tevékenységet.** A gazdasági rendszer megváltozása, a törvényi szabályzók igénylik a *HM Védelmi Hivatal és a Megyei Közgyűlések illetékeseinek bevonását is* a tervezés és a logisztikai biztosítás végrehajthatósága érdekében.

A hadijáték bebizonyította az anyagi-technikai szolgálat területén a jelenlegi béke és háborús szervezeti keretek módosítási szükségességét:

- az előjárói megerősítés szükséges az alsóbb tagozatok részére, mivel ilyen szertvezetük nincs;
- felsőszintű vezető szerv csapatvezetési funkcióval foglalkozik;
- nemzetgazdasági kapcsolatokat kell fenntartani, de egy-két személyes szolgálatokkal ez nehezen megvalósítható.

A fentiekből logikusan következik, ha a megerősítésre szánt erők, eszközök az alkalmazókhoz vannak szervezve *kettős eredményt érünk el:*

- nincs szükség átalárendelésre;
- a felsőszintű vezetés feladatköréből a csapatvezetési funkció kikerül.

A készenlét fokozása csak abban az esetben valósítható meg a konkrét anyagi szükséglet megléte esetén is, ha azok (tároló, kiadó szervezetek) minimum az ellátandó szervezetekkel egyidőben, de jobb, ha előbb kerülnek feltöltésre, kiegészítésre.

Az "M" szakállomány minőségi biztosítása és a hadművelet legkülönbözőbb irányokba való kialakulásának eshetősége szükségessé teszi a meghagyás, a hadkiegészítés és a mozgósítás rendszerének hasonló tervezési, szervezési elvek szerinti megvalósítását. A nemzetgazdasági igények kielégítése csak akkor lehetséges, ha a fenti elveket következetesen alkalmazzuk, már a béke állapot időszakában a tervezésben, de különösen érvényt szerzünk ennek a végrehajtás során.

A felvonulás közlekedési biztosítása jelenlegi rendszeréből a nem kellő hatékonysággal működtethető *ellenőrző áteresztő pont századok ki-*

váltása szükségszerűen jelentkező igény. A rendelkezésre álló közúti komendáns erők szervezetenként ezen feladatnak megfelelnek, rendelkeznek mindazon feltétellel (diszpécser pontok, forgalomszabályzó őrsők, híradó erők és eszközök), amelyek biztosíthatják ezen feladat szervezett, feszes végrehajtását. **Ehhez az ellenőrző áteresztő pont századok létszámánál kisebb, béke állapotban felkészített közúti komendáns erők lennének szükségesek.**

A közúti mozgásokra a meglévő úthálózatból kijelölt katonai gépkocsiutak rendszerére, berendezésére, fenntartására is hatást gyakoroltak a MH középtávú átalakítása során bekövetkezett változások. A csökkentett szervezeti és létszámkeretek miatt kevesebb lehet a jól berendezett katonai gépkocsiút hossza, ezzel szemben nő a járőrözéssel felügyelt út nagysága. *A hagyományos központi és csapatutak rendszerében berendezésre kerülhetnek a csapatutak teljes hosszban, míg a központi tagozatban a felügyelet lesz a jellemző.*

Az anyagszállítások területén a vasút működőképességének megőrzése, a kirakó állomások működtetése meghatározóbbá vált a csökkentett közúti szállító kapacitások miatt. Ezek alkalmazása elsősorban a nagytömegű, homogén anyagfajták (műszaki, erődítési, lőszer és üzemanyag) területén lehet jelentős.

Újszerűen alkalmazhatók az **átrakó zászlóaljok**. Feladatrendszerük kiegészülhet - az átrakó körlet működéséig - a sérült technika gyűjtőhelyeken felhalmozott, elszállításra váró technikai eszközök berakó állomásokon történő berakásával.

A szállítási feladatok centralizált, decentralizált tervezési, szervezési módszere alkalmazását tovább kell vizsgálni. Bármely módszer alkalmazását is vizsgáljuk, az egyértelműen látszik, hogy *a szállító szakembereket* bármelyik tervezési folyamatot is vesszük figyelembe nem lehet nélkülözni.

A közlekedési biztosítás szerves részét képező csapat és anyagszállítás csak egységes rendszerben valósulhat meg. A feltételek megteremtése - szállítási ágazatok tárgyi és személyi szükségleteinek - tervezése, az úthálózat fenntartása, helyreállítása, a nemzetgazdasági erőforrások honvédségi célú felhasználása, a koordináció a felsőszintű vezető szerv felelősségével kell, hogy megvalósuljon.

Az anyagi biztosítás területén az új hadműveleti elvekhez és harcéljárás módokhoz igazodva a jelenleg érvényben lévő - még a VSZ idejéből örökölt - hadi és felhasználási normákat át kell alakítani.

A honi területen végrehajtott tevékenységet, azok intenzitását is figyelembe véve újragondolandó **a készletképzés nagyságrendje is.**

A felhasználási normák és a készletképzés új alapokra helyezésének vezérgondolata lehet az adott csapat, adott feladatra történő önállósítása, anyaggal történő ellátása. A megalakítandó készlet nagyságát a következő feladatokat is figyelembe véve szükséges meghatározni, természetesen egy megbízható nagyságrendű tartalék készlet kialakításával.

Az anyagellátásban továbbra is meghatározónak tekinthetők - a raktárak számának várható csökkenése miatt - az anyagtároló és üzemanyag tároló kiadó körzetek. Ezekre az ellátás mellett jelentős szerep hárul a központi készletek széttelepítése érdekében is.

A technikai eszközök javítási rendszere átalakításra szorul. A csapattagokban meglévő javító szervezeteket a helyszínen végrehajtható kisjavítások elvégzésére, a középjavítások 20-30 %-os végrehajtására kell felkészíteni.

A középjavítás át nem fogott részét és a nagyjavítást, teljes egészében a nemzetgazdaságra kell áttérhelni, természetesen megteremtve ennek személyi és tárgyi feltételrendszerét.

Az eszközök javításának ilyen szükségszerű megosztása a javítóanyag-ellátásban is új problémákat vet fel. Béke állapotban csak az MH-ban használt technikai eszközök után felhalmozott javítóanyagból *el kell látni az igényeknek megfelelően a polgári javító bázisokat is*, melynek rendszere még nem kiforrott.

A nemzetgazdaságból biztosított technikai eszközök javítására az MH szervezetei sem szakállomány, sem javítóanyag tekintetében nincsenek felkészülve, várhatóan ezen eszközök kisjavítása is a nemzetgazdasági erőforrásokra terelődik át.

A klasszikus értelemben vett tagozatokon áthúzódó vontatási utak módosulnak. A szervezeti változás következtében vontatási utakat csak

a gépesített hadosztály tagozatban szükséges működtetni, a sérülttechnikai gyűjtőhelyről elszállítandó technika berakó állomásig.

Az egészségügyi biztosítás területén a segélynyújtás mérve közelebb került a csapatokhoz. A csapatszintű új egészségügyi szervezetek tevékenységének modellezése alapján lehetővé válik, hogy zászlóalj szintű egészségügyi szakaszoknál életmentő első orvosi segély, míg dandár szintű egészségügyi századoknál életmentő szakorvosi segély nyújtsunk a sérülteknek, ezzel is növelve a túlélés esélyeit.

A harcoló csapatok tevékenységi körzetének nagyságát figyelembe véve **az egészségügyi dandárt célszerű megosztva alkalmazni**, olyan igénnyel, hogy a szállítási távolságok ne nőjenek, de a telepített tábori intézetek a harctevékenységtől megbízható távolságban, biztonságosan tudjanak működni.

Mind-e mellett felvetődött az egészségügyi dandár szervezeti és működési rendje újragondolásának szükségessége, mivel az adott harctevékenységi területen az infrastuktúrától függően előtérbe kell helyezni *az egészségügyi szervezetek tábori jellegű elhelyezésével szemben a stacionér bázisokon történő működtetés feltételeinek megteremtését.*

A vezetési pontok rendszerének átalakítása, az anyagi-technikai főnökségek létszámának drasztikus csökkentése **alapjaiban módosította a logisztikai vezetést.**

Módosítani kellett a szárazföldi csapatoknál a hadtest és hadosztály szinten **a munkacsoportok összetételét, a funkciókat.** A váltásos munkarend bevezetésére egy-egy szolgálat területén (műszaki-technikai szolgálat, vegyvédelmi-technikai szolgálat, üzemanyag szolgálat, ruházati szolgálat, ételmezési szolgálat) nincs lehetőség.

A gépesített hadosztály szinten a tervező csoportok létrehozását nem teszi lehetővé a tervező alosztály kettő fős létszáma.

Kiemelkedő jelentőségű feladattá vált **az együttműködés megszervezése és folyamatos fenntartása.** Ezen tevékenységben markánsan két igény fogalmazható meg. Az egyik a belső ellátó, ellátandó szervezetek közti folyamatos együttműködés, a másik a külső nemzetgazdasági erőforrások igénybevitelével kapcsolatos feladatok tervezése és szervezése.

Az **elhelyezési szolgálat** beintegrálódása óta első ízben gyakoroltak a logisztikai vezető szervek ilyen összetételben. Figyelembe véve az elhelyezési szolgálat több irányú tevékenységét - a béke objektumok üzemeltetésének továbbvitele, lakásfenntartás, tábori elhelyezési szakanyagbiztosítás - **szükséges a háborús szervezetük felülvizsgálata**, módosítása, az úgynevezett "*elvonuló*" elhelyezési szolgálatok kialakítása.

A parancsnoki és törzshadijátékon felmerültek nem konkrétan a logisztikai biztosítás feladatkörébe tartozó egyéb kérdések is. Ilyen **az elhunytakkal** kapcsolatos tevékenységek átfogó vizsgálata. A jelenlegi szabályozás ezt az anyagi-technikai főnöki hatáskörbe utalja. A módosult szervezeti keretek (új szervezetek), mint a humán és lelkeszi szolgálat megjelenése, értelemszerűen felveti a hatáskörök és feladatok átrendezésének igényét, és az anyagi-technikai szolgálatok ezen feladat alóli mentesítését.

A parancsnoki és törzshadijátékon a vizsgálat tárgyát képezte **a háborús anyagi-technikai szakutasítás tervezet alkalmazhatósága**. A tapasztalatok egyértelműen igazolták, hogy az abban lefektetett elvek jók, alkalmazhatóak, természetesen a szervezeti változásokból adódó módosítások figyelembevételével.

Összességében megállapítható, hogy a parancsnoki és törzshadijáték levezetése jól szolgálta az átmeneti időszakban is a törzsek, a logisztikai vezető szervek összekovácsolását. A tapasztalatok és azok feldolgozása rávilágított olyan korlátokra és szükségszerűen jelentkező problémákra, melyek megoldására a haderőátalakítás folyamatában számolnunk kell.

A DÉLSZLÁV VÁLSÁG BÉKÉS RENDEZÉSÉNEK VÉGREHAJTÁSÁT BIZTOSÍTÓ ERŐK (IFOR) LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK HELYZETE

*Komondi Márton*¹

Több szerző közreadta már tapasztalatait, észrevételeit az IFOR tevékenységében résztvevő **Magyar Műszaki Kontingens** felkészítéséről, tevékenységéről, melyekkel messzemenően egyetértek.

Ismereteim szerint azonban nem készült a Délszláv válság békés rendezésének végrehajtását biztosító (IFOR) erők **magyar vonatkozású logisztikai biztosítását elemző dolgozat**, mely több, mint a magyar műszaki kontingens biztosítása.

Ezért és az IFOR tevékenység félidejéhez érve alkalom kínálkozik a végrehajtott feladat áttekintésére, a más nemzetiségű és a magyar kontingens logisztikai biztosítása tapasztalatainak megvonására, *melyet az alábbiakban megteszek.*

1.) Időrendi áttekintés:

Az Országgyűlés 112/1995. (XII.2.) határozatával hozzájárulását adta, hogy a délszláv válság békés rendezését szolgáló megállapodás végrehajtását biztosító IFOR erők egységei Magyarország területén átvonulhassanak, átmenetileg állomásozhatnak és ennek keretében repülőgépei az ország légterét, valamint kijelölt repülőtereit igénybe vehessék.

Az Országgyűlés 114/1995. (XII.12.) határozatában pedig engedélyezte, hogy az IFOR erők kötelékébe a Kormány korlátozott létszámú - nem több, mint **500 fős - magyar műszaki kontingenst alakítson meg, készítsen fel és küldjön ki alkalmazási területre.**

1 Komondi Márton ezredes, MH Hadtápcsoportfőnök-helyettes

Az Országgyűlés döntése alapján a Kormány 2350/1995. határozatában felvállalta a Magyar Köztársaság részvételét az IFOR erők feladatai végrehajtásának biztosításában.

Ennek érdekében felhatalmazta a honvédelmi és a külügyminisztert, hogy az érintett miniszterek bevonásával megállapodjon az IFOR-ban résztvevő államok kormányaival az átvonulás, az átmeneti állomásozás és a pénzügyi kérdések tárgyában - továbbá tárcaközi munkabizottságot hozott létre a **Békebiztosító Erőkkel** kapcsolatos feladatok koordinálására, melynek vezetője a HM katonai ügyeket felügyelő helyettes államtitkára lett.

Ezzel egyidőben a **HM Elektronikai Igazgatóság** keretében, a SOFA Egyezmény IX/2. pontjával összhangban **Logisztikai Igazgatóság** került létrehozásra, amelynek feladata - az egysatornás ellátási rend keretében - valamennyi gazdasági kihatással, térítési igénnyel járó polgári és katonai jellegű IFOR szükséglet szerződéses rendezése.

A honvédelmi miniszter az 57/1995. számú utasításában intézkedett, hogy az IFOR erőkkel kapcsolatos feladatok végrehajtása érdekében az MHPK-a hozzon létre **MH Operatív Csoportot**, (MHOCS) amely a feladatok végrehajtásával **megbízott amerikai szakértőkkel, valamint a Határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága, az Országos Rendőrfőkapitányság, a Kormányzati Frekvenciagazdálkodási Hivatal és a Logisztikai Igazgatóság** kijelölt szakembereivel szorosan együttműködve - térítési igény esetén a Logisztikai Igazgatóság útján megkötött szerződés alapján - tervezzé, szervezzé, koordinálja az IFOR erők átvonulásával, átmeneti állomásozásával - ideértve az állomásozás ideje alatt az IFOR szervezetek felkészítését és az IFOR tevékenységhez szükséges vezetési, logisztikai feladatok ellátását is - továbbá az ország légtérének és kijelölt repülőtereinek igénybevitelével összefüggő, Magyar Honvédséget érintő feladatokat.

Egyben meghatározta, hogy az MHOCS vezetője a Kormány 2350/1995. (XI.22.) határozata 4. pontjában létrehozott MH parancsnok-helyettesi beosztást betöltő személy, aki részére biztosítani kell mindazokat a jogokat és feltételeket, melyek lehetővé teszik a feladatok folyamatos és zökkenőmentes végrehajtását.

A honvédelmi miniszter 58/1995. (HK 31.) HM számú utasításában intézkedett az IFOR kötelékben résztvevő magyar műszaki kontingens megalakítására, felkészítésére, felszerelésére és mindenoldalú biztosítására.

A Magyar Honvédség Parancsnoka a 69/1995. számú intézkedésében 1995. december 07-én intézkedett az MHOCS létrehozására, tevékenységének mindenoldalú biztosítására. Törzsének állandó állománya a **Honvéd Vezérkar Szemlélők** elhelyezési körletének bázisán került elhelyezésre.

Az MHOCS vezetője: (Kormányhatározat alapján) Bíró Béla altábornagy, MH PK helyettes, függetlenített beosztással látja el feladatát. Az MHOCS vezető általános helyettese: Mráz István dandártábornok, Hadművelési Főcsoportfőnök első helyettes (megbízással). Az MHOCS vezető anyagi-technikai helyettese: Komondi Márton ezredes, MH hadtápcsoportfőnök helyettes (megbízással). Az MHOCS vezető műszaki helyettese: Dr. Tompa János dandártábornok, MH műszaki főnök (megbízással). A törzs főnöke: Forgó József ezredes (függetlenített beosztással). Az MHOCS törzsének állományát a HVK Szemlélők teljes szervezete képezte, kiegészítve az MH SZFCFSF-ség, a ZMKA műszaki tanszék, az MH RELÉFCSF-ség és az MHREK állományából 1-1 fővel (eredeti beosztásuk alól ideiglenesen felmentve).

Napjainkra ezen állandó állomány - a feladatok csökkentésével arányosan - csökkentésre került.

Az MHPK-a 70/1995. számú intézkedésében meghatározta a magyar műszaki kontingens létrehozásának, felkészítésének, felszerelésének és mindenoldalú biztosításának Magyar Honvédséget érintő feladatait, egyben felső szintű irányítását az MHOCS-ra ruházta.

A felsorolt fontosabb határozatok, utasítások és intézkedések mellett természetesen több alsóbbrendű FCSF-i, CSF-i és főnöki intézkedések jelentek meg az IFOR tevékenységgel kapcsolatban, melyek részletezése itt és most nem szükséges.

Az általam kiemelt jogszabályok keletkezési időpontjait és a valós tevékenység beindítását figyelembe véve megállapítható, hogy rendkívül

szoros időrendet követelt meg ez a feladatsorozat úgy a jogalkotók, mint a végrehajtók részéről.

2.) Az IFOR erők magyarországi átvonulása és átmeneti állomásozása logisztikai biztosításának helyzete

Az MHOCS vezető állományával még a szükséges döntések meghozatala előtt (1995. november 13-án) megkezdtek az amerikai munkacsoporttal a Magyar Honvédség laktanyái, repülőterei és gyakorlóterei szemrevételezését.

Többszöri pontosítás és egyeztető tárgyalás (ismételt szemrevételezés) után az amerikai fél azt kérte, hogy **Taszár repülőteret és Kaposvár Fűred-II. laktanyát** az igény szerinti létesítményekkel ideiglenes használatra bocsátsuk rendelkezésükre az amerikai IFOR erők átvonulásának biztosítása, illetve az őket ellátó logisztikai bázis kialakítása céljából.

Mint tudjuk, a későbbiekben az **"É-i dandár"** részére a **pécsi elhelyezés, illetve az amerikai katonák kiképzésére a tatárszentgyörgyi gyakorlótér** igénye is felmerült, mely szintén kielégítést nyert.

Ez a kérdés - melyet a magyar Kormány elfogadott és utasította MHPK-t az igény kielégítésére - egy sor **azonnali intézkedés és rendszárbály bevezetését** tette szükségessé.

Intézkedni kellett a Taszáron állomásozó 31. hc.repülőezred béke-működésének ideiglenes módosítására, harckészültségi feladatának át-szervezésére, készültségi szolgálatának megszüntetésére, állományának (köztük az alapkiképzést végző újoncállomány), harci-technikai eszközeinek átcsoportosítására az akkori MH Légvédelmi Parancsnokság más alárendelt katonai szerveihez - nem utolsó sorban az igényelt objektumok kiürítésére, anyagok átcsoportosítására és a létesítmények átadására az amerikai fél részére.

Kaposvárott hadműveletileg kisebb volumenű, szerkezeti összetételében azonban bonyolultabb feladatot kellett megoldani. Négy katonai szervezet (KKP-ság, vb.z., elló. és javító z-ak) felszámolását és **egy új katonai szervezet (Logisztikai Ezred)** felállítását, két laktanya állományának, haditechnikai eszközeinek és anyagi készleteinek egy laktanyába

való átcsoportosítását, két béke gazdálkodást folytató katonai szervezet egy gazdálkodási rendszerbe történő összevonását kellett végrehajtani nem több, mint egy hét alatt.

A feladatokat bonyolította egy felől, hogy felső szintű döntések, utasítások, intézkedések megjelenése előtt - szóbeli parancsra - kellett megkezdeni az átcsoportosítást, másfelől a rendkívül rövid idő miatt csak az érintett állomány áldozatvállalása volt a biztosítéka a határidő betartásának.

Utólag értékelve a tevékenységet megállapítható, hogy mindkét helyőrségben rendkívül fegyelmezett, felelősségteljes hozzáállással határidőre megteremtették az átadás feltételeit. A sietségben természetesen becsúsztak hibák is, azok azonban nem voltak szándékosak és kijavíthatatlanok.

A létesítmények átadás-átvétele során az amerikai fél egyfelől nagyfokú megértést és korrektséget tanúsított, másfelől roppant óvatos, halogató taktikát alkalmazott. Pl.: az eredetileg kijelölt objektumokat és berendezési tárgyakat gyakorlatilag "*csont nélkül*" átvette, de okmányilag jóval később rendeződött. Vagy fokozatosan növelte objektum igényeit mindkét helyőrségben, de főleg Taszáron. Vagy nagyon sürgősen (éjjeli riasztással, hétvégén) kértek ágybetéteket, olajkályhákat, vaságyakat, légkondicionáló berendezést, stb. - amikor leszállítottuk (Bp., Karcag, Miskolc) nem volt átvevő, több napig az alakulótéren tárolták azokat.

Végül is mire a főerők felvonultak, a helyzet normalizálódott mindkét helyőrségben. A bérlemények, szolgáltatások, kölcsönzési díjak kialakult rendszere működik, a szerződéses kötelezettségeket és a pénzügyi elszámolásokat a Logisztikai Igazgatóság egyre "*olajozottabban*" végzi.

A Magyar Honvédség központi és a csapatok készleteiből biztosítottuk: a pihentetési anyagokat, az irodai berendezéseket, a konyhai berendezéseket, mosdó és WC konténereket. *Mindezekért a havi bérleti költség: Taszáron 904.786 Ft, Kaposváron 167.680 Ft, Táborfalván 171.201 Ft. Agyremű anyagok összesen: 12.202.800 Ft. A Magyar Honvédség készleteiből a kölcsönnyagok havi bérleti díja mindösszesen: 13.446.467 Ft.*

Az elhelyezési objektumok és létesítmények bérletén és a fent említett anyagok, berendezések kölcsönzési díján kívül a Magyar Honvédségnek más alapvető költségvetési bevétele nem származik az amerikai IFOR erőktől.

Az amerikai fél szolgáltatásait többségében magyar állampolgárok és cégek végzik. Pl.:

Szállítás: polgári vállalatoktól igényelnek teherautókat, trélereket, üzemanyag szállító gépjárműveket.

Építkezés: útépítést, taszári lőszerbázis építését, taszári repülőtér, laktanya, kaposújlaki repülőtér kerítés építését magyar cégek és vállalkozók végezték.

Rakodás: vasúti, közúti rakodáshoz magyar darukat és gépkezelőket vesznek igénybe.

Üza.ellátás: a MOL végzi (főleg Dombóvár telephelyről) Magyarországon és Boszniában is a hajtóanyag ellátást.

Élm.ellátás: Magyarországról csak zsemlét, tojást, ásványvizet szereznek be. A konyhai személyzet 80 %-a magyar állampolgár. (Táborfalván sajátos).

Ruh.ellátás: mosatást magyar vállalattal végeztetik (sajnos nem a Centrál Mosodák RT-vel).

Gjmű.bizt.: A Magyarországon használt autóbuszokat és személygépkocsokat 90 %-ban magyar cégektől bérlik. A gépjárművezetők - amerikai gépjárművön is - többségében magyar állampolgárok.

Összességében az 1995. december 08 - 1996. június végéig az amerikai fél megközelítőleg 35 Millió USD fizetett ki Magyarországon munkadíj, bérleti díj, anyagköltség és szállítás címén az államnak, vállalatoknak és vállalkozóknak.

Az IFOR erők forgalma Magyarországon összesítve az 1996. június 30-i helyzet alapján:

a.) *Légiforgalom:* belépett: 2195 repülőeszköz
kilépett: 2119 repülőeszköz
átrepült: 144 USA, 158 orosz repülőeszköz
Mo-n tartózkodik: 76 (50 re., 26 hel.) repülőeszköz.

b.) *Gépjárműforgalom:* áthaladt 1121 gépjárműoszlop, mintegy 22.250 db gép-és harcjárművel.

c.) *Vasúti forgalom:* USA 384 vasúti szerelvény
É.dd. 32 vasúti szerelvény
Magyar 6 vasúti szerelvény
Egyéb 29 vasúti szerelvény
Összesen: 451 vasúti szerelvény

d.) *Személyi forgalom:* belépett 62.914 fő
kilépett 58.954 fő
Mo-n tartózkodik: 3.960 fő

A fenti jelentős forgalom lebonyolítása rendkívül fegyelmezett és összehangolt munkát igényelt úgy a tárcaközi bizottságban, mint az MHOCS állományába beosztott szervektől és a konkrét forgalmat irányító-, ellenőrző-, végrehajtó állománytól. Természetesen e területen is voltak "bakik", türelmetlenségek és meg nem értések, de a felmerülő gondok, problémák operatív lerendezésére minden fél és szervezet partner volt.

Nagy pozitívumként értékelhető, hogy az eddigi magyarországi IFOR forgalom jelentősebb baleset (tömegszerencsétlenség) nélkül lebonyolításra, a magyar közlekedésben alapvető és tartós fennakadást nem idézett elő, a kisebb kártárítási és javítási-helyreállítási igényektől eltekintve megvalósult a "békés egymás mellett élés".

Az IFOR főerők felvonulásával az együttműködés csúcsidezőzaka befejeződött, napjainkban a napi ellátási, kiképzési feladatok biztosí-

tásában való igény szerinti segítség valósul meg, **s megkezdjük az év végi kivonással** kapcsolatos tervező, szervező munkát, mely szintén csúcside szak lesz, de mai ismereteink és reményeink szerint tervezhetőbb, időben jobban összehangolhatóbb feladat lesz.

Összességében úgy ítéltető meg, hogy az IFOR erők átvonulásához és átmeneti állomásoztatásához az igény szerinti logisztikai feltételeket biztosítottuk. Jó együttműködés alakult ki a felvonulás logisztikai biztosítását irányító amerikai törzs és a Magyar Honvédség között. Önzetlen segítséget nyújtottak és nyújtanak napjainkban is a magyar műszaki kontingens logisztikai felkészítése és biztosítása terén. Az itt tartózkodás anyagi vonzatát, a Magyar honvédség költségvetésére gyakorolt - remélhetőleg pozitív - hatását ma még nem lehet pontosan megmondani. Az IFOR magyarországi jelenlétének erkölcsi eredményei katonai szempontból már ma sem vitathatók, bízom benne, hogy ez sem politikailag, sem pedig ösztársadalmilag nem lesz vitatható.

3.) Az IFOR kötelékben résztvevő magyar műszaki kontingens logisztikai biztosításának helyzete

A magyar műszaki kontingens (továbbiakban: kontingens) az 1. fejezetben felsorolt határozat, utasítás és intézkedések figyelembe vételével a Magyar Honvédség hadrendjében ideiglenes katonai szervezatként a 4.g.hadtest (korábban (SZCSP) parancsnok közvetlen alárendeltségében 1995. december 14-én alakult meg.

Állományát önkéntes jelentkezőkből kiválasztott tisztek, tiszthelyettesek és szerződéses tisztesek alkotják. Szervezetébe **kontingens parancsnokság, műszaki zászlóalj, törzs- és logisztikai század** tartozik.

Az alkalmazási területre elvonuló állomány felszerelésének kialakításához, technikai eszközei összeállításához kikértük az IFOR szakemberek véleményét és ezt, valamint a magyar lehetőségeket figyelembe véve **tettünk javaslatot** az MH parancsnokának, aki a szükséges módosítással jóváhagyásra felterjesztette a honvédelmi miniszternek. Ezt azért fontos kihangsúlyozni, hogy **minden egyes ellátmányi anyag és technikai eszköz miniszteri döntéssel alapul,** azt nem egyes szolgálati személyek erőltették a kontingensre.

Az 1995. december 15. - 1996. január 16. közötti felkészítés ideje alatt **Szarajevóban** egyeztettük a kontingens logisztikai biztosításának elgondolását a **Szövetséges Gyorsreagálású Hadtest** parancsnokságával, *melynek lényege volt, hogy:*

- a logisztikai biztosítást saját erőinkkel és eszközeinkkel, a magyar nemzeti erőforrásokra támaszkodva, heti kétszeri (kedd, péntek) utánzállítással - alapvetően konténercserés módszerrel - tervezzük;

- a nemzeti ellátás érdekében Előretolt Logisztikai bázist létesítsünk Kaposváron a 64. Boconádi Ellátó Ezred bázisán, ahonnan az után- és hátraszállításokat végezzük;

- a logisztikai ellátásban az induláskor nem kívánunk igénybe venni sem IFOR, sem hadtest, sem horvát szolgáltatásokat;

- a magyar műszaki kontingens Horvátországban, Okucani település mellett konténertáborban kerül elhelyezésre.

Elgondolásunkat a hadtest vezetése elfogadta, azzal egyetértett, s gőzerővel beindult a polgári megrendelés, gyártás, konténertábor építés és nem utolsósorban a logisztikai támogató század szervezése Kaposváron.

Természetesen elgondolásunkat nem tudtuk olyan gyorsan és zökkenőmentesen megvalósítani, mint ahogyan azt kialakítottuk és elfogadtattuk. *Nagyon sok polgári és katonai szervezet és még több, a feladat érdekében elkötelezett ember összehangolt és felelősségteljes munkájára volt ahhoz szükség, hogy:*

- első ütemben 1996. január 16-17-én az előkészítő részleg;

- második ütemben 1996. január 30-31-én a főerők négy katonavonattal - az alkalmazás körzetében lévő táborhelyre felvonuljon.

Legfőbb gondot a **különböző katonai szervezettől vezényelt technikai eszközök átvétele, illetve különböző hiányosságok miatti át nem vétele okozta.** E téren nem volt tapasztalható megfelelő felelősségérzet az útbaindítók részéről.

Nagy nehézségek árán, szinte az utolsó pillanatban azért csak összeállt a kontingens anyagi és technikai szükséglete, mellyel elvonultak.

Az előkészítő részleg rendkívül rossz időjárási viszonyok között, szívsós, embert próbáló munkával teremtette meg saját tábori elhelyezési feltételeit, s nyújtott nagy segítséget a végleges táborhely kialakításában. Nagy tapasztalat a jövőre nézve, hogy határozottabban meg kell követelni a konténerek számozását és a konténerjegyzéket, s annak egy példányát az előkészítő részleg parancsnokának át kell adni. Ha ez így történt volna jelen esetben is, akkor nem kerestek volna olyan anyagokat, melyekből nagyobb mennyiség a helyszínen velük volt. Bizton állítom, hogy a negatív hangulati problémák többsége is elkerülhető lett volna.

A kezdeti nehézségek után - a főerők megérkezésére - azonban felépült a konténer tábor a kiegészítő objektumokkal, melyben az állomány elhelyezése kissé ugyan szűkös, de jobb a sátortábornál, a komfortérzetet pedig javítja a fűtés, az állandó hideg-meleg víz és az elektromos áram biztosítása.

A viszonylag nagy távolság miatti ellátás biztonsága érdekében a kontingensnél magas a tartalék készletek szintje, ami még romlandó élelemből és ivóvízből is az 5-6 napos önálló - beavatkozás nélküli - tevékenységet biztosítja.

A kontingens felvonulását követően a logisztikai alapelgondolást - a miniszter úr előzetes engedélyével - ellátási és hangulatjavító intézkedésekkel módosítottuk.

Így:

- 2 db új IVECO mentőautót biztosítottunk a helyszínre;
- a hajtóanyag ellátást helyi (horvátországi) beszerzésre tettük át;
- elláttuk a teljes állományt a meghatározott felszereléseken felül:
 - négy színnyomású gyakorló ruhával,
 - személyenként 5 db pólóval és 5 pár nyári zoknival;
- minden gyakorló ruházatra felvarrtuk a magyar nemzeti pajzsot;
- IFOR jelvényeket biztosítottunk a katonai vegyesboltna;
- a visszaérkező állománynak személyenként tulajdonába adunk 28 Eft értékű ruházati anyagot.

A felmerülő többletköltségeket alapvetően az ellátó központok biztosították.

A kontingens logisztikai ellátása:

a.) Élm.ellátás:

- romlandó élelem és ivóvíz heti kétszeri, nem romlandó élelem kéthetenkénti utánszállítással (jelenleg vizsgáljuk a kenyérgyártás horvát alapokra helyezését, lehetőségét, gazdaságosságát);

- ételkészítés a helyszínen a kontingens szakács állományával, a kontingens parancsnok által jóváhagyott étlap szerint, mely alapján az utánszállítást végezzük;

- büféáru ellátás a Balaton Fűszért készletéből, bizományban, katonai vegyesboltként üzemeltetve, készpénz nélküli, személyi mágneskártyás kiszolgálási, illetve térítési rendszerben.

b.) Űza. Ellátás:

Kezdeti időszakban a teljes hajtó- és kenőanyag szükséglet - igény szerinti - utánszállítással történt, napjainkban a hajtóanyagot a Beszerzési Hivatal útján kötött szerződés alapján egy horvátországi olajfinomító vállalat szállítja igény szerint a helyszínre, a kedvezőbb beszerzési ár miatt.

c.) Ruh.ellátás:

- ruházati szükséglet a kontingens csere készletéből, igény esetén a logisztikai támogató század tartalék készletéből utánszállítással van biztosítva;

- mosatás, vegytisztítás egyéni rendszerben (ami azt jelenti, hogy egy katona egy "zacskóban" összekészíti a tisztítandó ruházati anyagokat, azt konténerben hazahozzák, a Centrál Mosodák RT kitisztítja, következő héten visszaviszik).

d.) Eü.ellátás:

- eü. anyagellátás igény szerinti utánszállítással;

- járóbeteg- ellátást a kontingens segélyhelyén szakorvosok (1 fő sebéssz, 1 fő belgyógyász és 1 fő fogszakorvos) végzik;

- szakorvosi (kórházi) ellátás Okucani polgári kórház (itt kezelték, illetve műtötték az eddig egyetlen súlyos balesetet szenvedett Bera Imre szerz.őrvezetőt), Tuzla amerikai tábori katonai kórház, Pécs Honvéd Kórház, Bp. Központi Katonai Kórház;

-betegszállítás: helyben, közúton a 2 db. új IVECO és 2 db UAZ típusú sebesültszállító gépjárművel, szükség esetén amerikai sebesültszállító helikopterrel, illetve a szentkirályszabadjai harci helikopter ezred állományából kijelölt sebesültszállító helikopterrel.

e.) Haditechnikai ellátás:

Anyagszükséglet biztosítása a kontingens cserekészletéből, szükség esetén a logisztikai támogató század tartalék készletéből.

f.) Javítás:

- kijavítás a kontingens javítószakasz szervezetszerű erőivel a helyszínen;

- a közép- és nagyjavítást igénylő technikai eszközök javítása - eszközcsere módszerrel - az utánszállítás rendszerében idehaza történik.

g.) Híradás:

- hivatalos ügyek intézésére a vezető állomány rendelkezésére áll egy műholdas, három postai és kettő honvédségi telefonvonal, az állomány magánbeszélgetéseit a táborba telepített kártyás postai telefon biztosítja;

- az állomány levelezését, postai érték és csomagküldeményeit a logisztikai támogató század (Kaposvári postafiók bérleménnyel) bonyolítja le.

h.) Elhelyezés:

- az elhelyezéshez (karbantartáshoz, takarításhoz) szükséges anyagok biztosítása a kontingens készletéből és igény szerinti utánszállítással;

- a tábor területének bérletéért, az elektromos áram szolgáltatásért, a használati víz biztosításáért, a szennyvíz- és kommunális szemét elszállításáért térítést fizetünk az illetékes horvát szervezetnek.

Az általam többször idézett logisztikai támogató századról itt és most annyit kell tudni, hogy a 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred bázisán, a Magyar Honvédség parancsnoka által jóváhagyott "Állomány-jegyzék" alapján szervezett ideiglenes alegység eddig jól megfelelt alaprendeltetésének.

A támogató század 1996. január 23. és június 18. között 44 tervezett és 2 soronkívüli szállítást hajtott végre. A szállítások során 406 db *technikai eszköz 178.400 km-t* futott Magyarországon és Horvátországban balesetmentesen.

A század beszerzett, nyilvántartott, előkészített, vámoltatott, kiszállított és átadott a kontingens részére:

- 218,2 t	élelmezési anyagot,
- 27,0 t	ruházati anyagot,
- 192,4 t	üzemanyagot,
- 138,1 t	elhelyezési anyagot,
- 23,3 t	műszaki anyagot,
- 27,7 t	gépjárműanyagot,
- 0,2 t	híradó anyagot,
- 1,07 t	fegyverzeti anyagot,
- 1,2 t	egészségügyi anyagot,
- 2,55 t	tábori posta anyagot,
- 34,24 t	kantin anyagot,
- 60,0 t	faanyagot,
- 29,7 t	egyéb anyagot.

Mindösszesen: 765 t anyagot.

(A kontingenstől hátraszállított 212 t anyagot és 43 db technikai eszközt.)

A kontingens részére a század beszerzett 49.939.893 Ft értékű anyagot és eszközt.

Kifizetett:	- személyi juttatásra:	95.903.000 Ft-ot,
	- TB járulékra	40.496.000 Ft-ot,
	- dologi kiadásra:	270.453.000 Ft-ot.

Összességében megállapítható, hogy a *magyar műszaki kontingens logisztikai biztosítása* minden vezető és végrehajtó katonai szervezet feladatrendszerének a középpontjában áll. *A logisztikai biztosítás megnyugtatóan és begyakorlottan működik, a támogató század az alaprendeltetésből eredő feladatokat jó szinten látja el.* A logisztikai biztosítás színvonala eredményesen hozzájárult a kontingens feladatai végrehajtásához és pozitív megítéléséhez.

Gondként jelentkezik, hogy jóváhagyott IFOR költségvetéssel sem az ATFCSF-ség, sem a 4. g.hdt.p-ság, sem a Logisztikai Ezred nem rendelkezik, így a gazdasági-pénzügyi folyamatok teljesítésének oldala nem elemezhető.

4.) Következtetések:

Ahhoz képest, hogy a Magyar Honvédség, ezen belül az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség csak minimális NATO gyakorlati ismeretekkel rendelkezett és mindkét feladathoz csak rendkívül rövid idő állt rendelkezésre - becsülettel és tisztességgel megszerveztük és biztosítottuk az IFOR erők logisztikai szükségleteit.

Példaértékű együttműködés valósult meg az IFOR erők átvonulásában és átmeneti állomásoztatásában érintett társ fegyveres- és polgári szervek, valamint az MHOCS között.

A Magyarországon tartózkodó IFOR erők teljes állománya korrekt, baráti magatartást tanúsított, lehetett és lehet velük jól együtt dolgozni.

Egy jövőbeni hasonló feladat esetén - amennyiben a körülmények lehetővé teszik - célszerűbb több időt biztosítani a felkészülésre, a középírányító szerveket előbb be kell vonni a szervezésbe, a biztosított költségvetési fedezetet előbb, már a gyári megrendelések időszakában az illetékes szakszolgálatok rendelkezésére kell bocsátani.

Minden vezetési szinten érvényt kell szerezni az egyszemélyi parancsnoki felelősségnek, s minden beosztású személynek be kell tartani a szolgálati utat, mert enélkül értetlenség, felesleges idegesítés és idegeskedés válik uralkodóvá, a szervezettség helyett a szervezetlenség látszatát kelthetjük mások előtt.

Befejezésül szeretném hangsúlyozni, hogy a helyzet értékelés nem egy befejezett folyamatot, hanem egy félidős tevékenységet ölel fel. Egy olyan személy szakmai felelősséggel átértzett magánvéleménye, aki az első perctől napjainkig résztvesz az IFOR erők logisztikai biztosításának tervezésében, szervezésében és irányításában.

A NATO LOGISZTIKAI ALAPELVEI ÉS ELJÁRÁSAI (MC 319)¹

A szerkesztőség a jövőben új rovatot indít "NATO logisztika" címmel. Szándékaink szerint ebben a rovatban tesszük közzé a HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport (J-4) elvi anyagait, a NATO-logisztikával foglalkozó tanulmányokat, cikkeket. Az új rovat indításával szeretnénk hozzájárulni a NATO-hoz való közeledés szakmai feladataihoz, a kompatibilitás és interoperabilitás logisztikai követelményeinek elvi megalapozásához.

Szerkesztőség

1.) Bevezetés

A Szövetség Új Stratégiai Konceptiója, a Katonai Bizottság (MC) Direktívája a Szövetség Stratégiai Konceptiójának Katonai Végrehajtására, a NATO Haderő Struktúrák és a NATO Megerősítési Konceptiója mind hatással vannak a szövetséges erők logisztikai támogatására. A Védelmi Tervező Bizottság (DPC) az érvényben lévő logisztikai alapelvek és eljárások felülvizsgálatát és ha szükséges, a logisztikai támogatási konceptiók átalakítását kérte. A Felsőbb Szintű NATO Logisztikai Értekezlet (SNLC) az 1992. április 9-én tartott ülésen elfogadott egy, "A logisztikai alapelvek és eljárás a Szövetség Új Stratégiai Konceptiójának és a NATO Haderő Struktúrák fényében" című jelentést.

Az SNLC jelentése a NATO Katonai Stratégiájának és Haderő Struktúrájának kulcsfontosságú jellemző részeit elemzi, továbbá azok kihatásait a jövő logisztikai alapelveire és eljárásaira. A jelentés lényegében kiemeli azt, hogy az országok és a NATO szervek **kollektíven felelő-**

1 A dokumentumot az Euro-atlanti Integrációs Logisztikai Munkacsoport fordította. Szakmailag ellenőrizte dr. Szenes Zoltán ezredes

sek a NATO többnemzetiségű tevékenységeinek logisztikai támogatásáért, továbbá azt, hogy a nemzeteknek egyénileg vagy együttműködési megállapodások útján kell biztosítani a NATO részére békeidőszakban, illetve válság vagy háború esetén átadott erőik támogatására a logisztikai erőforrásokkal történő ellátást, beleértve a stratégiai mozgékonyt, a szállítás és az erőik mozgatása megfelelő biztosítását. A szövetségnek gondoskodni kell arról is, hogy a NATO Parancsnokok megfelelő ellenőrzési jogkörrel rendelkezzen bizonyos logisztikai eszközök felett.

Ismervén azt a tényt, hogy nincs egyetlen hivatalos, a NATO logisztikai alapelveket és eljárási módszereket tartalmazó, a NATO által jóváhagyott dokumentum, a létező megállapításokat különböző forrásokból lehetett eredeztetni. **A két fő dokumentum:**

1.) A NATO Tanács 1952. február 23-i Határozata, amely a szövetségben belül a következőképpen állapította meg a logisztikai támogatás biztosítását: *"A nemzeti haderő-komponensek logisztikai támogatásának a felelőssége általában az érintett nemzetek hatóságainak a felelőssége marad. A koordinációért ennek ellenére a Legfelsőbb Parancsnok, valamint a megfelelő szintű alárendelt parancsnokok felelősek"*.

2.) A Hosszútávú Védelmi Program Munkacsoport 1978. évi Jelentésének "B" Kiegészítése, amely 16, a Felhasználói Logisztikára alkalmazható, *"logisztikai alapelveket"* állított fel. Ezeket az elveket különféle, más forrásokból gyűjtötték össze, de túlnyomórészt a Miniszteri Útmutatóból és a Katonai Bizottság dokumentumaiból tevődnek össze.

2.) Cél

Ennek a dokumentumnak a célja logisztikai alapelvek és eljárási módszerek útmutatóként történő kidolgozása a NATO és a nemzeti hatóságok számára, logisztikai koncepciók, struktúrák és eljárási módok kialakítása érdekében.

3.) Logisztikai alapelvek és eljárások

Miközben azok közül az alapelvek és eljárási módszerek közül, amin a NATO logisztikája alapszik, sok továbbra is érvényben marad, az is elismert tény, hogy az új politikai és katonai környezet nem csupán a már

létező eljárási módszerek hangsúlyeltolódását követeli meg, hanem szükség van néhány új alapelvre és eljárásra is. *A szövetségben a következő Logisztikai Alapelveket és Eljárásokat kell betartani:*

A.) Logisztikai Alapelvek

1.) *Responsibility = Felelősség:* A nemzetek és a NATO hatóságok kollektíven felelősek a NATO többnemzetiségű tevékenységeinek logisztikai támogatásáért.

2.) *Provision = Ellátás biztosítása:* A nemzeteknek egyénileg vagy együttműködési megállapodások útján kell biztosítani a NATO részére békeidőszakban, illetve válság vagy háború esetén átadott erőik támogatását, a logisztikai erőforrásokkal történő ellátását.

3.) *Co-operation = Együttműködés:* A nemzetek és a NATO hatóságok közötti együttműködés létfontosságú jelentőséggel bír.

4.) *Authority = Jogkör:* A megfelelő szintű NATO parancsnokot az erőnek a leghatékonyabb módon történő alkalmazásához, illetve fenntartásához a logisztikai erőforrások feletti, elégséges jogkörrel kell felruházni.

5.) *Sufficiency = Alkalmasság:* A logisztikai erőforrások szintjeinek és elosztásának alkalmasnak kell lenniük a békeidőszak, illetve válság és háború esetén szükséges katonai képességek biztosítására, a készség, harcképesség fenntartására és a mozgékony meghatározott szintjeinek kialakítására.

6.) *Economy = Gazdaságosság:* A logisztikai erőforrásokat eredményesen, hatékonyan és gazdaságosan kell felhasználni.

7.) *Flexibility = Rugalmasság:* A harctevékenységet folytató alakulatok szervezetszerű vagy részükre kiutalt logisztikai támogatásnak éppen olyan dinamikusnak, rugalmasnak, mozgékonyak és rugalmas reagálóknak kell lennie, mint maguknak a harcoló alakulatoknak.

8.) *Visibility = Láthatóság:* A nemzetek által rendelkezésre bocsátott logisztikai eszközökre vonatkozó információ nagy fontossággal bír a NATO erőik támogatásának hatékony irányításában és koordinációjában.

B.) Logisztikai Eljárás

1.) *General = Általános*

a.) A logisztikai támogatást, a logisztikai eszközök és a háborús felhasználású cikkek béke ellátását, elhelyezését, valamint az időbeni és a folyamatos támogatását az *utánpótlási és megerősítési képességnek* az egyensúlyával kell biztosítani.

b.) Az anyagok és a szolgáltatások szabványosítása közvetlen behatással bír a harcképesség fenntartására és a harc eredményességére, ezért azt meg kell valósítani. A minimális célkitűzés a főbb eszközök interoperabilitása (közös működtetése), a harci anyagi készletek csereszabotossága és az eljárási módszerek egységessége.

c.) A logisztikai támogatási koncepciókat és eljárási módszereket az aktuális erőkhöz és a hozzájuk tartozó alkalmazási lehetőségekhez kell igazítani.

d.) A logisztikai tervezést, beleértve a Befogadó Nemzeti Támogatást (HNS) és a szállítás tervezését is, a védelmi tervezés szerves részeként, az erő és a hadműveleti tervezéssel azonos szinten kell végrehajtani.

e.) A NATO és a nemzeti logisztikai törzsek közötti hírközlési és információs rendszereknek hatékony és kompatibilis csatlakozó felületeket kell biztosítaniuk.

f.) A logisztikai jelentési rendszernek elégséges átláthatóságot kell biztosítania ahhoz, hogy a NATO Parancsnokokat képessé tegye a feladatuk végrehajtására és a fokozatos béke, válság és háborús szükségletek összeegyeztetésére.

g.) A logisztikai támogatási szempontokat integrálni kell a rendszerek és eszközök tervezésébe és előállításába.

2.) *Responsibility = Felelősség*

a.) A NATO Parancsnok a felelősségi területén belül meghatározza a logisztikai követelményeket és koordinálja a logisztikai támogatást.

b.) A NATO részére átadott erők logisztikai támogatásának végső biztosítási felelőssége az egyes nemzeteké, amelyet számos módon lehet teljesíteni, a más nemzetekkel vagy a NATO-val kötött megállapodásokat is beleértve.

c.) A nemzetek egészen addig megtartják a saját erőforrásaik feletti ellenőrzési jogot, amíg az ilyen erőforrásokat fel nem szabadítják a NATO Parancsnok számára.

3.) *Authority = Jogkör*

a.) A NATO Parancsnokok – a jóváhagyott szinteken – rendelkeznek azzal a jogkörrel, hogy újra szétosszák a parancsnokságuk alá utalt erők részére a nemzetek által biztosított, meghatározott logisztikai eszközöket. A logisztikai erőforrások feletti jogkör átadásának a feltételei és kikötései a **Mellékletben kerültek meghatározásra** és az érintett erőkhez hozzájáruló országok együttműködésének a tárgyát képezik.

b.) A NATO Parancsnok rendelkezik azzal a jogkörrel, hogy kialakítsa a Befogadó Nemzeti Támogatás (HNS) körébe tartozó szükségleteket, két- vagy több oldalú tárgyalásokat kezdeményezzen, illetve részt vegyen ezekben, továbbá megkísse a Befogadó Nemzeti Támogatási megállapodásokat. Teheti ezt a küldő nemzetek nevében, előzetes egyetértésük alapján akkor is, ha az integrált katonai struktúráján kívül kötött megállapodások fogják a NATO országok erőinek eljárási folyamatait irányítani. A felvonulási lehetőségek különbözősége megkívánja, hogy a Befogadó Nemzeti Támogatás tervezését általános oldalról közelítsék meg. Az országoknak megfelelő támogatási kapacitást/képességet kell létrehozniuk és a NATO hatóságokkal koordinálva kapacitás/képesség orientált tervezést kell végrehajtaniuk.

Mindamellettt továbbra is léteznek majd olyan viszonyok, nevezetesen, de nem kizárólagosan a Reagáló Erők számára, amelyekben a Befogadó Nemzeti Támogatás tervezését külön igények szerint lehet és kell lefolytatni.

4.) *Transportation = Szállítás*

a.) A közlekedési rendszereknek és a szállítási erőforrásoknak képeseknek kell lenniük az erők és a logisztikai eszközök egyidejű vagy

egymást követő felvonultatására, a közlekedési - szállítási folyamat módosítására, a diszlokáció összehangolására, sőt annak a megfordítására is.

b.) A megfelelő szállítási képességet, a hozzátartozó közlekedés-szállítás irányító, koordináló és elsőbbségi rendszereket a katonai és polgári erőforrásokból kell biztosítani.

c.) A nemzeteknek békében, válság vagy háború esetén a reagálási idők teljesítése érdekében felkészült és gazdaságos hozzáférést kell biztosítaniuk a megfelelő polgári és katonai szállítási erőforrásokhoz és infrastruktúrához.

d.) Az erők felvonulására, utánpótlására és kivonására rendelkezésre bocsátott katonai és polgári szállítási erőforrások felhasználását a megfelelő szinten kell koordinálni, továbbá annak érzékenyen reagálnia kell a NATO parancsnokok átfogó prioritásaira.

5.) *Civil Resources = Polgári Erőforrások*

a.) A katonai és polgári erőforrások felhasználása között egy optimális egyensúlyi állapotot kell kialakítani. A polgári erőforrásokat bár-mikor ki lehet használni, ha azok ésszerű, megbízható, aktuális és költségkímélő jellegűek.

b.) Amikor az ésszerű, az erőforrások kettős felhasználását kell követni a gyakorlatban. A védelmi jellemző tulajdonságokat, amikor az helyénvaló és költségkímélő, be kell vonni a polgári eszközök és létesítmények tervezésébe és létrehozásába, így téve őket képessé arra, hogy megfeleljenek a katonai követelménynek, amikor az meghaladja a polgári felhasználási előírást. Ezzel megegyezően, a katonai eszközök és rendszerek tervezésében is, ahol az lehetséges, számításba kell venni a polgári alkotóelemeket és szabványokat.

c.) Az országoknak nemzeti törvényhozási programot és terveket kell kialakítaniuk a polgári erőforrásoknak a válság korai szakaszában történő felhasználásának a megkönnyítésére, különös tekintettel a Befogadó Nemzeti Támogatásra, a szállításra, a felvonulással kapcsolatos más erőforrásokra, az infrastruktúrára és az ipari támogatásra.

6.) *Cooperation = Együttműködés*

a.) A nemzeteken belül és a nemzetek között, a polgári és a katonai szektorok közötti logisztikai együttműködéssel kell a korlátozott erőforrások legmegfelelőbb felhasználására törekedni.

b.) A minimumra kell csökkenteni az azonos logisztikai funkciók ket-tősségét. A logisztikai erőforrások biztosításában és felhasználásában a nemzetek közötti méltányos együttműködési megállapodások és a kölcsönös segítségnyújtás megkönnyíti az egyes országok terhet. A több-nemzetiségű logisztikai eszközállomány létrehozását, a szerepkörre való szakosodást bizonyos logisztikai területen, továbbá a közös/egyesített pénzügyi alapú erőforrásokat ott kell figyelembe venni, ahol azok a lo-gisztikai támogatás biztosításában, különösen a többnemzetiségű erők tekintetében, megfelelően hasznos és költségkímélő megoldásokat je-lentenek. A többoldalú vállalkozások támogatásában a NATO szerveze-tek lehetőségét akkor kell igénybe venni, amikor az költségkímélő.

7.) *Medical = Egészségügy*

Az általános logisztikai alapelvek a legtöbb rendszabályban az egész-ségügyi támogatási funkciókra vonatkoznak. Ennek ellenére az egész-ségügyi ellátás szervezését a különleges egészségügyi tényezők segítsé-gével kell irányítani.

4.) **Végrehajtás**

A NATO Haderő Struktúráján belüli erők hathatós logisztikai tá-mogatása alapvető fontossággal bír a hadműveleti eredményességgel kap-csolatban. Ennek a célnak az elérése szempontjából **kiemelkedő fontos-ságú az ebben a dokumentumban** lefektetett alapelvek és eljárások al-kalmazása, amelynek összhangban kell lenniük a NATO Haderő Struk-túra végrehajtásával.

A NATO Parancsnokoknak, a logisztikai erőforrások újraszétoztási jogköre

Melléklet az MC 319-hez

1.) Általános

a.) A nemzetek által biztosított logisztikai erőforrások (beleértve az egészségügyi erőforrásokat is) a NATO Parancsnokok részére kijelölt erők szerves részei. Az egységeket és szervezeteket az előrelátható alkalmazásuk szerint kialakított, összetartozó logisztikai struktúrával együtt vonultatják fel.

b.) Elsősorban az adott nemzetek nyúlhatnak az erők szerves részét képező logisztikai erőforrásokhoz. Annak ellenére, hogy a NATO parancsnokok az előre nem látott hiányosságok leküzdése érdekében közvetlenül irányíthatják a nemzeti logisztikai erőforrások újraszétoztását; az újraszétoztás célja nem a nemzeti készletekben fennálló hiányok pótlása. A nemzetek az MC 55/3 dokumentumban előírtak szerint kötelesek gondoskodni a saját erők fenntartásáról.

c.) Az újraszétoztást nem szabad összekeverni az újraelosztással. Amíg az újraelosztásra csak egy deklarált háborús szükségállapot esetén és csak magasabb szinteken kerülhet sor, az újraszétoztás az alsóbb szintű NATO Parancsnokok számára egy olyan logisztikai rendszabály, amely lehetővé teszi számukra, hogy nagyon gyorsan reagálhassanak egy kritikus hadműveleti igény kielégítése érdekében.

2.) Kinek biztosítják az újraszétoztási jogkört

Minden NATO Parancsnok a NATO dokumentumokban meghatározott logisztikai felelőségekkel és jogkörökkel rendelkezik. Az újraelosztási jogkört a többnemzetiségű² erők NATO Parancsnokaira kor-

2 Ebben a dokumentumban többnemzetiségűnek számítanak azok az erők, amelyek egy NATO Parancsnokság alá tartoznak és állományukban egynél több nemzet erői vesznek részt.

látozták, amely az *alábbiak szerint különbözik a szárazföldi, a légi és a haditengerészeti parancsokok vonatkozásában:*

a.) *Szárazföldi.* A jogkört az Alárendelt Haderőnemi Főparancsnoki szint alatti összes NATO Szárazföldi Parancsnok megkaphatja.

b.) *Légierő.* A jogkört az Alárendelt Haderőnemi Parancsnoksági szintű és az ez alatti összes NATO Légierő Parancsnok megkaphatja.

c.) *Tengeri.* A jogkört a Többnemzetiségű Haditengerészeti Erő (MNMF) Parancsnokok és a Többnemzetiségű Haditengerészeti Erő, Kötelék Parancsnoka helyett az őket támogató Többnemzetiségű Logisztikai Parancsnok(ai) kaphatják meg.

d.) *Kivételek.* Ezt a jogkört a Védelmi Tervező Bizottság (DPC) meghatározási szerint, külön feladatok esetén, az egyes NATO szárazföldi, légi, haditengerészeti vagy egyesített erő, parancsnokok számára is biztosítani lehet.

3.) Mit lehet újra szétosztani

a.) A logisztikai erőforrások egy olyan képességet jelentenek amely az eszközökből, személyi állományból, anyagi készletekből és szolgáltatásokból tevődnek össze. A logisztikai tárgyi erőforrásokhoz a logisztikai eszközök, anyagok, alkatrészek, készletek és fogyó anyagok-eszközök tartoznak. A személyi állomány a kialakított logisztikai szervezetek állományára korlátozódik és mint egy szolgáltatás kerül újraelosztásra.

b.) Az újraelosztás tárgyát képező logisztikai erőforrások azok, amelyeket a NATO Parancsnokok a hadműveleti feladat végrehajtása szempontjából lényegesnek tartanak és magas fokú szabványosítással rendelkeznek, pl: egységesek, csereszabatosak vagy interoperabilisek. Ezek a *következőket foglalhatják magukban, de nem korlátozódnak csupán a felsoroltakra:*

- Egységes használatú cikkeket, mint például a lőszert, üzemanyagot, eszközöket, alkatrészeket, egészségügyi anyagi készleteket, vizet, műszaki eszközöket és az élelmiszert.

- Egységes támogató szolgáltatásokat, mint az ellátást, szállítást, ételmezést, karbantartást, helyreállítást és javítást, egészségügyi szolgáltatásokat, kórházi ellátást, mosatást és fürdetést és az anyagmozgatás biztosítását.

c.) *Kivételek és korlátozások:*

1.) Ez a jogkör nem vonatkozik az:

- Állandó helyű létesítményekre.
- A komplett fegyverrendszerekre.
- A polgári erőforrásokra, azok kivételével, amelyeket a Befogadó Nemzeti Támogatás vagy más megállapodások/egyezmények szerint biztosítottak, az ott meghatározott korlátozások figyelembe vételével.
- A személyi állomány pótlására.
- A más megállapodások/egyezmények által szabályozott logisztikai erőforrásokra.

2.) A következő korlátozásokat alkalmazzák:

- Az erők feletti jogkörnek a NATO Parancsnokok számára történő átadását (TOA) megelőzően a nemzetek olyan logisztikai erőforrásokat jelölhetnek ki, amelyek nem kerülhetnek újraszétosztásra.
- Az újraszétosztás nem egy rutin jellegű eljárás, hanem csak egy ideiglenes megoldás egy hadműveleti feladat támogatásában, az előre nem látott hiányosságok leküzdésére.
- Az újraszétosztás csak addig tarthat:
 - » amíg a hiány állapot meg nem oldódik, vagy
 - » amíg a támogatott nemzet el nem tudja látni saját magát, illetve
 - » amíg egy magasabb NATO Parancsnok meg nem oldja a problémát.

4.) Mikor kerülhet sor a logisztikai erőforrások újraszétosztására

a.) Egy NATO Parancsnok számára biztosított újraelosztási jogkör a parancsnoksághoz tartozó erők feletti jogkör átadásával (TOA) lép életbe.

b.) Ezt a jogkört az Észak Atlanti Tanács vagy a Védelmi Tervező Bizottság által békeidőszakban, válság vagy háború esetén irányított tevékenységek végrehajtása során lehet gyakorolni és csak a megszabott feladat végrehajtásához szükséges hadműveleti szükségletre adott válaszként lehet életbe léptetni.

5.) Hol juttatható érvényre az újraszétosztás

A NATO Parancsnokok újraszétosztási jogköre a hadműveleti körzeteik határain belül elhelyezkedő logisztikai erőforrásokra korlátozódik.

6.) Hogyan lép hatályba az újraszétosztás

a.) A NATO Parancsnokoknak, ha az idő lehetővé teszi, az újraszétosztást megelőzően, ha nem akkor pedig a gyakorlatbani végrehajtást követően azonnal értesíteni kell az érintett nemzeti hatóságokat és az illetékes NATO Parancsnokokat az újraszétosztási tevékenység(ek)ről.

b.) Az újraszétosztás szükségességének a megállapítása után a NATO Parancsnoknak utasítani kell a megfelelő alárendelt nemzeti elemek parancsnokait a logisztikai erőforrások átadásának végrehajtására.

c.) Amint azt a hadműveleti helyzet megengedi az ezen jogkör alá tartozó logisztikai eszközöket a kapó ország vagy visszapótolja, vagy ha az érintett nemzetek úgy egyeztek meg, kifizeti.

d.) Az újraszétosztási eljárásoknak összhangban kell lenniük a NATO által kiadott irányelvel.

HADERŐ-FEJLESZTÉS

FOGALMAK, TÉNYEK ÉS KILÁTÁSOK A HADÜGYI FORRADALOMBAN

/Monográfia/

Csabai György¹

"A szerző a monográfiában (két részre bontva) a téma felvezetése és a világpolitikai helyzet előrejelzése után vizsgálja a jövő hadviselésének bonyolult kérdéskörét, külön kitérve a kihívásokra, a várható destabilizációs tényezőkre. Részletesen kibontásra kerül az információ uralkodó szerepe, a szervezetek összekapcsoltsága, angolul a szinergia, a kötöttségek oldása, a növekvő civilizáció és a harci technikai eszközök modernizációinak alternatívái. A fentiekben az evolúciós és a revolúciós változások egyaránt megtestesülnek, végzettségük pedig vitathatatlanul forradalmi átalakulásokat idéznek elő a fegyveres erőben. Mindezekkel a Magyar Honvédség átalakításánál az illetékeseknek számolniuk szükséges."

Szerkesztőség

"A haladás utat tör magának"
/A szerző/

I. RÉSZ

1.) Történelmi előzmények

Korunkban a hadviselés természetében és lefolytatásában végbemennő átalakulások nem kevésbé jelentékenyebbek a korábbiakban végbementeknél. A politikai, társadalmi és technológiai fejlődések módosítják a katonai erő szerepét a nemzeti és nemzetközi politikában és megváltoztatják a háború megvívásának módját. Azért, hogy válaszolni tudjunk

1 Csabai György alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a HM Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet főmunkatársa

a változások igen gyors iramára, az előttünk álló kihívás csaknem ugyanolyan, mint amilyen az akkori kor, a XVIII. és XIX. század Napólen számára nyújtott, vagyis kihasználni a hadviselés ezen új korszakának lehetőségeit, mégpedig úgy, hogy azok ne hassanak ellenünk és velünk szemben.

Visszatérve Napóleonra, aki az események alakításában jól ötvözötte a politikai és a katonai elemeket, 1805 nyarán rájött, hogy a "*csatornán történő átugrási*" tervei összeomlottak, csapatai pedig haszontalanul és feleslegesen vesztegelnek az Angliával szembeni partszakaszokon. Ugyanakkor Ausztria és Oroszország egyesítették erőiket és készen álltak a fiatal francia császár megzabolázására. Poroszország kivárt, elutasította a szövetséget az osztrákokkal és az oroszokkal, csatlakozását hozzájuk akkor tervezte, amikor majd a franciákat a halálos döfés éri. Néhány hónap múlva Napóleon csapatai győzelmet arattak az osztrák és orosz, és más nemzetiségű csapatok felett, akkor Napóleon egy merész lépéssel katonai szövetséget kért és kapott Poroszországtól, amelynek révén ismételten uralta az európai hatalmi egyensúlyt. Az a mód, ahogyan a francia császár elérte az események drámai fordulatát, ráirányítja figyelmünket a hadügyben végbemenő forradalom speciális jellegének és az abban rejlő, főként belső kockázatok lehetőségének jelentőségére.

Napóleon meglátva azt, hogy angliai vállalkozása kudarcba fulladt, seregét elnevezte *Nagy Hadseregnek*, aztán keletre irányította és hosszú menetelésbe fogott, azért, hogy Poroszország beavatkozása előtt megverje az orsz és osztrák seregeket. A hadászati (vagy katonai stratégiai) manőverek folyamán a császár a hadügyben kibontakozó forradalom szinte valamennyi kínálkozó előnyét felhasználta. Kezdődött mindez az általános hadkötelezettség bevezetésével, amelynek révén felállította a tömeghadseregeket és bátran kihasználta a polgárookra épített fegyveres erő maximális küzdőképességének előnyeit. A császár ezt a vegyes fegyverzetű katonai erőt úgy mozgatta, hogy korának legfejlettebb *logisztikai tervezését és végrehajtását* valósította meg. Hadműveleteit a hadászati művelet meghatározó jelentségének figyelembevételével hajtotta végre. Így tett Austerlitznél is. Az 1805-ös hadjárat *alapgondolata az volt:* szét kell forgácsolni az ellenfél erőit és csapást-csapás után kell mérni rá. Napóleon ezekkel a ténykedésekkel lerakta a katonai tanok, avagy nézetrendszerek olyan alapjait, amelyek máig is érvényesek, sőt a katonai elméletben és gyakorlatban meghatározóak.

A francia császár, mint az előrelátás géniusza, a hadügyben végbenemő forradalom "gyermekéveiben" lépett a történelem színpadára. Az ún. "napóleoni" hadügyi forradalom olyan újdonságokat honosított meg mint: a polgárokból rekrutált vagy verbuvált tömeghadseregeket; a nagy hatótávolságú tüzérséget; az új típusú logisztikai tervezést és támogatást. Mindezek gyökeresen átalakították a hadviselés természetét, arculatát, amelyek a 19. század folyamára, sőt a 20. századra is erőteljesen hatottak. Napóleon hadműveletei a hadviselés új korszakának, ahogy a katonák mondják, az igazi korszak hadviselésének olyan előfutárai voltak, amelyeknek a végső kiteljedése bekövetkezett a századunk első és második világháborújában. Az 1805-ös őszi és téli hadjáratok eredményei pedig a császárnak további tíz esztendeig biztosították a hatalom gyakorlását.

A napóleoni korban a forradalmak a hadügyekben az "értékük" mellett látványosak is voltak. Ezért a következőkben a napóleoni újításokat általános megközelítésben és három alapvető mutató szerint vizsgálom és csoportosítom, beleágyazom a hadviseléssel kapcsolatos folyamatokba. Így a hadviselésben az 5. századtól napjainkig a hadügyi forradalmak révén megjelent ún. szelektív újításokat: terület (elnevezés), újítás fajtája és időpontja csoportosításban az alábbiakban részletesen szemléltetem:

1.sz.ábra

SZELEKTÍV ÚJÍTÁSOK A HADVISELÉSBN

Fsz	TERÜLET	ÚJÍTÁS	IDŐPONT
1.	Lovasság	kengyelvas	5.század
2.	Gyalogság	dárda,lándzsa, pika	14. század eleje
3.	Tüzérség	ágyú	15.század eleje
4.	Haditengerészet	hajófedélzeti ágyú	16.század eleje
5.	Napóleoni kor	tömeghadseregek, nagy hatótávolságu tüzérség	18. század vége és 19. század eleje
6.	Szárazföldi hadviselés	puska, vasút, távíró	19. század közepe- vége
7.	Gőzhajó	hajtóművek és páncélzat	19. század vége
8.	I. és II. világháború között	harckocsi, repülőgép, radar	20.század eleje- közepe
9.	Nukleáris eszközök	maghasadás, magfúzió, rakéták	20. század közepe
10.	Új fizikai elven működő	halált nem okozó fegyverek	2000.

2.) A hadügyi forradalom kérdéskörének aktualitása és fogalma

A hadügyben zajló valóságos forradalom valójában egy összetett katonai jelenség. A hadügyi forradalmak a társadalmi és politikai átalakulások olyan termékei, amelyek új katonai technológiák, új katonai struktúrák, új katonai doktrínák, új kiképzési módok és módszerek, stb. kialakulását idézik elő.

A változásokat jól érzékelteti a harcmező kiterjedésben az ókortól az Öböl-háborúig a harcmezőnek a megnövekedett méretei. A növekedést bemutatja a 2. sz. ábra.

2.sz.ábra

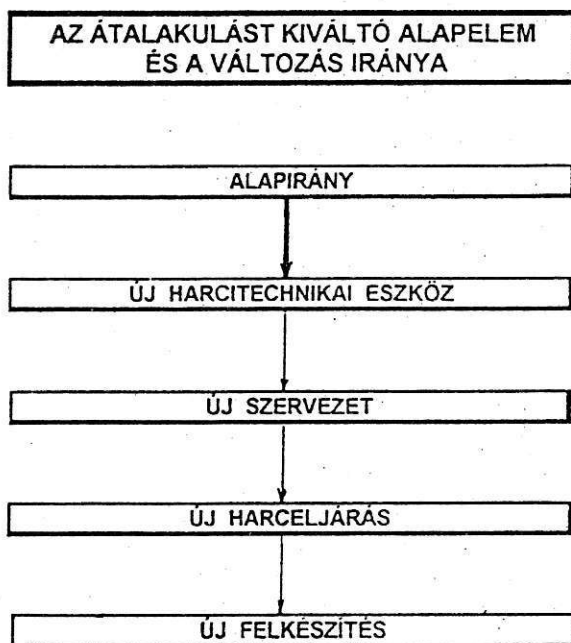
A HARCMEZŐ KITERJEDÉSE

Megnevezés	100.000 fős hadsereggel elfoglalt terület				
	km ²	szélesség (km)	mélység (km)	fő/km ²	m ² /fő
Ókorban	1.00	6.67	0.15	100.000	10
Napóleoni háborúkban	20.12	8.05	2.50	4.790	200
USA polgárháborúban	25.75	8.58	3.0	3.883	257,5
I.világháborúban	248	14	17	404	2,475
II.világháborúban	2.750	48	57	36	27.500
Októberi háborúban (1973)	4.000	57	70	25	40.000
Öböl-háborúban	213.200	400	533	2.34	426.400

A volt szovjet katonai elmélet, főként Ogarkov marsall vezérkari főnök írásaiban és beszédeiben csak az új haditechnikai eszközök rendszerbeállítása révén indukált változásokat tekintette hadügyi forradalomnak. A hadügyi forradalmat ugyan a tudományos és technikai forradalomból származtatta, de a dialektikus materializmus szemlélete révén a kérdéskör vizsgálatát nem vitte végig, így megállt a kutatás folyamatá-

ban, azt katonai-technikai forradalomnak tartotta. A változások irányát érzékelteti a 3. sz. ábra.

3.sz.ábra

A csak fejlett technológiával, az új harci technikai eszközzel nem lehetett és nem lehet háborút nyerni. Azonban az új technológia és a hadművészet újszerű kombinációja időnként elsöprő előnyt biztosít(hat) egy jól szervezett és keményen harcoló katonai erőnek. Az ilyen jellegű változások kapcsán a többi félnek kettős lehetősége marad. Az egyik út az, hogy azonnal megkezdik vagy megkísérlik ugyanazt a technológiát és hadművészetet alkalmazni. A másik út szerint pedig kifejlesztik az azokkal szembeni eszközöket. Mindezek összhatása révén megváltoztatják az akkor éppen doktrinálisan "érvényben" lévő hadviselési módokat.

Korunk a poszt-indusztriális társadalomnak az információs korbá történő átmeneti évek időszaka. Ezért a napjainkban zajló hadügyi forradalom magában foglalja az információs téren zajló forradalmat is, amely megnyilvánul többek között a precíziós harci technológiákban, az érzékelés terén. A korszerű katonai erők hadműveleteiket a korábban

soha nem tapasztalt és forradalmi jellegűnek tűnő pontossággal "precíziós vagy műtéti" szinten tudják végrehajtani. Mindezeket segítik a helymeghatározó műszerek és a képernyővel felszerelt számítógépek, amelyek által szolgáltatott adatok alapján szinte pillanatonként adhatók ki a helyesbítő, módosító parancsok és utasítások. Az Öböl-háború tapasztalatai alapján megnőtt a háború kezdeti időszakának fontossága. A fegyverek pontossága és a megfelelő időben való alkalmazásuk óriási veszteséget és rombolást okozhat az ellenségnek, főképp amikor az mozgósítja és elő-revonja (felfejleszti) erőit, ezzel jelentékeny előnyhöz juttatja a támadó felet. Egyes szakértők szerint bizonyos körülmények között a háborús célok elérhetők elektronikus- és légi tevékenységgel, valamint a földi és tengeri bázisú és indítású rakéták bevetésével.

A Magyar Honvédségben az Országgyűlés 28/1995. számú határozata alapján főként csak a rövid és középtávú tervezésre összpontosítanak és ez nem elég az elkövetkező 20-25 évre. Abból kifolyólag, hogy a jelenlegi hadügyi forradalom közepe táján vagyunk, egy poszt-nukleáris forradalomban, vagyis amikor a hangsúly **nem a nukleáris hadviselésre, hanem a hagyományos, azaz a konvencionálisra** helyeződik át.

Ezek a megállapítások egybek között abból is erednek, hogy egyre inkább a decentralizált információkon alapuló, mozgásban és változásban lévő, olyan kibontakozásban élő társadalomban élünk, ahol a nemzetgazdaságunk interdependens a globális gazdaságtól, a nemzeti szuverenitástól a kölcsönösen függő politikai-katonai-gazdasági (és más) integrációk és koalíciók felé mozgunk, amelyek kapcsán az új katonai és polgári technológiák drámai hatást gyakorolnak a jelenünkre, főképpen a jövőnkre.

Mielőtt megválaszolnánk a hadügyi forradalom fogalmát, kiemelnénk, hogy a hadügyi forradalom kérdéseivel foglalkozó politikust, katonát és kutatót a kérdéskör tanulmányozása *gondolkodásra készíteti*: a biztonság- és védelempolitika, a hadművészet, főként a hadviselés elvei és a védelmi tervezés azon alapelvei és más kapcsolódó fontos kérdések körében, amelyek az ezredforduló utáni évtizedeket uralni fogják.

A kérdés az, hogy mi is a hadügyi forradalom: a hadviselés forradalma-e, avagy a haditechnika, fegyverzet, harceljárás, a doktrína, a struktúra, a kiképzés és más területeken végbemenő forradalmak, amelyekkel a háborút megvívják? Az elvégzett vizsgálatok alapján biztosan

állíthatjuk, hogy mindkettő, mert valójában a kettő egymásra ható, ún. interaktív.

Tehát megváltozik-e a hadviselés természete, a fejlett technológiájú tábori hadsereg akkor, amikor hagyományos ember-ember elleni összecsapások helyébe utat nyitottak a gerilla konfliktusok, a vegyes, reguláris és nem reguláris háborúk, a terrorizmus, a nem-állami konfliktus számára teret adtak az új információn alapuló katonai erőfeszítések.

A hagyományos, ún. magas intenzitású háború is jelentékenyen megváltozott azóta, hogy az ellenség egyetlen döntő ütközetben kerüljön legyőzésre a harcmezőn.

A korszerű háború számos egyidejű, magas fokú pontossággal végrehajtott hadműveletből áll, amelyek során nagyszámú katonai és polgári célt küzdenek le a harcfeladatok végrehajtása során.

A hadügyi forradalom fogalmában kimondtuk, hogy létezik egy ún. első és második típusú forradalom, amelyek - bizonyos esetekben - összefonódnak, például az információs hadviselés technológiája megváltoztatja a harctevékenység menetét, máskor a két forradalom párhuzamosan zajlik, például olyan esetekben, amikor a magas fokú technológiák képtelenek a gerilla hadviselésre, békefenntartásra, avagy béketeremtésre. A történelmi példák közismertek.

A monográfia megírásával az a célom, hogy a hadügyi forradalom kérdéskörére irányítsam a figyelmet, továbbá felvázoljam, hogy az merre irányít bennünket és a probléma-halmazból mit cél: zerű elengedhetetlenül figyelembe venni a védelem politikai és katonai tervezésében, abban a korban, amikor csak egy "*lépésre*" vagyunk a halált nem okozó fegyverek megjelenésétől.

Kérdezem, lehet hogy az ezredforduló utáni háborúk már ilyenek lesznek?

A monográfiában a bevezetés, aktualitás, fogalom- és célmeghatározás után megvizsgálom a jövő hadviselésének kérdését a világpolitikai helyzet előrejelzése alapján, majd annak kapcsán felmérem azokat a kihívásokat, amelyekkel az elkövetkező években szembesülhetünk. Ezek után **öt olyan elv** kerül meghatározásra, amelyek tervezési alapként vagy

divatos szóval keretként ún. bázisul szolgálhatnak a Magyar Honvédség katonai stratégiája (hadászata) részére. **Ezek közé sorolom:**

- 1.) Az információ uralkodó szerepét;
- 2.) A szervezetek összekapcsoltságát, együttműködését;
- 3.) A kötöttségek lazítását, oldását, a megjelenő változásokat;
- 4.) A polgárosítást;
- 5.) A honvédség harci technikai eszközei modernizációjának változatait.

Az előbb felsorolt alapelvek mindegyike külön-külön a hadviselésben evolúciós változásokat testesít meg, együttesen pedig a hatásukban forradalmiak.

3.) A világpolitika természetéről és a hadviselési módokról

A világpolitika egy olyan összetett rendszer, amely számos egymástól függő és független tényezővel és változóval rendelkezik, valamint azzal, hogy az összes akció előre nem látható reakciókat vált ki. Ez megmutatkozik a konfliktusok számában.

A konfliktusok száma a világon:

1987-ben	35	1991-ben	29
1988-ban	36	1992-ben	29
1989-ben	32	1993-ban	28
1990-ben	31	1994-ben	27 volt.

Ma a világpolitika különösen ki van téve a "*pillangó effektusoknak*". Gondoljunk csak kicsiben a Berettyó "*elolajosítására*", nagyban pedig Harkov "*elszennyezésére*".

A világpolitika kaotikus elemei közelebb állnak az előrejelezhetetlen eseményekhez, mintsem a "*megjósolhatóakhoz*". Az ezredfordulón a lehetséges destabilizáló tényezőket a *következő ábra* szemlélteti:

Destabilizáló tényezők

- 1.) Migráció Keletről–Nyugatra és Délről–Északra.
- 2.) Orosz fegyveres erők állomásozása Oroszország határain kívül.
- 3.) Gazdasági problémák és - elmaradottság (átmenet).
- 4.) Atom- és hagyományos fegyverek elterjedése, embargó és szerződés megsemmisítése, fegyverkereskedelem.
- 5.) Területi konfliktusok.
- 6.) Polgárháborúk.
- 7.) Ökológiai katasztrófák lehetőségei.
- 8.) Etnikai konfliktusok.
- 9.) Közelkeleti és más regionális problémák.
- 10.) Terrorizmus, szabotázsok.
- 11.) Kábítószer- és drogkereskedelem terjedése.
- 12.) Vallási forradalmak.
- 13.) Létfenntartású energiaforrásokhoz való hozzájutás megakadályozása.
- 14.) Élelmiszer- és vízhiány.

A fegyveres erők szerepének módosulása is terméke a globális világpolitika új típusú, azaz kaotikus természetének. Minden katonatiszt tudja, hogy a fegyveres küzdelem a háborúnak, vagyis a magas intenzitású konfliktusnak az attribútuma. Ennél fogva tehát a háború egy kaotikus vállalkozás. A fegyveres harc (küzdelem) folyamatában főképp olyan mozzanatok és elemek uralkodnak, mint a visszacsatolás vagy az állandó füg-

gőség a kiinduló feltételektől és véletlen, vagyis a szerencse. Emiatt a technológiai és a hadviselés közötti kapcsolódási pontok kihámozása azért nehéz, mert a technológia természete, jellege és annak a háborúhoz való viszonya egymásra ható, kapcsolódó és egymással felcserélhető.

Vagyis a technológia és a háború egymásra hatása mindig is legalább annyira önkényesnek és véletlenszerűnek, mint amennyire az elkerülhetetlennek és szükségesnek volt a terméke.

Ekképpen úgy tűnik, hogy a nemzetközi (benne a regionális) politika jövőbeni alakulása, fejleményei, a jövő hadviselése és a háború hadművelési részkérdései előrejelzésében a fenti okoknál fogva inkább a kaotikus, mintsem a lineáris formák kerülnek előtérbe. Azonban katonai tervezőink az elkövetkező egy-két évtizedben a konfliktusok széles skálájával és változó intenzitásával fognak szembesülni. Vagyis a világ- és regionális politikában, a nemzeti magatartásokban végbemenő, akárcsak kisebb változásoknak drámai kihatásaik lehetnek. A hagyományos hadviselési módok átadják helyüket a csúcstechnológiára épülő harc (hadművelés) radikálisan új formáinak és az irreguláris hadviselés egyre nehezebben átlátható formáinak. Amikor ezekhez a választ keressük, a közismert káosz modell olyan óvatosságra int bennünket, amely megmutatja, hogy milyen mértékben lehetünk képesek befolyásolni a politikai avagy katonai eseményeket. Ennélfogva ez nyújtja a megfelelő keretet arra, hogy a Magyar Köztársaság nem tehet, ne tegyen semmiféle és meghatározó érvényű utalást azokra a lehetséges konkrét ellenségekre vagy konfliktusokra, amelyekkel szembesülhet az elkövetkező egy-két évtizedben. Természetesen a felkészítést nem szabad elhanyagolni. Nem szabad elvetni azt sem, hogy nagy (nagyobb) háború többé nem lehetséges kulturális tényezők vagy egy globális gazdasági korszak beköszöntése miatt. Ugyanúgy vissza kell utasítani azt a nézetet is, amelyik azt sugallja, hogy a nagy háborúk elkerülhetetlenek.

Egészen egyszerűen minden lehetséges.

Vagyis a biztonság- és védelempolitikának (az azon dolgozó civileknek és katonáknak) egy olyan széles keretet kell találniuk, amelynek felhasználásával képesek lesznek útmutatást adni a katonai tervezőknek a katonai doktrína, az erőstruktúra, a szervezés és a beszerzés terén meghozandó döntésekhez. *Ebben a keretben és ezáltal a Magyar Honvédség képes lesz (vagy lehet) létrehozni azokat a képességeket (a megőréssel egye-*

temben) a szükségesnek tartott hadviselés szintjein, a kisebb háborús műveletektől a békefenntartásig és a kihívásokra adandó adekvát válaszig - egyedül, avagy a jövőbeni koalíción belül. A 21. századi Magyar Honvédség arculatát és képességét a fentiek érvényrejuttatásával lehet kialakítani: az azonnal reagáló erők, a főerők és a tartalékos erők tagozódásában, mint komplex haderőstruktúrában és vegyes hadkiegészítési rendszerben, nemzeti és import hadfelszereléssel.

4.) A hadügyi forradalom sarkköve: az információ

A ma zajló hadügyi forradalom bázisát, avagy sarkkövét **az információ** képezi. Megjegyezzük, hogy ez nem új, mert a hadviselés sarkkövét a múltban is az információ képezte, hiszen a döntéshozatalban, a tervezésnél elsődlegességgel bír és mindez napjainkban még igazabb mint valaha.

Az információs korszakunkban folyó hadügyi forradalom egyik sajátossága nem másban keresendő, mint abban, hogy az egy olyan funkciónak tekinthető, amelyik a rendkívül gyors, pontos és széleskörűen terjedő információkat az adott korszak katonai szervezeteibe viszi be azért, hogy azok ott elterjedjenek és ott felhasználják.

Mindenki axiómaként belátja azt, hogy az információ a hadügyi forradalom sarkköve. Hiszen az ellenség (avagy ellenfél) felvonulásának és elhelyezkedésének, illetve településének pontos ismerete szolgálhat csak alapul a katonai hadműveleteknek, harctevékenységeknek. Az ellenséges célok ismeretére egyaránt szükség van a csapásmérő csapatok és precíziós-vezérlésű (nagy pontosságú) lőszeres és rakéták számára. A korszerű harc, hadművelet magas irama és üteme közepette a gyors információ megszerzése, az értékelés, az időben történő továbbítás és az ellenőrzés nélkülözhetetlenek a siker érdekében. *Ezért a szemben álló felek törekednek az információs fölény kiharcolására, elérésére és megtartására.* Ez - egy változatban - a következőképpen nézhet ki. *Miközben megszerezzük a szükséges információkat, egyúttal megakadályozzuk az ellenséget abban, hogy ő is hasonlóan rendelkezzen rólunk szóló legújabb adatokkal.* A katonatisztek ezeket a tényezőket napjainkban alaposan ismerik. Így egyetértenek azzal, hogy az információs korszakban a hadviselés egy önálló katonai doktrínát (tant) követel meg az információs hadviselés részére.

A hazai katonai tervezők, törzs- és szaktisztek az információs hadviselés doktrínájának (IHD) számos kérdésével szembesülnek a jövőben. Az egyik ilyen fontos kérdés a hierarchia. A fejlődés folyamán előtérbe kerül a döntéshozásban feleslegessé vált tagozatok lebontása, ezzel egyetemben a döntéshozatal áramvonalasítása, a döntéshozatal alsóbb szintekre történő "levitele" azaz leadása, amelynek révén "ott döntenek minden esetben, ahol végrehajtják a feladatot", s ezáltal a kezdeményező képesség és a hatékonyság növekedésével lehet számolni. A parancsnoki vezetés, az irányítás és az ellenőrzés szempontjából a jobb információk általában lehetővé teszik azt, hogy a legtöbb alapvető döntést magasabb vezetési szinteken hozzák.

Hozzátehetjük, hogy a centralizált parancsnoki rendszerek igen sebezhetővé váltak azáltal, hogy a hadviselésben megjelentek az olyan nagy pontosságú fegyverek, amelyek proliferációja feltűnően gyors ütemben folyik.

Az információs hadviselés esetleges doktrínája rámutat majd arra a kérdésre is, hogy mennyi és milyen jellegű információt és információs technológiát fognak a mai és a leendő szövetségeseink megosztani velünk, illetve fordítva, mi velük. Természetes a multinacionális avagy régebbi kifejezést használva a koalíciós hadviselés irányzata igényli egy magasabb minőségi szinten folyó kommunikációt és interaktivitást, az információcserét. Ehhez tárgyi feltétel is szükséges, mégpedig az, hogy a NATO-tagországok átadják vagy eladják a legfejlettebb parancsnoki és irányítási eszközeiket, még a politikai és katonai kényszerítő körülmények hiányában is.

Az információs hadviselési doktrína bizonyára újra értelmezi a katonai hírszerzés, a katonai felderítés hadászati, hadműveleti és harcászati tagozatainak béke és háborús időszaki feladatait. Az új technológiák a láthatatlanságig feloldják a hadműveleti tervezés, a hírszerzés és a katonai felderítés határait.

Igaz, ezekkel az eszközökkel csak a vezető nyugati katonai hatalmak rendelkeznek, s ha rendelkezésünkre bocsájtják a harcmezőn oly égetően fontos adatokat, akkor azok által nyújtott előnyöket a hadműveletek során ki kell használnunk. *(Információ = győzelem = hatalom.)*

Az információs hadviselési doktrínának foglalkoznia szükséges az olyan kérdésekkel is mint *a demokrácia vagy a sajtószabadság*. A médiákban is zajlik az információs forradalom, a tulajdonos váltás, a nézőkeresés és módosul a kiszolgálás. A műholdak felhasználása, a kisméretű kamerák, a behatoló vagy tolakodó technikák, az érzékelők (szenzorok) mind szélesebb körben történő megjelenése új lehetőségeket biztosítanak a célirányos megfigyelés és a műsorszórás terén.

Az információs hadviselés *új katonai szervezetek kialakítását* vonja maga után. Egyes amerikai katonai információs szakértők az információs hadtest felállítását javasolják a közeljövőben.

Hazai vonatkozásban az ilyen típusú kötelék, szakasz vagy esetleg század méretben szükséges és lehetséges.

Az ezredfordulóhoz közeledve a Magyar Honvédség tisztjeinek ismerettárában egyre nagyobb helyet foglal majd el *az irreguláris hadviselés problémaköre*, hiszen az abban való részvétel lehetősége egyre nő.

Az irreguláris hadviselés egy gyökeresen más típusú információs hadviselési doktrínát igényel. Az információ megszerzése, birtoklása és ellenőrzése a gerilla típusú vagy alacsony intenzitású konfliktusban éppen olyan fontos, mint a magas intenzitású háborúban. Lényegét illetően a gerillahadviselés nem tekinthető másnak, mint amelyben a katonai rejtőzködés, -keresés, -kutatás és egy politikai kötelezettségvállalás közötti versengés vagy erőpróba folyik. Az efféle konfliktusokban az információszerzés mellett a felek a politikai tárgyalásokat is szemmel tartják. A nem hagyományos konfliktusokban felhasználható eszközök is mások lesznek, azok alapvetően az emberi intelligenciára, a különleges erőkre és a korszerű érzékelőkre támaszkodnak. *Növekvő szerephez jutnak a lélektani hadműveletek, valamint a polgári eseményeket közlő hírküldönymé-nyek.*

Minden korszakban, úgy az információs korszakban viselt háborúk is számos kockázatot rejtenek magukban. Az adatok megszerzésének könnyebbége ugyan nagyobb tömeget, ún. információdömpinget biztosít, ami pedig a feldolgozásban és a disztribúcióban okoz nehézséget.

A számítógépek felhasználásával vezetett hadviselés és a számítógépes csapatvezetés válhat a jövőben a győzelemért folyó küzdelem zálo-

gává, semmint az egyre önállóbb, egyre nagyobb kezdeményezőkésséggel rendelkező harcos erők.

A háború a valóságban egy kaotikus és kockázatos vállalkozás, az információs tanok pedig a lineáris irányításon alapulnak, ezért kiszámíthatóak. A katonai tervezők sok nehézséggel számolhatnak a háborúban, de a hadműveletek ritkán folynak a tervek szerint. Például egy elektronikai vírussal is beláthatatlan kárt lehet majd okozni. *Ezért a jövőben fokozott mértékben és a múltbaninál gondosabban kell tanulmányoznunk az információs sebezhetőséget*, a mesterséges holdak felhasználását, az elektromágneses impulzusok elleni védelmet, a gerillahadviselés harcászataát. Mert a magyar katona az ezredfordulón ezekkel szemben találhatja magát, ugyanakkor a korai felismerés, a tanulás és az alkalmazás a katonatömegek életét mentheti meg.

Meglátásunk szerint a jövőben a döntésre rendelkezésre álló idő csökkenését a vezetés-irányítás kérdéskörében 1781-2010 (múlt-jövő) idő intervallumban az 5. számú ábra tartalmazza.

AZ IDŐTÉNYEZŐ ÉS A VEZETÉS-IRÁNYÍTÁS (1781-2010)

Háború/ Tényező	Észlelés módja	Tájékozódás ideje	Döntés ideje	Cselekvés ideje
Forradalmi háború Yorktown, 1781	távcső (teleszkóp)	hetek	hónapok	egy hónap
Polgárháború Vicksburg, 1863	távíró	napok	hetek	egy hónap
II. világháború Bastogne, 1944	rádió, távbeszélő- vezetékes eszközök	órák	napok	egy hét
Öböl-háború Kuvait-Irak, 1991	közel a reális időhöz	percek	órák	egy nap
Jövő háborúja (elkövetkező konfliktus, 2010)	reális idő	állandó	azonnali	egy vagy több óra

Az információ áramlására a permanens körforgás lesz a jellemző. Az információ körforgását a következő ábra szemlélteti.

6. sz. ábra

A PARANCSADÁS - VEZETÉS - IRÁNYÍTÁS FOLYAMATA (KÖRFORGÁSA)

Látható, hogy az információ megszerzése, feldolgozása, a döntés és a cselekvés egyre kisebb időegységben fog megvalósulni, ami a parancsok és törzsek felkészítésében az új módszerek meghonosítását igényli.

Az információ más irányú jelentőségére rámutattak a katonáink részvételével az 1995-ben megtartott nemzetközi gyakorlatok újszerű tanulságai is. Az USA Louisiana államában 1995. augusztus 6-28. között megtartott "*Cooperative Nugget*", valamint a Hódmezővásárhelyen, illetve az erdélyi 4. román hadseregnél 1995. augusztusában és szeptemberében végrehajtott közös gyakorlatok tapasztalatai azt igazolják, hogy a Magyar Honvédség katonái képesek a "*Partnerség a békéért*" programban előírt feladatok színvonalas végrehajtására, a nem hagyományos harcfeleladatok teljesítésére, azaz a békefenntartói, béketeremtői és békemegfigyelői missziók ellátására. Lásd a magyar kontingens részvételét az IFOR erőkbén. Ezek és más lépések megtételével honvédségünk megkezdte az új feladatokra való felkészülést, amely szervesen illeszkedik a nemzetközi béke és biztonság fenntartásába és hazánk szuverenitásának szavatolásába.

Felhasznált irodalom

- 1.) *A.Z.Manfred*: Napóleon
Kossuth Könyvkiadó/Gondolat Kiadó 1982.
- 2.) The Economist: Defence Technology June 10th 1995.
- 3.) *Jan V.Hogg*: Guinness Fegyver-enciklopédia
Kőbaltától az irányított fegyverig
Zrínyi Kiadó 1992.
- 4.) FM 100-5 jelzésű Hadműveleti Utasítás
Hadsereg Főparancsnoksága, 1993. június.
- 5.) *Hajdú László*: A Reforger 91-Certain Shield 91 gyakorlat
Új Honvédségi Szemle 1992/3.
- 6.) *Heller Ágnes*: Európa második reneszánsza
Valóság, 1990/10.
- 7.) *Mary Kaldor*: The Baroque Arsenal
(A fegyverek szerepe a tőkés gazdaságokban)
New York 1981.

- 8.) *V.V. Boriszov: A Pentagon és a tudomány*
Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1977.
- 9.) *Naucsno-technicseszki Progresz i Revoljucia v Voennom Gyele*
Moszkva-1973.
- 10.) *Környezetünk biztonságára ható veszélyforrások, valamint az
azokra való reagálási lehetőségek*
A Hadtudomány melléklete 1995.
- 11.) *V.A. Bokarev: Kibernetika és a hadügy*
Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1970.
- 12.) *Hadtörténelem*
Hadtörténelmi Intézet Budapest, 1954.
- 13.) *Zachar József: Idegen hadakban*
Magvető Könyvkiadó Budapest, 1984.
- 14.) *Ráth Tamás: Gazdasági modernizáció és a hadsereg*
Új Honvédségi Szemle 1995/7.
- 15.) *Naucsno-technicseszki Progresz i Revoljucia v Voennom Gyele*
Voенnoje Izdagyelsztvo, Moszkva 1973.
- 16.) *V.V. Borinov: A Pentagon és a tudomány*
Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1977.
- 17.) *Voенno-technicseszki progresz u Vooruzsonnie Szili*
SZSZSZR Voенnoje Izdagyelsztvo, 1982.
- 18.) *Közelkép: a Microsoft világa*
Magyar Nemzet, 1995. Augusztus 30.
- 19.) *Magyarország az új Európában*
Vitaanyag a modernizációról és a polgárosodásról
Budapest, 1995. május 30.

20.) Tudósok a modernizációról és az európai integrációról
Miniszterelnöki Hivatal Modernizációs Programiroda,
Budapest, 1995.

21.) *Perjés Géza*: Clausewitz
Magvető Könyvkiadó Budapest, 1983.

A monográfia (cikk) folytatása, a folyóirat következő (1996/4. számában) jelenik meg.

A HADERŐÁTALAKÍTÁS HATÁSAI A GÉPESÍTETT HADTEST HADMŰVELETÉNEK ANYAGI-TECHIKAI BIZTOSÍTÁSÁRA

Márkus József¹

A napjainkban felgyorsult haderőátalakítás a Magyar Honvédség minden területén érzeteti hatását, befolyásolja a szervezetek béke és háborús tevékenységének körülményeit, lehetőségeit. Ez természetes jelenség, hisz általában minden ésszerű vagy szükségszerű szervezeti módosítás, kisebb-nagyobb mértékkel hatással van a hadművelet, harc megszervezésére, megvívására.

A jelenlegi átalakítás okaival, ésszerűségével, szükségszerűségével nem kívánok foglalkozni, csak a már bekövetkezett, illetve reálisan várható szervezeti változások hatásait vizsgálom az anyagi-technikai biztosítás területén.

Az anyagi-technikai biztosítás megváltozott körülményei

A hadsereg-hadtest vezetési szintek hadtest-hadosztály szintre történő változtatásával minden vezetési szinten drasztikusan **csökkent az anyagi-technikai biztosítást vezető állomány**, ugyanakkor nőtt a hadtest közvetlen katonai szervezetek száma.

A jelenlegi átalakítás után a hadtest-tagozatban **anyagi-technikai szakcsapat** – egy javítózászlóalj kivételével – nem maradt, így a gépesített hadtest ATF-nek nincs lehetősége az anyagi-technikai biztosítás érdemi befolyásolására. A volt. g.hdt. anyagi-technikai szervezetei felszámolásra, a hadosztályoknál összevonásra kerültek egy **logisztikai dandárba**. Hasonló integrációs folyamat van megvalósulóban a dandároknál is, ahol a szakalegységek **logisztikai zászlóaljba** kerültek összevonásra, míg a gl., hk. zászlóaljknál **logisztikai századokat** hoznak létre.

1 Márkus József ezredes, MH 4. Gépesített Hadtest hadtápfőnöke

Hadosztály szinten az integráció az anyagi-technikai biztosítás lehetőségeiben változást nem okoz. A dandároknál is alapvetően az egészségügyi biztosítás lehetősége bővült, zászlóalj szinten is orvosi ellátás biztosítható.

A hadtest szintű, szervezetszerű biztosítási tagozat megszűnt, alsóbb tagozatokban az integrációval a biztosítás lehetősége viszont nem nőtt olyan mértékben, hogy az ellensúlyozná a hadtest szintű javító, egészségügyi, ellátó, szállító, közúti komendáns kapacitás kiesését.

A hadtest- és hadosztályparancsnokságokon megszűnt az *anyagi-technikai vezetési pont (ATVP)*, az anyagi-technikai **vezetési csoport** fő erőit a harcállásponton (H) kell telepíteni, a vezetés átvételére a tartalék harcállásponton (TH) kell felkészülni.

A hadosztályok állománya, összetétele a hadműveleti feladattól függően változhat, ugyanakkor a logisztikai dandár szervezete, anyagi készlete, lehetősége a meghatározott hadrendnek megfelelő.

A hagyományos, mélyen lépcsőzött védelem mellett az anyagi-technikai biztosítás terén jóval nagyobb rugalmasságot igényel a csapatok tevékenységére, találkozó ütközetekre, harcokra épített védelem.

Harcanyagokból a csapatkészletek átlag 2-3 (légvédelmi rakéta 6-7, pct.rak.4-5) harcnap szükségletét biztosítják. Az e feletti felhasználás és a csapatkészletek újbóli megalakítása, **központi készletekből** kerülnek biztosításra.

A központi raktárak elhelyezkedése az ország területén olyan, hogy onnan - a hadművelet irányától függően egy-egy anyagféleség pótlása a gépesített hadosztály szervezetszerű erőivel, eszközeivel időigényes lehet. Azért az MH ATFCSF-ség háború esetén az anyagi készleteket - elsősorban vasúton - kirakó állomásra (KÁ), anyagtároló és kiadó körzetekbe (ATKK) adja át az alsóbb tagozat részére.

A hadtest kapacitását kiegészítő, **az anyag utánpótlás egyik legfontosabb bázisa a nemzetgazdaság.** A nem csak honvédségnél használatos anyagok (élelem, üzemanyag, javítóanyag) hadászati készleteinek döntő részét, béke állapotban a nemzetgazdasági bázisokon tárolják.

A nemzetgazdaságból bevonuló nagy számú gépjármű javítására csak a **polgári javító bázisok** képesek.

Az **állami egészségügyi szolgálat** részéről jelentős számú kórházi ágy és gyógyítókapacitás biztosítása válik szükségessé, mivel igen csekély a szakosított szakorvosi ellátó és rehabilitációs kapacitás.

Összességében megállapítható, hogy a haderőátalakítás, illetve annak következményeként a hadműveletek megszervezésében, megvívásában bekövetkezett módosulás az anyagi-technikai biztosítás fogalmát, tartalmát, feladatrendszerét nem, azonban a vezetés és végrehajtás körülményeit megváltoztatta.

Mindezen körülmények, lehetőségek felvetik az alábbiak szükségességét:

- A megváltozott helyzetnek megfelelően korrigálni kell az anyagi-technikai biztosítás elveit, rendjét, tagozatonkénti tartalmát;

- Hadtest, hadosztály szinten a vezetés rendjét, ehhez a főnökség személyi állományának csoportosítását felül kell vizsgálni és a lehetőségekhez kell igazítani;

- Újra kell gondolni az anyagi-technikai (logisztikai) szervezetek vezetésének rendjét.

Az anyagi-technikai biztosítás megszervezése

Az anyagi-technikai biztosító szervezetek csoportosítása, biztosítási elemeinek létrehozása:

A hadműveleti terület viszonylag nagy szélességi kiterjedése, az aktív védelem, a hadtest ellátási tagozat hiánya megköveteli a **hadosztályok autonómiáját**, ami igényli a rendszeresített anyagi-technikai feltételek bővítését.

A hadosztály **anyagi-technikai szervezetek fő erő kifejtését a dandárok harctevékenységi körzetében**, illetve az ahhoz közelítő anyagi-technikai biztosításra **kell hogy összpontosítsa**. Fontos, hogy lehetőleg hát-

raszállítás (vontatás) nélkül, a helyszínen megoldható legyen a sérült eszközök kisjavítása, a sérültek lehetőleg már az egészségügyi századtól kórházba kerüljenek. Ezért a hadosztály erőinek, eszközeinek nagy részét **dandár tagozatban**, illetve ahhoz közelítve kell hogy működtesse.

Az aktív védelem megköveteli az anyagi készletek mobilitását. Az anyagtároló-kirakó körzetből (ATKK), központi raktárakból történő vételezés - a rendszeresített szállítóeszközökkel - a hadosztály anyagi készletek földre helyezését igényelné, ami viszont az előbbi követelmény teljesülését korlátozná.

Az anyagi-technikai biztosítás előbbi követelmények szerinti végrehajtása - figyelembe véve a meglévő lehetőségeket, feltételeket - szükségessé teszi a hadtest és a hadosztályok **megerősítését**.

A levezetett hadijátékok tapasztalatai, a lefolytatott konzultációk alapján a **hadtest megerősítésül kaphat** 1-1 vontató, szállító, 1-2 egészségügyi zászlóalj, 1-2 sebesültszállító, közúti komendáns századot, 1-2 ATKK-t, egészségügyi-járványvédelmi alegységet.

Az előzőekben már megfogalmazott *autonómia* biztosítása érdekében a megerősítők egy részét - a hadműveletben elfoglalt szerepüknek megfelelő differenciáltsággal - a hadosztályok közvetlen *alárendeltségébe* kell tovább adni.

Ugyanakkor ahhoz, hogy a hadtest ATF-nek is maradjon lehetősége az anyagi-technikai biztosítás befolyásolására, a javítózászlóalj mellett saját kézben kell tartani az egészségügyi, szállító alegységek egy részét, a közúti komendáns alegységet. Ezeket **hadtest anyagi-technikai biztosító csoportként**, a hadtest harctevékenységi körzet hátsó harmadában kell **működtetni**, a hadtest második lépcső, az ellencsapását végző csoportosítás biztosítására, a hadtest közvetlen ellátására, a hadtest gépkocsiutak berendezésére, fenntartására, a váratlan feladatok biztosítására.

A hadosztály **logisztikai dandárát** - figyelembe véve a széles arcvonalat - általában **két irányba** megosztva célszerű működtetni.

A dandár meghatározó állományát a hadosztály védelmének főirányában, a másik részét, mint dandár részleget a védelem másik irányában

célszerű alkalmazni a harcászati zóna hátsó harmadában, a peremvonal-tól mintegy 30-40 km távolságra.

Ez biztosítja a hadosztály szintű anyagi-technikai biztosítást végző erők és eszközök szélességében, irányokban történő megosztását, a harcoló csapatokhoz való közelítését.

A dandár megosztását természetesen befolyásolja, hogy milyen és mennyi megerősítő szakalegységet kap a hadosztály, továbbá *a hadosztálynak a hadműveletre létrehozott szervezete*, ami általában eltér a hadrendtől.

A hadtest hadműveleti felépítésében elfoglalt helyétől, szerepétől függően csökkenthető, illetve megerősíthető egymás terhére a két hadosztály. Ezt tovább bonyolítja, hogy a gl.dd-ok szervezete, harci technikai eszköze is eltérő. A logisztikai dandár lehetősége, készlete viszont a hadosztály hadrendjének megfelelő. Így a megerősített hadosztály logisztikai szervezetét *alkalmassá kell tenni a megerősítésként átvett csapatok anyagi-technikai biztosítására is*:

- A csapatkészletet szállítóeszközzel együtt ki kell egészíteni;
- Meg kell erősíteni a javítózászlóaljzat az alkalmazásra átvett, de a hadrendben nem szereplő haditechnikai eszközök javítására alkalmas alegységgel;
- A létszám növekedésnek megfelelően bővíteni kell az egészségügyi biztosítás kapacitását.

Az anyagbiztosítás:

Az anyagbiztosítás tervezését kedvezőtlenül befolyásolja, hogy hiányzik a hadtest szintű ellátási tagozat. Ezt részben ellensúlyozzák a megerősítésül átadásra kerülő ATKK-k és azok anyagi készletei.

Az előzőekben már hangsúlyoztam az ellátási, biztosítási tevékenység harcolókhöz közelítésének szükségességét. Ez igaz az anyagellátásra is, ahol már régebben is alkalmaztuk a tagozat kihagyásos módszert. Ennek érvényesítése még aktuálisabbá vált, a hadtest szintű tagozat hiánya és nagyszámú nemzetgazdasági forrás megléte miatt.

A központi raktárakból, ATKK-ból közvetlenül a hadosztály logisztikai dandár szállíthatja a dandárokhoz a szükséges anyagi készleteket. A kirakó állomások (KÁ) - különösen a hadművelet előkészítésének időszakában - a gl. (hk.) dandárok, fegyvernemi csapatok érdekében működnek. Az anyagellátásra kijelölt nemzetgazdasági forrásokból a logisztikai dandár vagy a harcoló csapatok vételeznek.

Az anyagellátás, az anyagáramlás, a harc során felmerülő igények kielégítése ezzel gyorsabbá válhat.

Azonban ez nem tisztán a felülről lefelé történő ellátás elvének megfelelő *tagozatkihagyásos utánszállítás*. Többnyire inkább közvetlen vételezés, ami elsősorban a hadosztály tagozatban nagy leterheltséget jelent az utánpótló alegységek részére. Enyhíti leterheltségüket, hogy a dandárok közvetlenül is vételezhetnek bizonyos anyagokat KÁ-ról és a nemzetgazdasági forrásokból. Az viszont a dandár szintű ellátási tagozat részére jelent plusz terhet.

Ez az ellentmondás alapvetően abból adódik, hogy törekszünk a közvetlen vételezés lehetőségével *gyorsítani az anyagáramlást*, addig a szervezetek továbbra is a fentről lefelé történő, szakaszos ellátási rendszernek megfelelően kerülnek kialakításra. Egy-egy ellátási tagozat szervezete általában arra alkalmas, hogy az elveknek megfelelően az alsóbb szintű ellátási tagozat részére végezze a szállítást. Ezzel egyidőben a vételezésre már nem biztos, hogy elegendő a kapacitása.

A technikai biztosítás:

A szervezeti változásokkal a csapatszintű javítás feltételei alapvetően megmaradtak, azonban a középjavítást végző szervezetek a felére csökkentek, a központi tagozatban felszámolásra kerültek.

Ezek a változások, lehetőségek a technikai biztosításra *jelentős hatással vannak*:

- Tábori javítószervezeteknél a középjavítás lehetősége csökkent, a kisjavításra korlátozódik;

-A közép- és nagyjavításra váró eszközöket központi vagy nemzetgazdasági javítóüzemekbe kell leadni, aminek vonzata a szállítási kapacitás növekedése;

- A közép- és nagyjavítások átfutási ideje meghaladja a hadműveletek várható idejét, így a csapatok az eszközök visszapótlásával nem számolhatnak.

Ezeket figyelembe véve a technikai eszközök javításának rendje is módosításra szorul.

Mivel a zászlóalj logisztikai századánál nincs vontatóeszköz, ezért egy vontatási tagozat kimarad. A zászlóalj javítószakasza a sérülés helyszínén kezdi meg a javítást. A dandár javítószázada javító-vontató csoportokkal segíti ezt a tevékenységet és a helyszínen nem javítható eszközöket a dandár sérült technikai gyűjtőhelyre (STGYH) vontatja. Továbbra is fontos elv marad, hogy a működőképes fegyverzettel rendelkező sérült harci technikát a tüzelőállásban (fedezékben) kell hagyni, hogy tűzerejével részt vegyen a védelmi harcokban.

A hadosztály javítózászlóaljának hármass feladata lehet:

- Javító-vontató csoportokkal segít a dandár javítószázadának a vontatásban, a kisjavításban, illetve végzi a dandár műszaki-technikai eszközeinek javítását, mivel a dandárnál ehhez nincs szervezve javító állomány;

- A dandárnál nem, de hadosztály szinten még javítható eszközöket a hadosztály STGY-re vontatja és végrehajtja a javítást;

- A hadosztály szinten nem javítható eszközöket sérült-technika átadó pontokra vontatja (lehetőleg vasúti berakó állomásra), központi javításba történő átadáshoz.

A sérülttechnika átadó pontról az előljáró szállítja (elsősorban vasúton) tovább az eszközöket. Az előljáró központi tagozat vontatózászlóaljai - figyelembe véve az eddig elmondottakat - részben támogatják a hadosztály vontatási tevékenységét, másrészt a nemzetgazdasági és HM bázisokra történő szállítást végzik.

Az egészségügyi biztosítás:

A katonasérültek háborús ellátásának alapelve a rendeltetésszerű kiürítéssel egybekötött szakaszos gyógykezelés. Mivel a sérültek élete a megfelelő időben nyújtott segélytől függ, a gyógyító-kiürítő biztosítás megszervezésében az időtényező különösen fontos szerephez jut. Emiatt kiemelkedő jelentőségű a segélyhelyeknek a sérültek keletkezési helyéhez történő minél közelebbi telepítése, fontos, hogy az első orvosi segély a lehető legközelebb legyen a sérülés színhelyéhez.

E tekintetben a haderőátlakítás az egészségügyi biztosítás feltételeit hadosztály, illetve csapat szinten összességében javítja. A sérültek gyors orvosi ellátás mellett rövidebb idő alatt kerülhetnek *a legmagasabb szintű ellátást nyújtó segélyhelyre, kórházba.*

A **sérültek** már zászlóalj tagozatban első orvosi segélyben (EOS) részesülnek, dandár szinten pedig már szakorvosi segély alkalmazható. A hadművelet során arra a megoldásra kell törekedni, hogy a sérültek lehetőleg **már a dandársegélyhelyről kórházba szállíthatók legyenek.**

A **zászlóalj védőkörletében** keletkezett sérülteket a század sebesültgyűjtő fészkekből, első szaksegély adása után az *egészségügyi szakasz* üríti ki saját eszközeivel, ahol a sérültek életmentő EOS-ben részesülnek.

Az egészségügyi század szélesebbkörű ellátási feltételei révén a sérültáramlás függvényében életmentő javaslattal szakorvosi segélyt (SZAOS) képes biztosítani. A közvetlen kórházba szállításhoz az egészségügyi zászlóalj és a megerősítésül adott kiürítő erőket célszerű igénybe venni.

A hadosztály *egészségügyi zászlóalj*, valamint a *megerősítő egészségügyi zászlóaljak* szakorvosi ellátást biztosítanak a hadosztály harctevékenységi körzetében elhelyezkedő csapatok sérültjei részére.

A hadosztály-segélyhelyek leürítéséről, a végleges ellátás helyére történő sérült kiürítésről a *felsőszintű ellátási tagozat* kell, hogy gondoskodjon.

Az anyagi-technikai biztosítás vezetése:

A MH ATFCSF által kiadott szakutasítás tervezet részletesen meghatározza az anyagi-technikai biztosítás vezetésének rendjét. Ennek tartalmi követelményei a haderőátalakítással alapvetően nem változtak. Az előzőekben már jelzett körülmények miatt azonban a hadtest, hadosztály parancsnokságokon az *anyagi-technikai vezetési csoportok* kialakításában, összetételében, telepítésében módosítani szükséges a követelményeket.

A hadijáték során is bebizonyosodott, hogy a jelenlegi szervezeti formában, létszámmal az anyagi-technikai vezetési csoportok tisztán integrált vezetési rendszerben nem működtethetők. Ezért **hadtest szinten** az integrált és szakági vezetés ésszerű ötvözetével **hármastagozódású csoport** lett kialakítva:

Állandó munkacsoportok a Harcállásponton (H):

1.) Anyagi-technikai vezetési csoport (Központ):

- hadműveleti tervező csoport;
- anyagbiztosítást és szállítást tervező csoport;
- információs részleg.

2.) Technikai biztosítást tervező, koordináló csoport

3.) Ellátást és szolgáltatást tervező, koordináló csoport, benne:

- hadtáp és elhelyezési ellátást tervező, koordináló csoport;
- egészségügyi ellátást tervező, koordináló csoport.

A **Tartalék Harcállásponton (TH)** működik az anyagi-technikai vezetés átvételére kijelölt csoport.

Ideiglenes jelleggel létre lehet hozni:

- ellenőrző csoportokat;
- az előljáró vezetési pontján települő összekötő csoportot.

Az anyagi-technikai főnökség ideális megosztása H és TH között 76-24 %. A TH-ra a vezetési csoport *kettő lépcsőben* települ ki. Az anyagi-technikai biztosítás megszervezésének, megtervezésének befejezéséig igen szűk létszámmal települ át, hogy megteremtse a működés feltételeit. A tervező munka befejezését követően egészül ki a vezetési csoport. A csoport megnevezése is azt kívánja jelezni, hogy csak a vezetés átvételének biztosítására képes, teljes értékű vezető tevékenységre csak kiegészítés után alkalmas. Létszámuk növelése csak a H-n települő anyagi-technikai vezetési csoport (ATVCS) működőképességének rovására történhet.

A hadosztálynál a vezetési csoportok hasonló jellegű megosztására kisebb, dandár szinten pedig külön vezetési csoportok létrehozására nincs ésszerű lehetőség. *Alapvetően szakági vezetést kell megvalósítani.*

Az anyagi-technikai biztosítás megszervezésénél alkalmazandó munkarenden nem kell változtatni, azonban az egyes tevékenységek, kidolgozandó okmányokat és tartalmát kell a lehetőségekhez, a feladatokhoz ésszerűen igazítani.

A változás az, hogy egyes vezetési munkacsoportok munkatérképet nem vezetnek, nem készül önálló okmányként ATF elhatározás, az a parancsnokoknak jelentett és jóváhagyott elgondolás. Nem kell anyagi-technikai parancsot készíteni, illetve a szakcsapatnak harcintézkedést kiadni. A fegyvernemi és szakcsapatok részére önálló szakintézkedés kiadása nem szükséges, *a szakfeladatokat a kiadandó harcintézkedésbe* beolgozva kell meghatározni.

Újszerű a **biztosítási terv**, amely **kettő** önálló nyilvántartott okmányból **kell, hogy álljon**:

- térkép "*...anyagi-technikai biztosítási terv a hadműveletre (harctevékenységre)*";
- "*Magyarázó jelentés*".

Az okmányok, jelentések, intézkedések kidolgozásánál a hadtest és hadosztály szinten figyelembe kell venni, hogy a *parancsnok nem határozza meg harcintézkedésében az eggyel alacsonyabb szint harcászati felépítését, az alárendeltek alkalmazásának rendjét*. Ugyanakkor az anyagi-technikai biztosítás megtervezéséhez, az anyagi-technikai szakcsapatok

alkalmazási helyének meghatározásához, anyagforrások kijelöléséhez, stb. feltétlenül szükséges *ismerni a hadtestparancsnokságon a dandárok, hadosztálynál a zászlóaljak alkalmazásának rendjét*. Ez különösen fontos a hadtestparancsnokságon, mivel az egyes dandárok között a biztosítás szempontjaiból jelentős eltérés lehet és van (létszám, haditechnikai eszköz, biztosító szakalegységek lehetőségei, stb.).

Ezért a hadosztályparancsnok elhatározásának megismeréséig az *anyagi-technikai biztosításra csak nagybani vagy keret elhatározást lehet hozni*. Az anyagi-technikai főnök szakintézkedéséből több konkrétnak hiányozhat.

Így a hadművelet anyagi-technikai biztosítására kiadásra kerülő 01. számú intézkedés nem jelenti azt, hogy a biztosítás megtervezése befejeződött. Csak a hadosztályparancsnok elhatározását követően lehet azt véglegesíteni, konkrétabbá tenni, ami *újabb szakintézkedés kiadását igényli*.

A tervezés, feladatszabás kettős üteme természetesen igaz lesz az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökségre is, az ATKK-k helyét, az egyes KÁ-ra kiszállítandó anyagok fajtáját, mennyiségét csak a hadtest hadműveletének megtervezését követően tudják konkretizálni.

Következtetések

Az eddig leírtakból következtetésként levonható, hogy a haderőátalakítással az anyagi-technikai biztosítás fogalma, tartalma, a végrehajtás elvei, a vezetés rendje nem módosul. A bevezetőben már leírt okok azonban több tekintetben is megváltoztatták *a biztosítás körülményeit, lehetőségeit, feltételeit*:

Az anyagi-technikai biztosítás elvbeiben módosultak a prioritások, illetve egyes elvek érvényesülése erősödött, másoké gyengült.

- Prioritást kapott és erősödött a nemzetgazdasági erőforrásokra való támaszkodás, a rugalmasság, autonómia és a konkrét feladatra történő felkészítés elve;

- Továbbra is megmaradt, de gyengült a fentről lefelé történő ellátás, a szakaszosság elve, erősödött a tagozat kihagyásos ellátás.

Az anyagi-technikai biztosítás *szervezeti feltételei* dandár, hadosztály szinten alapvetően nem változtak, integrálódtak a szakalegységek, amelyek vezetése igényel más módszereket.

A hadtest *ellátási, biztosítási tagozat hiányában* a hadművelet anyagi-technikai biztosítása mindenkor igényli a hadtest folyamatos megerősítését a központi ellátási tagozatból szakalegységekkel, anyagi készletekkel.

Az anyagellátás forrásaiban a tábori ellátó bázisok mellett egyre nagyobb arányt képviselnek a *központi és nemzetgazdasági stacionér* források, amelyekkel az alsóbb szintű (dandár, hadosztály) tagozatok kerülnek közvetlen kapcsolatba.

A haditechnikai eszközök középjavításának többsége a hadműveleti tagozatból áttevődik a központi tagozatba, ami növeli a szállítás volumenét, eszközigényét, szervezettségét. A hadművelet során a *javításba leadott eszközök visszapótlásával* a csapatok nem számolhatnak.

A szervezeti változással a sérültek már *zászlóalj szinten orvosi ellátásban* részesülnek és megnőtt annak lehetősége, hogy a dandársegélyhelyről a sérültek közvetlenül a végleges ellátást biztosító helyre kerüljenek.

Az anyagi-technikai biztosítás *integrált vezetési rendszerét* hadtest és hadosztály parancsnokságon fel kellett váltani a *szakági tervezésen* alapuló vezetéssel, ennek megfelelő anyagi-technikai *vezetési csoportok* kialakításával. A létszámviszonyokhoz igazodva ésszerűsíteni kellett a vezetési okmányokat.

A parancsnoki elhatározás tartalmi sajátosságának megfelelően az anyagi-technikai biztosítás részletes tervezése, a feladatok meghatározása *két lépcsős rendszerben* valósul meg.

Az anyagi-technikai biztosítás ezen új sajátosságait alapvetően a körülmények megváltozása hozta létre. Ez a szükségszerűség viszont az eddigi beidegződéseket félretéve, újszerű gondolkodásra, ésszerűbb megoldások keresésére készítette az anyagi-technikai vezető állományt. Ennek eredményeit figyelembe véve a haderőátalakítás hatását az anyagi-technikai biztosításra összességében hasznosnak ítélem meg. Az újszerű

megoldások ésszerűek, igazodnak a hazai körülmények lehetőségeihez, a hadművelet (harc) megvívásának sajátosságaihoz. Pozitív hatással van a sérültek ellátására, a technikai eszközök gyors helyreállítására, az ésszerűbb tervező, szervező munkára. **A fentiek alapján szükséges az alábbi változtatások végrehajtása a haderőátalakítás további folyamatában:**

- Az eddigi tapasztalatok is igazolják annak szükségességét, hogy *új-ból létrehozásra kerüljön a hadtest szintű biztosítási tagozat*. A hadtest hadműveletének anyagi-technikai biztosítása megerősítő szakcsapatok nélkül nem oldható meg.

- Hadtest- és hadosztályparancsnokság *anyagi-technikai főnökség "M" állománytábláját úgy kell átalakítani, hogy a "TH"-ra is megfelelő létszámú szakállományt lehessen biztosítani*. A "TH"-ra települő részleg vezetésére rendszeresíteni kell az ATF h-i beosztást. Szükséges a szakterületek létszámát úgy növelni, hogy biztosított legyen a nemzetgazdasági erőforrások igénybevételenek koordinálása, ezzel kapcsolatos együttműködés megvalósítása és a szakcsapatok vezetése.

A hadosztály és dandár *ellátó alegységek szervezeteit alkalmassá kell tenni az ellátó forrásokkal történő közvetlen kapcsolattartásra is*. A javító-szervezeteknél - elsősorban a zászlóaljknál - a várható szükségletnek megfelelően növelni kell a vontatókapacitást.

A különböző gyakorlaton, hadijátékokon minden vezetési szinten vizsgálni kell a logisztikai szervezetek vezetésének lehetőségeit és ki kell dolgozni az integrált szervezetnek megfelelő vezetési rendszert.

A haderőátalakítás következményeként az anyagi-technikai biztosítás terén szükségszerűen vagy csak az ésszerűsítés miatt bekövetkezett és várható változásokat a teljesség igénye nélkül összegeztem. Ehhez felhasználtam a hadtestparancsnokságon levezetett törzsgyakorlás, hadijáték tapasztalatait, az anyagi-technikai főcsoportfőnökségen e témában lefolytatott konzultációk, viták eredményeit, a Katonai Logisztika (ATB) c. folyóiratban megjelent cikkeket.

A HADERŐ ÁTÉPÍTÉS ÁLTAL INDUKÁLT VÁLTOZÁSOK A TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSBAN

Lovász Zoltán¹

Haditechnikai eszközök mennyiségének változásáról

A haderő átszervezése során szinte valamennyi tagozatban változott a haditechnikai eszközök mennyisége, a különböző eszközcsoportok egymáshoz viszonyított aránya.

Harcászati szinten általános tendenciaként jelentkezik a tüzérségi eszközök számszerű növekedése, esetenként minőségi változása. Hasonlóképpen növekedés mutatható ki a műszaki gépeknél, felszereléseknél.

Általában az a jellemző az új haditechnikai eszközarányok kialakítására, hogy növekedett a védelmi jellegű eszközök mennyisége, ugyanakkor csökkent a támadó eszközök (harckocsik, lövészpáncélosok) száma.

Ezek a változások a különböző szintű katonai szervezeteknél sok esetben más-más előjellel és különböző mértékben következtek be. Egyértelmű és az egész hadrendet átfogó képet csak úgy kaphatunk, ha szintenként megvizsgáljuk az eszközállományban bekövetkezett változásokat.

A gépesített lövész (harckocsi) dandárok szervezetében a legjelentősebb változások a harckocsik és a tüzérségi eszközök számszerű növekedésében és minőségi változásában, valamint a műszaki biztosítás szaktechnikai eszközeinek mennyiségi növekedésében realizálódtak.

A harcoló csapatok állományánál, a 4+2-es szervezeti formáció általánossá válásával megnövekedett a harckocsik mennyisége. A megelőző állapotokhoz képest az egyetlen négy századból álló harckocsi zászlóaljjal szemben kettő, egyenként három-három századból álló harckocsi

1 Dr. Lovász Zoltán alezredes, ZMKA Haditechnikai Tanszék

zászlóalj került kialakításra. Ez a szervezési változás a harckocsik esetében 50 %-os mennyiségi növekedést eredményezett.

A zászlóalj tüzérség minőségi fejlesztése következtében az eddig rendszerben lévő 120 mm-es aknavetőket a nagyobb tűzerővel rendelkező 122 mm-es tarackok váltották fel.

A dandár tüzérség az új háborús hadrendnek megfelelően egy gépvontatású és egy önjáró 122 mm-es tarackos tüzér osztályból áll. Ez a változás az előző állapotokhoz képest mintegy 50 %-os növekedést eredményezett a lövegek számában, ami egyben a tűzerő számottevő növekedését is jelenti.

Közel hasoló nagyságrendű változás figyelhető meg a páncéltörő tüzérségnél is. A egyes páncéltörő üteg az átalakítás során osztállyá lett felfejezve. Ez a különböző páncéltörő eszközök esetében 50–100 %-os növekedéssel járt.

A gépesített lövész dandárok eszközállományában bekövetkezett változásokat az alábbi táblázat mutatja:

Eszközcsoport	Mennyiség (db)	
	Régi	Új
Harckocsik	41	62
Lövészpáncélosok	143	143
Tüzérségi eszközök	42	60
Páncéltörő eszközök	52	81
Légvédelmi eszközök	20	20

A gépesített hadosztály új hadrendi elem és új szervezeti forma a haderőben. Feladatát, szervezetét tekintve harcászati-hadműveleti magasabbegység. A hadrendben elfoglalt helyéből következik, hogy alapvetően a volt hadtest helyét foglalja el, annak szerepét veszi át. Az új hadosztály állománya alapvetően állandónak tekinthető, így haditechnikai eszközállománya is állandó.

A következőkben egy összehasonlítás következik, amelyben az új hadosztály haditechnikai eszközeit összevetjük az egykori hadtest eszközállományával.

<i>Eszközcsoport</i>	<i>Mennyiség (db)</i>	
	<i>Hadtest</i>	<i>Hadosztály</i>
Harckocsik	249	186
Lövészpáncélosok	510	429
Tüzérségi eszközök	285	270
Páncéltörő eszközök	194	201
Légvédelmi eszközök	139	108

Az összevetésből kiderül, hogy a hadosztály szintjén már jelentősen csökken a harckocsik és a lövészpáncélosok mennyisége. A volt hadtest eszközállományával közel azonos mennyiségben vannak jelen a hadosztálynál is a tüzérségi eszközök.

A különböző eszközcsoportoknál kialakult arányokat összegezve azt láthatjuk, hogy a hadosztály haditechnikai eszközállománya, a volt hadtest állománya 85-90 %-ának felel meg. A hadosztály és a volt hadtest haditechnikai eszközállománya között meglévő különbség értelemszerűen a harcképességek, a tűzerő, a csapásmérő képesség területein is éreztetik hatásukat.

A gépesített hadtest az új hadrend szerint a Magyar Honvédség legmagasabb szárazföldi seregteste. A hadrendben elfoglalt helye, a katonai - védelmi feladatokban betöltött szerepe alapján, hadműveleti magasabbegység (seregtest). Ebből adódik, hogy az új hadrendben a hadtest a *volt tábori hadsereg* feladatát veszi át. Alaprendeltetése, hogy szervezetszerű állományával - esetleg a megerősítésül kapott erővel - védelmi hadműveleteket, ütközeteket vívjon meg önállóan vagy a Magyar Honvédség más haderőnemeivel összhangban.

A gépesített hadtest eszközállományát az alárendelt hadosztályok, illetve a hadtest közvetlen szervezetek eszközeinek összegzésével kapjuk meg.

<i>Eszközcsoport</i>	<i>Mennyiség (db)</i>	
	<i>THDS</i>	<i>Hadtest</i>
Harcokocsik	740	580
Lövészpáncélosok	1530	1030
Tüzérségi eszközök	740	620
Páncéltörő eszközök	745	560
Légvédelmi eszközök	520	350
Harci helikopterek	48	48

Az összevetés alapján megállapítható, hogy a szárazföldi csapatoknál szinte minden eszközcsoportnál számottevő csökkenés következett be. Legnagyobb a csökkenés mértéke a harcokocsiknál, illetve a különböző típusú lövészpáncélosoknál, páncélozott szállító harcjárműveknél.

Csökcent, de nem az előzőekhez hasonló mértékben a tüzérségi eszközök és a páncéltörő eszközök mennyisége is. Ez a változás a zászlóalj és dandár szintű tüzérség megerősödésének, ugyanakkor a magasabbegységek drasztikus csökkentésének, mint ellentétes irányú és hatású folyamatoknak az eredménye.

A különböző eszközöknél végrehajtott összevetések végeredménye alapján megállapítható, hogy az új gépesített hadtest a régi táborigi eszközállományának mintegy a 75 %-ával rendelkezik. Ez a változás hadműveleti szinten is a harc képességekben, a csapásmérő képesség erejében csúcsonyul ki. Ennek megítélése viszont már alkalmazói kompetencia.

Az alkalmazás, az üzemeltetés változásairól

A Magyar Honvédség átszervezése különösen a szárazföldi csapatokat érintette érzékenyen. Az eszközállománynál bekövetkezett változások, a harcászati-hadműveleti alkalmazásban is változásokat indukáltak. A megváltozott lehetőségek szükségessé tették a feladatok korrigálását

is. Általános az a tendencia, hogy a létszám és eszközmennyiség csökkenésével arányosan változnak (többnyire csökkennek) a feladatok is.

Ez a csökkenés a feladatok tartalmában, méreteiben is kifejezésre jut. A feladatok átértékelése, szükségessé tette a harcrend, a hadműveleti felépítés korrekcióját is.

Jelentős csökkenés következett be, mind a harcászati, hadműveleti szintű védelmi csoportosítások területi kiterjedésében, mind a különböző szintű támadó kötelékek harcfeladatának mélységében.

Az ember és technika alkalmazásában bekövetkezett változások közül én most csak azokkal az újszerű alkalmazási módszerekkel és formákkal kívánok foglalkozni, amelyek elsősorban a haditechnikai eszközök igénybevételénél, üzemeltetésénél jelentkeznek. Az üzemeltetésben bekövetkezett változások, a veszteségek keletkezésében várható új tendenciák, a helyreállítás folyamatainál adódó **lehetőségek elemzése lesz vizsgálódásaim tárgya.**

A manőverező jellegű harctevékenységek, az aktív védelmi harctevékenységek, hadműveletek, a határmenti térségekben is már alkalmazható találkozóharcok, ütközetek, a haditechnikai eszközök fokozott igénybevételével járnak.

A válságkezelés sajátos feladatai, a kis erővel folytatott manőverező jellegű határmenti harcok, az aktív védelem, a betört ellenség kiűzésére irányuló támadó harcok, ütközetek, mind-mind rendkívül "mozgásigényes" harctevékenységi formák. Ilyen körülmények között a haditechnikai eszközök számára nem a tömeges lőszer felhasználás, a feszített tűzvezetés jelenti a legnagyobb igénybevételt, hanem a manőverek végrehajtása, a gyakori mozgás, az átcsoportosítások, a menetek.

Az üzemeltetés és az üzemeltetés szempontjából lényeges változások várhatók *az aleggységek önálló alkalmazásának, mint alapvető harctevékenységi formának az előtérbe kerülésétől.*

Ilyen esetekben az újszerűség elsősorban nem a haditechnikai eszközök üzemeltetése terén, hanem az üzemképesség folyamatos fenntartásánál, a megsérült, meghibásodott eszközök helyreállításánál jelentkeznek. A főerőktől és értelemszerűen a megfelelő "biztosítási háttértől" tá-

vol, önállóan működő harccsoportoknál ez komoly nehézségeket jelenthet.

Az alegységek (harccsoportok) állományában működő logisztikai szervezetek javító-vontató alegységeinek is fel kell készülniük az önálló működésre. Olyan "egytagozatos" biztosítási rendszert kell kialakítaniuk, amely a helyszínen felmerülő helyreállítási problémákat (javítás, vontatás, javító anyag biztosítás, stb.) meg tudja oldani.

Kötelékben működő katonai szervezeteknél ez a probléma általában nem jelentkezik, hiszen ebben a helyzetben az alárendeltek élvezik az előljáró tagozat biztosítási rendszerének támogatását.

A haditechnikai eszközveszteségek alakulásánál a veszteségek arányai, mennyiségi és minőségi mutatói tekintetében az előző időszakban feltételezett és a törzsgyakorlásokon alkalmazott mutatók változatlanul alkalmazhatók a továbbiakban is.

A különböző eszközcsoportok esetében egységek, magasabbegységek szintjén a harcászati-hadműveleti feladatkidolgozások során alkalmazott és az alábbiakban felsorolásra kerülő átlagos veszteségmutatók, **megítélésem szerint, továbbra is elfogadhatóak.**

<i>Eszköz csoport</i>	<i>Veszteség (%)</i>	
	<i>Napi</i>	<i>Hadműveleti</i>
Harcjárművek	10 – 15	40 – 60
Tűzeszközök	8 – 12	30 – 40
Biztosító eszközök	5 – 8	20 – 30
Kiszolgáló eszközök	3 – 5	15 – 20

A módszereiben és formáiban némileg változó harceljárások következtében, bizonyos korrekciókra lehet szükség, a haditechnikai veszteségek térbeli és időbeli elosztásával kapcsolatban eddig vallott nézeteknél. A védelem aktivizálása, a határközeli térségekben kibontakozó támadó harcok, ellenlökések, ellencsapások következtében a veszteségek

területi eloszlása módosulhat. Jelentős mértékben *megnövekedhetnek a veszteségek* már ezekben a határmenti térségekben is.

A harctevékenységek manőverező jellegének fokozódása is változásokat hozhat a veszteségek területi eloszlásában. A különböző irányú és jellegű manőverek következtében a veszteségek nagy területen, szét-szórtaan jelentkeznek. Ilyen helyzetben a veszteségek kezelése (vontatása, javítása) csak rendkívül mobil technikai biztosítási rendszerrel oldható meg.

A helyreállítás lehetőségeinek változásáról

A **harci alkalmazás** során megsérült, meghibásodott haditechnikai eszközök helyreállítása mindenkor a technikai biztosító szakalegységek, egységek rendeltetése. A feladat méreteit döntő mértékben befolyásolja a rendszeresített haditechnikai eszközök mennyisége, minőségi összetétele. Ha a katonai szervezetek eszközállománya, alkalmazásának elvei változnak, ez automatikusan változásokat indukál a haditechnikai eszközök üzemeltetése terén is.

Mint ahogy azt az előző fejezetben is láthattuk, ilyen esetekben megváltozik, illetve módosul a technika igénybevétele, változnak az üzemeltetési paraméterek, a veszteségi mutatók. Ahhoz, hogy a megváltozott működési renddel adekvát technikai biztosítási rendszer jöjjön létre, korrekciókat kell végrehajtani a javító-vontató szervezeteknél is. A szakjavító állománynál végrehajtott változtatások, illetve az ennek következtében változó helyreállítási lehetőségek arányban kell, hogy legyenek a megváltozott üzemeltetési gyakorlattal.

A szükségletek és a lehetőségek szinkronjának megteremtésén túl a szakjavító állomány alkalmazásánál is korrekciókra lehet szükség. A harcoló csapatok megváltozott magatartásához, a változó eszközállományhoz kell igazítani a javító-vontató alegységek, egységek alkalmazását is.

A **gépesített lövész (harckocsi) zászlóalj** szintjén bekövetkezett változások, elsősorban a harci hatékonyság fokozását, az önálló feladatvégrehajtás képességének, az önfenntartás, önellátás lehetőségeinek a fejlesztését eredményezték. Ennek jegyében lettek kialakítva a zászlóalj anyagi-technikai (logisztikai) szervezetei is.

A zászlóalj javítószakasz a logisztikai század integrált részét képezi. Állománya, felszerelése, az előző állapotokhoz képest sokat változott. Eszközállományát harcjármű-, illetve gépjármű karbantartó műhelygépkocsik, kerekes- és lánctalpas vontatók képezik.

A harckocsi zászlóalj javítószakasznál a tervezett legjelentősebb változás, a harckocsi vontatók számának növekedése. A renbdszerbe állított két harckocsi vontató már reális lehetőséget teremt, a vontatási feladatok végrehajtására.

A szaktechnikai eszközök számának növekedése mellett jelentős létszámváltozás is bekövetkezik. A gépesített lövész zászlóaljknál 17 főre, a harckocsi zászlóaljknál 21 főre változik a szakszerelő állomány létszáma.

A zászlóaljnak önállóan, harccsoportokként történő alkalmazásának lehetősége újszerűen veti fel a technikai biztosítás végrehajtásának kérdéseit. Ilyen esetekben a technikai biztosítás különböző feladatai (technikai felderítés, vontatás, javítás, visszatérítés) az egész harccsoportra vonatkoztatva értelmezendők, beleértve a megerősítőket is.

Önálló alkalmazás esetén, a technikai biztosításban a feladatok teljeskörű megoldására kell törekedni. Ezalatt azt értem, hogy a rendelkezésre álló kapacitások teljes kihasználásával lehetőleg minden javítási, vontatási feladatot végre kell hajtani. Mivel nincs előjárói tagozat, nincs "támogató háttér", lényegében egytagozatos biztosítási rendszert kell működtetni.

Ilyen helyzetekben rendkívül élesen vetődik fel a javítási prioritás kérdése. Más hangsúlyt kap a kölcsönös vontatás, a szükségvontatók kijelölése, a nem javítható, nem vontatható eszközök további kezelése.

Kötelékben történő alkalmazás esetében, a zászlóalj szintű technikai biztosítási rendszerek továbbra is a dandárok technikai biztosítási rendszerébe, annak egyik alrendszeréként működnek. Ebben a felállásban a helyreállítás megszokott rendjén nem indokolt változtatni.

A gépesített lövész (harckocsi) dandár szintjén, az anyagi-technikai biztosítási feladatok végrehajtására, logisztikai zászlóaljok lettek kialakítva. Az integrált logisztikai szervezetek közül, most csak a javítószakasz

állományában bekövetkezett változásokkal, illetve a helyreállítási kapacitások változásával foglalkozom. **Az átszervezés során a dandárok javítószázadai, sem a létszámot, sem az eszközállományt tekintve nem változtak meg jelentős mértékben.**

Megnevezés	Állomány	
	Régi	Új
Szakszerelő állomány	167 fő	137 fő
Műhely gépkocsik	20 db	22 db
Vontatók	8 db	8 db

A kis mértékben, de csökkenő létszámadatok, szembesítve a haditechnikai eszközök számának növekedésével, az ellentmondás érzékelhető. Valószínű, hogy a helyreállítási szükségletekben és lehetőségekben bekövetkezett kedvezőtlen arányeltolódás a technikai biztosítás hatékonyságának romlásához vezet. Ezt elkerülendő, növelni kell a javítószázad kapacitását.

Az új alkalmazási elveknek megfelelően a dandároknak fel kell készülniük mind önállóan, mind pedig a hadosztály kötelékén belüli alkalmazásra. Önálló alkalmazás esetén - az előbb elmondottakhoz hasonlóan, de magasabb szinten - "egytagozatos" biztosítási rendszert kell kialakítani. Ilyen esetekben a helyreállítás folyamatait úgy kell megszervezni, hogy az átfogja a dandár szervezetszerű erőin túl a megerősítőket is.

Az alkalmazás alapelveiben, a működési paramétereken csak olyan mértékű változásokat célszerű eszközölni, amelyeket a harcoló csapatok újszerű alkalmazása megkövetel. Az alapvető harctevékenységi fajták esetében az eddigi alkalmazási elveken - megítélésem szerint - itt sem szükséges változtatni.

Ennek szellemében a javító erőket és eszközöket lehetőleg koncentráltan *dandár sérült technikai gyűjtőhelyeken*, a vontató erőket pedig, az első lépcső zászlóaljak mögött, *vontatócsoportokban* célszerű működtetni.

Magasfokú manőverezéssel járó harctevékenységi formák (vadász-harc, ellenlökés, stb.) esetén, szükségessé válhat a technikai biztosítási rendszer mobilitásának fokozása. Ennek érdekében az első lépcsőben harcoló alegységek harcrendje mögé megfelelő erejű javító-vontató csoportok különíthetők ki. Ezekben az esetekben a helyreállítási tevékenység súlypontja a sérült technikai gyűjtőhelyről, a meghibásodások, a *harci sérülések helyszínére* helyeződik át. (A dandár technikai biztosításának rendszerét az 1., 2. ábra (vázlat) szemlélteti).

A gépesített hadosztályok szerepéről korábban már elmondtam, hogy alapvetően a volt hadtestek feladatát vették át. Ez a megállapítás a technikai biztosításra is igaz. A hadosztály lényegében a hadtest biztosítási feladatrendszerét örökölte.

Elemezve a hadosztály helyét a hadrendben, szerepét a hadműveleti (harcászati) feladatok végrehajtásában, adódik a következtetés, hogy a technikai biztosítás vonatkozásában is a legmagasabb csapattagozat. A különböző szakfeladatokat vizsgálva láthatjuk, hogy a technikai biztosítás vertikális feladatrendszerében körülbelül ugyanazt a helyet foglalja el, amelyet egykor a hadtest töltött be. A legmagasabb csapatszintű technikai biztosítási rendszer, amely még valamennyi eszközcsoportra nézve, teljeskörű technikai biztosítást nyújt.

A hadosztály logisztikai dandárában működő javítózászlóalj lehetőségeiről úgy kaphatunk teljes értékű képet, ha a különböző működési paramétereit, a létszámadatait, külön-külön megvizsgáljuk. Tisztázni kell a létszámban, az eszközrendszerben bekövetkezett változásokat, a javító-vontató kapacitás várható alakulását. A helyreállítási lehetőségeket szembesíteni kell az eszközállományban bekövetkezett változásokkal.

Első lépésben a javítózászlóalj erőiben és eszközeiben bekövetkezett változásokat vizsgáljuk meg.

Megnevezés	Állomány	
	Régi	Új
Szakszerelő állomány	594 fő	604 fő
Műhely gépkocsik	76 db	81 db
Vontatók	21 db	21 db

A számadatokból következik, hogy az átszervezés során a javítózászlóaljnál sem az állomány tekintetében, sem a technikai eszközök vonatkozásában nem következett be számottevő változás. Következésképpen a javítózászlóalj kapacitásadatai lényegében változatlanok. Az új szak-szerelő állomány létszámát alapul véve (cca. 500 fő), 10 munkaórával számolva, a javító kapacitás összességében eléri a napi 5000 munkaórát.

Az átszervezés során a haditechnikai eszközállományban bekövetkezett 10–15 %-os csökkenést összevetve, a lényegében változatlan helyreállítási kapacitásokkal hasonló nagyságrendű javulást feltételezhetünk. Végsősorban tehát némi *kapacitás bővülés* várható, mind a vontatási, mind a javítási feladatok vonatkozásában.

A hadosztály védelmi harctevékenysége során, a javítózászlóalj erőit és eszközeit, alapvetően sérült technikai gyűjtőhelyeken, illetve vontató (javító-vontató) csoportokban célszerű alkalmazni. A sérült technikai gyűjtőhelyet, az első lépcső dandárok harctevékenységi körzetei mögött (esetleg azok hátsó határainak közelében), a harcérintkezés vonalától számított 25-35 km-es mélységben lehet telepíteni. Ilyen mélységben történő alkalmazás legalább egy napos folyamatos működést biztosít.

A vontató erőket a védelmi harc alatt alapvetően az első lépcsőben harcoló csapatok érdekében célszerű működtetni.

A vontatási útvonalak kijelölésénél is az eddigi gyakorlatot kell követni. Mindegyik első lépcsőben harcoló dandár irányában *frontális vontatási útvonalat*, illetve a dandárok sérült technikai gyűjtőhelyeinek vonalában pedig *haránt irányú vontatási útvonalat* célszerű kijelölni.

A hadosztály támadó harca, illetve ellencsapása során a javító-vontató erőket a harcoló csapatokhoz fokozottabb mértékben felzárkóztatva lehet működtetni. A telepítés és az áttelepítés a támadás üteméhez, a térnyerés mértékéhez kell igazítani.

A sérült technikai gyűjtőhelyet a veszteségi góccokban (ütközetbevetési, áttörési terepszakaszon) célszerű telepíteni. Az áttelepítést, a csapatokhoz történő felzárkóztatást a támadás ütemétől függően, általában naponta egy alkalommal lehet végrehajtani. A viszonylagos védettség biztosítása céljából legalább 15-20 km-es távolságot célszerű tartani, a harcérintkezés vonalától.

A hadosztály javító erőit a körülményektől, a kapacitásigény alakulásától függően, elsősorban kisjavítások végrehajtására célszerű alkalmazni. Azokat a kisjavításokat kell hogy elvégezzék, amelyek a dandárok kapacitásait, technikai lehetőségeit meghaladják. (A hadosztály technikai biztosítás rendszerét a 3., 4. ábra (vázlat) szemlélteti).

Tagolt harcrend esetén az alárendelt csapatok különböző irányokban kibontakozó harctevékenysége során a hadosztály javító-vontató erői is megoszthatók. Ilyen esetekben a javítózászlóalj állományából vontatócsoportok, javító-vontató csoportok különíthetők ki.

A gépesített hadtest mint a legmagasabb szintű hadműveleti seregtest nem rendelkezik számottevő logisztikai szervezettel. Így a hadtest hadműveleteinek anyagi-technikai (logisztikai) folyamataira csak a források, a különböző szolgáltatások és egyéb kapacitások elosztása útján tud hatást gyakorolni.

Ugyanez a helyzet a technikai biztosítás területén is. A hadtest közvetlen csapatok állományába tartozó fegyverzetjavító zászlóalj alkalmazási kérdései még nem kellően tisztázottak. A zászlóalj, a hadtest tagozatában történő alkalmazása esetén csak a fegyverzeti eszközök (dandárok által el nem végezhető) *kisjavítását*, kellő kapacitás tartalék esetében *középjavítását* képes végrehajtani.

Látható tehát, hogy a hadtest tagozat nem tud teljeskörű, minden eszközcsoportra kiterjedő technikai biztosítást nyújtani. Ehhez hiányoznak a megfelelő javító-vontató csapatok.

Elvileg elképzelhető olyan megoldás, hogy a központi logisztikai szervezetek állományába tartozó vontatózászlóaljok részlegei, a hadtest (esetleg a hadosztályok) érdekében végeznek vontatásokat, a hadműveleti területen. Ilyen esetekben a megerősítőként működő vontató erőket a hadtest (hadosztály), illetve a központi technikai biztosító szervezetek viszonylatában célszerű működtetni. (A gépesített hadtest technikai biztosítási rendszerét az 5. sz. ábra (vázlat) szemlélteti).

A javítóezred felállítása és működtetése, némileg átrendezné a technikai biztosítás előbbiekben felvázolt modelljét. A javítóezred vontató eszközeit és szakjavító állományát, egy ilyen helyzetben az egész hadműveleti csoportosítás érdekében, hadtest tagozatban lehetne hatékonyan

alkalmazni. Feladatát, elsősorban a középjavításra szoruló haditechnikai eszközök, helyreállítása képezhetné. Alkalmazására a hadtest főerőinek csoportosítása mögött 40-60 km mélységben, a helyi nemzetgazdasági lehetőségek kihasználásával kerülhetne sor.

A tanulmány terjedelmi korlátai, illetve a szükséges információk hiánya, nem teszi lehetővé, hogy érdemben foglalkozzam a **központi javító tagozat** feladataival, a működés elveivel, módszereivel. Úgy gondolom, hogy az alapelveken itt sem indokolt változtatni. A központi javító tagozat feladatát a jövőben is ipari közép- és nagyjavítások kell hogy képezzék. Az már a legfelső szintű szakmai vezetés kompetenciája, hogy ezekhez a feladatokhoz a megfelelő nemzetgazdasági kapacitásokat részben a központi régióban, részben a különböző potenciális hadműveleti irányokban (térségben) időben lekösse.

Összességében megállapítható, hogy a haderő átszervezése során a haditechnikai eszközök számában, a különböző eszközcsoportok arányában bekövetkezett változások, az *integrált logisztikai szervezetek* kialakítása új helyzetet teremtett a technikai biztosítás területén is.

Az átszervezés eredményeképpen pozitív változás várható már az alegységek szintjén is a technikai szakállomány, a javító-vontató eszközök számának növekedésétől. Mindenek előtt az alegységeknél működő vontatók számának növelése hozhat lényeges javulást. Az ilyen módon megerősödött javító-vontató szervezetek megfelelő biztosítási rendszert működtethetnek az alegységek, egységek önálló harci alkalmazása esetén is.

Bizonyos anomáliák mutatkoznak a dadárok technikai biztosításánál. Itt a haditechnikai eszközállomány növekedésével nem tartottak lépést a javító-vontató erők. Ennek következtében a harcjárművek, illetve a tüzérségi eszközök helyreállításánál kapacitás hiányra kell számítani.

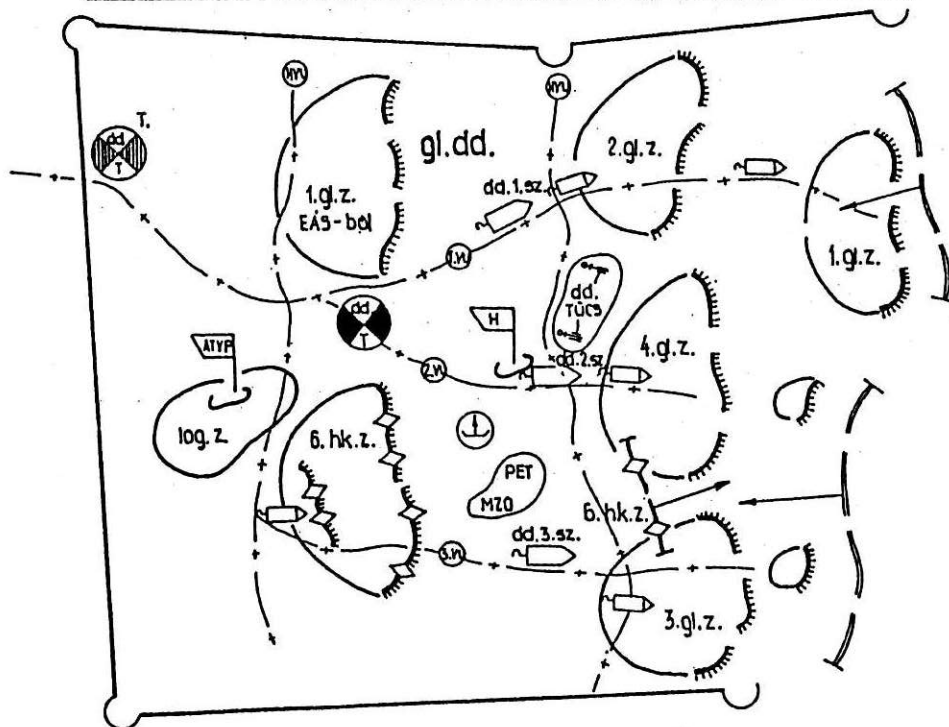
A hadosztályok szintjén (a hadtestekhez viszonyítottan) bekövetkezett eszközállomány csökkenés, illetve a javítózászlóalj állományának változatlanul hagyása végső soron pozitív változást eredményezett: A csökkenő eszközállomány az egyik oldalon, változatlan helyreállító kapacitás a másik oldalon, összességében a "*biztosítottág*" minőségi javulást jelenti.

A csapatszintű javítási tagozatok, illetve a központi javító szervezetek közötti kapcsolatot a központi vontató szervezeteknek, illetve a javítóezredeknek kell megteremtenie. Ezzel a módszerrel a technikai biztosítás vertikumából, a hadműveleti szinten hiányzó láncszem pótolható. Ennek a kérdésnek a megnyugtató lerendezése még további vizsgáldást, elemzést igényel.

Megítélésem szerint a haderő átszervezése mélyreható változásokat indukált a technikai biztosítás szinte minden területén. A változó feladatokhoz igazodva, a javító-vontató szervezetek újszerű alkalmazási elveinek, módszereinek és formáinak a megkeresése a technikai szakemberek feladata.

És ennek a munkának még csak az elején tartunk.

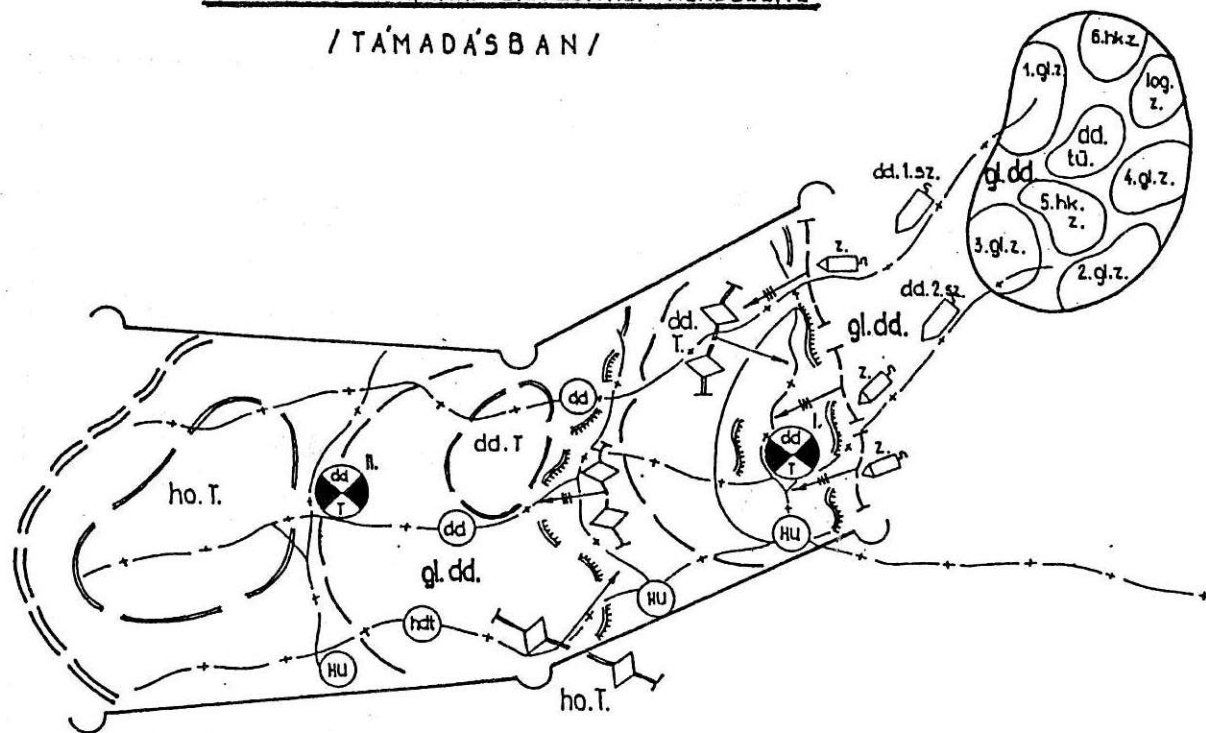
A GÉPESÍTETT LÖVÉSZDANDÁR TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK RENDJE

1. sz. ábra

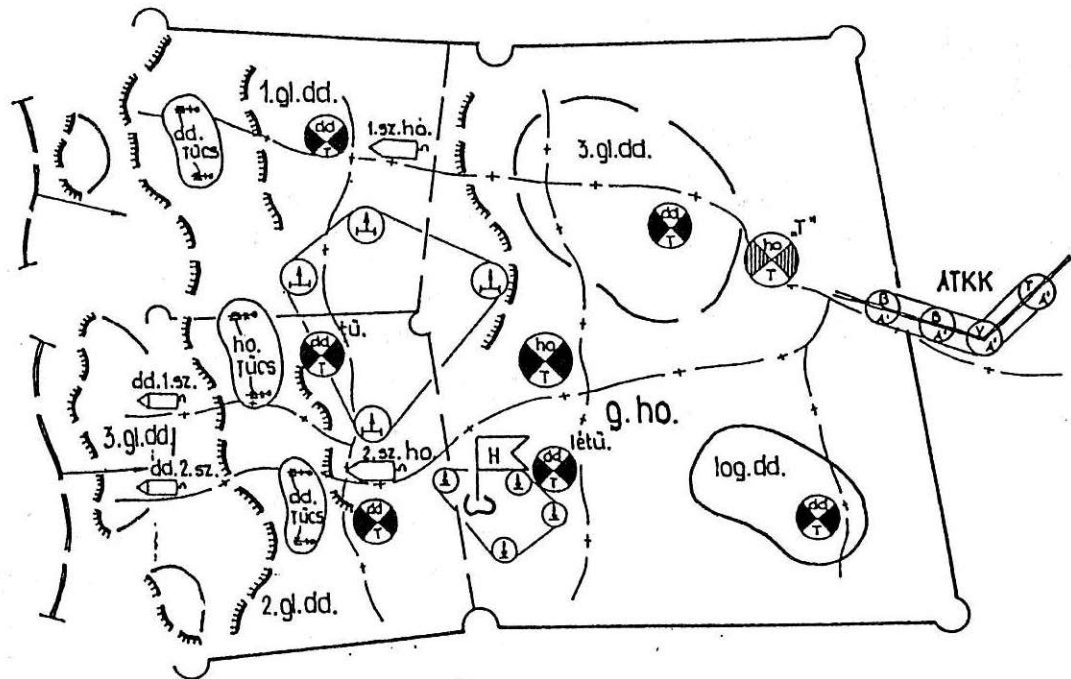
A DANDÁR TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSI RENDSZERE

/ TÁMADÁS B A N /

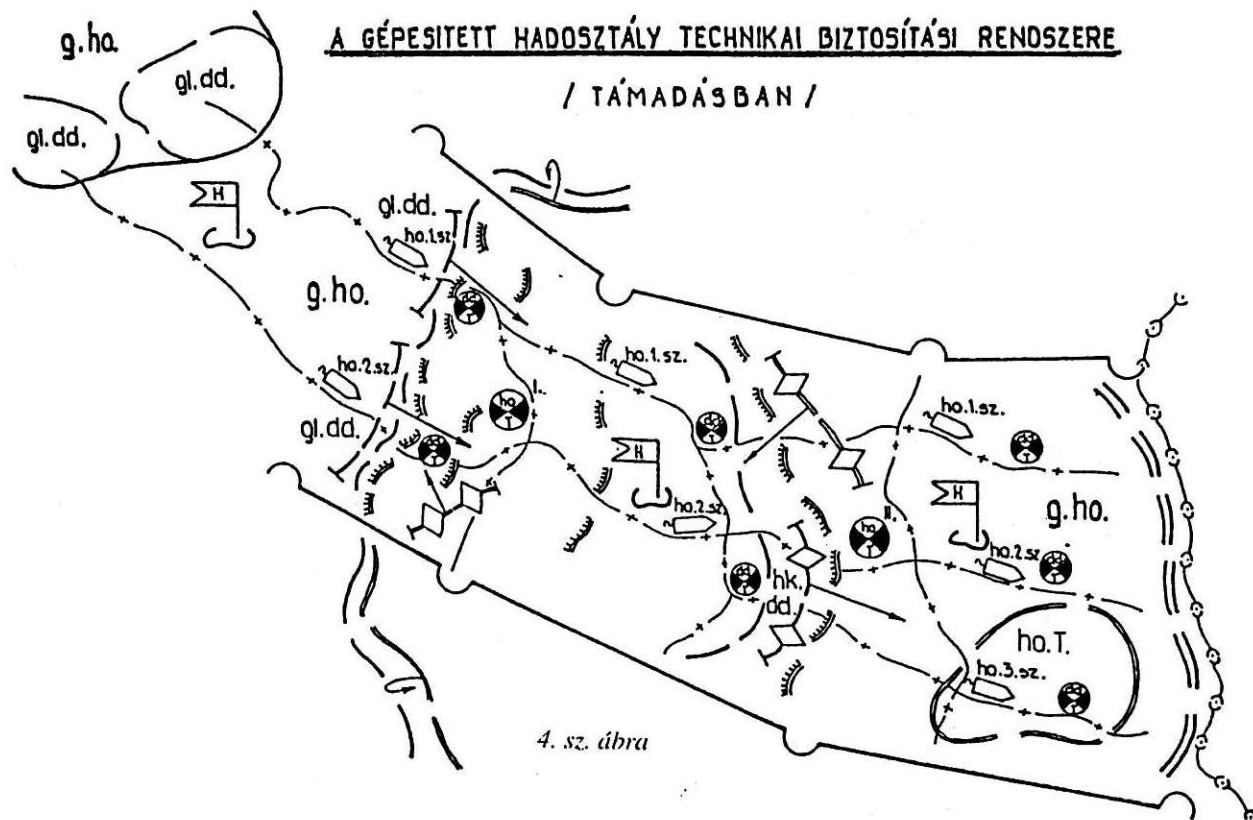

2. sz. ábra

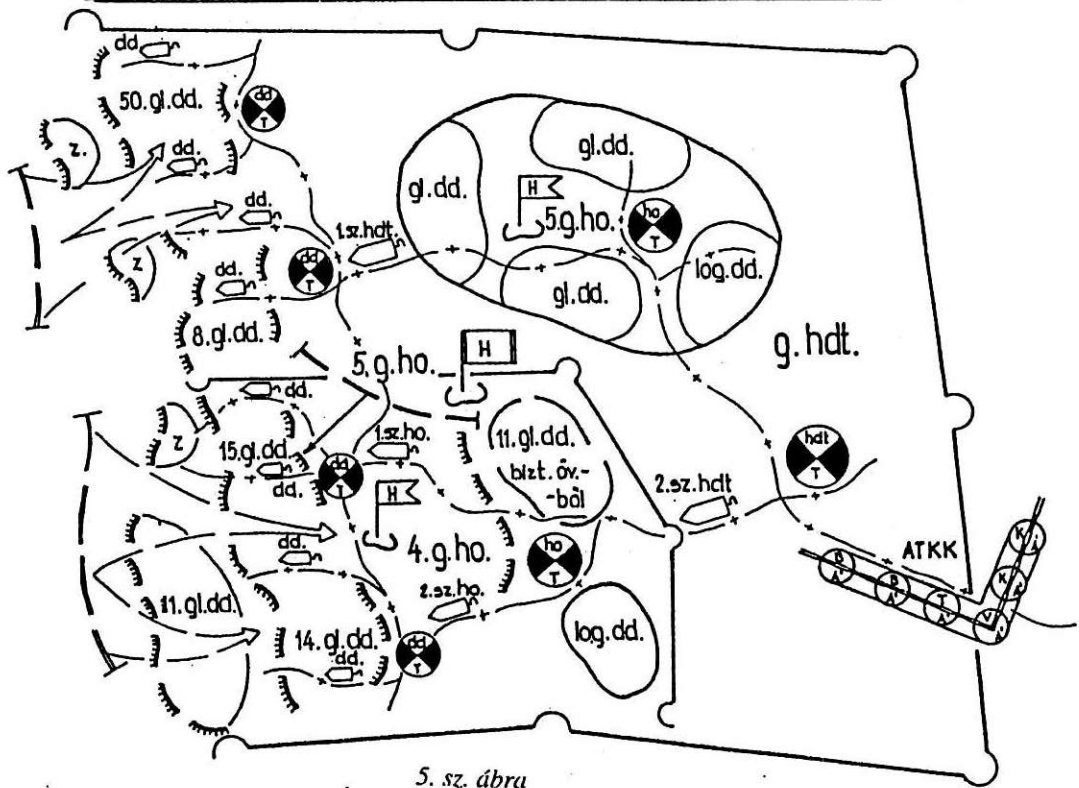
A GÉPESÍTETT HADOSZTÁLY TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK RENDJE

3. sz. ábra

A GÉPESÍTETT HADTEST TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK RENDJE

5. sz. ábra

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS

A MAGYAR HONVÉDSÉG RUHÁZATI GAZDÁLKODÁSÁNAK JELLEMZŐ VONÁSAI

*Pakocs Zoltán*¹

A Magyar Honvédség ruházati gazdálkodása a személyi állomány ruházati ellátásához, a szolgálat hatáskörébe tartozó szolgáltatási szükségletek kielégítéséhez szükséges szakanyagokkal, jóváhagyott költségvetési előirányzatokkal és pénzkeretekkel való gazdálkodási tevékenységek összessége. Magába foglalja a szükségletek tervezését, a szakanyagok beszerzését, a készletek megalakítását, tárolását, elosztását, az állomány folyamatos ellátását, a szolgáltatások biztosítását, selejtezések végrehajtását és a gazdálkodás elemzését, értékelését.

Két fő területe a központi és a csapatgazdálkodás. Az MH *Ruházati Szolgálatfőnökség*, mint felsőszintű gazdálkodó szerv és az MH *Ruházati Ellátó Központ*, mint központi ellátó szerv központi gazdálkodási tevékenységet, a *katonai szervezetek ruházati szolgálatai* pedig csapatgazdálkodást folytatnak.

A ruházati gazdálkodás alapvetően *pénz-, illetve pénzkeretgazdálkodás formájában* valósul meg. Alapját az anyagtartalomban és értékben meghatározott normák, normatívák, illetve felszámítható ruházati illetmények, valamint a jóváhagyott költségvetési előirányzatok és pénzkeretek képezik. A harckészültségi és mozgósítási rendeltetésű állandó szinten tartandó készletek, valamint a sátor és hálósák biztosítása azonban természetben történik.

Szükségletek tervezése

A szükségletek *tervezésének célja*, hogy a katonai szervezetek rendeltetésszerű feladatának ellátásához a szükséges ruházati szakanyagok

1 Pakocs Zoltán alezredes, MH Ruházati Szolgálatfőnökség, gazdálkodási főtiszt

a megfelelő helyen, időben a szükséges mennyiségben és minőségben biztosítottak legyenek.

Az MH szintű költségvetési tervet a ruházati normák, a létszám és egyéb alapadatok, valamint a kiemelt feladatok költségei alapján *központi és csapatelőirányzat* szerinti bontásban a felsőszintű gazdálkodó szerv tervezi. A katonai szervezetek az értékben meghatározott *normák és a felszámítási jogcímek* számadatai alapján felszámítják ruházati illetményeiket, *megtervezik azok felhasználását* és – ezzel összefüggésben – költségvetési előirányzat szükségleteiket, amelyek biztosítása a jóváhagyott költségvetés függvényében az előljáró szervek útján történik.

A ruházati illetmények felhasználását, a beszerzendő cikkek mennyiségét, az elvégzendő szolgáltatásokat *beszerzési tervekben és számvetésekben* tervezik. A tervek kidolgozásakor alapvető szempontként az előírt követelményeket, a megoldandó feladatokat, a gazdálkodás tapasztalatait, az előző időszak főbb statisztikai adatait, a gazdálkodás elemzéséből levont következtetéseket, az ellátandó létszámokat, a meglévő készletek mennyiségét és minőségét, és a rendelkezésre álló ruházati illetmény összegeit veszik figyelembe.

A tervezés során kerülnek összehangolásra a lehetőségek (rendelkezésre álló illetmény) az anyag és szolgáltatási szükségletekkel, költségvetési előirányzat igényekkel.

Beszerzés

A katonai szervezetek a *beszerzési tervekben*, illetve *számvetésekben* tervezett adatok alapján készítik el megrendeléseiket, szerzik be az ellátáshoz szükséges cikkeket, illetve kötik meg a szolgáltatási szerződéseket. A ruházati anyagokat, felszerelési cikkeket a pénzkeretgazdálkodás keretében a *központi ellátó szervtől*, az irodaszer és védőruházati cikkeket pedig a költségvetési előirányzat terhére a *kereskedelemből* szerzik be.

A központi beszerzések az előírt gazdálkodási irányelvek, az ellátandók szükségletei, megrendelése, a meglévő készletek, a fogyáradatok, a tervezett *költségvetési előirányzatok* és egyéb a beszerzésekre ható információk figyelembevételével, valamint a *pályáztatás* során beérkezett ajánlatok értékelése alapján történnek.

A pályázatok elbírálásánál a döntésre kijelölt bizottság alapvetően a termékek műszaki–minőségi paramétereit, a gyártási kapacitást, a műszaki–technológiai hátteret, a beszerzési árat és a piaci megbízhatóságot veszi figyelembe.

Készletképzés

A ruházati készletek harckészültségi (mozgósítási) rendeltetésű *nem csökkenthető*, valamint a kiképzés és a működés folyamatos biztosítását szolgáló *fenntartási* készletekből tevődnek össze.

A *nem csökkenthető készlet* magába foglalja a béke és a tartalékos állomány hadiruházati komplettjeit, a kiegészítő és egyéb normák cikkeit, a csapat, tartalék és alkalmazási készleteket.

A *fenntartási készletnek* mennyiségben, cikkenkénti összetételében és minőségben alkalmasnak kell lennie a feladatoktól, alkalomtól és időjárástól függő öltözeti, felszerelési, pihentetési szükségletek kielégítésére, az elhasználandó cikkek pótlására, a tisztítással, karbantartással kapcsolatos cserékre és az ellátás zavartalanságát biztosító tartalékolásra.

A katonai szervezetek ruházati összkészletén belül a ruházati anyagok és felszerelési cikkek egy része (pl. sorállomány és sorkatonai beosztású továbbszolgáló állomány hadiruházati komplettjei, pihentetési anyagok) *harckészültségi és fenntartási igényt* is kielégít.

A *csapatgazdálkodás* során az ellátás és készletgazdálkodás alakulásának folyamatos figyelemmel kísérését, a készletelemzések és a beszerzések tervezésének reálisabbá tételét minimális és maximális készletmutatók alkalmazása segíti elő.

Ellátás

Az *ellátási tevékenység* magában foglalja a katonai szervezetek működéséhez, valamint a személyi állomány követelmények szerinti ellátásához szükséges ruházati szakanyagok kellő időben, megfelelő mennyiségben és minőségben a felhasználók rendelkezésére bocsátását.

A hivatásos és közalkalmazotti állomány ruházati ellátása *egyéni gazdálkodáson* alapul.

A hivatásos állomány előírt öltözetéhez szükséges cikkeket (köznapi, társasági, ünnepi, gyakorlóruházat, felszerelési anyagok) az évenként meghatározott *ruházati illetményből* saját szükségleteiknek megfelelően, egyénileg a katonai ruházati boltokból szerzik be.

A továbbszolgáló (szerződéses) állomány a beosztásának megfelelő állománykategória szerinti ellátásban részesül.

A honvédségi közalkalmazottak évente *ruházati költségtérítésben részesülnek*, a meghatározott munka-, illetve polgári ruházati cikkeket a kereskedelemből veszik meg.

A sorállomány ellátása a kiképzéshez, a szolgálati feladatokhoz, a szabadidő kulturált eltöltéséhez, az időjárási viszonyoknak megfelelő – pénzkeretek terhére beszerzett – ruházati anyagokkal (kimenő-, gyakorló- és sportruházat, ágynemű és felszerelési anyagok) *természetben történik*. Típusától függően a kimenőruházat általános és hadihajós, gyakorlóruházat általános, harckocsizó, ejtőernyős, repülőszerelő és hadihajós lehet.

Az állományt – munkakörétől függően – a szolgálat ellátással, illetve munkavégzéssel összefüggő veszélyek elleni védelme, egészsége és testi épsége megóvása érdekében a munkavédelmi előírásoknak megfelelő, a végzett munkához ténylegesen szükséges *általános egyéni védőeszközökkel* is ellátják.

Szolgáltatás

A ruházati szolgálat gazdálkodási hatáskörébe tartozó szolgáltatás *magába foglalja* a ruházati anyagok rendszerben tartása érdekében végzett tevékenységeket, amely során az ellátottnak biztosított, hogy ruhaneműjét szükséglete szerint válthassa és mindig megfelelő öltözetben jelenhessen meg.

A szolgáltatások igénybevételének gyakoriságát az *általános higiéniai és esztétikai követelmények* határozzák meg. Biztosítani kell, hogy az öltözetek tiszták, jól karbantartottak legyenek, az elszennyeződött ruházati cikkek cseréje végrehajtható legyen.

A ruházati anyagok meghatározott cikkeit a használók *egyéni*leg tartják karban, amelyhez a szükséges eszközöket és tisztítószereket a sorállomány részére a katonai szervezetek ruházati szolgálatai folyamatosan biztosítják.

A sorállomány mosási, karbantartási kötelezettségét meghaladó mosatási, valamint vegytisztítási igényeket komplex szolgáltatás (mosás, vegytisztítás, vasalás, javítás, szállítás) keretében a *Centrál Mosodák RT* üzemei elégtétellel ki.

Selejtezés

A rendeltetésszerű használatra *alkalmatlanná vált, gazdaságosan már nem javítható* ruházati anyagokat és felszerelési cikkeket központilag az MH REK raktáraiban vagy a katonai szervezeteknél selejtezik.

Az MH valamennyi katonai szervezetére kiterjedő selejtezési hatáskörrel az *MH RSZF*, illetve átruházott hatáskörben az *MH REK* kijelölt személyi állománya rendelkezik.

Külön intézkedésben meghatározott cikkeket az önállóan gazdálkodó katonai szervezetek *hadtápfőnökei* bizottságilag selejtezik.

A selejtezést a cikkek alapanyagától és jellegétől függően olyan – mindennemű visszaélést kizáró – módon (pl. egyes részek levágással, szétdarabolással, összetöréssel, bélyegzéssel, lyukasztással, megsemmisítéssel, stb.) jelölik, hogy a kiselejtezés ténye szembetűnően maradandó legyen.

Elemzés és értékelés

A gazdálkodás elemzése és értékelése lehetővé teszi a rendeltetés szerinti feladatok és azok gazdasági–pénzügyi vonatkozásainak tudatos és tervszerű egybevetését, amely során megállapításra kerülnek a *pozitív és negatív* tendenciák, ezek okai, összefüggései és következményei.

A gazdálkodási év zárását követően a gazdálkodási időszak eredményeiről, a feladatok teljesítéséről, az anyagi és pénzeszközök felhasználásáról, a gazdálkodás tapasztalatairól az *önállóan gazdálkodó katonai*

szervezetek, az alárendeltekre vonatkozóan az előjáró szervek ruházati szolgálatai gazdálkodási beszámolót készítenek.

A beszámoló a következő fő területekre terjed ki: célkitűzések, fő feladatok teljesítésének értékelése, költségvetési előirányzat gazdálkodás, készletgazdálkodás, személyi állomány ellátásának helyzete, szolgáltatások teljesítése, anyagi fegyelem alakulása, szakállomány felkészültsége.

A beszámolóknban rögzített értékelések megfelelő információkat adnak a gazdálkodási helyzet megítéléséhez és a soron következő feladatok, célkitűzések megfogalmazásához.

A HARCKOCSI ÉS HARCJÁRMŰ FEGYVERZET FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Nagy István¹

A harckocsik és harcjárművek fegyverzete fejlesztésénél és korszerűsítésénél figyelembe kell venni a szárazföldi csapatok részére meghatározott feladatokat és az azokból eredő igényeket, szükségleteket, a jelenlegi műszaki állapotukat, a külső és belső lehetőségeket (kínálat, beszerzés, kooperáció, hazai gyártás, stb.), a gazdasági helyzet által behatárolt fejlesztési források mennyiségét.

A fejlesztés (korszerűsítés) szükségessége

A Magyar Honvédség 1417 db orosz, lengyel és cseh gyártmányú harckocsival rendelkezett. A szerződés szerint az engedélyezett mennyiség **835 db.** A többletet jelentő **582 db** korszerűtlen T-34-es, T-54-es és a legelhasználtabb T-55A típusú harckocsik **kivonása és megsemmisítése megtörtént,** ami – a rendszerben maradó eszközállományban – relatív technikai állagjavulást eredményezett.

A 2A46 típusú 125 mm-es (girostabilizált, töltőautomatával ellátott, lézertáv mérős, osztott repesz-, kumulatív és úrméret alatti löszerezrel tüzelő) simacsövű löveggel szerelt **T-72-es típusú közepes harckocsi** fegyverzeti tulajdonságait tekintve – löszerei, páncélátütő képessége, hatásos lőtávolsága, kiegészítő fegyverzete alapján – korszerű harckocsinak számít. A fenntartást, a hazai javítást, esetleges korszerűsítést biztosító alkatrész- és javítóanyag ellátás esetén 2010-ig korszerűnek ítélnélhető, rendszerben tartható. Ennek ellenére a harckocsi fegyverzetének üzemeltetése során felmerült problémák [töltőautomata vezérlő blokk (KR-175), stabilizátor vezérlő doboz (K-1), figyelőműszerek (TKN-3B elektronoptikai képerősítője, inframűszerek) gyakori meghibásodása] azt mutatják, hogy a T-72 típusú harckocsik fegyverzete működési megbíz-

1 Nagy István mk.őrnagy, MH 4.Gépesített Hadtest ATF-ség Fegyverzettechnikai Szolgálat mérnök-főtiszt

hatóságát növelendő, további fejlesztése, illetve korszerűsítése szükséges.

A girostabilizált 100 mm-es huzagolt csövű löveggel szerelt **T-55AM típusú "Kladivo"** tűzvezető rendszerrel, lézertáv mérővel és lézerbesugárzás-érzékelővel ellátott, modernizált **T-55A típusú harckocsik** kevésbé korszerűek. Egyesített repesz, tömör páncél- és űrméret alatti páncéltörő löszerezrel tüzelnek, de a T-72 harckocsihoz viszonyítva a páncélozott célokkal szembeni hatásos lőtávolságuk lényegesen rövidebb és páncélatütő képességük is gyengébb. Az üzemeltetés tapasztalatai azt mutatják, hogy a harckocsi legmegbízhatóbb pontja a Kladivo tűzvezető rendszer. A tűzvezető rendszer meghibásodásairól, a legnagyobb igénybevétel időszakában, 1989–1993. közötti időben állnak adatok a rendelkezésünkre. A vizsgált időszak alatt a rendszeresített **144 db Kladivo** tűzvezető rendszerből az üzemeltetett tűzvezető rendszerek 182 alkalommal alaprendeltetést befolyásoló (fődarabcsereét igénylően), míg 57 alkalommal alaprendeltetést nem befolyásolóan hibásodtak meg. A leggyakoribb meghibásodási forrás a tűzvezető rendszer elektronikája, ami a hibák több mint a felét tette ki (51 %). A fődarabok közül az elektronikai blokk (ballisztikai számítógép) meghibásodása magas (53 db, 22 %) és az irányzó távcsőé (39 db, 25 %). Nem elhanyagolható a különböző adók (54 db, 22 %), valamint a főtápegység (22 db, 9 %) és a terminál (31 db, 12 %) meghibásodási aránya sem. Mindezek arra engednek következtetni, hogy a tűzvezető rendszer nem megbízhatóan üzemeltethető, ami csökkenteni az alaprendeltetésből fakadó feladatok végrehajtásának hatékonyságát.

A girostabilizált 100 mm-es huzagolt csövű löveggel szerelt **T-55A típusú harckocsik**, a hatásos lőtávolságot és a tűzerőt figyelembe véve, korszerűtlenek. A T-55 típusok rendszerben tarthatósága a volt NDK hadseregének anyagaiból kapott alkatrészekkel 2000-ig biztosítottnak ítélnélhető. A T-55A típusok megfelelő színvonalon történő korszerűsítése azonban elengedhetetlen, ha további rendszerben tartása szükséges.

A **BMP-1 gyalogsági harcjármű** kettős rendeltetésű fegyverzetének hatékonysága élőerők ellen kielégítő, de a páncélos célok ellen nem. Az automata löszerválasztóval, adogatóval és töltőrendszerrel ellátott 73 mm-es simacsövű lövegének hatásos lőtávolsága csak 1300 m. Kumulatív löszere az aktív páncélvédelemmel szemben hatástalan, a kézi vezérlésű 9M14P1 (Maljutka) páncéltörő rakétájának találati valószínűsége ala-

csony. Mindezek következtében a harcjármű harcértéke tüzérő szempontjából gyenge. A fegyverzete korszerűsítésre (váltásra) szorul, de műszaki állapotuk alapján a BMP–1 megfelelő javítóanyag és tartalék alkatrész ellátással, a javítások biztosítottágával 2005–2010-ig rendszerben tarthatóak lehetnek.

A BTR–80 típusú, kerekes páncélozott szállító harcjárművek 1988–1989. folyamán lettek rendszerbe állítva. Viszonylag újnak számítanak. Nem páncélozott harc-, hanem páncélozott szállító harcjármű rendeltetésének megfelelő, viszonylag gyenge fegyverzetével, 2005-ig a szükséges alkatrészellátással rendszerben tartható. Fegyverzetét a BMP–1-hez hasonlóan célszerű, sőt szükséges korszerűsíteni.

A magyar gyártmányú páncélozott szállító harcjárművek, a **D–944 típusú PSZH–k** 23 éve vannak rendszerben. A magyar fejlesztők és ipar – kényszer szülte – próbálkozásának gyenge terméke. Mára már erkölcsileg és fizikailag is elavultak. Üzembentartásuk 1997-ig csak nagy nehézségek árán biztosítható. Egy külön program keretében 150 db PSZH felújításra került 1986–1988. folyamán, de ez gazdaságtalan kényszermegoldás volt. Az alkatrész utánpótlás megoldatlan. Mindezek alapján a PSZH–k fokozatos kivonása elkerülhetetlen.

Összességében megállapítható, hogy mind a harckocsik, mind a harcjárművek fegyverzetének fejlesztése és korszerűsítése elkerülhetetlen, abban az esetben, ha a jelenleg rendszeresített eszközök rendszerbentartása mellett tesszük le a voksot. Mint látható, néhány eszköz végleges kivonása (D–944 PSZH) és nagyfokú korszerűsítése (T–55A) szükséges. Az aránylag korszerűnek mondható eszközök (T–72, BMP–1 és BTR–80) fegyverzetének korszerűsítéséhez fel kell használni a modern technika vívmányait. A fejlesztést és a korszerűsítést az alapvető irányelvek alapján szükséges megkezdeni és végrehajtani.

A fejlesztés (modernizálás) alapvető irányai

A világon viszonylag gyakori harckocsi- és harcjármű modernizálásokat – számos műszaki és technológiai ok miatt – az alábbi, jellegüket tekintve gazdasági megfontolások teszik indokolttá:

1.) Új harckocsi és harcjármű típusok kialakítása és sorozatgyártásuk beindítása igen hosszadalmas és költséges folyamat.

2.) Egy-egy kész, új típus előállítási (beszerzési) költsége minden esetben többszörösen meghaladja a modernizálás költségeit.

3.) Napjainkban az erkölcsi kopás gyorsasága miatt olyan eszközök is idő előtt kikerülnének a rendszerből, amelyeknek a kor követelményeit még kielégítő színvonalra "felhozása" lehetséges modernizálásuk útján.

4.) A szükséges és lehetséges esetekben az igen erős gazdasággal rendelkező nagyhatalmak is eredményesen alkalmazzák a modernizálást, mint hadseregeik ütőképessége fenntartásának egyik módszerét.

A harckocsi és harcjármű fegyverzet általános fejlesztési elképzelései

A harckocsik és harcjárművek megítélése a harci tulajdonságaik (tűzerő, védettség, mozgékonyág) alapján történik, amiből kiemelve a tűzerőt szeretném bemutatni – lehetőségeimhez mérten – a modernizálások néhány meghatározó elemét. Alapvető feladatként jelentkezik a modernizálások során a tűzerő növelése.

A harckocsik és harcjárművek tűzerejének meghatározásánál több, sok vonatkozásban egymással összefüggő tényező játszik közre. Ilyenek a lövedék hatása a célban, a találati valószínűség, a tűzzel való manőverezés lehetősége, a tűz megnyitásához, illetve a további lövések leadása közötti idő szükséglete és a fegyverzet technikai állapota.

Adott minőségű fegyverzet és a követelményeket a páncélatütő képesség vonatkozásában, kielégítő lőszertípusok megléte esetén tűzerő vonatkozásában a legnagyobb jelentőséggel a találati valószínűség és az első célzott lövés leadásához szükséges idő bír. Napjainkban a kutatások fő iránya a nagyobb pontosság elérése.

A tűzerő növelése érdekében a következő változtatásokra kerülhet sor:

- hatékony, modern tűzvezető rendszer beépítése;
- a fő fegyverzet (löveg) korszerűsítése (űrméret, töltőrendszer, stabilizálás);
- a harckocsik és harcjárművek légvédelmének megerősítése;

- modern irányzó- és figyelőműszerek alkalmazása;
- a kiegészítő fegyverzet erősítése (gépágyú, páncéltörő rakéta, aknavető).

A korszerű tűzvezető rendszerek alkalmazása a tűzelőkészítés idejének minimálisra csökkentését szolgálja. A tűzelőkészítési jellemzők azon jellemzők összessége, melyek meghatározzák a cél felderíthetőségét, irányítását, a lövés leadásának előkészítését, valamint a célváltás sebességét. *Ezen jellemzők közé tartoznak:* az éjszakai üzemmód megléte, az irányzási távolság éjjel és nappal, a körkörös figyelés megléte, a parancsnoki figyelőműszer és az irányzóműszer stabilizálási pontossága, a maximális irányzási sebesség mindkét síkban, a fő fegyverzet töltési ideje, stb.

A modernizálások másik fontos iránya *a harckocsi és harcjármű lövegek korszerűsítése*, illetve cseréje. A lövegek modernizálásának módjai közül az automata töltőberendezésekkel és modernebb stabilizátorokkal történő ellátásukat már említettük. A lövegek harcászati–technikai paramétereinek fejlesztése során egyre nagyobb figyelem összpontosul az űrméretük növelésére.

Az új típusú lőszer kifejlesztése fontos tényezője a harckocsik és harcjárművek harci hatékonysága növelésének. A szolgálatban álló harckocsik és harcjárművek hagyományos huzagolt csövű lövegeihez is és a simacsövű lövegekhez is fejlesztenek és gyártanak új típusú lőszeret. A lőszer kezdősebességének növelése mellett, elsősorban nagyobb hatóterejű lőszeret alkalmaznak. A lőszer hatóterejének fokozását igen nagy energiájú lőporok, valamint a páncéltűrő vasmagokhoz új, az eddiginél tartósabb (wolfram, uráncarbid) anyagok alkalmazásával, továbbá a lőszer hosszúsága és átmérője arányának javításával érték el.

A harckocsik és harcjárművek légvédelmének megerősítése egyre jobban nem elhanyagolható feladat, mivel ezen eszközök ellen gyakran kerülnek bevetésre a jelenleg legkorszerűbb páncéltörő rakétákkal ellátott helikopterek. Egyértelműen kimutatható, hogy még a legjobb harckocsik sem nyújtanak kielégítő védelmet a helikopterekkel szemben.

A harckocsik és harcjárművek kiegészítő (másodlagos) fegyverzetének korszerűsítése, fejlesztése szintén hozzájárul az eszközök tűzerejének növeléséhez.

A rendszeresített eszközeink korszerűsítése (modernizálása)

A Magyar Honvédség *harckocsi* és *harcjármű* állományának – globális szakmai értékelés szerint – mintegy 17 %-a, illetve 33 %-a korszerűnek mondható (T-72, BMP-1), mintegy 18 %-a, illetve 10 %-a kevésbé korszerű (T-55AM, BTR-80), míg a megmaradt 65 %, illetve 57 % korszerűtlen (T-55A, D-944 PSZH). Ezen adatokból következik, hogy az eszközállomány cseréje, illetve a modernizálása elengedhetetlenül szükséges és ezen feladatokat mihamarabb meg kell kezdeni a gazdasági viszonyok figyelembevételével.

Az anyagi (pénzügyi) vonatkozás figyelembevételével, de elsősorban a szükségesség elvét szem előtt tartva kell a modernizálást (korszerűsítést) végrehajtani a rendszeresített eszközeinken.

A **T-55A közepes harckocsi** modernizálásának *két lehetséges útját* látom, mivel a harckocsi alapvetően erkölcsileg is elavult és rendszerben tarthatósága 2000-ig biztosított.

Első változatban a modernizálás teljesen gazdaságtalan mivolta miatt ezen eszközök *teljes kivonása* lenne a legcélszerűbb változat. A korszerűsítésbe fektetett pénzüsszegeken célszerűbb lenne egy modern haditechnikai eszköz beszerzése, akár kisebb mennyiségben is, mivel a T-55A harckocsi teljes modernizálása esetén sem közelítené meg a kor követelményeinek megfelelő harckocsi típust.

A második változatban (figyelembe véve a szűk gazdasági lehetőségeket) a T-55A modernizálásával még meghosszabbítható a rendszerbentartása addig az időpontig, amíg a gazdasági körülmények az eszköz leváltását lehetővé nem teszik. E változatban egy *részleges modernizálás* kerülne végrehajtásra, ami a harckocsi fegyverzete tűzerejének növelésében kellene hogy megnyilvánuljon.

A tűzerő növelésének elsődleges módja a fő fegyverzet (löveg) modernizálása. A részleges modernizálás során törekedni kell a minél kevesebb fődarabcsereére, ami azt is jelenti, hogy a jelenlegi 100 mm-es huzagolt csövű löveg nem kerülne cserére, azonban több szempontból modernizálható. Elsősorban a pontossága növelésének érdekében az ágyúcsőre hőkiegyenlítő köpeny kerülne felszerelésre, de ennél fontosabb az ágyú lőszer-javadalmazásának átalakítása. Szükséges a jelenlegi lőszer

megtartása (gazdaságossági szempont) és így egy új, hatékony, modern lőszer típus beszerzése, ez pedig a páncéltörő, szárnystabilizált, leválóköpenyű, űrméret alatti nyíllövedék (APFSDS-T).

A tűzerő növelése szempontjából elengedhetetlen egy egyszerű, de hatékony (a jelenleg meglévő figyelő- és irányzó műszerek bázisán) tűzvezető rendszer beépítése. Elsősorban szükséges ellátni a harckocsit egy korszerű irányzó távcsővel, amelyben megtalálható a lézertáv mérő is.

A tűzvezető rendszer és a korszerű nyíllövedék alapvetően egy olyan szintre emelné a harckocsi tűzerejét és az első célzott lövés pontosságát, amely egy védelmi célokra alkalmazható harckocsit adna.

Természetesen a harckocsikat el kell látni a helikopterek elleni harcra alkalmas fegyverzettel (12,7 mm-es géppuska, vagy 20 mm-es külső felfüggesztésű géppágyú), valamint többcélú gránátvető csövekkel (kődés gyalogság elleni repeszgránát kilövésére alkalmas).

Összességében ezen nem túl nagy és gazdaságilag sem költséges átalakítással egy átmeneti időszakra kialakított harckocsizhoz juthatna a Magyar Honvédség.

A T-55AM közepes harckocsi már egy modernizált T-55A típusú harckocsi, amely alapvetően mégsem nevezhető modern harckocsinak. Az üzemeltetés során felmerült problémák miatt a harckocsi megbízhatóságát növelő korszerűsítések váltak szükségessé.

A T-55AM harckocsi 100 mm-es lövegéhez szintén szükséges a korszerű nyíllövedék (APFSDS-T), valamint az AT-10 Bastion lézérirányítású, kumulatív lövedék (páncélozott földi célok és helikopterek ellen) beszerzése is. Ezzel egyidőben, mint a tűzvezető rendszer egyik hiányzó alrendszere, be kell építeni egy félautomata vagy automata töltőrendszert, ami a kezelőszemélyzet létszámának csökkentését is eredményezné.

A Kladvó tűzvezető rendszer alapvetően megfelel a tűzvezető rendszerekkel szemben támasztott követelményeknek (felépítését tekintve), de üzembiztonsága messze elmarad a korszerű tűzvezető rendszerekétől. Ez elsősorban a Kladvó rendszer elektronikájának (TESLA cég a 80-as évek végén készítette) javításával, korszerűsítésével (főleg a ballisztikai

számítógép) érhető el. A rendszer másik gyenge pontja az irányzótváncső, amely a kor követelményeitől messze elmaradó TS2B-22 irányzótváncső, egy modernebb tváncsőre történő cseréjével megoldható problémává válik. Fontos feladatként jelentkezik a tűzvezető rendszer részét képező figyelőműszerek és irányzóműszerek éjszakai üzemmódjának modernizálása, amely a csillagfény-erősítésű műszerek beépítésével képzelhető el. A termovíziós rendszer beépítése nem nyújtana annyit modernizálásban a T-55AM harckocsinak (mivel nincs értelme túlmodernizálni, hiszen nem túl sokáig tartható rendszerben), mint amennyi ráfordítást igényel.

A T-55AM harckocsi légvédelmi géppuskájának (12,7 mm-es DSK) cseréje és a harckocsi belsejéből történő vezérlésének kialakítása, figyelembe véve azt, hogy töltőautomata beszerelése esetén csökken a kezelők száma, elengedhetetlen feladatként jelentkezik.

Összességében a T-55AM harckocsi korszerűsítése a felsorolt módon, egy megbízható, korszerűnek mondható harckocsit eredményezne (tűzerő szempontjából).

A T-72 közepes harckocsi modernizálásánál elsődleges szempont, hogy teljes modernizálásával a kor követelményeinek megfelelő harckocsi kerüljön kialakításra. A fegyverzetét tekintve nem marad el sokban a modern harckocsiktól.

A T-72 harckocsi modernizálása során a 125 mm-es 2A46 típusú simacsövű lövegéhez rendszeresíteni (beszerezni) kell a legmodernebb löszereket, de elsősorban az orosz gyártmányú AT-8 Songster típusú irányított páncéltörő rakétát, amelynek indítására alkalmas az ágyú csöve és helikopterek elleni harcra tervezték. A T-72 harckocsi légvédelmének erősítése szempontjából ez elengedhetetlen.

A modernizálás során a T-72 harckocsit el kell látni egy modern tűzvezető rendszerrel, amely a harckocsi tűzerejének és pontosságának záloga. A tűzvezető rendszer kiépítésénél fel kell használni a meglévő alrendszereket (figyelő- és irányzóműszerek, lézertáv mérő, töltőautomata, stb.), de azok modernizálása, szükség esetén cseréje is elengedhetetlen.

A harckocsi figyelő- és irányzóműszereinek bázisán egy termovíziós rendszert kell kiépíteni, amely biztosítja a kezelőszemélyzet nappali és

éjszakai figyelését és a belső kommunikációt, valamint a feladatok megoldásának dublázottságát.

A harckocsi fegyverzet stabilizálását az irányító elektronika megbízhatóságának növelésével (modern elektronika alkalmazása) kell megoldani, amelynek korszerűsítése jelenleg is folyik. Ez vonatkozik az automata töltőberendezést vezérlő elektronikára is, míg a rendszer mechanikája jól működik.

A T-72 harckocsi nem rendelkezik azzal a képességgel, amely az orosz elődnek számító T-64B harckocsi, vagyis a légvédelmi géppuska (12,7 mm-es NSZVT) harckocsi belsejéből történő vezérléssel, amit szintén meg kell oldani.

Összességében a T-72 közepes harckocsi modernizálásával a kor követelményeit magas szinten kielégítő (tűzerő szempontjából) harckocsi nyerhető.

A D-944 páncélozott szállító harcjármű korszerűtlen, elavult fizikailag és morálisan egyaránt, ezért modernizálásuk sürgősen meg kell kezdeni.

A BTR-80 páncélozott szállító harcjármű sem nevezhető korszerűnek, ezért modernizálását a tűzerő növelése irányába szükséges megkezdeni.

A jelenlegi 14,5 mm-es KPVT és a 7,62 mm-es PKT géppuskák tűzereje egyáltalán nem kielégítő sem földi, sem pedig légi célok ellen, ezért célszerű egy olyan fegyver elhelyezése a harcjármű tornyán, amely mindkét feladatra alkalmas. Ilyen fegyverek lehetnek a különböző űrméretű (20 mm-es, 30 mm-es, 35 mm-es) gépágyúk, de esetleg nagyobb űrméretűk is (40 mm-es, 60 mm-es). Ezen gépágyúkkal történő ellátást a jelenlegi fegyverzet meghagyásával, külső felfüggesztés útján lehet megvalósítani. A külső felfüggesztésű gépágyú, párhuzamosítva a jelenlegi fegyverzettel, szükséges egy hatékony páncéltörő rakétarendszer elhelyezése a harcjárművön, amely a páncélozott célok (főleg harckocsik) elleni harcban segíti a kezelőszemélyzetet.

Az ilyen módon megerősített fegyverzet irányítását és mozgatását egy korszerű tűzvezető rendszer beépítésével (passzív infra figyelő és irányzó-

műszer, fegyverstabilizáló berendezés, optikai vagy lézertáv mérő) kell hatékonytá tenni.

Összességében a BTR–80 páncélozott szállító harcjármű egy jó tüzerővel rendelkező eszközzé válhat a modernizálás után.

A BMP–1 gyalogsági harcjármű jelenleg a Magyar Honvédség legkorszerűbb harcjárműve, de a további modernizálás elkerülhetetlen, mivel a korszerű harc megvívása érdekében a tüzerő növekedése egyre fontosabb szemponttá válik.

A jelenlegi 2A28 típusú 73 mm-es simacsövű löveg löszereinek hatékonysága nem túl meggyőző és a harcjármű légvédelme is erősítésre szorul, ezért a BMP–1 harcjárműnél is alkalmazni kell egy külső felfüggesztésű, párhuzamosított, de a lövegtől függőleges síkban az irányzási magasság növelése érdekében függetlenített, kis űrméretű gépágyú felszerelését. A gépágyú űrmérete lehetőleg ne haladja meg a 35 mm-t és így a tűzgyorsasága révén legyen alkalmas helikopterek elleni harcra is.

A BMP–1 harcjármű jelenlegi 9M14P1 (AT–4) irányítható, vezeték-páncéltörő rakéta rendszerét fel kell váltani egy vezeték nélküli (rádió-, vagy lézerirányítású) rakétarendszerrel.

A harcjárművet el kell látni korszerű tűzvezetőrendszerrel, amely magába foglalja a lézertáv mérőt és a passzív, vagy termovíziós figyelő- és irányzó műszereket, valamint látómező-stabilizált nappali figyelő műszereket.

Összességében a BMP–1 harcjármű modernizálásával egy világszínvonalú gyalogsági harcjárművet tudhatnánk a Magyar Honvédség állományában.

A harcokocsik (T–55AM, T–72) és a harcjárművek (BTR–80, BMP–1) modernizálásakor lehetőséget kell teremteni arra, hogy a legység kötelékben lévő eszközök közül egy meghatározott mennyiség felszerelhető legyen világító gránátok kilövésére is alkalmas, kis űrméretű (71 mm-es, 81 mm-es, 82 mm-es, stb.) aknavetővel, valamint az eszközökön lévő ködgránátvetőkhöz más típusú (repsz, világító) gránátok is alkalmazhatóak legyenek.

A Magyar Honvédségrendszeresített eszközeinek fejlesztésével (modernizálásával) összességében egy korszerű harckocsiból (T-55AM, T-72) és harcjárművekből (BTR-80, BMP-1) álló eszközállomány hozható létre, melyhez megfelelő beszerzési politikával olyan eszközök vásárolhatóak, amelyek kiegészítik, illetve javítják ezen állomány minőségét.

A modernizálás megvalósításának útjai

A modernizálás megvalósításának útjait a Magyar Honvédségnél rendszeresített eszközök vonatkozásában *a következő pontokban lehet megszerezni:*

1.) **A hazai korszerűsítés, fejlesztés és gyártás** felelne meg leginkább a modernizálás végrehajtásának, mivel ez az út szolgálna a legtöbb előnyvel. Először is a meglévő szellemi kapacitás (ami nem kevés) kihasználtságának fokát növelve, megvalósítható lenne a rendszeresített eszközök fejlesztési terveinek kidolgozása, a korszerűsítéshez szükséges dokumentációk, gyártási dokumentációk, technológiák elkészítése. Azonban a jelenlegi hadiipari kapacitásokat figyelembe véve nem valószínű, hogy a gyártás megvalósítható. A magyar hadiipar, mivel az utóbbi években nem kapott megrendeléseket és így a termelése leállt, nem tudta megtartani a szakembergárdáját sem. Így tulajdonképpen a hazai gyártás megvalósításához újra kellene indítani a termelést, új szakembereket kellene betanítani, ami először is hosszú időt venne igénybe, másodsor pedig nagyon nagy tőkeigényű. Ezért a modernizálás során inkább alkalmazható lenne a fejlett hadiiparral rendelkező országok által is preferált, licenccen alapuló gyártás.

2.) **A licenccen alapuló gyártáshoz** azonban arra van szükség, hogy a magyar hadiiparba tőke (a jelenlegi gazdasági helyzetben külföldi tőke) áramoljon és a licence ellenében a kész termékkel fizethessen az ipar. A licenccen alapuló gyártás nagyon gyakori a fejlett hadiiparral rendelkező országokban is, mivel a licence megvásárlásával felszabaduló szellemi kapacitást más fejlesztési célok megvalósítására lehet átcsoportosítani és alkalmazni. A licenccen alapuló gyártásnak jó példáját szolgálja a különböző fődarabok gyártása, illetve komplett eszközök gyártása vonatkozásában néhány adat.

A brit (nottinghami) Royal Ordnance cég által fejlesztett 105 mm-es huzagolt csövű ágyút az USA-ban gyártották az M1 Abrams harckocsik részére, míg Svédországban jelenleg is gyártják az Strv-103B típusú harckocsik számára. Svédországban izraeli licence alapján gyártják az Strv-103B harckocsi lövegéhez az APFSDS típusú nyíllövedéket. Japánban licence alapján gyártják a Type 74 harckocsi számára a brit 105 mm-es harckocsi ágyút, valamint amerikai licence alapján a Daikin Industry cégnél az APFSDS jelzésű páncéltörő nyíllövedéket.

3.) **A kooperációs korszerűsítés, fejlesztés és gyártás** tűnik a leggazdaságosabb útnak, de ez nagyban függ a modernizálás mértékétől és az együttműködő felek megállapodásában rögzített feltételektől. A kooperáció csak a kölcsönösség alapján, vagy a megfelelő kapacitások rendelkezésre bocsátása útján válhat gazdaságossá. Természetesen a harckocsik és harcjárművek gyártása és modernizálása során rengeteg tapasztalat és példa gyűlt össze.

A kooperációs fejlesztés példaként hozható fel a brit Challenger harckocsi irányzóműszere, amelyet a Barra and Strond és a francia SAGEM cégek fejlesztettek ki, vagy az olasz C1 Ariete harckocsi parancsnoki figyelőműszere, melyet az olaszok és a francia SFIM cég fejlesztettek.

A fent említett konkrét kooperációs fejlesztések mellett a kooperáció olyan formája is létezik, amikor a fejlesztéshez szükséges fődarabok beszerzésre (megvásárlásra) kerülnek és beépítik a modernizálás során. Ilyen példák leginkább a már jól bevált lövegek esetében találhatók, de ez nem zárja ki más fődarabok vásárlását sem.

A kooperáció egyik módja lehet a már meglévő modernizálások (teljes eszközre vonatkozó) beszerzése. Ilyen lehetőség a T-55A típusú harckocsik modernizálásához adott, mivel az izraeli páncélos csapatok állományában szolgálnak T-55 típusú modernizált harckocsik, amelyeket a háborúk során zsákmányoltak. A veszteségek pótlására ezeket a harckocsikat több lépcsőben módosították.

Összességében a Magyar Honvédségnél rendszeresített harckocsik és harcjárművek modernizálásának útjai eszközönként lehetnek változóak és kombináltan is alkalmazhatóak, de minden esetben figyelembe kell venni a gazdaságossági tényezőket, valamint a gazdasági feltételek meglétét. A

legjárhatóbb útnak a kooperációs fejlesztés, korszerűsítés látszik, bizonyos alkotóelemek magyar hadiipari gyártásával.

Új eszközök beszerzése, mint a fejlesztés egyik módja

A jelen gazdasági helyzetet figyelembe véve és a közeljövő megítélése alapján az új eszközök beszerzésével (harckocsik és harcjárművek vonatkozásában), mint a fejlesztés módjával, nem lehet számolni, de ennek ellenére nem szabad lemondani róla. Amennyiben a gazdasági helyzet javul és lehetőség nyílik új eszközök beszerzésére, akkor figyelembe kell venni azon igényeket, amelyeket ezen eszközökkel szemben támasztanak a kor követelményei.

A tűzerő vonatkozásában a következőknek kell megfelelniük a beszerzésre kerülő harckocsiknak és harcjárműveknek:

a.) *Rendelkezzen* legalább 120 mm-es űrméretű simacsövű, páncéltörő rakéta kilövésére is alkalmas löveggel (harckocsi), 20 mm-től 60 mm-ig terjedő űrméretű gépágyúval (harcjármű).

b.) *A kiegészítő fegyverzete álljon* 1–2 db párhuzamosított 7,62, vagy 12,7 mm-es géppuskából, ködgránátvetőkből (harckocsi, harcjármű), 20–24 mm-es gépágyúból (harckocsi), 14,5 mm-es géppuskából (harcjármű) és 60 mm-es, vagy nagyobb űrméretű aknavetőből (harckocsi, harcjármű), valamint korszerű vezeték nélküli, irányítható páncéltörő rakétarendszerekből (harcjármű).

c.) *Rendelkezzen* helikopterek elleni harcra alkalmas légvédelmi eszközökkel (harckocsinál géppuska, gépágyú, rakétalőszer).

d.) *Legyen felszerelve* korszerű, hatékony tűzvezető rendszerrel (termovíziós éjszakai és látómező-stabilizált nappali figyelő- és irányzóműszerekkel, lézertáv mérővel, digitális számítógéppel, fegyverstabilizáló (nagyteljesítményű és pontos) rendszerrel, automata töltőberendezéssel).

e.) *A fegyverzetéhez megfelelő mennyiségű és minőségű lőszerrel* legyen ellátva, amelyek a legkorszerűbbek (APFSDS-páncéltörő nyíllövedék, lövegből indítható páncéltörő rakéta (harckocsi) és célközvetlen robbanó repeszlőszer (harcjármű légvédelem).

f.) *A kiegészítő fegyverzet*hez tartozó kódgránátvetők részére legyen több típusú gránát beszerezhető és alkalmazható (gyalogság elleni repesz, világító, stb.).

A felsorolt követelmények természetesen kiegészülhetnek a feladatok függvényében. A jelenleg gyártás alatt álló eszközök közül ezen követelményeknek nem minden harckocsi és harcjármű felel meg, de sok közel áll hozzá.

Amennyiben a Magyar Honvédség feladatait úgy határozzák meg, hogy a jelenlegi eszközállomány bővítése szükséges, akkor a beszerzést két irányban lehet megkezdni.

A NATO kompatibilitás érdekében a beszerzésre kerülő eszközöknek a nyugati országok harckocsijai és harcjárművei felelnek meg, amennyiben azt kívánjuk figyelembe venni, hogy a jelenlegi eszközeinkkel kompatibilis eszközök beszerzésére van szükségünk, akkor a keleti relációban kell gondolkodni.

Harckocsik beszerzése esetén *keleti relációból csak a T-80-as típus jöhet szóba*, mivel az orosz hadiipar jelenlegi legmodernebb gyártott harckocsija, amely megítélésem szerint nem marad el a jelenlegi korszerű nyugati harckocsiktól, sőt bizonyos tekintetben előttük jár (automata töltőberendezés, rakéta kilövésére alkalmas löveg és hozzá AT-8 Songster rakéta). *Nyugati harckocsik közül beszerzésre alkalmas a német Leopard-2 harckocsi, valamint a francia Lecler harckocsi*, amelyek a modern elektronikájukkal (tűzvezető rendszer) felülmúlják a T-80-as harckocsit.

A harcjárművek beszerzése során *nyugati relációban a német Marder-2 gyalogsági harcjármű jöhet szóba*, de megítélésem szerint a nyugati harcjárművek elmaradnak a keleti (orosz) harcjármű típusoktól. Talán még számításba jöhet a *francia AMX-10P 25 típusú harcjármű*, azonban tüzérszempontról az orosz BMP-2 harcjármű (30 mm-es géppuska, 7,62 mm-es géppuska, AT-4 és AT-5 rakéták) jobb. A BMP-2 harcjárművel azonos színvonalon említhető és így a leginkább beszerzésre alkalmas nyugati harcjármű a *svéd Stridsfordon CV 90 gyalogsági harcjármű* (40 mm-es géppuska, 7,62 mm-es géppuska, 71 mm-es aknavetőcsövek, Bofors RBS 56 BILL rakéta).

A D-944 PSZH-k és a T-55A típusú harckocsik rendszerből való kivonása esetén el kell gondolkodni azon, hogy a megmaradó eszközök (144 db T-55AM, 129 db T-72, 142 db BTR-80 és 471 db BMP-1) elegendőek-e a feladatok megoldására és a feladatok ezen típusú eszközökre vannak-e szabva.

Ebben a vonatkozásában lehetséges olyan változat is, amelyben a védelmi célokra nem feltétlen szükséges harckocsi beszerzése vagy olyan eszköz beszerzése válik szükségessé, amely alkalmas mind a harckocsik, mind a harcjárművek szerepét, feladatát felvállalni. Ez különösen akkor szerencsés megoldás, ha a beígért (oroszc államadósság fejében) BTR-80A páncélozott szállító harcjárműveket (30 mm-es géppágyú és 7,62 mm-es géppuska) megkapjuk.

A harckocsik és harcjárművek feladatának megoldására alkalmas eszközök közül először egy modern, talán az egyik legmodernebb harckocsit emelném ki, a Merkava Mk 3. típusú izraeli harckocsit. Mint harckocsi a világ egyik legkorszerűbb eszköze (120 mm-es simacsövű ágyú, 3 db 7,62 mm-es géppuska, 60 mm-es aknavető, tűzvezető rendszer, nyíllövedék, stb.), de egyben a páncéltest hátsó részében képes 10 fő könnyű felszereléssel ellátott lövész szállítására. Ugyanezen kategóriába sorolhatóak a BMP-3 (oroszc) és az AMX-10 PAC 90 (francia) gyalogsági harcjárművek is, amelyek egyben tűztámogatásra is alkalmasak. A BMP-3 harcjármű fegyverzete (100 mm-es huzagolt csövű löveg, mely AT-10 Bastion páncéltörő rakéta kilövésére is alkalmas, 30 mm-es géppágyú, 3 db 7,62 mm-es géppuska), valamint az AMX-10 PAC 90 harcjármű fegyverzete is (90 mm-es huzagolt csövű ágyú, 7,62 mm-es géppuska, 12,7 mm-es légvédelmi géppuska) alkalmas tűztámogatás végrehajtására, valamint alkalmazható mint felderítő harcjármű is.

Összességében az új eszközök beszerzése esetén, a gazdasági feltételek megléte a legfontosabb tényező, de a beszerzések során figyelembe kell venni azokat a szempontokat, amelyeket a korszerű harckocsik és harcjárművek felé támasztanak. Beszerzésre alkalmasnak leginkább a Merkava Mk 3. harckocsit (izraeli) és a BMP-3 gyalogsági harcjárművet (oroszc) tartom.

A MAGYAR HONVÉDSÉGNEK ÁT-ALÁRENDELTE HATÁRŐR ERŐK ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍ- TÁSÁNAK NÉHÁNY AKTUÁLIS KÉRDÉSE

Vágner Béla¹

A.) Alapelvek

A határőr csapatok a fegyveres erők részeként fontos feladatot töltenek be a Magyar Köztársaság védelmében. A határőrség sajátos - kettős szerepet - lát el az ország biztonsági, védelmi rendszerében. *Békében rendészeti feladatkörben ellátja az államhatár őrzését, a határforgalom ellenőrzését és a határrend fenntartását, de emellett a veszély források változásainak függvényében változó erősséggel megtartotta katonai védelmi szerepét is, amelyet önállóan, illetve a haderő védelmi rendszerébe integrálódva gyakorol.* Ez jelentheti a Magyar Honvédség által végrehajtott határbiztosításban való részvételt, illetve az országot ért agresszió esetén a MH által létrehozott határmenti védelmi rendszerbe integrálódva a védelmi harc megvívását.

Szabályzataink és a vonatkozó előírások rögzítik a határőrség és a velük együttműködő katonai szervezetek feladatait az államhatár biztosítása és védelme érdekében. Rendkívüli állapot idején az ország fegyveres védelmi tervében meghatározott határvadász kötelek a MH alárendeltségében és védelmi rendszerében hajtják végre feladataikat.

A Honvédelmi törvény 24. paragrafusa 1. pontja szerint, "*rendkívüli állapot idején a határőrség védelmi tervben meghatározott alegységeinek a vezetése, a honvédség parancsnokának hatáskörébe kerül*". A határőrség katonai védelmi feladatokra történő felkészítésének követelményeit a HVKF-e határozza meg.

A honvédségi csapatokhoz át-alárendelt, a HVKF által - a Belügyminiszter egyetértésével - meghatározott követelmények szerint felkészített *határvadász kötelek (osztag, z., szd.)* résztvesznek a tervezett vé-

1 Vágner Béla alezredes, ZMKA Hadtáp és Közlekedési tanszék

delmi hadműveletben. Ez azt jelenti, hogy honvédség alárendeltségében az adott szintű (ho., dd.) összefegyvernemi parancsnok elgondolásának megfelelően *harctevékenységeket vívnek* az összefegyvernemi vagy területvédelmi erők harcrendjében (általában biztosítási övben, illetve másik irányban).

Hadműveleti területen ez az államhatár védelmében, a szárazföldi haderőnem felvonulásának és védelembe való átmenetének biztosításában történő részvételt jelenti, a határbiztosítás fenntartása és a megerősített határőrizet mellett, amelyet a területvédelmi csapatokkal, illetve a rendvédelmi erőkkel együttműködve valósítanak meg.

A határőr kötelek alapvető harceljárása a kombinált védelem és annak fontos elemei a halogató harc, valamint a vadászharc.

A határvadász századokat magasabb kötelekben (osztag, zászlóalj) tervezik összefogni és alkalmazni, **ezért Igazgatóságoként osztag (zászlóalj) törzseket hoztak létre**. S e törzsekbe beosztott állomány a napi feladatai ellátása mellett készen áll, hogy a határvadász századok összevont alkalmazása esetén ellássa az osztag (zászlóalj) törzsből rájuk háruló vezetési, irányítási feladatokat.

A feladatok, valamint a rendelkezésre álló erő figyelembe vételével *a hadosztály védelmi sávjába 1-2 Határőrigazgatóság erői és az oda átcsoportosított határvadász zászlóaljak kerülhetnek (2-3)*, amelyek felett az összefegyvernemi parancsnok rendelkezik, azaz át-alárendelteként vezetik harcukat.

A határvadász osztagok (zászlóaljak), önálló határvadász századok minden esetben **összefegyvernemi dandár** alárendeltségébe kerülnek.

Az át-alárendelés a határvadász kötelek állapotát tekintve történhet (mely nagymértékben kihat az ATB-ás méreteire, rendjére):

- Teljesen feltöltött állapotban, megfelelő anyagi-technikai készletekkel, pihentetés után, átcsoportosítás nélkül, harci tapasztalatokkal nem rendelkezve;

- Nem feltöltött állapotban, lefogyasztott anyagi-technikai készletekkel, pihentetés, átcsoportosítás nélkül, harci tapasztalatokkal rendelkezve.

A kialakult helyzettől függően az át-alárendelésre sor kerülhet:

- A háború kirobbanását megelőző készenléti vagy háborús feszültség időszakában, a kedvező csoportosítás létrehozása érdekében;

- A védelmi hadművelet (harc) kezdetén vagy annak folyamán, a siker biztosítása, kihasználása érdekében.

Háború vagy hadiállapot idején a MH alárendeltségébe került szervezet vezetése **a szárazföldi csapatok vezetési rendszerében** valósul meg.

Az alárendeltség megváltozása esetén a magasabb készenléti fokozatba helyezéshez kapcsolódóan a tevékenységek megszervezése, koordinálása, a kölcsönös együttműködés fenntartása érdekében *határőr-összekötő csoportok (HOCS)*, esetleg alacsonyabb vezetési szinten *összekötő tisztek* alkalmazására kerül sor, amelyeket már a békeállapot időszakában kijelölnek és felkészítenek.

A leírt feladatok sokrétűsége, az adott helyzethez igazodó változatok megoldása a határbiztosítást és határvédelmet végrehajtó erők szervezett anyagi-technikai biztosítását követelik meg.

B.) Az anyagi-technikai biztosítás követelményei, feladatai

Az ideiglenes hadműveleti-harcászati át-alárendeltség, a harctevékenységek irányításával párhuzamosan, az **anyagi-technikai biztosításért** való felelősséget is egyértelműen az adott szárazföldi csapat (hadosztály, dandár) parancsnokára és törzsére ruházza át. Ez viszont felveti akkor az anyagi-technikai biztosításra történő utalás igényét is.

A felelősség elvét figyelembe véve - az ideiglenesen hadműveleti alárendeltségbe kerülő határőr kötelékek anyagi-technikai biztosítását illetően számos olyan kérdésre kell választ adni, amelyek meghatározóak.

Ezek közül néhányat kiemelve:

- Mikortól, s milyen körülmények között és milyen céllal kerülhetnek az adott határszakasz határőr erői át-alárendelésre, milyen feladatokat oldanak meg, hol és kivel, valamint mikor szűnik meg az át-alárendelés;

- Az át-alárendelésre kerülő határőr kötelékek milyen személyi, anyagi, technikai, egészségügyi lehetőségekkel, feltételekkel rendelkeznek, s ez milyen biztosítási időintervallumot ölel fel;

- Milyen a felkészültségük a szakfeladatok végrehajtására, az együttműködés megszervezésére, illetve az alárendeltségben való működésre;

- Hogyan célszerű és lehet kialakítani a folyamatos anyagi-technikai biztosítást és az anyagi-technikai vezetés rendjét.

A fegyveres küzdelemre való felkészülés **felvetett kérdéseire már a békeállapot időszakában választ kell adni**. A kialakított elvek és módszerek gyakorlatba történő átültetésére *továbbképzések, gyakorlatok, hadijátékok, valamint gyakorlatok* keretében van lehetőség. A tényleges **alkalmazásra a válságkezelés** elmélyülése, valamint a fegyveres küzdelmet megelőző veszélyeztetettség időszakában, illetve a háború kirobbanásakor kerülhet sor. Sajátos feladatként jelentkezik a válságkezelési kérdések megoldása. A válságkezelést jellemzi, hogy arra a békeállapot időszakában kerülhet sor, amikor még az ország teljes veszélyeztetettségéről nem beszélhetünk.

A válságkezelés, mint katonai értelemben vett folyamat a Határőr-erők tevékenységével veheti kezdetét, amelynek rendeltetése az ország területére betört kisebb fegyveres csoportok felszámolása, illetve blokkírozása. A határőr-erők a jelentkező feladatokat *határvadász századok* alkalmazásával oldják meg, a várható tevékenység függvényében más határszakaszról, **Határőr Igazgatóságoktól** erőket, eszközöket csoportosíthatnak át. Ezen erőket az önálló tevékenység időszakában a Határőr Igazgatóságok **Operatív Csoportjai**, illetve az Országos Parancsnokság állományából létrehozott **Viszonylati Parancsnokság** vezeti. A határvadász századok technikája és felszereléseinek egy része a Magyar Honvédségtől került a határőrség állományába és ezen eszközök javítása és pótlása az érvényben lévő szerződések alapján a MH feladata. Amennyiben a határőr erőik az adott irányban, sávban nem képesek saját erő-

ikkel, eszközeikkel a válság kezelést megoldani, akkor sor kerülhet a MH-től kijelölt erők kirendelésére. A helyzet bonyolultságától, súlyosságától függően ideiglenesen (esetileg) sor kerülhet át-alárendelésre, mely *rugalmas anyagi-technikai biztosítás* megvalósítását, összefogását és operatív intézkedések, rendszabályok meghozatalát igénylik.

A válságkezelés témakörén túllépve, a határőr csapatok **szükség és rendkívüli állapot** időszakában kerülhetnek **át-alárendelésre** a MH szervezeteihez. Ezen erők alkalmazása határvadász osztagként (zászlóaljként) és felelősségi körzet kijelölésével történik (*lásd 1, 2, 3. számú ábrát*). A határőr szervezetek át-alárendelése a MH kijelölt alakulatai vagy alakulata részére elviekben tisztázott, mégpedig úgy, hogy az át-alárendelés csak a közös tevékenység időszakára vonatkozik.

Vizsgáljuk meg, hogy ezek a határőr kötelékek milyen biztosítási rendszerben működnek, s milyen anyagi készletekkel és ellátási renddel rendelkeznek!

Az ideiglenesen **át-alárendelésre** kerülő határvadász kötelékeknek tevékenységük anyagi-technikai biztosításához elsősorban letárolt **készleteik** állnak rendelkezésre, melyek pótlása hatáskörükben jórészt csak **nemzetgazdasági** erőforrásokra támaszkodva hajtható végre. A jelenlegi rendszerben a határőrség **önálló ellátásra** rendezkedett be, kivételt csak a speciális, eddig nem használt felszerelések képeznek.

A határvadász osztagok (zászlóaljak) várható **fogyasztási irányzámát 48 órában** határozták meg. A szükséges pótlást a területileg illetékes Határőr Igazgatóságok hajtják végre. Az ellátás folyamatosságának fenntartása érdekében a Viszonylati Parancsnokság feladata további intézkedések foganatosítása a szomszédos igazgatóság(-ok) vagy egyéb kiegészítő erők bevonására.

A hadműveleti területre átcsoportosított határőr-erők elhelyezését a helyileg érintett határőr igazgatóság hajtja végre objektumok kijelölésével, előkészítésével.

Ezek az objektumok lehetnek:

- Határőrizeti kirendeltségre történő rátelepülés, esetleg az időjárásfüggvényében félig tábori elhelyezéssel (állomány egy része sátrakban kerül elhelyezésre); kerül elhelyezésre);

- Üresen álló objektumok aktivizálása;

- Polgári létesítmények - iskolák, tornatermek, raktárak - ideiglenes igénybevétele;

- A zászlóalj századonkénti, külön helyen történő elszállásolása, amely azonban a vezetést megnehezíti.

1.) Anyagi biztosítás

a.) készletképzés

A határvadász kötelékek letárolt készleteit az ideiglenes át-alárendeléskor a 4. számú ábra tartalmazza. A határvadász osztag (zászlóalj) páncéltörő rakétából, lőszerből, üzemanyagból, élelmiszerből és egyéb anyagokból aleggység készlettel rendelkezik, amelyet a századok és az osztag (zászlóalj) anyagszállító járművein, a harc- és egyéb járműveken, a fegyverzet mellett és a személyi állománynál csoportosítanak, szállítanak. Ezek a készletek *fogyó és zárolt* készletekre oszthatók.

Az anyagok időben és kellő mennyiségben történő kiszállításáért (lépcsőzéséért) a feladatot elrendelő *előljáró* - szakanyag felelős szervezetein keresztül - felelősséggel tartozik. Az anyagok kiszállítása az előljáró (Határőr Igazgatóság) aleggységeitől (raktáraitól, kijelölt bázisaitól) az osztag (zászlóalj) ellátó aleggységéig általában annak eszközeivel: *az osztag (zászlóalj) ellátó aleggységtől a század ellátó helyekig az osztag (zászlóalj) szállító eszközeivel* történik.

Az osztag (zászlóalj) ellátó tagozatban csak élelmiszer (2 ja. hideg, 1 ja. főzhető, 2 ja. kenyér) készleteket alakítanak meg.

A századnál lévő 1 ja. hideg élelem a katonáknak van kiosztva és az 1 ja. kenyeret a század anyagos gépkocsiján tárolják. Harcanyagokból a századok rendelkeznek az előírt készletekkel. *Műszaki- és vegyivédelmi harcanyaggal - a robbanó anyag kivételével - sem az osztag (zászlóalj), sem a Határőr Igazgatóság nem rendelkezik.* Nagyon jól tudjuk, hogy a védelmi harc sikeres megvívásának egyik meghatározó eleme a műszaki záruk, aknamezők telepítése. A határvadász zászlóalj e feladatnak akkor tud megfelelni, ha részére biztosítják hozzá a szükséges anyagokat. Ugyanez a probléma vetődik fel a vegyivédelmi harcanyagok képzésével kapcso-

latosan, mert ennek hiányában előírt feladatait nem tudja teljesíteni vagy csak rossz határfokkal. Át-alárendeléskor ezt a tényt figyelembe kell venni az ellátó anyagi-technikai szolgálatnak.

A *fenntartási anyag* lépcsőzése alegységnél (eszköz mellett) és Határőr Igazgatóságoknál realizálódik.

A határ vadász osztagnál (zászlóaljnál) alkalmazott fegyverzettechnikai eszközök, harc- és gépjárművek valamint aggregátor után számvetett javító és karbantartó anyagot a Határőr Igazgatóság komplettírozva tárolja, szükség esetén biztosítja felhasználásukat (igénybevételüket). A műszaki felszerelések közül csak a gyalogsági ásó van kiosztva, a többi anyag az Igazgatóság raktárában kerül tárolásra, szállításhoz előkészítve.

Az *ellátási anyagok közül* az élelmiszer készletek megalakításra kerültek. A személyi állomány ivóvizét kulacsban tárolja. Az osztag a vízszükségletét ha a lehetőségek adottak, akkor vezetékes vízhálózatról biztosítja. A víz ellátás biztosítására - az ellátó rajban rendszeresített - vízszállító utánfutóval kell tartalékot képezni és vízvételező helyet kell kijelölni. Ruházat vonatkozásában az egyéni ruházati felszerelésen kívül, minimális tartalék készlettel rendelkezik az osztag (zászlóalj). Tábori elhelyezési biztosítási anyagokat az Igazgatóság szállítja ki századonként azok szállító eszközeinek bevonásával: *30 fő részére 3 db pihentető sátrat, 1 db raktár sátrat, amelyeket a századok telepítenek, továbbá 2 db sátorból álló étekezősátrat berendezéssel az ello.bizt.szakasz telepít.*

A gép- és harcjárművek rendelkeznek o.(z.) szinten 1 ja. 500 km megtételéhez szükséges *hajtó és kenőanyaggal*, aggregátor és mozgókonyhák 24 órás üzemeltetéséhez szükséges mennyiséggel. Biztosítási-ellátási feladatok végzésére az osztag (zászlóalj) tekintetében az *ellátó szakasz* van szervezve.

b.) *Ellátási-szállítási rend*

Lőszerellátás: A határ vadász alegységek lőszerellátása a lőszer felvételező helyeken történik. A felkészülés időszakában el kell érni a teljes vagy elrendelt norma szerinti feltöltést. A harcjárművekhez gépkocsival szállítják ki a lőszeret, ha ez nem lehetséges, azok váltott hátravonásával vagy lőszerellátó pontokon való lőszer felvételezéssel kerülnek feltöltés-

re. A gyalogsági lőszereket a század lőszerfelvételező helyeken rakják le és onnan veszik át szakaszonként.

Élelmezési ellátás: Ellátóraj a rendelkezésre álló eszközökből (2 db 69 M MKO, 2 db tkg. vízszállító ufó) élelemellátó pontot (főzőhelyet) telepít és biztosítja a zászlóalj részére történő főzést és ételkiosztást. Ha a századok elfoglalják támpontjaikat, az ellátás élelmezési ellátópontról történik vételezéssel. Az Igazgatóság biztosítja nap végén az osztag (zászlóalj) által felhasznált készletek utánpótlását, igénylés alapján.

Ruházati ellátás: A ruházatot mindig a felkészülés időszakában kell az évszaknak és a feladatnak megfelelően biztosítani. A határvadász osztag (zászlóalj) állománya az alkalmazási körletbe (felelősségi körzetbe) az alapfelszerelését magával viszi a málhazsákjában. Az Igazgatóság a meglévő készleteiből biztosítja a tisztaruhacserét igénylés szerint a zászlóalj részre. Fürdetést hetente kell biztosítani az Igazgatóság fürdetőhelyén. Harctevékenység időszakában - annak szüneteiben - megszervezik az állomány tisztálkodását (borotválkozás, fürdés, ruhacsere) megfelelő ütemezéssel, csoportonkénti váltással hajtják végre. Az évszaknak megfelelő ruhaváltásra az osztag (zászlóalj) ellátó alegység település helyén kerül sor.

Üzemanyag ellátás: A határvadász alegységek üzemanyaggal való feltöltését a felkészülés időszakában hajtják végre, ismételt feltöltésre a harc időszakában nem kerül sor, hiszen az egyszeri feltöltés biztosítja az osztag (zászlóalj) napi harctevékenységének hajtóanyag szükségletét. Ennek figyelembe vételével a felhasznált készletek pótlását általában harcnap végén (éjszaka) vagy másnap végzik. A feltöltéshez szükséges mennyiséget a Határőr Igazgatóság találkozási pontra kiszállítja.

A századok harcrendje mögött telepített üzemanyagtöltő helyről (gépkocsiról) történik a gép- és harcjárművek feltöltése, a kisebb fogyasztású gépjárművek készleteit kannázott üzemanyaggal pótolják.

2.) Technikai biztosítás

A technikai biztosítási feladatok végrehajtására az Igazgatóságoknál komplettírozott javító készletek vannak kialakítva. A szerelő állományból létrehozott javítócsoport(ok), adott esetben rátelepül a határvadász osztagra (zászlóaljra). A századnál meghibásodott (sérült) technikai esz-

közök pótlását cserével biztosítják. Az osztag (zászlóalj) erejét meghaladó vontatás esetén az Igazgatóságon 1 db vontató jármű áll rendelkezésükre, igénylés alapján. A meghibásodott technikai eszközök (gépjármű, fegyverzet, vegyvédelem, stb.) pótlását cserekészletből biztosítják.

3.) Egészségügyi biztosítás:

Az osztag (zászlóalj) 1 db mentőgépkocsival rendelkezik. Századoknál 2 fő egészségügyi katona van, akik képesek elsősegélyt nyújtani. A század sebesültgyűjtő fészekből a hátraszállítást az egészségügyi részleg mentője, illetve a század szállító járművei végzik. Az osztagtól (zászlóaljtól) a sérültek elszállítása alapvetően az Igazgatóság feladata (bevonhatók az osztag szállító eszközei is), de sürgős esetben a kijelölt kórházba való szállítás céljából igénybevehetik az Országos Mentőszolgálatot is. A kórházi kezelést nem igénylők az Igazgatóságnál kerülnek ellátásra. Itt mintegy 25 fős fektető kapacitás van, a szükséges egészségügyi anyagi és orvosi ellátással.

Következtetés:

A főbb anyagi készletek, a kialakított ellátási rend és a szervezet nagybani áttekintése után megállapítható, hogy az át-alárendelés során az anyagi-technikai biztosítás szűk keresztmetszetét a harcanyagok, a romlandó élelem utánpótlás, a javítások, valamint az egészségügyi kiürítés és ellátás kérdései jelentik az átvevő részére.

A következőkben vizsgáljuk meg, hogyan történik az osztag (zászlóalj) anyagi-technikai biztosítása a gépesített hadosztálynak (dandárnak) történő át-alárendelés végrehajtása után.

C.) Az anyagi-technikai biztosítás megszervezése és végrehajtása

Az összefegyvernemi és a határőr erők anyagi-technikai biztosító szervezetei a határbiztosítás és a határvédelmi harcok idején, a harcrend felépítésének megfelelően tagozódik. A határvadász osztag (zászlóalj) anyagi-technikai biztosító alegységei az osztag (zászlóalj) védőkörletében települ, s végzi szakfeladatait. *A század támpontokban be kell rendezni: lőszer fülkétet, sebesültgyűjtő fészket, lőszerfelvételező helyet.*

A zászlóalj védőkörletében ki kell jelölni: vízelosztó helyeket, haránt és szállítási utakat.

Az ellátó szakasz célszerű csoportosításával lőszer, élelmezési ellátó pontot, üzemanyag-töltőhelyet hoznak létre, valamint működtetik a segélyhelyet. Ezek telepítését (elhelyezését) elsőlépcsős századok harcrendje mögött, az osztag (zászlóalj) figyelő - harcálláspont közelében, illetve a zászlóalj védőkörlet hátsó határa vonalában célszerű végrehajtani.

*A szállítási útvonalak a gépesített dandár (g.dd.) települt (elhelyezkedő) zászlóalj kiszolgáló szakaszainak vonaláig az általános rendszerrel megegyezők, s innen a határvadász századokig, a századnak béke időszakban használt útjai lesznek kijelölve. A fentiekén kívül *ki kell jelölni részükre:**

- 2-3 utat az élelmezési ellátóponttól az ételeosztó helyekig;
- egy utat a páncéltörő tüzelőállásokig;
- egy utat a zászlóalj-segélyhelytől a század sebesültgyűjtő fészekig.

A határőr erők anyagi-technikai szervezeteinek, állományának és technikai eszközeinek *felkészítése* a határőrségnél kialakított rendszere szerint történik. Ugyanakkor sor kerülhet a szárazföldi csapatok anyagi-technikai törzsei részéről - a Vezérkar Főnökön keresztül - kiegészítő felkészítési követelmények meghatározására is (pl. szaktechnikai eszközök kezelésének gyakorlása, együttműködési területek feladatainak el-sajátítása, határőrség ATB-i rendszer kompatibilissá tétele feltételeinek kialakítása az MH irányában, stb).

1.) Anyagi biztosítás

Ha a kijelölt határvadász kötelékek át-alárendelése még a háborús tevékenység megkezdése előtt megtörtént, akkor az elrendelt készletekkel rendelkeezni fognak, sőt az Igazgatóság ezen felül tartalék készletekkel is elláthatja. Problémát jelenthet a készletek szintjének tartása, ha háborús tevékenység időszakában kerül sor az át-alárendelésre. Ebben a situációban az előjárónak intézkednie kell az előírt készletek megalkotására, az anyagok soron kívüli kiszállítására. A készletképzést továbbiakban a határvadász osztagok (zászlóalj) feladatához igazítva szabják meg a hadosztály (dandár) ellátási rendszerén belül.

Határőr Igazgatóságra [(*saját és átcsoportosított határvadász osztá-
gokra (zászlóaljakra*)] vonatkoztatva egy változat szerint egy napra a kö-
vetkező felhasználással tervezünk: lövész lőszer 0.5 - 0.8 ja; Pg-7V gránát
0.8 - 0.9 ja; Fagot rakéta 0.9 - 1.0 ja; SZPG gránát 0.7 - 1.0 ja; hajtóanyag
0.1 - 0.25 ja; élelem 1.0 ja; egyéb anyag 6-8 t; összesen: kb. 35 - 40 t.

Ezen kötelekeknel, tehát dandár szintű készletekkel kell rendelkez-
ni, melyet az át-alárendelés időpontjáig az alegységeknél létre kell hozni.
A harc folyamán, a kialakult helyzet figyelembe vételével meghatározott
a fenntartandó készletek szintje. A felmerült szükségleteket a gépesített
dandár ellátási rendszerében kell kielégíteni. Az anyagok időben és kellő
mennyiségben történő kiszállításáért, a fogyasztási norma meghatározá-
sáért az érintett ho. (dd.) ATF-e a felelős.

Az ellátás forrásai lehetnek:

- a határőr-erők béke és zárolt készletei;
- a határőr-erők béke alap ellátási forrásai (vállalatok, üzemek);
- a katonai szervezetek csapat és kiegészítő készletei;
- nemzetgazdasági bázisok;
- anyagtároló és kiadó körzetek, kirakó állomások;
- felhasználásra engedélyezett laktanyai készletek.

A kijelölt ellátási forrásoktól a határőr kötelekekhez történő *anyag
utánszállítás végrehajtható:*

- a hadosztály ellátási rendszerében a hadosztály, dandár és a zász-
lójak szállítóeszközeivel;
- a határvadász kötelekek vételeztetésével, valamint kiszállítással.

A szállítási fordulók, az ellátó forrásokat és a szállítási módozatokat
figyelembe véve, különbözőképpen alakulhatnak, néhány kilométertől
50-70 km-ig. A határvadász kötelekek anyagi készleteinek a pótlását, ál-
talában a harcnap végén történő feltöltés keretében, napi ütemezéssel
kell megvalósítani. Terven felüli szállításokra akkor kerülhet sor, ha az
egyes irányokban a készletek zöme megsemmisül, illetve a határvadász

kötelékek bekerítése várható. A váltás, feltöltés, átcsoportosítás céljából kivont alegységeknél a készletek pótlását, kiegészítését a korábbi alkalmazástól (felhasználástól) függetlenül végre kell hajtani.

A harctevékenység folyamán, amennyiben a felhasználás eléri a meghatározott készletszint egy bizonyos százalékát (általában 50-60 %) vagy a zárolt készletek szintjét, abban az esetben az előljáró tagozattól igényelni kell - a jelentés megtétele mellett - a hiányzó anyagokat.

Az át-alárendelés megszűnése előtt úgy kell a feltöltést végrehajtani, hogy további tevékenységüket az előírt készleteikkel kezdjék meg.

2.) **Technikai biztosítás**

A technikai kiszolgálást a feladatra történő felkészülés időszakában valamint a végrehajtás (harc) szüneteiben és annak befejezése után szükséges végrehajtani.

A veszteségek a lövészfegyverek és a páncéltörő fegyverek körében nagyobb számban, míg a gépjármű technikai eszközöknél kevesebb várható.

A technikai felderítést az osztag (zászlóalj) ATF-e szervezi és a zászlóalj, század harcrendjének első lépcsője mögött működtetett technikai figyelőpontról irányítja. A technikai felderítés szorosan kapcsolódik a sérült technika összegyűjtésének feladatához. A technikai felderítést ki kell terjeszteni az ellenállási, halogató harc terepszakaszaira, támpontokra, védőkörletekre, manőverutakra és a vadász harc körzetére.

A zászlóalj javító raj csak *kisjavításokat* végez, az ezt meghaladó anyag- és munkaigényű technikai eszközöket magasabb javítási szintre átadja (ho., dd STGYH, polgári javítóüzem). A vontatás történhet fedezék mögé, sérült technikai gyűjtőkörletbe. A határ vadász kötélek sérült fegyverzeti és meghibásodott gépjármű eszközei gépesített dandár rendszerébe kerülnek. Törekedni kell a meghibásodott, sérült technikai eszközök pótlására lehetőleg cserével.

Vontatást a zászlóalj javító rajából kijelölt vontatócsoport végzi. A helyszínen nem javítható eszközöket ki kell vontatni a vontatási útvonal-

ra, ahonnan azokat a dd., ho. javító-vontató alegységei a STGYH-re von-
tatják.

A Határőr Igazgatóság a fegyverzeti és technikai eszközök egy részéből a zászlóalj érdekében tartalékot képez. Ennek felhasználása veszteségek pótlását szolgálja, igénybevételét a Viszonylati Parancsnokság engedélyezheti. Határvadász-kötelékek át-alárendelésekor célszerű, ha az Igazgatóság a tartalékból a zászlóalj részére egy meghatározott mennyiséget átad. A javítási lehetőségek, az alkatrész ellátottság növelése érdekében meg kell szervezni a vissza nem térülő veszteségekből a hasznosítható fődarabok, alkatrészek kitermelését.

A gépesített dandár javító százada által a STGYH-en helyreállított haditechnikai eszközök *visszatérítése* a nap végén, illetve a feltöltés során történhet. A technikai eszközök az előljáró (helyreállító) tagozat átadási pontra történő kiszállítással végzi. Itt a határvadász kötelékek átveszik és visszajuttatják az alegységekhez, a harcrendbe.

3.) Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi biztosítást a területi ellátás és a "*magamra történő kiürítés*" elve szerint kell végrehajtani.

Határmenti védelmi harc időszakában, egy Határőr Igazgatóságnál - napi 15-20 %-os veszteséggel számolva (3 hv.o.) - 90 – 120 fő sérült kiürítését és egészségügyi ellátását kell megoldani. Ez a létszám a ho. dd.-nál jelentkező sérült kiürítési és ellátási feladatát lényegesen befolyásolhatja.

A sérültek zöme várhatóan támpontokban, védőkörletekben gócszerűen jelentkezhetnek, ezért a határvadász osztagokat (zászlóaljakat) célszerű *megerősíteni* egészségügyi személyzettel és szállító eszközökkel a ho. és a g.dd. erőiből. A század sebesültgyűjtő fészkeket javasolt ellátni egészségügyi csomagból kiegészítő készlettel, lehetőség szerint meg kell erősíteni felcserrel, egészségügyi katonával. Kiemelt figyelmet kell fordítani a sérültek *kiürítési útvonalainak* a megjelölésére.

A határvadász századoknál a sérülés helyén az egészségügyi ellátás az *elsősegélynyújtás*. A sérülteket század sebesültgyűjtőfészkekbe gyűjtik össze, innen a zászlóalj-segélyhely eszközeivel a ZSH-re szállítják és ott

első orvosi, illetve első szaksegélyben részesítik. Itt történik a sérültek osztályozása, továbbszállításra való előkészítése.

A ZSH-ról a sérültek hátraszállítása az előjáró eszközeivel történik a dandársegélyhelyre és ezután a gépesített hadosztály gyógyító-kiürítő rendszerében kapják meg a szükséges egészségügyi ellátást.

Biztosítási feladatok ellátásakor az osztag (zászlóalj) *segélyhely* a legfontosabb irányban tevékenykedő alegység harcrendje mögött települ a parancsnok elhatározásának megfelelően. A hadosztály (dd.) a kialakult harcmező területén függvényében megerősítheti a határvadász köteléket orvossal, sebesültvivőkkel és sebesültszállító erőkkel.

D.) Anyagi-technikai vezetés

Az anyagi-technikai vezetés a határbiztosítás és a határvédelmi harcok idején - a harcászati vezetéssel összhangban - a dd. ATVP-ről történik, szoros együttműködésben az adott határőr szervezetekkel. Az együttműködési szinteknek megfelelően, az együttműködés folyamatos fenntartása, a tevékenységek megszervezése, koordinálása érdekében **határőr összekötő csoportok (HÖCS)**, esetleg alacsonyabb vezetési szinten összekötő tisztek alkalmazására kerülhet sor. **Ilyen csoportok működhetnek:**

- A Határőrség Országos Parancsnokság, a Honvéd Vezérkar és a gépesített hadtest parancsnokság között;
- A Viszonylati Parancsnokság és a gépesített hadosztály között;
- A Határőr Igazgatóság és a dandár parancsnokság között.

A határőr összekötő csoport különböző képzettségű és felkészültségű (hadművelleti, felderítő, híradó, hadtáp, technikai, műszaki) tisztekből, tiszthelyettesekből állhat.

Az összekötőcsoport feladatát az összefegyvernemi törzsben a szakmai előjáró utasításai szerint látja el. A hadosztály, dandár törzsének az alárendeltségükbe került határőr erők anyagi-technikai helyzetéről naprakész információval kell rendelkeznie.

A határőr összekötő csoportoknak **tájékoztató jelentést** kell tenni az át-alárendelt határőr szervezet anyagi-technikai feltöltöttségéről, lehetőségeiről.

Célszerű, ha a jelentés az azzal egyidőben átadott - jegyzőkönyv mellékletét képező - anyagi-technikai jelentésre van alapozva, melyet az érintett Viszonylati Parancsnokság képviselője kézjegyével ellát.

A beérkező határőr kötelék ATF-ét tájékoztatni kell a határőr erők anyagi-technikai biztosításának elgondolásáról.

A napi AT-i összefoglaló jelentéseket a határ vadász kötelékek az adott dd. ATVP-ra jelentik. Ha szükséges híradó eszközök nem állnak rendelkezésre a közvetlen összeköttetés biztosítására, akkor a kapcsolattartást összekötő tisztek útján kell megvalósítani.

A Magyar Honvédség és a Határőrség csapatai között szoros együttműködés kialakítása szükséges úgy békében, mint minősített időszakban. Az együttműködés területeit békében az 5. számú ábra tartalmazza.

Összegzésként megállapítható, hogy rendkívüli állapot vagy háború időszakában a Magyar Honvédség alárendeltségébe került határőr szervezetek *anyagi-technikai biztosítása* alapvetően szabályozott, az anyagi-technikai biztosításhoz a meghatározó erőkkel és eszközökkel csak részben rendelkeznek. A jelenleg rendszerben lévő haditechnikai eszközök vonatkozásában sok hasonlóság található, így fő ellátási ágak biztosítani tudják a feladatok megoldását.

A közeljövő kiemelt feladatának kell elkönyvelni azt a célkitűzést, hogy a határőrség kijelölt erőinek anyagi-technikai szervezeteit kompatibilissá kell tenni az MH csapataihoz való kapcsolódás érdekében. Mindez megköveteli a határőrség, a honvédség az ország védelmi rendszerébe integrálódó más szervezetek tevékenységének, lehetőségeinek folyamatos vizsgálatát, modellezését, a szervezetek, a vezető szervek, törzsek, személyek magasfokú felkészítését.

Irodalomjegyzék

- 1.) A MH Ideiglenes hadműveleti utasítása HM 1984.

2.) A MH szárazföldi csapatainak harcászati szabályzata I. rész Hadtest, dandár., HM 1993.

3.) A határőrség harcszabályzata. Határőrség Országos Parancsnokság 1995.

4.) Az anyagi-technikai biztosítás alapjai. ZMKA Jegyzet. 1993. Nyt.szám: 734/217.

5.) Szakutasítás a csapatok háborús anyagi-technikai biztosítására.

6.) A határőrség helye, szerepe a magyar Köztársaság védelmi rendszerében, feladatai, szervezete és tevékenysége. ZMKA Jegyzet. 1993. Nyt.szám: 841/018/Ea.

7.) A határvadász zászlóalj alkalmazása felelősségi körzetben. ZMKA Jegyzet. 1993. Nyt.szám: 3-6/2-30

8.) A Határőr Igazgatóság és szervezeteinek feladatai. ZMKA Jegyzet. 1993. Nyt.szám: 734/363.

9.) *Kapus Gyula*: A hadseregnek ideiglenesen alárendelt határőr csapatok hadtápbiztosításáról. Honvédelem 1977. 2.sz. "T"

10.) *Kiss Kálmán*: A határőrség időszerű feladatai. Hadtudomány 1993/3.szám

11.) 1993. évi CX törvény a honvédelemről.

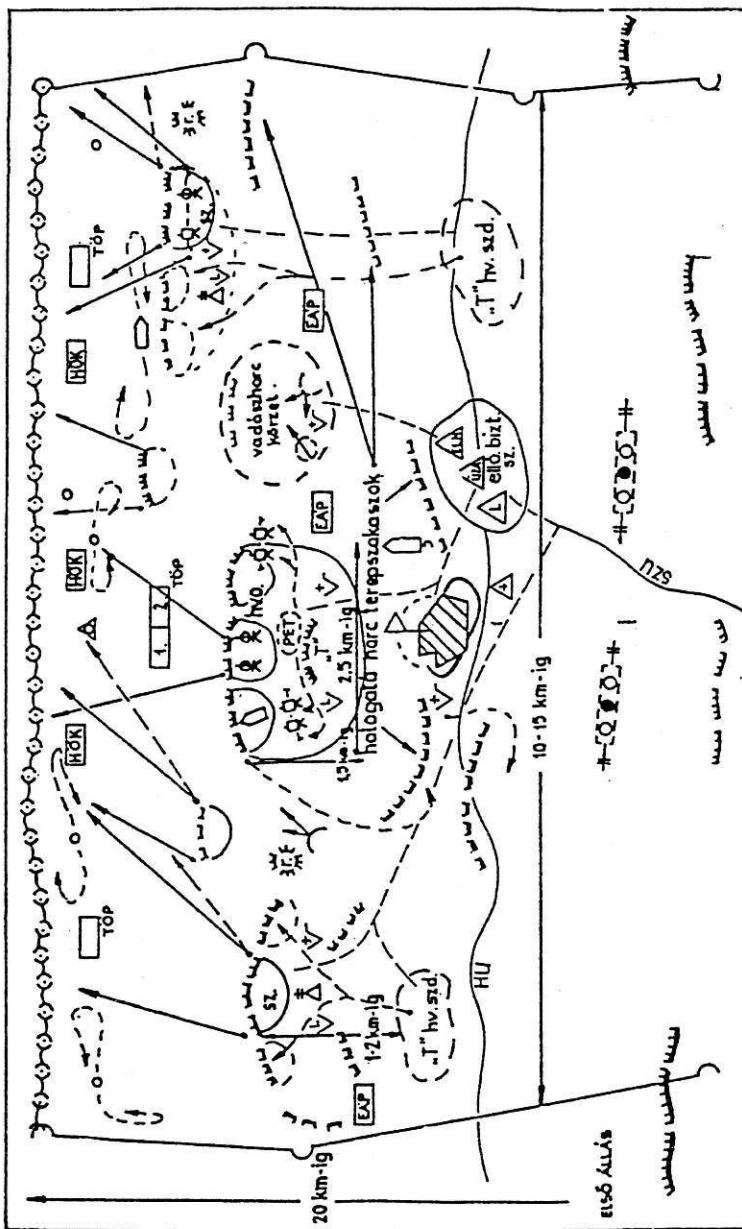
12.) *Gáspár Tibor*: Az együttműködés lehetőségei a katonai kerület (gépesített hadtest) és a működési területén lévő védelmi közigazgatás, rendőrség, határőrség és területvédelmi erők között az anyagi-technikai biztosítás kérdéseiben. Katonai Logisztika 1995.2.szám

13.) *Baranyi Ferenc*: A válságkezelésre kijelölt katonai szervezetek anyagi-technikai biztosítása. Katonai Logisztika 1995. 1. szám

14.) Határőrségi tanulmányok 1994/4. Határőrség Országos Parancsnokság. Nyt.szám: 3-2-40/1994.

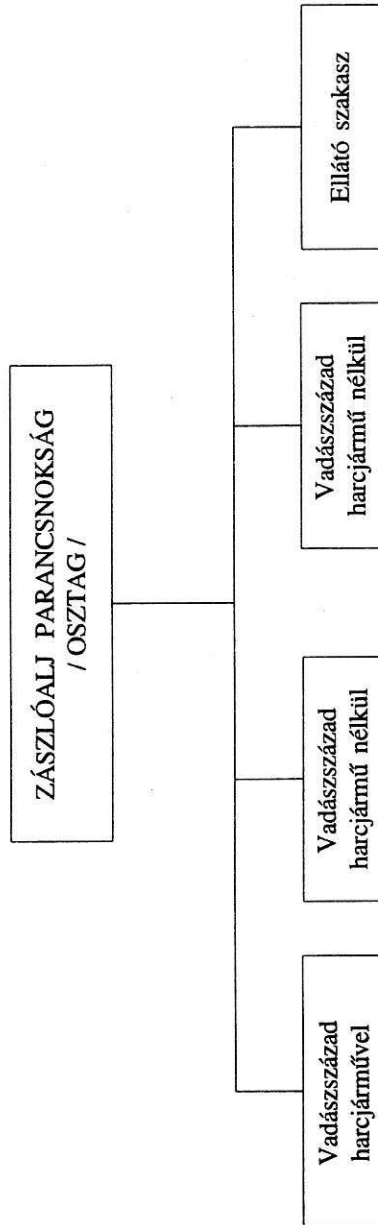
A HATÁRVADÁSZ OSZTAG FELELŐSÉGI KÖRZETÉNEK FELELÉPÍTÉSE

1. sz. ábra

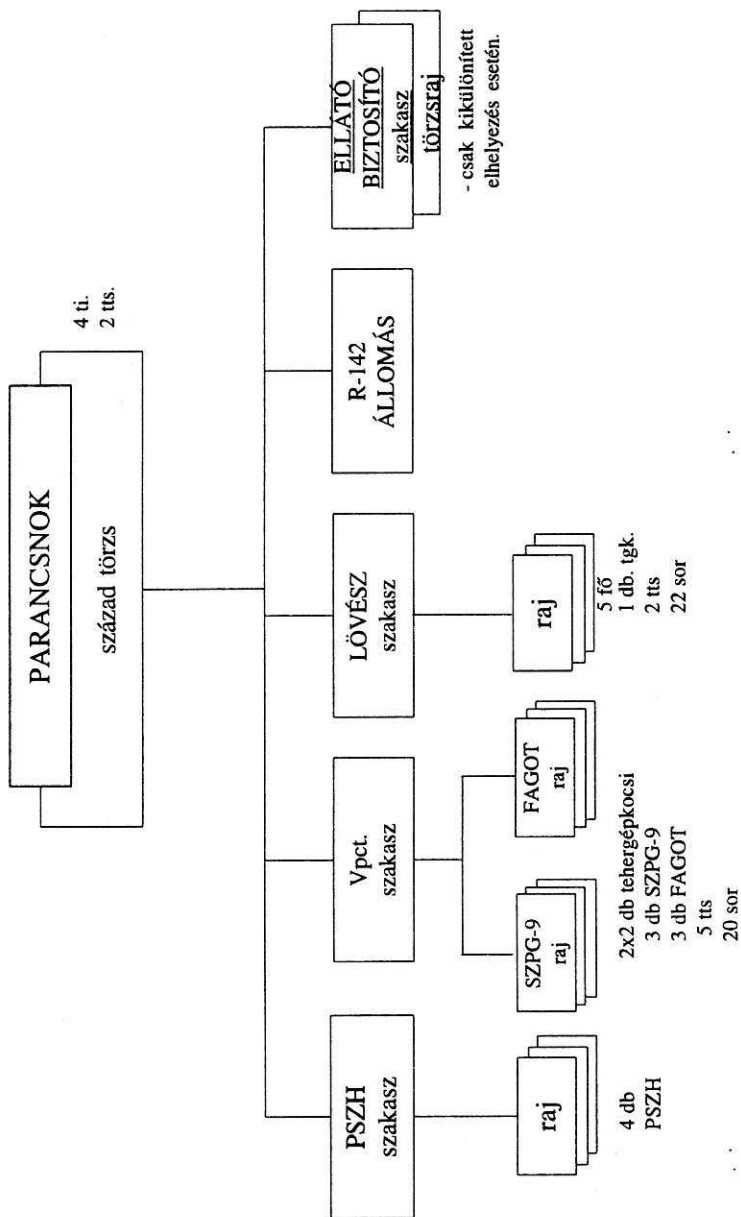
HATÁRVADÁSZ OSZTAG SZERVEZETE
(vázlat)

2. sz. ábra

HATÁRVADÁSZ SZÁZAD
(vázlat)

3. sz. ábra

**A Magyar Honvédséghez átalárendelésre kerülő határvadász
századok anyagkészletei**

MEGNEVEZÉS	1-ja db	fegyverenként katonánként	Alegység raktárban		Alegység összesen		
			ja	tonna	ja	tonna	
Fegyverzeti anyag							
B-32 pot.: BZTfj.gyu.lősz.	450	1,0	0,56	0,34	1,56	0,96	
39 M nl.: fj. lőszer	1750	1,0	1,25	0,32	2,25	0,58	
42 M védő kézi gránát	20	1,0	-	-	1,0	0,05	
PG-9 kum.: UG-9 rep.gr.	60	1,0	0,1	0,37	1,1	3,73	
9 mm-es pisztolylőszer	14	1,0	1,1	0,013	2,1	0,002	
43 M 7,62 mm-es lőszer	150	1,0	1,2	0,26	2,2	0,48	
42 M tám. kgr+rep. burok	1	1,0	-	-	1,0	0,05	
39 M kl.: fj. lőszer	500	1,0	1,2	0,032	2,2	0,06	
39 M kl.: fj. lőszer	1000	1,0	1,0	0,06	2,0	0,12	
PG-7V kum. gránát	6	1,0	-	-	1,0	0,26	
"FAGOT" rakéta	8	1,0	-	-	1,0	0,3	
Összesen:				1,39		6,59	

Műszaki anyag	Alegység raktárban	
	db	tonna
Utász lapát	51	0,124
Utász csákány	27	0,063
Ácsbalta	7	0,006
Erdei fejsze	7	0,01
Erdei fűrész	7	0,004
Összesen:		0,2

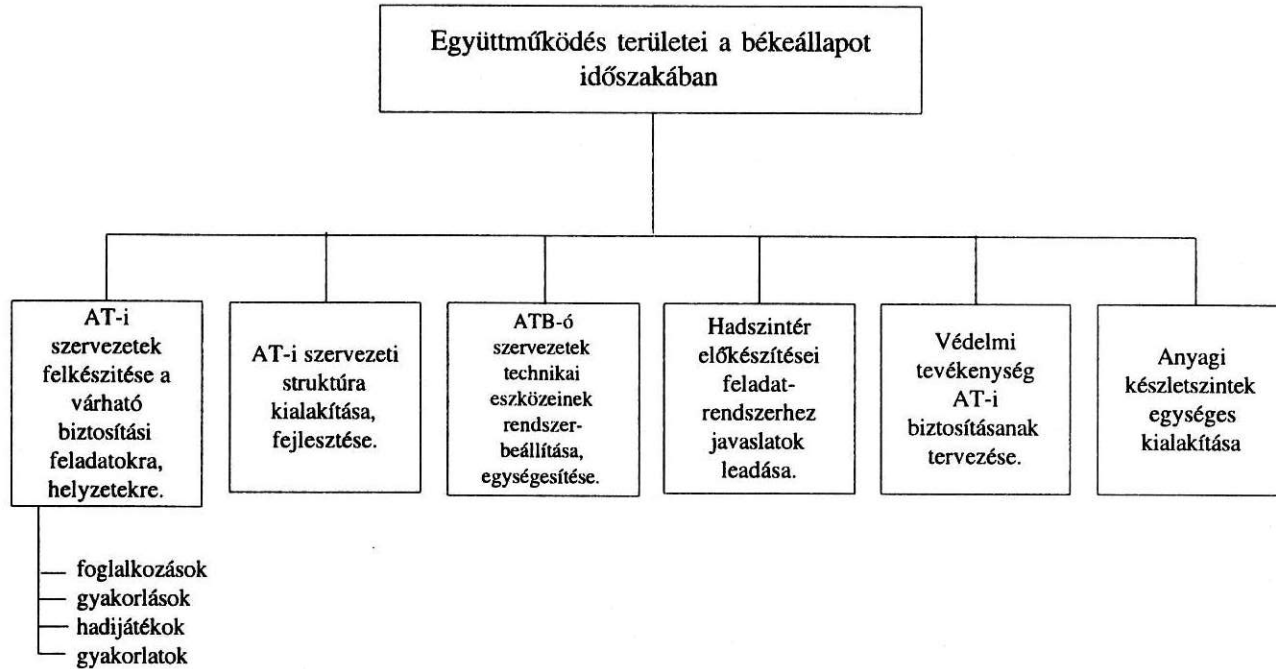
Élelmezési anyag	0,46
Ruházati anyag	0,61

Század mindösszesen	2,66
---------------------	------

6 db határvadász század összesen:	15,96
-----------------------------------	-------

Századonként rendszeresített fegyverzet mennyisége:

- 14,5 mm-es KPVT géppuska	5 db (PSZH-ba beépítve)
- 7,62 mm-es KGKT géppuska	5 db (PSZH-ba beépítve)
- SZPG-9 HSN páncéltörő löveg	3 db
- "FAGOT" páncéltörő rak. rendszer	3 db
- 7,62 mm-es PKM géppuska	4 db
- 7,62 mm-es PKMSZ géppuska	4 db
- RPG-7 kézi páncéltörő	8 db
- 7,62 mm-es ÁMMSZ géppisztoly	105 db
- PA 63 M pisztoly	14 db

A TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS ÉS AZ EGÉSZSÉGÜGYI BIZTOSÍTÁS ALAPJAI AZ OSZTRÁK SZÖVETSÉGI HADSEREGBEN

*Pohl Árpád*¹

A cikk a szerzőnek a folyóirat 1996/2. számában megjelent tanulmánya (anyagi biztosítás) folytatása.

Szerkesztőség

1.) A technikai biztosítás alapjai, folyamata

A Bundesheer háborús anyagi-technikai biztosításának egyik ága a tábori javítás.

A területvédelmi koncepció idején a tevékenységek jellegéből fakadóan a csapatok nagy része *helyhez kötött* területvédelmi egységekből, alegységekből állt, amelyeknek a várható ellenség erőfölénye miatt minimális lehetőségük volt a közutakon való mozgásra.

A mindnyájunk által jól ismert osztrák terepviszonyok **nem tették szükségessé** a sokoldalú, manőverező harctevékenység végrehajtását, kivéve az ellenlökéseket.

A vadász harc jellegéből fakadóan rejtett mozgást és manővereket követel meg, amit a vadász harc-csapatok általában rejtetten, gyalogsági harcra alkalmas terepen, gyalog hajtottak végre.

A technikai szolgálatnak a területvédelemhez kapcsolódó harceljárások során, az önálló tevékenység miatt viszonylag **kiseb**b lehetőségei **voltak** a helyreállítási folyamat megszervezésére és végrehajtására.

1 Dr. Pohl Árpád őrnagy, főiskolai docens, BJKMF hadtáp és pénzügyi tanszékvezető-helyettes

Az új alkalmazási elveknek megfelelő határmenti védelemben már lényegesen megnövekedett a technikai szolgálat kapacitása, hiszen nem csupán a központi térség bázisaira, hanem **az egész hátország támogatására is számíthat**. A helyhezkött csapatok zömének felszámolása után a mozgékony vadászterők kerültek túlsúlyba, ami a harc sikeres megvívása szempontjából megnövelte a helyreállítás súlyát.

Az osztrák hadsereg összességében nem rendelkezik sok nehéztechnikával, fegyverrendszerrel, gépesített magasabbegységeinek, alegységeinek száma viszonylag alacsony, habár összességében nem mondható el, hogy a "*Bundesheer light*" elképzelés számottevő támogatást élvezne.

Az osztrák szakirodalomban a technikai biztosítást (Materialerhaltung) háborús körülmények között tábori javításnak (Feldinstandsetzung) nevezik. A tábori javítást a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának fenntartása és helyreállítása céljából szervezik meg háborúban.

Az osztrák tábori javításhoz hasonlóan **négyfokozatú a Bundeswehr technikai biztosítási rendszere is**, amely az alkalmazói szinten kétfokozatú csapatjavításból, valamint a támogató szinten tábori javításból áll.

Az osztrák haderőben a technikai biztosítás feladata **békében** a haditechnikai eszközök előírt alkalmazhatóságának fenntartása és visszaállítása.

A **békében** végrehajtott technikai biztosításnak fő rendező elvei a takarékoság és a gazdaságosság, míg háborús körülmények között előtérbe kerül **az időtényező, a kialakult helyzet, a fő erő kifejtés összpontosítása és a rugalmasság**.

A tábori javítás különböző fokozatai a biztosítás különböző tagozatahoz kapcsolódnak (*1.sz. melléklet*).

A javítás fokozatainak szervezeti szintekhez rendelése *az alábbi körülmények figyelembevételével történik*:

- a feladat végrehajtásához szükséges, illetve rendelkezésre álló idő;
- a meglévő felszerelés;
- munkafeltételek;

- a személyi állomány kiképzettségi szintje;
- a rendelkezésre álló alkatrészek.

A technikai biztosítás fontos feladata a prioritások kijelölése, melyet az előjáró tagozat határoz meg az alárendelt részére. A prioritások az alkalmazás szempontjából döntő jelentőségű eszközökre vonatkoznak.

A tábori javítás első fokozata a *harctéri javítás* (a magyar rendszerben az 1. fokozatú javításhoz hasonlítható), ami nem más, mint a harctéren, a sérülés vagy meghibásodás közelében az **ellenség behatása alatt** végrehajtható javítási tevékenység. *Magába foglalja:*

- a műszaki mentést;
- a kármegállapítást, a károk kéziszerszámokkal és a helyszínen rendelkezésre álló tartalék alkatrészekkel történő elhárítását.

A harctéri javítást *a kezelőszemélyzet, a század karbantartó rajok vagy a zászlóalj előretolt javítócsoportjai* hajtják végre.

Ha összehasonlítjuk az osztrák és magyar helyreállítás folyamatában a javítások lépcsőzését, megállapítható, hogy a Bundesheerben a zászlóalj tagozatra jellemző tábori kisjavítás az 1. fokozatú javításhoz (kisjavítás) hasonlítható azzal a megjegyzéssel, hogy az osztrák rendszerben a zászlóalj már nem csupán helyszíni javításokat végez, hanem a zászlóalj anyagi-technikai alegységei települési körletében rendelkezik *egy javító-műhellyel*.

A javítás következő szintje a *dandár és a hadtest egyaránt tábori nagyjavítás végrehajtására képes*. Ez azonban csak megnevezésében hasonlít a magyar rendszerből ismert nagyjavítás fogalmához. Az osztrák haderőben a dandár és a hadtest tagozat egyaránt *javítószázaddal* rendelkezik és ugyanazon javítási fokozat biztosítására alkalmas.

Az osztrák tábori nagyjavítás tartalmát tekintve a MH-el összehasonlítva a 2. fokozatú javításhoz (kisjavítás) áll legközelebb.

A helyreállítási folyamatban a központi és a nemzetgazdasági szervezetek végzik a *bázisjavítást*, ami a mi rendszerünkben leginkább a 3., 4. és 5. fokozatú javításhoz (közép- és nagyjavítás) hasonlítható.

Az elvégzendő javításokat a kritikus javítási idő (Kritischer Instandsetzungszeitpunkt) határozza meg. A kritikus javítási idő egy meghatározott tagozat javítóalegysége részére a kialakult helyzetnek megfelelően meghatározott időpont, amelyen belül a javítási tevékenységeket be kell fejezni. Abban az esetben, ha ezen időtartam alatt a javító szervezet nem képes a javítást végrehajtani, a sérült, meghibásodott technikai eszköz már egy magasabb tagozathoz kerül átirányításra. Ez az idő tábori kisjavításnál (zászlóalj) 8 óra, a tábori nagyjavításnál (dandár, hadtest) 48 óra.

A **bázisjavítást** a központi javítószervek (raktárak) és polgári vállalatok hajtják végre.

A haditechnikai eszközök vesztesége képezi a helyreállítás megszervezésének kiindulási alapját (1. sz. táblázat).

1. számú táblázat A haditechnikai eszközök várható veszteségei	
Meg nem térülő veszteség	30 %
Tábori nagyjavítás és bázisjavítás	20 %
Tábori kisjavítás	50 %

A tábori javítás folyamata (2. sz. melléklet) a helyreállítási láncon keresztül, a meghibásodás vagy sérülés mértékétől függően, az **alegységektől a központi tagozatig tart**. A javítás alapvetően tagozatonként, a meghatározott kritikus javítási idő függvényében történik.

A századok **karbantartó rajait** két módon alkalmazhatják. Egyrészt az alegységek harcrendjében a századparancsnok alárendeltségében **javítócsoportonként**, másrészt - főként védelemben - **összevonhatják a zászlóalj javítópontjára**, ahol részt vehetnek a saját századuktól hátravont sérült technikai eszközök javításában.

A századoknál a harctéri javítást alapvetően a kezelőszemélyzet és az alegység saját vagy a zászlóaljtól kikülönített **előretolt javító-vontató szerve** hajtja végre.

A zászlóalj javítószakasz feladata végrehajtása érdekében **két lépésben települ, illetve elhelyezkedik**. A zászlóalj technikai tiszt a századok által a sérülés helyén elvégzendő harctéri javítások támogatása érdekében **előretolt javító-,** valamint **javító-vontató csoportokat** alkalmaz.

Az előretolt technikai biztosítási elemek fontos feladata a sérült technikai eszközök felderítése, a hibamegállapítás, aminek alapján meghatározzák a helyreállításhoz szükséges javítási feladatot.

A helyszínen nem javítható technikai eszközöket a zászlóalj **javítópontjára** és a **dandár sérült technikai gyűjtőhelyére** (STGYH) vontatják.

A STGYH csak elnevezésében hasonlít a MH csapatainál harcban telepítendő hasonló technikai biztosítási elemekre. A Bundesheerben dandár STGYH-ét a zászlóalj deríti fel és jelenti a dandár ATF-nek. A STGYH-en javítási tevékenység nem történik, csupán meghatározott javításra való besorolás **felülvizsgálatát** hajtják végre, vagyis a magasabbegységek és a központi szervek **javítási alapja összegyűjtésének meghatározó jelentőségű állomása,** ahol a zászlóalj átadja a tábori nagyjavításra és bázisjavításra szoruló eszközeit.

A tábori kisjavítást igénylő eszközöket a javítószakasz által telepített **zászlóalj javítópontra** vontatják.

A sérült technikai eszközöket a STGYH-ről a kijelölt **vontatási és szállítási utakon** a kárbesorolásnak megfelelően hátravontatják, illetve trélereken hátraszállítják **a dandár javítópontjára vagy közvetlenül a hadtest javítópontjára és a központi javítószervezetekhez.**

A sérült technikai eszközök dandár szinttől történő hátraszállítását alapvetően **vasúton** tervezik.

A megjavított technikai eszközöket vagy visszajuttatják az állományilletékes alegységekhez vagy - főleg a központi tagozatban - újraelosztásra kerülnek.

A technikai biztosítás minden szintjén, előzetes felmérés alapján, a kapacitások tervezésénél figyelembe veszik az adott körzetben lévő **műhelyek, szervizek, ipari létesítmények** felhasználható lehetőségeit.

A polgári infrastruktúra kapacitásainak kihasználása magába foglalja a **különböző haditechnikai eszközöket gyártó cégek** bevonását is a központi feladatokba. Ezen a területen Ausztria számára kedvező, hogy néhány alapvető fontosságú eszközt a **hazai ipar gyárt**, így a **termelés átállítása után** ezen sérült technikai eszközök bázisjavítása és alkatrész-ellátása **saját erőből biztosítható**.

Összességében megállapítható, hogy a Bundesheerben is érvényesülnek a helyreállítás olyan általános elvei, mint **a prioritás, a helyszíni tevékenység, a helyreállító erők decentralizálásának és koncentrálásának, a fokozatosság, valamint a folyamatosság elve**.

2.) Az egészségügyi biztosítás alapjai, folyamata

Ausztriában az Átfogó honvédelem keretében az egészségügyi szolgálatok (katonai és polgári) feladatait is részletesen megtervezték. A Honvédelmi terv a Polgári honvédelemről szóló fejezetben foglalkozik az egészségügyi ellátással.

Az egészségügyi szolgálatoknak az Átfogó honvédelem minősített helyzeteiből fakadó feladatai végrehajtása érdekében komplex koncepciókat dolgoztak ki, amelyek gyűjtőnéven az *"integrált egészségügyi szolgálat"* működésének alapelveit rögzítik.

Az *"integrált egészségügyi szolgálat"* a Honvédelmi terv szerint **18 000 orvosra, 22 000 ápolóra, 4000 egészségügyi technikusra és a mentőszervezetek 12 000 tagjára** számíthat. Ezt a kapacitást még kiegészítheti az Osztrák Vöröskereszt **25 000 kiképzett tagja**.²

Az egészségügyi ellátás minősített helyzetekben és katasztrófák esetén történő biztosítása érdekében szövetségi szinten **Egészségügyi keret-tervet** (Sanitätsrahmenplan) dolgoztak ki. A terv alapján a helyi sajátosságok figyelembevételével a tartományok **Tartományi egészségügyi tervet** (Landessanitätsplan) készítettek.

2 Landesverteidigungsplan 129. oldal, Bundeskanzleramt, 1985 Bécs

A Bundesheer egészségügyi biztosításának alapja a csapatok alkalmazására vonatkozó **Anyagi-technikai biztosítási koncepció és az Egészségügyi kereterv.**

Az egészségügyi biztosítás az anyagi-technikai biztosítás egyik ága, amely magában foglalja az **egészségügyi ellátást** (gyógyító-kiürítő biztosítást), az **egészségügyi anyagbiztosítást és az egészségügyi szállításokat.**

A csapatok alkalmazása során az egészségügyi biztosítás célja valamennyi sérült, a részükre nyújtott első orvosi segély (EOS) után, a **megfelelő végleges egészségügyi ellátást** nyújtó intézménybe való gyors eljuttatása. Az osztrák szakirodalomban végleges egészségügyi ellátáson (Sanitätsendversorgung) azt a folyamatot értik, amely a terápián és a gondozáson keresztül a beteg végleges felgyógyulását eredményezi és biztosítja **teljes felépüléséig való kezelését.**

Az egészségügyi biztosítás feladatrendszere *magában foglalja:*

- az alkalmazásra kerülő katonai szervezetek gyógyító-kiürítő biztosítását a személyi állomány egészsége fenntartása, a sérültek és betegek gyógyítása, valamint gyors visszatérése érdekében;
- a kialakult helyzet függvényében a polgári lakosság ellátásában való részvételt;
- az egészségügyi szaktechnikai eszközök karbantartását;
- az előírt dokumentációk vezetését;
- az emberi jogok és higiéniai követelmények betartását;
- a halottak átmeneti elhelyezése feltételeinek megteremtését az adott egészségügyi szervezetnél.

A gyógyító-kiürítő biztosítás rendszerében a segélynyújtás **általában szakaszosan történik.** A segélynyújtások lépcsőzése a NATO-hadseregekhez hasonlóan valósul meg, és jelentős minőségi eltérés van a magyar rendszerhez viszonyítva (2.sz. táblázat).

A minőségi eltérést egyrészt az jelenti, hogy Ausztriában és a NATO-tagországokban általában zászlóalj szinten már orvosi segélyben részesülnek a sérültek.

Másik jelentős különbség abban mutatkozik, hogy a Szövetségi Hadseregben a gyógyító-kiürítő biztosítás megszervezésének mindenkor érvényes időtényezője a 6 órás határ (Sechsstundengrenze).

A 6 órás határ azt jelenti, hogy az egészségügyi biztosítás megszervezésénél arra kell törekedni, hogy a sérültek **6 órán belül eljussanak a végleges egészségügyi ellátást nyújtó intézménybe.**

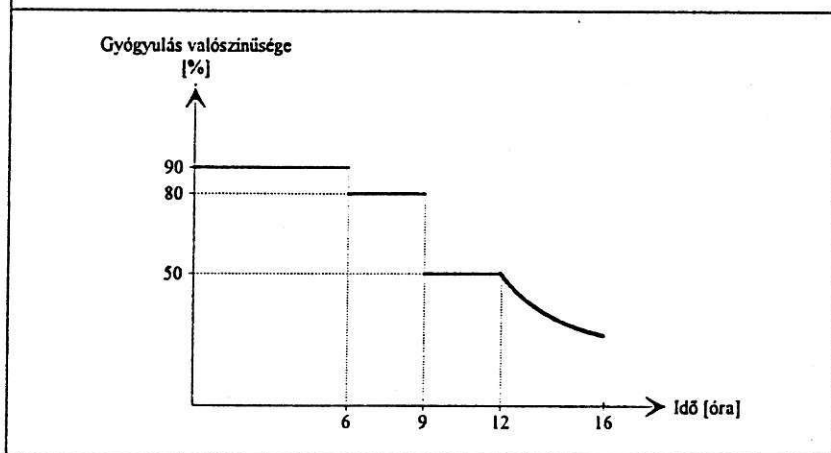
2. számú táblázat A segélynyújtás lépcsőzése a MH-ben és a Bundesheerben		
	Magyar Honvédség	Bundesheer
Katona	Ön- és kölcsönös segély	Ön és bajtársi segély
Század	Ön- és kölcsönös segély	Első szaksegély
Zászlóalj	Első szaksegély	Első orvosi segély
Dandár	Első orvosi segély	Szakorvosi segély
Hadtest	Szakorvosi segély, végleges eü. ellátás kórházban	Végleges eü. ellátás
Hadsereg	Szakorvosi segély (gyógyulásig)	Végleges eü. ellátás
Központi eü. szervezetek	Szakosított szakorvosi segély (gyógyulásig)	Végleges eü. ellátás

Az osztrák elvek ugyanakkor a közepesen súlyos és a súlyos sérültek esetén, a frontsebészet alapszabályaként elfogadják a **szakorvosi segély nyújtására vonatkozó 6 órás határt** (the golden period of treatment).

A segélynyújtással szemben támasztott magas követelményt a különböző helyi háborúk tapasztalatai egyértelműen indokoltta teszik.

Az osztrák szakirodalom a szakorvosi segély 6 órán belül történő nyújtásának szükségességét egy konkrét példán keresztül vizsgálja (*1. sz. ábra*).

1. számú ábra Gyógyulási esélyek hasi sérülés esetén

A grafikon a háborúban igen gyakori hasi sérülések esetében vizsgálja a szakorvosi beavatkozás jelentőségét. Megállapítható, hogy a **6 órán belüli szakorvosi ellátás 90 %-os gyógyulást** eredményez, viszont 12 órán túli beavatkozás esetén a sérült túlélési esélye **minimálisra csökken**.

A gyógyító-kiürítés biztosítás folyamata (3. sz. melléklet) alapján megállapítható, hogy a **szakaszos segélynyújtás és az egyszakaszos gyógykezelés** az osztrák rendszer működésének is alapelve. A sérültek hátraszállítása a "magamra" elv szerint történik.

Az anyagi-technikai főnökök minden szinten személyesen szervezik az egészségügyi biztosítást, mivel osztrák felfogás szerint ez a katona harckészségét alapvetően befolyásoló tényező.

A gyógyító-kiürítő biztosítás legelső szakasza a **század**, ahol a sérültek **ön- és bajtársi segélyben és első szaksegélyben részesülnek**. Az ön- és bajtársi segély egyrészt a sérült saját maga részére végrehajtott, másrészt a közelben tevékenykedő katonák elsősegélynyújtása. A sérülteket a legközelebbi fedezékben gyűjtik össze, majd a közvetlen alegységparancsnokok intézkednek a **sebesültgyűjtő fészekbe** történő hátraszállításra.

A század **egészségügyi részlege** a századparancsnok figyelő pontja közelében telepíti a sebesültgyűjtő fészket, ahol a sérültek **első szaksegélyben** részesülnek, ami az elsősegély kiegészítését, valamint a szállítható állapot létrehozását foglalja magában.

Ha a zászlóalj orvossal erősíti meg a századot, akkor az itt nyújtható segély kiegészül a **sokktalanítással**.

A sebesültgyűjtő fészekből, illetve a **zászlóalj gépjármű várakozóhelyről** a sérülteket a **zászlóalj eszközei** hátraszállítják a **zászlóalj-segélyhelyre**, ahol **első orvosi segélyben** részesülnek, melynek célja az állapot stabilizálása és a szállíthatóság fenntartása.

A sérültek zászlóalj tagozatba történő hátraszállítására a rendszeresített **sebesültszállító** technikai eszközök nem elegendők, ezért **szállítógépkocsik** is bevonásra kerülnek a sebesültek kiürítésébe. A páncélozott sebesültszállító eszközöket a sérültek harcmezőről való összegyűjtésére alkalmazzák vagy a századig vagy egyenesen a zászlóalj-segélyhelyre.

A **zászlóalj ellátási szakasz** sok esetben a végleges ellátás előtti segélynyújtási fokozat szintje, mivel innen a sérültek vagy a szaksegélyt nyújtó **dandársegélyhelyre** vagy azonnal a végleges ellátást is nyújtó **katonai és polgári kórházakba** kerülnek. A végleges ellátást katonai és polgári kórházak hajtják végre részben a **hadtest egészségügyi ezred** szervezetében.

A **dandársegélyhely** már szakorvosi segélyt nyújt, de nem nyújt végleges ellátást, mivel nem rendelkezik elegendő fektető kapacitással és táborig jellegű szervezatként megfelelő mobilitással kell rendelkeznie.

A dandársegélyhely a fő erő kifejtés összpontosításának megfelelően egy **zászlóalj típusú segélyhellyel** megerősíthet egy zászlóaljat.

A dandártól a sérülteket a **tartományi** vagy a **központi végleges ellátást** nyújtó intézményekbe szállítják.

Osztrák elvek szerint a haderő rendelkezésére álló kórházi kapacitásnak el kell érnie a mozgósított hadsereg létszámának **10 %-át**.

Ezt a szükségletet csak katonai erőforrásokból **nem képesek kielégíteni**, viszont a polgári kórházaknak továbbra is el kell látniuk a polgári betegeket.

Ezen ellentmondást oldják fel a központi megerősítő egészségügyi századokból telepített **csatlakozó kórházak** (Annexspital), amelyek a már működő kórházak **fektető kapacitását** bővítik.

Az "*integrált egészségügyi szolgálat*" koncepciója előírja a katonai egészségügyi szervezeteknek, hovatartozástól függetlenül minden sérült ellátását.

A magyar rendszertől eltérően nem a dandár, hanem a zászlóalj ellátási szakasz képezi a gyógyító kiürítő biztosítás döntő láncszemét, ezért célszerű lehet részletesebb bemutatása is.

A sérültek hátraszállításának előzőekben bemutatott rendszere alapján megállapítható, hogy a zászlóalj-segélyhely az az egészségügyi biztosítási elem, amelyen **minden sérült keresztülhalad**.

A zászlóalj-segélyhely telepítése során elsősorban a rendelkezésre álló **polgári infrastruktúrát** veszik igénybe és főként települések alkalmas objektumaiban (pl. pincék) működtetik.

Belső felépítése kialakítása folyamán az osztályozás során megállapított sérült ellátás sürgősségének megfelelő funkcionális elemeket alakítanak ki (4.sz. melléklet).

A beérkező sérülteket először **osztályozzák** (Sichtung), melynek során megállapítják az ellátás sürgősségi fokát (Dringlichkeitsgrad), **az ellátás fajtáját, típusát és időtartamát, valamint a szállítás módját, idejét és célját**.

A sérülteket az ellátás sürgőssége szempontjából *négy kategóriába sorolják*:

1. kategória: azonnali ellátást igénylők (kb 20 %);
2. kategória: halasztható beavatkozást igénylők (kb. 20 %);
3. kategória: ambuláns ellátást igénylő könnyű sérültek;
4. kategória: halasztható beavatkozást igénylő súlyos sérültek.

Az *1. kategóriába* tartozó sérültek az osztályozás után a **sokktalanítóba** kerülnek, ahol életmentő orvosi segélyben részesülnek.

A *2. kategóriába* sorolt sérültek osztályozás után a **fektetőbe** kerülnek, ahonnan a lehető leggyorsabban a megfelelő ellátást biztosító egészségügyi szervezethez szállítják őket. Ezekre a sérültekre jellemző, hogy életük nincs akut veszélyben, de ellátásuk időigényes műtéti beavatkozást igényel.

A *3. kategória* sérültjeit az **ambuláns kötözőbe irányítják**, ahonnan megfelelő ellátás után vagy visszatérnek alegységükhöz vagy várakozóhelyen várják további hátraszállításukat.

A *4. kategóriába* azok a legsúlyosabb sérültek tartoznak, akiknek kevés túlélési esélyük van. Főként tüneti kezelésben részesülnek és **külön fektetőben** lesznek elhelyezve, ahol biztosított a további felügyelet és az ismételt osztályozás.

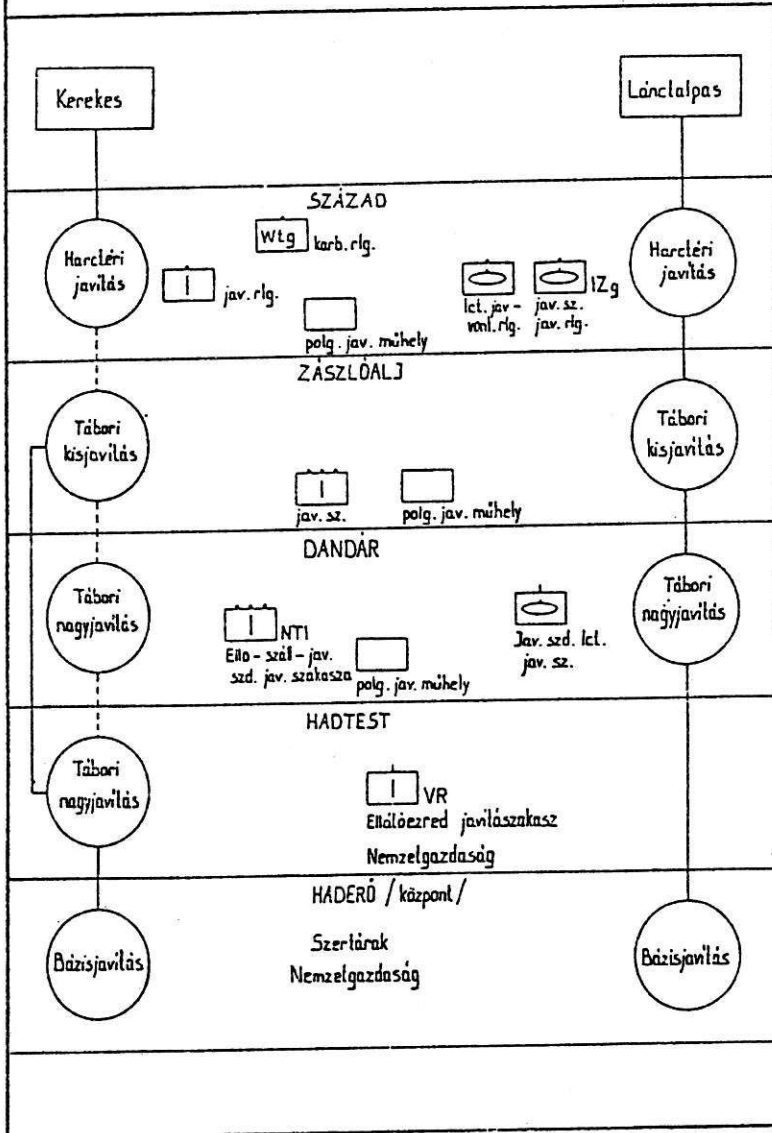
A *kompromisszumos medicina elvének* megfelelően ezen legutóbbi kategóriába sorolt sérültek továbbszállítása az 1-3 kategóriába soroltak érdekében nem történik meg azonnal. Kedvező esetben a szabad szállítókapacitás függvényében a 4. kategória sérültjeit is hátraszállítják.

A Bundesheer egészségügyi biztosításának jellemző sajátossága, hogy az *"integrált egészségügyi szolálat"* keretében a katonai és polgári egészségügyi szervezetek egymás kapacitásait **kihasználva**, azt esetenként **kiegészítve** működnek.

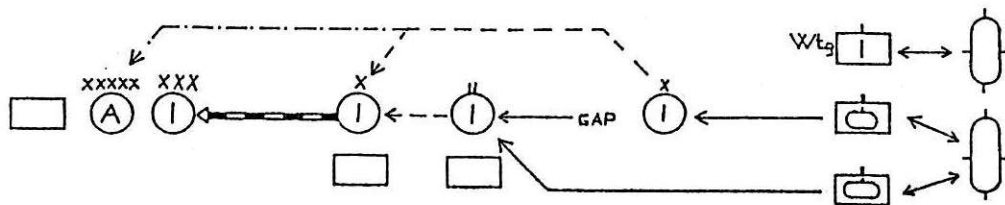
Az egészségügyi biztosítás a **területi ellátásra** épül, de a határmenti térségek infrastukturális elmaradottsága miatt fontos szerepet játszanak a csapatok **tábori egészségügyi szervezetei**. Az ellátási lánc megszervezése során a *"magamra"* elv szerint **rendeltetésszerűen** szállítják hátra a sérülteket, azaz *"kerülik a sebesültek szolgálati úton történő felterjesztését"*.

Legfontosabb alapelvként a 6 órás határ betartását és a sérülteknek a végleges ellátást nyújtó intézményekbe való minél gyorsabb hátraszállítását tekintik. Ennek megfelelően a szakaszos gyógykezelés egyes fokozatai esetenként kihagyhatók.

1. számú melléklet: A tábori javítás feladatai.

2. számú melléklet: A tábori javítás folyamata.

JelmeSVáraklat:

polgári javító műhely
v. vállalat

XXXXX

központi szertár

XXX

hadtest javító pont

X

dandár javító pont

zászlóalj javító pont

GAP dandár STGYH

Wt_g század karbantartó
részleg

zászlóalj javító csoport

zászlóalj javító-vontató
csoport

támpont

század karbantartó részleg zászlóalj
előretolt technikai biztosítási elemek
tevékenysége

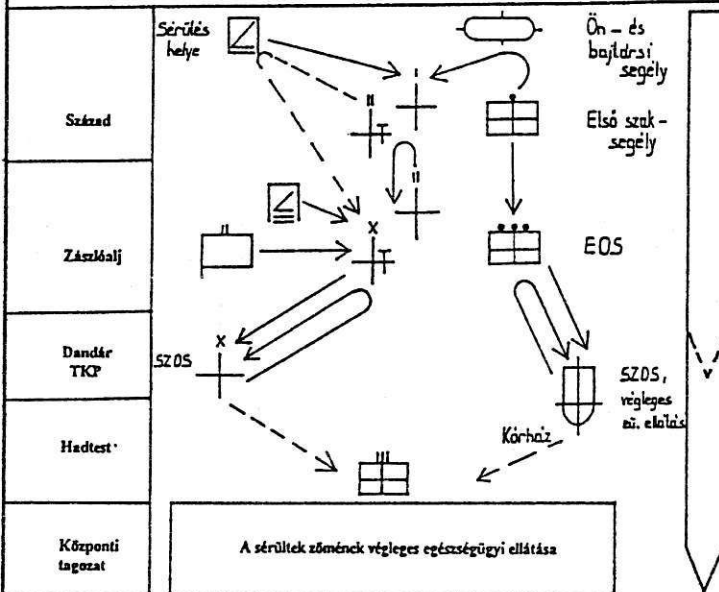
vontatás a zászlóalj eszközeivel

vontatás, hátraszállítá-
s a dandár eszközeivel

vontatás, hátraszállítá-
s a hadtest eszközeivel

vasúti vontatás

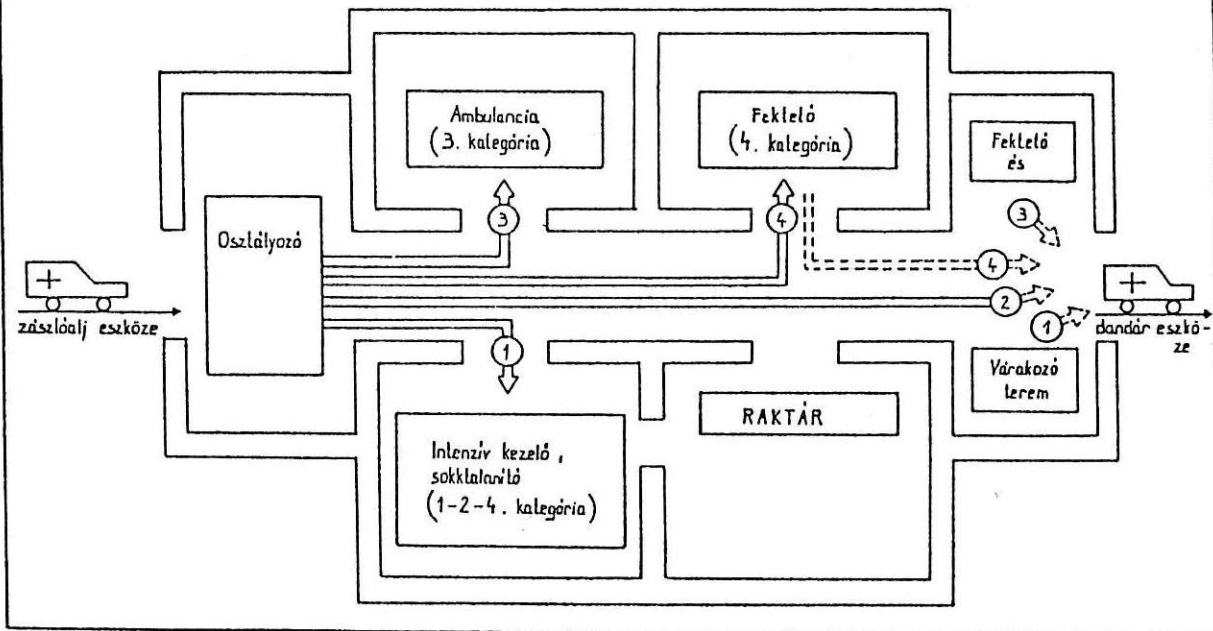
3. számú melléklet: A gyógyító-kiürítő biztosítás folyamata.

Jelmagyarázat:

Középs aknavető TÁS-ban	Század cü. részleg	ZSH
Támpont	Nehézaknavető TÁS-ban	Dandár gk. VÁH.
Század sebesültgyűjtő fészek	Zászlóalj harcálláspont	DSH
Zászlóalj gk. VÁH	Egészségügyi szakasz	Kórház
Hátraszállítás iránya	Eü. ezred	

4. A zászlóaljsegedlyhely felépítése, működése

KATONAI MINŐSÉGÜGY

A KATONAI MINŐSÉGÜGY HELYZETE A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOKBAN

I. RÉSZ

Lakatos István, Pálos Emil¹

Cikkünkben a környező országok köréből olyan kiragadott példákat mutatunk be, melyek jól szemléltetik a hasonló múlttal rendelkező országok megváltozott körülmények között tanúsított, a nemzeti és a katonai minőségüggyel kapcsolatos új magatartásformáját, gondolkodásmódját, törekvéseit.

A bemutatott országokat tekintve, azok egyben azonosak: *mindegyik kijelentette a NATO-hoz való csatlakozási szándékát, mindegyik a csatlakozásban látja jövője biztonságát, valamennyi ki nem mondott versenyben áll a többiekkel a csatlakozás elsőse szempontjából, még ha ennek csak egy távoli jövőben van is realitása.*

A cikksorozat Szlovénia, Románia, a Cseh Köztársaság katonai minőségügyi rendszerét, az elgondolásokat, a filozófiát, a szervezeteket igyekszik bemutatni.

Szlovénia a felbomlott Jugoszláv Szocialista Köztársaság (JSZK) egyik utódállama. A JSZK a korábbi évtizedekben saját útját járva, a térség valamennyi volt szocialista országát megelőzve nyitott a Nyugat felé, működött együtt a haditechnika különböző részterületein vezető iparvállalatokkal. A minőségszemléletet már akkor meg kellett ismerni, megtanulni, alkalmazni.

Románia és a Cseh-Szlovák Szocialista Köztársaság a felbomlott Varsói Szerződés tagállamai voltak. A Cseh Köztársaság a korábbi cseh-

¹ Lakatos István mk.alezredes HM BH Kereskedelmi Igazgatóság, Pálos Emil alezredes HM BH RTO osztályvezető

szlovák államszövetség feloszlásával jött létre. A két korábbi VSZ tagállam minőségkultúrája egyértelműen kötődött a VSZ és a KGST minőségkultúrájához. A katonai minőségügy terén meghatározó volt az EFE TT követelményszabása, az egyes tagállamokban működő katonai minőségügyi szervezetek vizsgálati eredményei, a tanúsítások megállapításai a Bukaresti Elv alapján kölcsönösen elfogadásra kerültek. A katonai minőségügyi szervezetek a nemzeti minőségügyi szervezetektől függetlenül tevékenykedtek, nem érezték sem a szoros együttműködés szükségességét, sem a kényszerét.

A függetlenné vált államok az eltelt néhány évben folyamatosan keresik a továbblépés lehetőségét, keresik a lehetséges szövetségeseket, kisebb és nagyobb katonai-gazdasági szövetségekhez való csatlakozás lehetőségét. Mindegyikük számára a legvonzóbb az Európai Unióhoz, valamint a NATO-hoz való csatlakozás, a teljes jogú taggá válás lehetősége.

A meglévő szövetségek tagjaitól gyakran hangzik el, nem kell a teljes azonosságra, a teljes egységességre törekedni; a vezetési rendszerek, módszerek, a gondolkodás mód, a viszonyulás kompatibilitása, a közös nyelv ismerete, alkalmazási képessége a csatlakozás legfontosabb feltétele.

A minőségkultúra, a katonai minőségügy ennek a kompatibilitásnak meghatározóan fontos része.

I. A Szlovén Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma Minőségügyi Rendszerének előkészítése

A Szlovén Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma valamennyi tényező megvizsgálása után **MINŐSÉG PROJEKT** (Quality Project) végrehajtásáról döntött. A projekt tartalmát illetően, az elgondolás kialakítása során több *rész projekt* jött létre, melyeket egy-egy kulcsfontosságúnak tekintett gondolat köré építettek fel.

Az 1992-1994 közötti időszakban a törekvés fő iránya a beszerezni kívánt termékekre irányult, a termékekre vonatkozó követelmény-rendszer alkotó szabványokra és maguknak a termékeknek az ellenőrzésére.

A termékorientált projekt végrehajtása után a vezetés felismerte, hogy a Védelmi Minisztérium maga sem nélkülözheti a saját tevékenységében a minőségszemléletet, nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a tapasztalatokat, melyeket a minőségügy tekintetében az iparban, szolgáltatásban szereztek, azokban a szférákban megköveteltek. Ennek a gondolatnak a jegyében egy projekt team analizálta, majd szintetizálta azokat a legjobb tapasztalatokat, melyeket a gazdasági életben összegyűjtöttek és megkezdődött az ismeretek fokozatos oktatása.

Az oktatás-képzés keretében:

- Kiképezték a felsővezetőket, valamennyi szervezetnél;
- Létrehozták a Minőségügyi Tanácsokat, a katonai és államigazgatási szervezeteknél, ilyenek pld. A Katonai Védelmi Minőségbiztosítási Tanács, Polgári Védelmi Minőségbiztosítási Tanács, Polgári Szükségállapotti Minőségügyi Tanács;
- Megszervezték valamennyi beérkező, beszerzett anyag minősítő ellenőrzését;
- Kialakították a szállító (gyártó és szolgáltató) szervezetek felmérési, értékelési rendjét.

A Tanács típusú szervezetek esetében jól elhatárolták a minőségügyi illetékességet minden más területtől, így nem jöttek létre vezetési zavarok, nem keletkezett új vezetési szint, a vezető testületek jogköre nem csorbult.

Az eredmények újabb kezdeményezéseket indítottak el:

- Kialakították a minősített termékek választékát, azon termékek körét, amelyeket elismert nemzeti vagy nemzetközi vizsgáló szervezetek vizsgáltak, az eredmények alapján tanúsító szervezet tanúsított;
- Létrehozták a minősített szállítók nyilvántartását, ami a termékbeszerzések esetére a preferált szállítók listáját jelenti; olyan szállítókat, akiket valamilyen tanúsító szervezet az ISO 9000 sorozat valamelyik alkalmas szabványa szerint minősített, megfelelőként tanúsított, meghatározott termék gyártására alkalmasnak talált.

1992-ben a hatályba lépett közbeszerzési törvény új kereteket teremtett a minőségverseny számára. A keresleti piac kínálati piaccá alakult át, más, a katonai beszerzésekre nézve kedvezőbb feltételrendszerrel.

A gazdasági életben zajló változások nem hagyhatták változatlanul a Védelmi Minisztérium szervezetét, a vezetésről, a minőségről vallott nézeteket, a kapcsolódó szervezetek munkáját sem.

A Védelmi Tárca, mint szolgáltató szervezet

Első hallásra igen szokatlan nézettel *találkozik a Tisztelt Olvasó*: a Szlovén Védelmi Minisztérium felismerte, hogy maga is egy szolgáltatást nyújtó szállító, aki a szlovén állam polgárai védelmi és a polgári katasztrófhelyzetekben fennálló szükségleteit, elvárásait elégíti ki!

Amennyiben egy szervezet képes saját magát szállítóként definiálni, akkor képes értelmezni az adott szervezetre a minőségirányítás különböző szakaszait, elemeit, eszközeit is. Így az adott szervezetre értelmezhető a minőségbiztosítás, az ezt megvalósító minőségügyi rendszer is. Ennek a világszerte legáltalánosabban elfogadott formája az ISO 9000 jelzetű szabványsorozat rendszermodelleket leíró tagjai által definiált minőségrendszerek.

Egy rövid kitérőt tegyünk a szabványos minőségrendszerek és azok tanúsítása gondolkörében.

A szlovén nemzeti minőségügyi rendszer egyes jellemzői

A szabványos rendszermodellnek megfelelően felépített tényleges szállítói minőségbiztosítási rendszerek tanúsítása szerte a világon terjed. Az 1994-es év végéig Szlovéniában is gyorsan növekedett a tanúsított szervezetek száma, elérte a 130-at.

A minőségügy nemzeti méretekben való kiteljesedése megkívánja a saját nemzeti vizsgáló, tanúsító szervezetek rendszerének kialakulását is; ez Szlovéniában a *Szlovén Minőség Társaság*, mint polgári kezdeményezés formájában indult meg, egyben az *Európai Minőségügyi Szervezet* (European Organization for Quality, EOQ) tagjaként.

A tanúsító szervezetek nagy kihívása a világon mindenütt az a kérdés, *hogyan hol, milyen gazdasági, kereskedelmi kör, milyen piaci résztvevők fogadják el az általa kiadott minőségbiztosítási rendszertanúsítványt.* Jelentősen javulnak a tanúsítvány piaci pozíciói, ha a kibocsátó tanúsító szervezet valamilyen regionális szakmai, tanúsítási szövetségnek tagja. Európában korábban megalakult az *Európai Minőség Hálózat* fantázianevet viselő, az európai tanúsító szervek államait tömörítő szervezet az EQNET (European Quality Network). A Szlovéniában rendszertanúsítványokat kibocsátó *Szlovén Minőség és Mérésügyi Intézet* színvonalas tanúsító tevékenysége eredményeképpen Szlovénia az EQNET tagja lett.

A minőség ügyének teljes körű társadalmi ismertté tétele, fontossága hangsúlyozása érdekében, összhangban az európai törekvésekkel, *kidolgozták a Szlovén Minőség Díj követelményrendszerét, az adományozás rendjét.* A díj feltételrendszere az *Európai Minőségirányítási Alapítvány* (European Foundation for Quality Management) követelményeivel összhangban lévén, biztosítja annak nemzetközi elismertségét is. A díj súlyának növelése érdekében, magas beosztású személyekből - több miniszter, az ipar legjelentősebb vállalatainak vezetői - került a kiíró, elbíráló bizottság összeállításra. A Díj a pályázók számára először 1996-ban került kiadásra.

A minőség szemlélet érvényesülése a Védelmi Minisztérium tevékenységében

A jelentős változásokon átment nemzeti környezet hatására a Védelmi Minisztérium úgy döntött, hogy a fentebb már egyszer bemutatott gondolatnak - az állampolgárok számára nyújtott védelem, mint szolgáltatás - érvényesülése érdekében, saját szervezetében is érvényt szerez a minőség szemléletnek.

A döntés után széleskörű, minőségügy tárgyú oktatás, felkészítés folyt, *melynek eredményeképpen:*

- Minden alkalmazott aktív résztvevője a minőségrendszer kiépítésének;
- A minőségrendszer a vezetési rendszerbe integrálódik;
- Elismertté vált, hogy a minőségrendszer építésében meghatározó fontosságú a vezetői elkötelezettség, a vezetői feladatok meghatározása;

- A kiépítésre kerülő minőségrendszerek a különböző érdekeltségű szervezetek, személyek érdekeit egyformán jól szolgálják és kielégítik;

- A dokumentált vezetési rendszer követi az ISO 9000 család vonatkozó követelményeit;

- A minőségirányítási rendszer alapja a jól működő minőséginformációs rendszer;

- A rendszer projektek végrehajtását azonos dokumentációs módszerrel készítik elő, kézikönyvekbe foglalják, a projektet e szerint hajtják végre;

- A minőségjavítás érdekében állandóan újabb projekteket érvényesítenek;

- A minőségbiztosítás nemcsak a termékek, szolgáltatások, szállítók körére, hanem a humán kapcsolatokra is kiterjed!

Térjünk vissza arra a szokatlan gondolatra, miszerint a Szlovén Védelmi Minisztérium *úgy tekinti magát, mint egy szolgáltató, a szlovén állampolgárok számára szolgáltatást nyújtó szállító, aki azok részére a védelmi és a polgári szükséghelyzetben megnyilvánuló szükségleteket elégíti ki.* Összhangban a NATO és a WEU vallott elveivel, a szállító és a vevő, a szolgáltatást igénybe vevő között partneri kapcsolat van, partnerséget kell kiépíteni.

A partnerség, a kölcsönös közösség vállalás megvalósítása érdekében, a Védelmi Minisztérium minőségképessége kialakítása érdekében, ez év tavaszán a Szlovén Védelmi Minisztérium nyilvános ajánlatkérést tett közzé a Hivatalos Lapban, amelyben független minősítő, auditáló, valamint tanúsító szerv jelentkezését kérte, abból a célból, hogy a Minisztérium értékelő auditját hajtsa végre.

Tudott dolog, hogy ha egy szervezet minőségügyi rendszert működtet, akkor annak a folyamatos megfelelés biztosítása érdekében rendszeres belső minőségügyi felülvizsgálatokat kell minősített személyzet bevonásával végrehajtani. A szükséges belső szakszemélyzet biztosítása érdekében megkezdődött a belső auditorok képzése, felkészítése is.

Jelentős figyelmet fordítottak a sok szervezeti elemet érintő folyamatok kritikus megvizsgálására, a lehetséges feladat integrálásra. Az együttmű-

ködök közötti feladatmegosztás és annak következetes végrehajtása megvalósítja a kívánt minőségfunkciók megtervezését, megfogalmazását, amit a minőségügy QFD-val jelöl (Quality Function Deployment).

A módszeres felkészülés, a tudományos alaposágú célkitűzés valószínűsíti, hogy a Védelmi Minisztérium az év végére megkapja az ISO 9001 nemzetközi minőségbiztosítási rendszermodell követelményeinek való megfelelést igazoló tanúsítványt.

A minőségjavítás soha nem ér véget

Természetesen a tanúsítási eljárás és célkitűzés csak egy határkő a minőség projekt végrehajtása során. A folyamatos minőségjavítás gondolatának jegyében *a további célok:*

- A minőségrendszer fejlesztése, a minőségköltségek csökkentése;
- Hatékony eljárásrendek kidolgozása, érvényesítése, a szabványos követelményeknek megfelelő dokumentáltság biztosítása, a Minisztérium Minőségirányítási Kézikönyvének kialakítása, érvényesítése a gyakorlati munkában;
- A védelmi szolgáltatást igénylő állampolgárokban a szükséges és elégséges bizalom keltése a Minisztérium és a védelmi erő minőségképessége iránt;
- Kellő intenzitású és rendszerességű motiváció biztosítása a projekt és a minőségrendszer valamennyi résztvevője számára a folyamatos fejlesztés érdekében;
- Szilárd alapokat és jól meghatározott követelmények elérését biztosító képzési programok kialakítása a rendszer személyzete számára;
- A szükséges idő, a felmerülő költségek, az igényelt funkció adatainak figyelembevételével, folyamatos értékelés végzése;
- A tanúsított rendszer kialakítása után folyamatos belső és külső rendszer-auditokkal a minőségirányítási rendszer fenntartásának motiválása.

Az 1996-ra tervezett célok elérése után, 1997-ben az eredmények megszilárdítása, az önértékelési technikák bevezetése, alkalmazása következik.

A rendszer 2000-ig szánt hosszú távú fejlesztése keretében a *Védelmi Minisztérium*:

- Bevezeti a teljeskörű minőségirányítási rendszert, a TQM-t (Total Quality Management);

- Kialakítja a NATO tagsághoz szükséges kompatibilitás és interoperabilitás igényének megfelelő képességeket;

- Átlátható fejlesztések keretében javítja a védelmi és a katasztrófa-elhárítási képességet;

- Korszerű katonai szabványokat honosít és érvényre juttatja a tartalmukat.

A minőségügyi rendszer létrehozásának cél-folyamat-eszköz rendszere

A védelmi Minisztérium minőségügyi rendszere létrehozása tárgyában ismertetett gondolatokat *három alap kérdés és az arra adható válaszok* csoportosításával lehet összefoglalni.

A kérdések:

- *MIÉRT* történik valami;

- *MI* történik, *mi* a jellemző;

- *HOGYAN* érvényesül, *fejti ki a hatását*.

A kérdések sorrendjében néhány fő gondolatot áttekintve, *a látható összefüggések*:

= **AZÉRT**, hogy bizalom ébredjen a Védelmi Minisztérium minőségkövetelmények teljesítését biztosító képessége iránt;

— tervezett és rendszeres tevékenységek folynak;

– a minőségrendszeren belül a szabvány követelményeinek megfelelően dokumentálva és érvényre juttatva.

- = AZÉRT, mert a belső minőségbiztosítás (Internal Quality Assurance) bizalmat ébreszt az intézmény személyzetében a vezetőség iránt;
 - az átfogó vezetési tevékenység minden megnyilvánulása, ami meghatározza a minőségpolitikát, a célokat és a felelőségeket;
 - minőségügyi rendszerrel, szervezési, szervezeti eljárásokkal és struktúrával, eljárásokkal, folyamatokkal valósítja meg a minőségirányítást.
- = AZÉRT, mert a külső minőségbiztosítás (External Quality Assurance) bizalmat ébreszt a szolgáltatást igénybe vevőben az intézmény minőségképessége iránt;
 - a felhasználói igényeket tükröző minőségkövetelmények;
 - minőségtervezéssel és minőség szabályozással, a minőségrendszer elemeinek alkalmazásával elégitik ki a minőségcélokat és minőségkövetelményeket.

A csoportosításban felfedezhető a cél-folyamat-eszköz összefüggő együttesének érvényesítése.

Néhány szót megérdemel az az állapot és feltételvizsgálat, melynek szervezetre, folyamatra való következetes alkalmazásával a Szlovén Védelmi Minisztérium **a minőségrendszerét kialakította.**

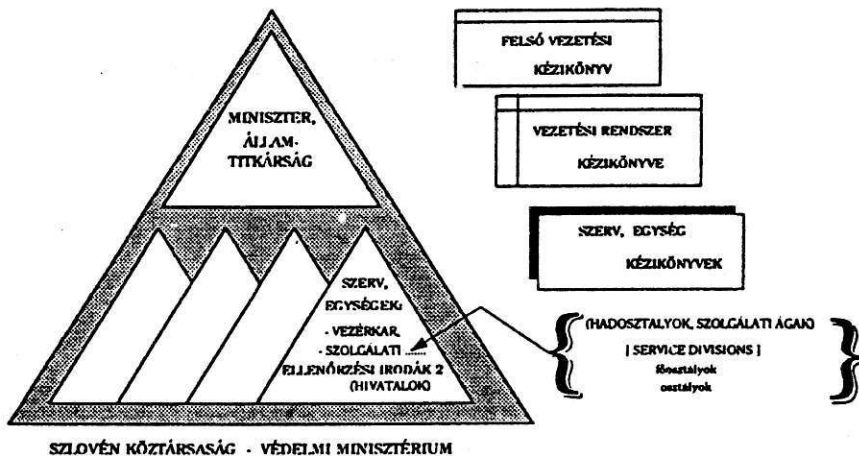
- 1.) Küldetés, rendeltetés, elgondolás, minőségpolitika, az ISO 9001 követelmény együtteséhez viszonyított helyzet.
- 2.) A kimenő szolgáltatás. Mit nyújt a szervezet és kinek?
- 3.) Bejövő szolgáltatás. Mit kap a szervezet és kitől?
- 4.) A folyamatok irányítása. Hogy vannak a szervezet folyamatai szervezve?
- 5.) A szervezet folyamatainak aktuális állapota. Mennyire felelnek meg ezek?
- 6.) A szervezet folyamatairól rendelkezésre álló dokumentumok.
- 7.) A szervezet folyamataiban alkalmazott dokumentumok.
- 8.) A szervezet által alkalmazott technikai berendezések, eszközök.
- 9.) Ismert problémák, megoldási javaslatok.

A minőségdokumentumok rendszere

Minden minőségrendszerben kulcsfontosságú szerepe van a minőségdokumentumoknak. A minőségdokumentumok rendszerének felépítése a szervezetek felépítése hierarchiájának megfelelően, maga is hierarchikus. Így van ez a Szlovén Védelmi Minisztérium és az alárendelt, valamint irányítása alatt álló szervezetek esetében is.

Ennek megfelelően a Minőségkézikönyvek rendszere:

- Felső vezetés Minőségkézikönyve;
- Az irányítási rendszer Minőségkézikönyve;
- A szervezeti egységek Minőségkézikönyve.

Összefoglalva: a Szlovén Köztársaság Védelmi Minisztériuma a minőségirányítás általános érvényű elveit alkalmazva, saját szervezetét egy szolgáltatónak tekintve, elfogadott, nemzetközi minőségbiztosítási rendszermodellnek megfelelő minőségügyi rendszer kialakításába kezdett. A rendszerépítés folyamán figyelembe veszik a nemzeti minőségügyben zajló eseményeket, valamint az ismert NATO követelményeket is. A célok között a nemzeti és a nemzetközi szervezetekkel való együttműködés képességének a kialakítása szerepel.

II. A Román Nemzetvédelmi Minisztérium minőségügyi, tanúsító akkreditáló rendszere

A következő ország, amelyen belül a katonai minőségügy helyzetét vizsgáljuk, **Románia**. Az információ tartalom más lesz, mint a Szlovén Köztársaság esetében látták a Tisztelt Olvasók; a súlypontban nem a Védelmi Minisztérium szervezetében végrehajtott minőségorientált tevékenység, **hanem egy különböző feladatok ellátására létrehozott intézményrendszer** ismertetése helyezkedik el.

Az intézményrendszer természetesen a katonai minőségügyi feladatok végrehajtásának biztosítására jött létre, szem előtt tartva azt, hogy biztosított legyen a nemzeti minőségügyi szervezetekkel, a megcélzott katonai védelmi szövetségek (NATO, WEU) minőségügyi szervezeteivel az érdemi, kölcsönös együttműködés. Románia is az elsők között volt, amely célul tűzte ki a nyugat-európai és az atlanti katonai szövetségekbe történő belépést, kezdettől fogva részt vett a Békepartnerség (Partnership for Peace, PfP) programban és a Román Fegyveres Erők sikeresen vettek rész több, NATO erőkkel közösen végrehajtott nemzetközi gyakorlaton.

Az együttműködés szándékában, tettekben is megnyilvánult az IFOR boszniai küldetése során, ahol a korábbi, ex-jugoszláviai tagállamok területén folyik a béketeremtés.

A Román Fegyveres Erők szervezetében *jelentős újraszervezést, újjászervezést* kellett végrehajtani, annak érdekében, hogy a NATO követelmények honosíthatóak legyenek; jelentősen kellett a technikai eszközök minőségi szintjét emelni, hogy a lehető legközelebb jussanak a nyugati hadseregek színvonalához.

Követelmény támasztás a szállítókkal szemben

A katonai rendeltetésű termékek gyártásának összetett volta - a termékeknek a harckészültség biztosításában kifejtett, meghatározó jelentősége, valamint az a tény, hogy a román fegyveres erők NATO tagságra való alkalmassá válásának az eszközállomány egyik kulcsfontosságú elemét jelent - számos szervezési tevékenységet és új szabályozó életbeléptetését igényelte.

A legnagyobb újdonság erejével azon követelmények megjelenése, közvétele hatott, amelyek a fegyveres erők számára terméket, szolgáltatást nyújtó szállítókkal szemben hatékony, megvalósított működő minőségbiztosítási rendszert (Quality Assurance System, QAS) írtak elő. A követelmények nemcsak a minőségbiztosítási rendszer létét, működtetését határozzák meg, hanem azt is, hogy a kialakított rendszert a Nemzetvédelmi Minisztérium illetékes szervezeti elemével kell tanúsíttatni; tanúsított, működőképes, hatékony minőségbiztosítási rendszer a követelmény.

Szokott dolog, hogy a megfelelő akkreditáló, tanúsító, felügyelet gyakorló szervezeteket tartalmazó, valóban rendszerűen szervezett intézményrendszer valamilyen, általában *betűszó* megnevezést kap, így válik ismertté a szakmai körben. Ilyen a magyar nemzeti akkreditálás rendszere, a HUNAC, a német akkreditálási rendszer a DAR, stb. A speciális katonai minőségügyi rendszerek nem ennyire közismertek.

A tanúsítás, akkreditálás, felügyelet katonai testülete

Az ismertetett, szállítók minőségbiztosítási rendszerének tanúsítását végző szervezetként a Román Nemzetvédelmi Minisztérium a nemzetközi és európai minőségügyi szabványokra alapuló **Katonai Tanúsító, Akkreditáló és Felügyeleti Testületet hozott létre**; angol megnevezésével Military Body for Certification, Accreditation and Surveillance, (OMCAS).

Az OMCAS a Nemzetvédelmi Minisztériumon belül került felállításra, azzal a cél és feladat meghatározással, hogy minősítse a Fegyveres Erők számára terméket gyártó, szolgáltatást nyújtó szállítókat abból a szempontból, hogy tanúsítható-e a minőségrendszere, a termékei, valamint az a személyzet, amelyik a minőségért felelősséget visel; akkreditálható-e vizsgáló laboratóriuma, a kísérleti telep, a lőtér.

Az OMCAS szervezete az Európai EN 45000 szabványsorozat tanúsító és akkreditáló testületekre vonatkozó legtöbb követelményét kielégíti. Természetesen, vannak a sajátosságából adódóan, az érdekek és érdekeltségek egyensúlyában különbségek az OMCAS és a szállítók közötti kapcsolat tekintetében. Ezek a különbségek az OMCAS alapvetően katonai jellegéből fakadnak; ebből a tényből következik például az akkreditálás és tanúsítás teljes költségmentessége a kérelmező szállítóra nézve.

Az OMCAS által akkreditálásra és tanúsításra csak azok a termék és szolgáltatást nyújtók kerülhetnek, akik a Fegyveres Erők tényleges vagy jövőbeli szállítói.

Az OMCAS tevékenységét a *Fegyveres Erők Beszerzési és Logisztikai Igazgatósága* (Armed Forces Procurement and Logistics Department) koordinálja. Az államtitkár, a katonai beszerzés vezetője, valamint a logisztikai igazgatóság vezetője jogosult arra, hogy kiadja, szüneteltesse vagy visszavonja az akkreditáló, illetve tanúsító okiratot.

Az OMCAS akkreditáló és tanúsító tevékenysége elismert nemzeti és nemzetközi, valamint európai szabványokra és szabványsorozatokra alapul. Ezek is az ISO 9000 sorozat, az EN 45000 sorozat, a katonai termékekre vonatkozó szabványok, valamint a Nemzetvédelmi Minisztérium speciális követelményei.

Az OMCAS tényleges gyakorlati tevékenysége különböző eljárások formájában folyik, amelyek két, az OMCAS tevékenységét alapvetően meghatározó általános dokumentumra alapulnak. Ezek:

- A tanúsítással kapcsolatos általános szabályok, a Nemzetvédelmi Minisztérium szállítóinak minősítése;
- Minőségrendszerek, termékek és személyzet tanúsításával összefüggő követelmények, vizsgáló laboratóriumok, gyakorló és lőterek akkreditálásának követelményei.

Az OMCAS minősítő tevékenységét állandó alkalmazottakkal rendelkező speciális iroda végzi. Az OMCAS biztosítja az auditorok (minőségügyi felülvizsgálók) számára a szükséges gyakorlati kiképzés lehetőségét, valamint biztosítja a Nemzetvédelmi Minisztérium más igazgató-ságain alkalmazott műszaki személyzet képzését is.

Az auditorok és a műszaki munkatársak egyaránt felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, elméleti kiképzettségük és gyakorlatuk megfelel az ISO 10011 (Requiment for quality system audit; Minőségügyi rendszerek minőségügyi felülvizsgálata követelménye) nemzetközi szabványsorozatban meghatározott feltételeknek.

Az OMCAS rendszeresen felügyeletet gyakorol az általa akkreditált vagy tanúsított szállítók felett, annak igazolása érdekében, hogy az akkreditálási, valamint tanúsítási követelményeket az adott szállító időben folyamatosan, állandóan teljesíti. A felügyelet gyakorlás folyamán az OMCAS időszakosan felfüggeszti vagy véglegesen visszavonja az akkreditált illetve tanúsított státuszt, amennyiben a szállító az alapkövetelményektől eltér. A szállítók kifogásolhatják az OMCAS döntését.

A tanúsítási tevékenység folyamata

Az OMCAS tevékenységének első lépése a minőségrendszer tanúsítása, mivel ez teremti meg a termék és személyzet tanúsítás alapfeltételeit. *A szállító minőségrendszere tanúsításának a minősítő eljárás során a következő lépései vannak:*

- A szállító felkészülése a tanúsításra, az OMCAS minősítési dokumentumainak elkészítése, a szállító tevékenységi körének megfelelően;
- A szállítónál végrehajtott előzetes minősítő eljárás, a szállító minőségdokumentumainak elemzése, vizsgálata;
- A helyszíni minősítő eljárás lefolytatása;
- A tanúsító okirat kiadása, felügyelet gyakorlása, újraminősítési eljárás (meghatározott időközönként).

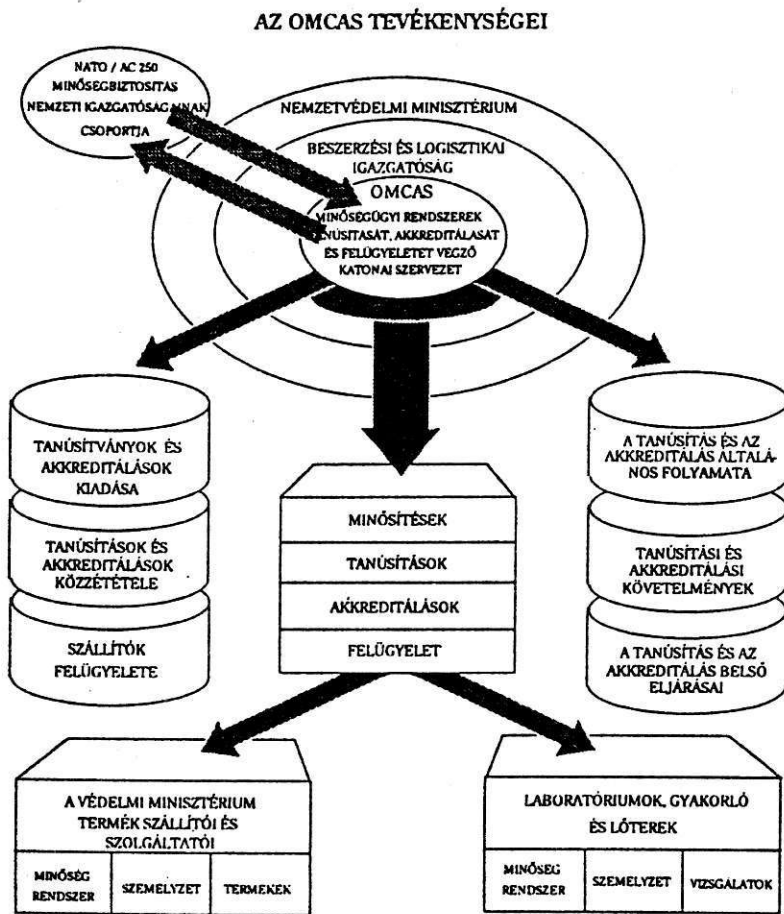
Nemzetközi együttműködés

Románia más országokkal közösen is gyárt védelmi célú termékeket. Ezekben az esetekben a minőségbiztosítás közös eljárását, a felügyelet és a jogosultságok átadását kétoldalúan kell meghatározni és abban megegyezni.

Románia ipara által exportra gyártott katonai termékek minősítését, gyártásfelügyeletét, a saját fegyveres erők számára végzett tevékenységgel teljesen azonos feltételek mellett hajtja végre az OMCAS.

Az OMCAS kész együttműködni bármely más országban folyó gyártási és fejlesztési tevékenységben, a termékminőség emelése, az adott területen dolgozó személyzet képzettségének növelése érdekében, a kölcsönösség elve alapján.

Az elmondottakat a következő ábra teszi még jobban érthetővé. Az OMCAS országon kívülre mutató kapcsolatait a NATO AC/250 Bizottság irányában történő kapcsolattartás a Nemzetvédelmi Minisztérium feladata.

A rendszer saját ügyrendjét, a minősítési, tanúsítási alapkövetelményeket az OMCAS illetékes szervezeti eleme határozza meg, végzi a minősítéseket és hajtja végre az okiratok kiadását.

A Cseh Köztársaság katonai minőségügyi rendszerét a következő számban megjelenő cikkünkben mutatjuk be.

A Magyar Köztársaság katonai minőségügyi rendszerének szabályozására hamarosan kiadásra kerül a Honvédelmi Miniszter úr a katonai minőségügyi rendszer, a megfelelőség értékelése tárgyában előkészület alatt levő rendelete, a Katonai Szállítók Rendszere kialakítására vonatkozó intézkedése, valamint a Katonai Minőségügyi Kézikönyv. A jogszabályalkotás a nemzeti és nemzetközi keretekben együttműködést biztosító, HM és MH érdekeinek megfelelő és azt biztosító rendszer létrehozására irányul.

A MAGYAR LŐSZER GYÁRTÁS JELENLEGI HELYZETE

Daróczy Nándor¹

A Magyar Honvédség és a más fegyveres testületek felszereléséhez tartozó fegyverzet meglehetősen tarka képet mutat. Nem vállalkozhatom arra, hogy e színes és érdekes terület teljes keresztmetszetét bemutassam. Ezért vizsgálódásom a kézfegyverek, elsősoban a pisztolyok és gépkarabélyok lőszerreit érinti.

A fegyverek vonatkozásában fennálló sokszínűség szerencsére nem tükröződik a szükséges lőszer típusában. *E területen a meghatározó lőszer típusok:*

- a 7,65 mm Browning,
- a 9 mm Parabellum,
- a 9x18 mm Makarov,
- a 43 M 7,62x39 gépkarabély lőszer.

A lőszerokről nem célszerű az alkalmazott lőporok megemlítése nélkül beszélni, már csak azért sem, mert a kettő elválaszthatatlan egységet képez. A lőpor feladata, hogy az elégetésével keletkező gáz révén a lövedéket megfelelő pontossággal és energiatartalommal egy meghatározott célba juttassa.

A lőpor minősítő vizsgálat.

A NATO lőporvizsgálati módszer, a fizikai-kémiai vizsgálatok mellett, a ballisztikai vizsgálatok során a 600 m távolságban mért szórásképet tekinti a lőpor minőségét meghatározó egyik legfontosabb paraméternek. Ha belegondolunk mennyi feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy a 600 m-es szóráskép az előírásoknak megfeleljen, láthatjuk, nagyon körültekintő módon jutottak el a szakemberek az említett ellenőrzési mód-

¹ Daróczy Nándor alezredes, HM BH Minőségbiztosítási Igazgatóság, Termékellenőrzési Osztály főelőadó

szer kidolgozásához és alkalmazásához. (Ez a vizsgálati módszer a hazai lőszergyártás területén még nem általánosan alkalmazott.) A 600 m-es távolság - mivel ez az ellenőrzési módszer elsősorban gépkarabélyok lőszeréhez használt lőporok vizsgálatára vonatkozik - ezen fegyverek hatásos küzdőtávolságát jelenti. A távolság csökkentésével a szóráskép javul.

A lőpor minőségéből eredő, a szórásképet befolyásoló tényezők:

- torkolati energia szórása;
- a lövedék kezdősebességének szórása.

Ezek pedig szoros kapcsolatban vannak a lőporok homogenitásával.

Könnyen belátható, hogy több fizikai és kémiai paraméternek kell az előírásoknak megfelelni, hogy a 600 m-es szóráskép a követelményeket kielégítse.

Mint említettem **ez a közvetett lőpor vizsgálati módszer** Magyarországon még nem honosodott meg, de a NITROKÉMIA Rt. által előállított lőporok teljes egészében képesek kielégíteni a lőszergyártó, típusmennyiségi- és minőségi igényét.

Az eddig katonai célra legyártott lőszersorozatok megfelelő ellenőrzést és vizsgálatokat követően katonai műbizonylattal látták el. Az elkövetkezendő időszakban gyártásra kerülő lőporok katonai minőségfelügyelete és minőségellenőrzése a megoldandó feladatok közé sorolódik, mivel a létszámcsökkentés következtében a HM BH Minőségbiztosítási Igazgatóság termékellenőrzést végző személyi állományában lőpor-robbanóanyagos végzettségű szakember nincs. Ez a feladat ugyanakkor a katonai minőségbiztosítás jól felkészült szakembereinek állandó jelenlétét kívánja meg.

Az üzemi MEO vizsgálatai és ellenőrzései nem helyettesíthetik a katonai gyártásfelügyeletet és ellenőrzést, ennek a rendszerességét a gyártás által megkívánt módon biztosítani kell.

Összegezve: A jelenlegi minősítési problémák megoldása után, a NITROKÉMIA Rt. biztosítani tudja a kézfegyverek lőszergyártásához szükséges, katonai megfelelésig igazolással rendelkező lőporokat.

Ezek után tekintsük át magát a lőszergyártást.

A mai hazai lőszergyártás helyzete.

A kézifegyverek lőszerait Magyarországon három helyen gyártották. *A Hajdúsági Iparműveknél, a Bakony Műveknél és a Mátravidéki Fémműveknél.* A Hajdúsági Iparművek gyártósorát beolvasztották, a Bakony Művek berendezését eladták Vietnammak.

Ez azt jelenti, hogy Magyarországon kézilőfegyverekhez hadi célú lőszergyártás csak az *MFS Magyar Lőszergyártó Kft.-nél* folyik és más területen, belátható időn belül, nincs lehetőség ezen töltények gyártására.

A *NIKE-FIOCCHI* gyártmányismertetőjében ugyan megtalálhatók a Magyar Honvédség és a BM által is használatos lőszer, de ezek gyártása nem Magyarországon történik, e miatt csak mint import beszerzési lehetőség jöhet esetlegesen számításba.

Az *MFS Magyar Lőszergyártó Kft.* rendelkezik a gyártáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételekkel.

A személyi feltételek a több évtizedes gyártási tapasztalatok alapján alakultak ki. El kell mondanom, hogy ezt a területet sem "*kímélték*" az ipari szerkezetátalakítás hullámai. A karcsúsítás ellenére a Kft. vezetésének sikerült megőrizni azt a munkás garnitúrát, amely, ha nagy nehézségek árán is, a termékgyártásban meg tudja valósítani a szabványokban előírt katonai minőséget.

A tárgyi feltételek legjelentősebb tényezői a technológiai színvonal és a gépi berendezések, amelyek az előírt karbantartás és rendszeres felújítás mellett alkalmasak a jelenlegi egyenletes megbízhatósággal, az igényeknek megfelelő minőségű lőszer gyártására. A karbantartás és a felújítás napjainkban is folyamatos.

Nagyobb problémát jelent az alapanyagok, a sárgaréz szalagok, az ólomhuzal, stb. megfelelő, egyenletes minőségének biztosítása. Az 1980-as évek végéig a szükséges alapanyagok gyártása **KÜM ill. az MH MITI** ellenőrzése mellett folyt, a szállítás katonai műbizonylattal történt. Az

azonos vezető irányítása alá tartozó üzemegység termékének ellenőrzését.

2.) **Az alkatrészgyártó üzem** (töltény, hüvelygyártás, lövedékgyártás) minőségellenőrzését a szerelde üzem gyártásvezető felügyeli, mivel a legyártott, az alkatrészgyártó üzem által késztermékként kezelt alkatrészeket a szerelde üzem szereli végtermékké.

3.) **A szerelde üzem** által legyártott töltényeket a műszaki igazgatóhoz tartozó Ballisztikai Állomás minősíti.

A minőségellenőrzési rendszer értékelése:

1.) A MFS Magyar Lőszergyártó Kft. szabvány szerinti minőségbiztosítási rendszert nem működtet.

2.) A gyártás felügyelete és a termék megfelelőségének értékelése szabályozott, minőségbiztosítási rendszere nincs tanúsítva.

3.) A műszaki feltételekben meghatározott követelmények teljesítéséhez kialakított minőségbiztosítási rendszer működőképes.

4.) Nincs a termeléstől független, kizárólag a minőségért felelős vezető.

5.) A Kft. minőségügy iránti elkötelezettségét a műszaki igazgató és a gyártásvezető igazgató alakítja ki.

6.) A Kft. minőségügyi kézikönyve főbb vonalakban kidolgozásra került, fejezet megnevezése: *"MFS Magyar Lőszergyártó Kft. minőségellenőrzési rendszere."*

7.) A Kft.-nél a vizsgálati jegyzőkönyvek adatainak belső értékelése, elemzése hiányzik, a helyesbítő tevékenységre nem fordítanak kellő figyelmet, ezért jelentős eltérések adódnak az alkatrészek paramétereiben és a lőszer szórásképében.

A Kft. tulajdonosai és vezetői tudatában vannak annak, hogy mind a belföldi, mind a külföldi piacon csak megbízhatóan működő, tökéletes minőségű termékkel lehet megmaradni.

Saját felmérésük és az általunk feltárt hiányosságok azt bizonyították, hogy szükséges a minőségbiztosítási rendszer felülvizsgálata, a nemzetközi elvárásoknak megfelelő átalakítása, figyelembe véve az AQAP 100 előírásait is.

Összegezve: a tapasztalatok alapján az FMS Magyar Lőszergyártó Kft. képes a fogyatékoságokat felszámolni és alkalmassá válni a Magyar Honvédségnél és a más fegyveres testületeknél jelenleg rendszeresített kézfegyverek lőszerigényeinek kielégítésére.

Tekintettel arra, hogy Magyarországon egyedül ez a Kft. gyárt kézfegyverekhez lőszeret, védelmi érdekeink is a Kft. fennmaradását, gyártóképességének megőrzését diktálják.

A NATO MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI SZERVEZETE, STRUKTÚRÁJA, FELADATAI ÉS RÉSZVÉTELE A "PARTNERSÉG A BÉKÉÉRT" PROGRAMBAN

Dr. Szűcs Barna¹

Bevezetés

Az elmúlt években felerősödtek azok a törekvések, amelyek a nemzeti és nemzetközi minőségügy korszerűsítésére, szabályozására, valamint a legkülönbözőbb szintű minőségbiztosítási rendszerek kiépítésére és működtetésére irányultak.

Hazánkban e törekvéseket elsősorban az Európai Unió jogharmonizációs elvárásai indikálták, azonban az állami szerepvállalás mellett az ipari és kereskedelmi szférában ténykedő gazdasági egységek érdekei is azt diktálták, hogy a piaci megfelelést minél elfogadhatóbb módon tudják bizonyítani.

A minőségügy rendkívül erős hatalmi tényező egy régió, egy ország, egy ágazat vagy termékcsoport megítélésében. Miután minden esetben a reálszférához kapcsolódik, erősítheti vagy gyengítheti az adott terület piaci pozícióit. Érdeemes megfigyelni hogyan alkalmazzák egyes országok, országcsoportok érdekeik védelmében a minőségügyi szigorításokat és más esetben enyhítéseket.

Nem történik ez másképp a *védelmi tevékenység körében sem*. A NATO minőségbiztosítási szervezete miközben általános elvek betartását támasztja tagországaival szemben, hirdeti, hogy széleskörű szabadságfokot biztosít nemzeti rendszerük működtetésében. Ez a kinyilatkozás azonban nem szabad, hogy megtévessze a partnereket, így minket sem. A nagyvonalú elvárások ugyanis a jelöltektől *szigorú belső szabályozásokat, szervezeti és személyzeti felkészültséget követelnek meg*. A tisztelt érdeklődőket a NATO minőségbiztosítási szervezetéről és programjáról szeretném tájékoztatni abból a célból, hogy egyrészt munkájukhoz meg-

1 Dr. Szűcs Barna mk. ezredes, HM BH Minőségbiztosítási igazgató

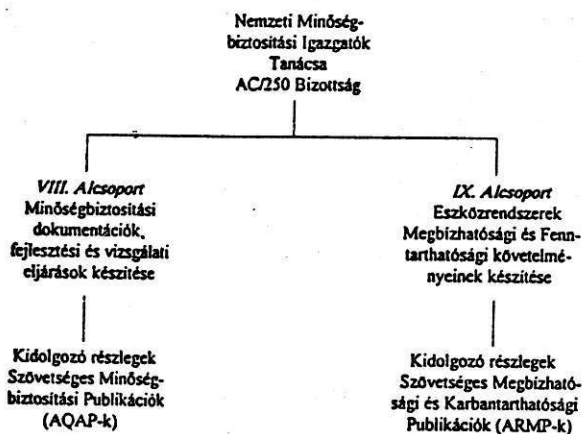
találják a kapcsolódási pontokat, másrészt pedig bemutassam az együttműködési lehetőségeinket a Szövetség, illetve a tagországok katonai minősítő szerveivel.

1.) A NATO minőségbiztosítási szervezete

A NATO vezetése harminc évvel ezelőtt deklarálta a **tagállamok védelmi képességének és az ellátó rendszerek minőségének** kapcsolatára, egységes szabályozására vonatkozó koncepcióját. Meghirdette a Szövetség közös biztonsága terén alkalmazásra kerülő **szabványosított minőségbiztosítási programot**, amely egyben minden tagország nemzetgazdasági érdekeit is szolgálta. Előírta a NATO-ban rendszeresített eszközök minőségének és megbízhatóságának követelményeit a fejlesztéstől a kivonásig terjedő folyamatokban. Lehetőséget biztosított a Szövetség tagjainak a konstruktív és gazdasági együttműködésre a korszerűsítések és beszerzések tervezésében.

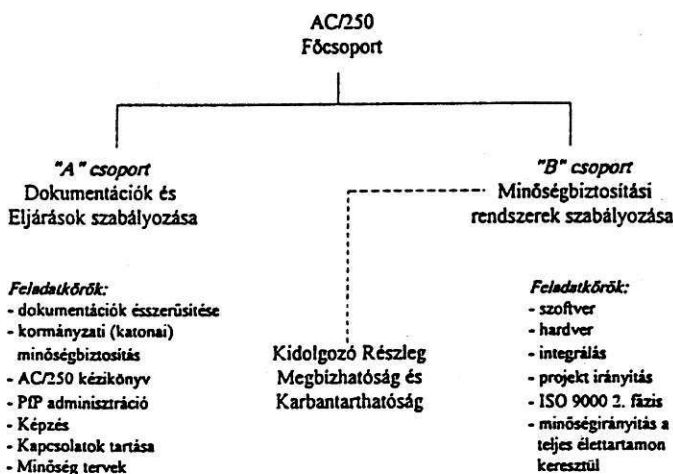
Az egységesítés érdekében a NATO **Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatók Konferenciájának** irányítása alatt létrehozták a **Minőségbiztosítási Igazgatók Tanácsát NATO AC/250 Bizottsága néven**. A Bizottság elsődleges feladata: *a tagországok minőségbiztosítási rendszerében egységes szabályozók érvényesítése*. E célból fogalmazza meg irányelveit, dolgozza ki a minőséggel és annak biztosításával foglalkozó dokumentációkat, szabványosítja az eljárásokat, a kölcsönösen elfogadott tanúsítások rendjét.

A NATO minőségbiztosítási szervezetének felépítése

A jövőben jelentősebb változást terveznek a szervezet munkamegosztásában és ennek megfelelően a struktúrájában is. *A tervek szerint Főcsoport megnevezéssel működik tovább az AC/250 Bizottság, "A" és "B" csoporttal, valamint a megbízhatósággal foglalkozó önálló részleggel.*

Az új szervezet felépítése

Az AC/250 Bizottság, illetve a továbbiakban Főcsoport, évi két alkalommal szervezett ülésein koncepciók kérdésekkel és feladat meghatározással foglalkozik. A két csoportnak és részlegnek elsősorban irányító szerepe van a Főcsoport részéről meghatározott feladatkörben. A csoportok vezetésére egy-egy tagország minőségbiztosítási igazgatóját jelölték ki. *Így kapta meg Kanada a korábbi VIII. Alcsoport, az Egyesült Királyság pedig a IX. Alcsoport vezetését.*

A csatlakozásra készülő ún. partnerországok számára különösen fontos az "A" csoport tevékenységének ismerete. Ennek kapcsán szeretném felhívni a figyelmet a csatlakozásunk felkészülésének időszakában elvégzendő feladatokhoz nélkülözhetetlen együttműködésre, amelyet az "A" csoport irányít, szervez és gyakorlatban is megvalósít. *Konkrét példával élve:* ettől a csoporttól függ a NATO tagországoktól érkező haditechnikai eszközeink katonai minőségének biztosítása és a katonai exportra termelő magyar gyártók és szolgáltatók piaci megítélése, termékeinek elfogadása.

2.) A NATO minőségbiztosításának elvei

Az alapelv rendkívül egyszerű, így széleskörűen és szabályozottan tudják érvényesíteni. A NATO-ban világosan deklarálták azt a tényt, amely szerint a védelmi képesség a védelmi rendszerek és eszközök minőségétől függ. Ebből adódóan a minőség mindenki ügye, *ezen belül pedig kiemelt felelősség hárul három résztvevőre:*

- A felhasználókra (alkalmazó és ellátó);
- A fejlesztőkre és beszerzőkre;
- A szállítókra (gyártókra és szolgáltatókra).

A minőség elérése érdekében a partnerek kötelezően együttműködnek és információikat szükséges mértékben megosszák egymás között.

Követelményként támasztják, hogy a minőség szabályozását *már a tervezés, fejlesztés időszakában, tehát a lehető legkorábban el kell kezdeni.*

- *Az alkalmazó (felhasználó) megfogalmazza és definiálja az igényt, továbbá elemzi, értékeli az üzemeltetés vagy felhasználás eredményit, a kivitelezés megfelelőségét, észrevételeit pedig visszacsatolja a kormányzati (katonai) minőségbiztosítás szervezetéhez.*

- *A fejlesztő és beszerző előírja a műszaki és minőségi követelmények specifikációit, meghatározza a felügyeleti és ellenőrzési tevékenységek típusát, terjedelmét és az eljárás rendjét.*

A fejlesztés és beszerzés folyamatához kapcsolódik a kormányzati minőségbiztosítás feladata, amely a szerződéses követelmények kidolgozására, a szállító, illetve terméke megfelelőségének felügyeletére és igazolására irányul.

- *A szállító felelős az ajánlatában leírtaknak való megfelelőségéért a szerződésben vállalt követelmények kielégítéséért, az átvételre felajánlott termékek minőségéért. Ennek érdekében a szállító a minőség szabályozására fenntart egy olyan rendszert, amely követi az elismert nemzetközi gyakorlatot.*

Nemzetközi beszerzések minőségügyi szabályozására a NATO AC/250 Bizottság kidolgozott egy minőségbiztosítási dokumentum garnitúrát (AQAP-kat) *abból a célból, hogy egységes feltételek előírásával segítse a NATO tagállamok és szervezetek közötti kapcsolat kialakítását és bizalom erősítését egymás munkája iránt.*

A szövetségi minőségbiztosítás a tagországoknál kifejlesztett és működtetett nemzeti (kormányzati) rendszerre támaszkodik. Ebből kiindulva viszont megköveteli a nemzeti minőségbiztosítási rendszerek NATO kompatibilitását.

Az együttműködés minőségügyi területét NATO államok által ratifikált *Szabványosítási Megállapodás* (STANAG sorozat) szabályozza. Ezek közül kiemelt jelentőségű a nemzeti katonai minőségbiztosítás kölcsönös elfogadásával foglalkozó STANAG 4107.

Annak elérése érdekében, hogy mind a kivitelező, mind a megrendelő ország részére elfogadható feltételeket alkalmazzanak, a társ STANAG 4108 szabványosítási egyezmény lépteti hatályba a használandó minőségbiztosítási kiadványokat.

Az AQAP kiadványok érvényességi körük szerint két típusra oszthatók:

- Az első csoportba tartozó AQAP-k (szerződés típusúak) előírják a szállítónak (kivitelezőnek) - terméke megfelelőségének garanciájaként - minőségbiztosítási rendszer elvárt fokozatának működtetését;

- A második csoportba ún. útmutató típusú AQAP-k tartoznak, amelyek általános információt tartalmaznak a minőségirányítás gyakorlati feladatairól.

A NATO a fenti normatívákkal a követelmények azonos értelmezését teszi lehetővé a szállító és beszerző ország között. Szabályozott mechanizmuson keresztül működteti azokat a minőségbiztosítási szolgáltatásokat, amelyek egyik NATO ország kormányzati (katonai) szervei nyújtanak a másik ország számára. Az átdolgozás alatt álló AQAP 170 támogatja a STANAG 4107-et, úgy, hogy megbízások és feladatok másik országba történő delegálásának feltételeit hangolja össze. A minőségfelügyeleti gyakorlat összehangolása biztosítja a megrendelő országot arról,

hogy a beszerzett termékének katonai minősége kívánt szintű ellenőrzés mellett lesz garantálva.

Az AC/250 Bizottság a **közelmúltban dolgozta ki** a NATO minőségbiztosításának szabályozásáról szóló új Szabványosítási Egyezményt, amelynek címe:

"Az Állami Minőségbiztosítás kölcsönös elfogadása és a szövetségi Minőségbiztosítási Közlemények (AQAP) használata."

Az Egyezmény a megváltozott körülmények figyelembevételével a *Kölcsönös Állami Minőségbiztosítás* folyamatait, fogalmait, eljárásait és feltételeit tartalmazza.

Az Állami Minőségbiztosítási szolgáltatásokat a szállító országban lévő *Nemzeti Hatóság* fogja biztosítani akkor, ha ezek az AQAP követelmények bedolgozásra kerülnek a szerződésbe.

A STANAG-ot nem azért hozták létre, hogy korlátozzák a két vagy többoldalú megállapodásokat, hanem arra az esetre amikor a termékkel vagy szolgáltatóval kapcsolatos kockázatát akarja csökkenteni a megrendelő ország.

Az új STANAG értelmében az Állami Minőségbiztosítás² egyrészt az egyezményeken, másrészt az új AQAP 170-en alapszik, amelyek *az alábbi főbb területeket foglalják magukban:*

- A biztonságos értékeléshez szükséges feltételek megjelölését;
- A megfelelés tanúsítását;
- A megbízó képviselőjének részvételét és illetékességét;
- Az eltérési engedélyeket és felmentési kérelmek ügyrendjét;

2 A NATO tagországok Állami, vagy Kormányzati Minőségbiztosításának (GOVERNMENT QUALITY ASSURANCE) nevezik a katonai minőségbiztosítást és annak szervezeteit. Főleg a jövőben ugyanebben az értelemben gyakran fogunk találkozni Nemzeti Hatóság (NATIONAL AUTHORITY) megnevezéssel.

- A kiszállítás engedélyezését;
- A szolgáltatási kötelezettségeket és díjazást.

A fentiekén kívül a STANAG néhány olyan általános, de rendkívül fontos elvet is rögzít, *mint például:*

- Az Állami Minőségbiztosítás ellátása NATO tagországok körében általában térítésmentesen történik;
- Az Állami Minőségbiztosítás szakértője által kiadott Megfelelőségi Igazolás nem mentesíti a szállítót felelőssége alól;
- A megrendelő minőségbiztosítási megbízottja részt vesz a hibák kivizsgálásában és képviseli a megrendelő érdekeit;
- A megrendelőnek biztosítani kell a hibák teljes körű leírását a bizonyítékokkal vagy mintákkal együtt.

Összegzésként megállapítható, hogy sem az új STANAG Egyezmény, sem pedig az adaptálás előtt álló új AQAP-170 nem ad választ arra a kérdésre, hogy miként kell a *Kormányzati Minőségbiztosítást* végrehajtani. Ez a feladat minden esetben a megrendelő ország kötelezettsége marad, neki kell megfogalmazni elvárásait, továbbá az alapvető területek azonosításának feltételeit és körülményeit.

A fenti problémák megoldásához adnak jelentős segítséget a **Szövetség Megbízhatósági és Fenntarthatósági Kiadványok** (angol nyelvű rövidítése: ARMP).

Az AC/250 Bizottságnak másik nagy tevékenységi körébe tartozik ezeknek a speciális védelmi szabványoknak az elkészítése.

A NATO Minőségbiztosítási szervezete - felismerve a szabványok harmonizációjának kulcsszerepét a megbízhatóbb, kisebb fenntartási költségű berendezések beszerzésénél - irányként jelölte meg, hogy a katonai és polgári szabványok közelítsenek egymáshoz. Előnyben részesíti az olyan védelmi berendezések beszerzését, amelyek nemzetközi polgári szabványoknak (pl. ISO, CEN, IEC, CENELEC) felelnek meg. Mindezek mellett kiegészítő követelményeket is támasztanak, amelyek kielé-

gítik a NATO megbízhatósági és karbantarthatóság igényeit és szükségleteit. A polgári és katonai felhasználásra és igénybevételre vonatkozó minőségi és megbízhatósági követelmények különbségének kifejezésére szolgál a *Szövetségesek Megbízhatósági és Karbantarthatósági Követelményei* sorozat, amelyet a "**Nemzetek megállapodása az ARMP alkalmazására, közös projektek során, valamint kötelezettség azok vállalására a nemzeti keretekben folyó védelmi anyag beszerzésekben**" című STANAG Egyezmény léptetett hatályba.

A NATO tagországok kereskedelmi szervezetei elsősorban a szerződéses követelmények megfogalmazásához használják az ARMP dokumentumot, de a szabványoknak nagy jelentőségük van kormányzati szervek projektjeinek kidolgozásában is. *Soron következő feladatunk a nyolc ARMP lefordítása, feldolgozása és az akvizíciós folyamatokba való felhasználása.*

Az AC/250 Bizottság csoportjainak munkájában minden tagországból delegálnak szakértőket, amelyek eredményeként szabványaik hatékonyan jelenítik meg a kapcsolódó területeken évek során felhalmozódott sok közös tapasztalatot.

Ezeket a szabványokat széles körben alkalmazzák a tagországok mind hazai, mind külföldi beszerzéseinél. Általános vélemény, hogy nélkülözhetetlen segítséget jelentenek a projektek irányítói, a beszerzések bonyolítói és a logisztikai feladatok tervezői számára az eszközök minőségének, megbízhatóságának és fenntarthatóságának biztosításához.

3.) Magyar tapasztalatok a NATO Minőségbiztosítási szervezetének részvételéről a Partnerség a Békéért (PfP) programban

Az AC/250 Bizottság kiemelkedő jelentőségű feladatot lát el nemcsak a kulcsfontosságú minőségügyi programok kialakításában, normatív dokumentumok kidolgozásában és bevezetésében, hanem komoly szerepe van a minőségpolitikai tanulmányok elkészítésében, a célok meghatározásában és a hozzátartozó nemzetközi együttműködési lehetőségek feltárásában is.

A Bizottság tudatában van a **PfP program** fontosságának és ennek keretében a minőségügyben folytatott tanácskozások, konzultációk és

dialógusok konstruktív előnyeinek. A program hozzájárul a NATO szabályozók terjesztéséhez, a partnerországok katonai minőségbiztosítási rendszerének megismeréséhez, a tendenciák megértéséhez és befolyásolásához, valamint az együttműködés kiszélesítéséhez és állandósításához.

A NATO hosszú távú céljai eléréséhez következetesen ismétlődő, jól előkészített konzultációk sorát szervezte meg. **Hazánkba 1993 decemberében érkezett az első minőségügyi szakemberekből álló csoport, majd éves rendszerességgel látogatott hozzánk a NATO AC/250 Bizottságának küldöttsége.** Ez év májusában a NATO Központban szervezett Minőségbiztosítási Igazgatók tanácskozására kaptunk meghívást. Ezen a konzultációkon elsősorban a Szövetségi Minőségbiztosítás szervezetéről, programjáról és gyakorlati feladatairól adtak tájékoztatást. *Az USA, Kanada, Franciaország, Norvégia képviselői bemutatták saját rendszereiknek azokat a területeit, amelyekre a leginkább jellemző a NATO egységesített szabályozóinak betartása.*

Az AC/250 Bizottság tagjai megismerték a magyar katonai minőségbiztosítás szervezetét, környezeti viszonyait és belső rendszerének fejlesztésére irányuló törekvéseket. Tapasztalható volt, hogy egyre inkább partnereknek tekintettek bennünket és szinte saját ügyüknek érezték a problémáink megoldását. Ennek köszönhetően jutottunk a teljes AQAP sorozathoz, a STANAG egyezményekhez, több minőségprogramot, követelményt, oktatási anyagot tartalmazó dokumentumhoz és MIL-Q szabványhoz.

Konkrét gyakorlati eredményként tartjuk számon felkérésünk és megbízásunk teljesítését a Kanadai Kormányzati szervek részéről, amikor egy Kanadában gyártott import termékünk katonai minősítését térítésmentesen elvégezték. Kanadai partnerünktől is kellő visszhangra talált az a kérésünk, hogy a többi tagország példa értékűnek tekintené ezt a közös munkát és hasonló módon vállalná minőségellenőrzési képességünket.

Az AC/250 Bizottság megállapította, hogy hazánkban szabályozott minőségbiztosítási rendszer működik. Beszámolhattunk arról is, hogy a Bizottságtól kapott ismeretanyag felhasználásával törekedtünk a NATO-ban érvényesített normatívák adaptálására. Ennek értelmében készítettük el az a HM rendelet tervezetet, amely a jövőben jogszabály alap-

ját képezi a NATO STANAG Egyezményhez való csatlakozás feltételének kielégítéséhez. Mindezek mellett partnereink természetesnek tartják, hogy a NATO tagországokhoz hasonlóan nálunk is tükröződik számos egyéb sajátos nemzeti és nemzetközi körülmény.

Szükségszerűen felvetődött tehát a kérdés: *az általános követelmények milyen mértékű eltérést engedélyeznek a nemzeti minőségügyi rendszer működtetésében?* A Bizottság vezetőivel megállapodtunk abban, hogy a NATO követelményeknek való megfelelés érdekében csak úgy tudjuk helyes irányba fejleszteni rendszerünket, ha rendszeresen kapunk útmutatásokat és gyakorlati segítséget. **Ezt az igényünket az alábbi körülmények feltárásával fogadták el:**

- Az általunk követendő NATO szabályozó rendszer egy mozgó célpontnak tekinthető, mivel az is folyamatosan változik a tökéletesítésre irányuló, konstruktív egyeztetések eredményeként (példaként említhető a nemzeti katonai szabványként kiadásra tervezett AQAP sorozat, amelynek teljes átértékelésére mostanában hozott döntést az AC/250 Bizottság);

- A NATO dokumentumok általános útmutatói nagy vonalakban határozzák meg a minőségirányítás feladatait. A tagországokra bízzák a bevezetés módját, az alkalmazás gyakorlatát, a szervezet kiépítését, működésének szabályozását.

- A katonai minőségügy elválaszthatatlan a hazai jog, szabvány és szabályzat rendszerétől, ezért minden ország védelmi minisztériuma közvetlen környezetéből indítatva alakította és alakítja minőségbiztosítási programját és rendszerét.

Ez a három körülmény *egy sor olyan feladatot jelez*, amelynek végrehajtásához az AC/250 Bizottság további együttműködő támogatására van szükség.

A Bizottság vezetőivel egyetértettünk abban, **hogy a NATO egységes követelményrendszerébe csak úgy tudunk beilleszkedni, programunkkal harmonizálni, ha ismerjük egyrészt a velünk szemben támasztott konkrét elvárásokat, másrészt pedig a szabad mozgásunk kereteit.** Pragmatikusan megközelítve ez azt jelenti, hogy egy *előaudithoz* hasonlóan az AC/250 Bizottsággal közösen célszerű lenne feltérképezni a jelenlegi ka-

tonai minőségügyi rendszerünket és megvizsgálni a kompatibilis és nem kompatibilis területeket.

A felülvizsgálat eredményeként döntést hozunk arról, hogy a NATO alapkövetelményeinek érvényesítéséhez milyen mértékű változás indokolt.

A PfP program keretében előttünk ismertté vált dokumentumok, valamint az AC/250 Bizottság vezetésének tanácsadásai támpontot szolgáltatnak arra vonatkozóan, hogy az átalakítás során mely területeknek adjunk prioritást a NATO konform rendszer kialakításához szükséges jogi és szervezeti feltételek megteremtéséhez.

Közös megítélésünk szerint a csatlakozáshoz való felkészülésünk két lépcsőben történik. Az első szakaszt átmeneti időszaknak tekintjük, amikor néhány elkerülhetetlen kompromisszumos megoldás még lehetséges, miközben elfogadására közösen kell lehetőséget teremtenünk. *(Ez idő alatt kell például a NATO normatívákat részünkre szélesebb körben felszabadítani, majd adaptálni a HM és MH struktúrájába és tevékenységébe, két vagy többoldalú megállapodást kötni a STANAG Egyezmény előkészítésének jegyében, bekapcsolódni a bizottsági csoportok munkájába).*

A második szakaszban két alapidokumentum hatályba léptetése készíti elő a NATO szabályrendszerének teljes értékű bevezetését.

Tevékenységünk összefonódását az a kormányprogram teszi különösen időszerűvé, amely **a légvédelmi rendszerünk korszerűsítésére** intézkedik. A nemzetközi tendert elnyerő szállító a szerződésben vállalt kötelezettségei teljesítésének felügyeletére, megfelelőségének igazolására, a kivitelező ország kormányzati minőségbiztosítási szervezetét szándékozunk felkérni. Másik oldalról felvállaljuk a Magyarországon végzett kooperációs munkák, továbbá egyéb haditechnikai export katonai minősítését.

Nyilvánvaló, hogy ezek a feladatok *széleskörű és folyamatos együttműködést igényelnek, amelyhez elengedhetetlenül szükséges a kölcsönös bizalom, a másik fél képességének és alkalmasságának elismerése.* Nem utolsó szempontként említhető a beszerzésekkel kapcsolatos minőségi kockázatok csökkentése, következésképpen az állami költségvetés kímélése.

A PFP program keretén belül az AC/250 Bizottság négy területen jelezte támogatását:

- Biztosítja a felkészülésünkhöz szükséges és adaptálható normatív dokumentumokat;

- Lehetővé teszi, hogy megfigyelőként részt vegyünk a Bizottság, illetve csoportjainak munkájában;

- A továbbiakban is rendszeresen szervezett konzultációkkal és tanácsadással segíti a NATO követelményeket kielégítő jogi, szabályozói és szervezeti struktúra kialakítását;

- Értékeli felkészültségünket és támogatja a STANAG 4107, 4108 Egyezmények érvényesítését Magyarország vonatkozásában.

Befejezésként nem kerülheti el figyelmünket az Európai NATO tag-államok képviselőinek az UNIÓ és NATO kapcsolatáról kifejtett véleménye. Ez alapján úgy ítéltethető meg, hogy egyre szorosabb együttműködés alakul ki az UNIÓ és a NATO között. Bár az UNIÓ tagállamai és a NATO országok nem teljesen azonosak, hiszen például nagy államok, mint USA, Kanada nem UNIÓ tagok, mégis az UNIÓ és NATO érdekeltségei sokban hasonlítanak. Az UNIÓ mozgatja a politikai, szociális, pénzügyi integrációt és kibontakozóban van a közös védelem politikája is. A NATO Európában működtet egy Független Európai Program Csoportot (IEPG), amelynek célja kibővíteni az európai védelmi eszközök beszerzését és így szélesíteni az európai védelmi áruk piacát.

Az UNIÓ és a NATO mindszorosabb kapcsolatából **logikusan következik az összefüggés a két szervezethez történő csatlakozási törekvéseink között**. Minden egyes területen elért NATO harmonizációs eredmény egyben az UNIÓ követelményeinek való megfelelésünket is jelenti, a felkészülésünket segíti.

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

Mikula László, Pálos Emil¹

A NATO AC/250 Bizottság tanácskozásán való részvétel

Dr. Szűcs Barna mk.ezredes a HM Beszerzési Hivatal minőségbiztosítási igazgatója, Mikula László mk. alezredes a HM Beszerzési Hivatal termékellenőrzési osztály vezetője és Dr. Kende György mk.alezredes a HM Haditechnikai Intézet tudományos igazgatója 1996. 05.21-25. között Brüsszelben részt vettek "**Partnerség a Békéért**" (Pfp) program keretében tervezett AC/250 Bizottság tanácskozásán.

Az **AC/250 Bizottság** a NATO Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatók Konferenciájának irányítása alatt működik, nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatókból tevődik össze.

A Bizottság feladata: A tagországok minőségbiztosítási rendszereiben egységes szabályozók érvényesítése.

A NATO Központban rendezett tanácskozáson *az alábbi országok delegációi vettek részt:*

NATO tagországok közül:

- Belgium
- Dánia
- Kanada
- Nagy Britannia
- Németország
- Norvégia

Meghívottak:

- Ausztria
- Belorusszia
- Bulgária
- Csehország
- Litvánia
- Magyarország

1 Mikula László mk. alezredes HM BH Termékellenőrzési osztályvezető, Pálos Emil alezredes HM BH Rendszertanúsító osztályvezető

- USA

- Moldávia

- Románia

- Svédország

- Szlovákia

- Szlovénia

- Ukrajna

A tanácskozás célja volt: A NATO minőségbiztosítási szabályzóinak terjesztése, a tagországokban működő minőségbiztosítási szervezetek megismerése, működésük és gyakorlati tevékenységük eredményeinek kölcsönös ismertetése, a partnerországok katonai minőségbiztosítási rendszereinek megismerése, az együttműködés lehetséges sarokpontjainak feltárása.

A plenáris ülésen Kanada, Nagy Britannia, Franciaország, Dánia és az USA képviselői tartottak előadásokat. A partnerországok közül Csehország, Magyarország és saját kérésre Szlovénia kapott lehetőséget nemzeti minőségbiztosítási rendszerének ismertetésére.

Magyarország képviseletében Dr. Szűcs Barna mk.ezredes **"A Partnerség a Békéért" programból származó előnyök a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma Minőségbiztosítási Rendszerének fejlesztésében** című előadása hangzott el.

Az előadás főbb tartalmi részei:

1.) A PFP program adta lehetőségek felhasználása a hazai katonai minőségbiztosítás területén.

2.) Jogszabály alkotó munka.

3.) Konkrét példán keresztül a kanadai minőségellenőrzés partner-tevékenységének bemutatása magyar katonai import termék minősítésében.

4.) A katonai minőségbiztosítás elvei.

- 5.) A Magyar Honvédség minőségügyi intézményrendszere.
- 6.) A magyar katonai és NATO minőségbiztosítás jogharmonizációja.
- 7.) A katonai minőségbiztosítást szabályozó miniszteri rendelet ismertetése.
- 8.) A Katonai Minőségügyi Kézikönyv kidolgozásának helyzete.
- 9.) Lehetőségek és javaslatok a további együttműködéshez.

A tagországok előadói elsősorban a NATO minőségügyi szervezetről, programjáról és gyakorlati feladatáról adtak tájékoztatást.

Az USA, Franciaország és Dánia képviselői bemutatták saját rendszereiknek azokat a részeit, amelyekre leginkább jellemző a NATO egységes szabályainak betartása.

Említésre méltó az európai NATO tagállamok képviselőinek az UNIO és a NATO kapcsolatáról kifejtett véleménye. Ez alapján úgy ítélték meg, hogy egyre szorosabb együttműködés alakul ki az UNIO és a NATO között.

A NATO minőségbiztosítási szervezetében a jövőben *jelentősebb változtatást terveznek*:

- Az AC/250, a jövőben, mint Főcsoport "A" alcsoportjának tevékenysége fontos számunkra, ahol minőségpolitikai kérdésekkel foglalkoznak. Itt dolgozzák ki az elveket, az egységes dokumentumokat, a minőségterveket, az AC/250 Kézikönyvét, szervezik a kapcsolatokat, a képzést és vezetik a PFP adminisztrációját.

- A "B" alcsoport feladata a minőségbiztosítási rendszerek integrálása az ISO 9000-es 2. fázisainak katonai követelményekbe való beépítése, a projekt vezetése és az életciklus személetű minőségirányítás módszereinek kidolgozása.

Érdeklődésre tartott számot az új **Minőségbiztosítási Egyezmény tervezete** (új QA, STANAG), amely arról szól, hogy a katonai megren-

delések minőségellenőrzésének és igazolásának feladatait milyen eljárással és feltételekkel fogja ellátni a szállító ország nemzeti hatósága.

Az Egyezmény csak tagországokra vonatkozik, kibővítéséhez (pl. hazánkra szólóan) politikai államtitkári szintű kezdeményezés szükséges.

Tekintettel arra, hogy az **AC/250 Bizottság** vezetői személyesen is jól ismerik a magyar katonai minőségügyi rendszer felépítését, szabályozottságát, továbbá konkrét kanadai példa is van az együttműködésre, ezért - mintegy a felkészülés jegyében - elősegítik a két vagy többoldalú megállapodás megkötését.

Brit részről sok hasznos információ hangzott el a NATO megbízhatósági és karbantarthatósági (ARMP) dokumentumokról, amelyeket elősorban *beszerzésekre irányuló projektek kidolgozásánál és logisztikai feladatok tervezésénél szükséges alkalmazni.*

A szekcióülések egy-két NATO tagország és két-három partnerország részvételével konzultáció formájában folytak. A magyar delegáció az *első napon* az osztrákokkal és a szlovákokkal - az USA és a brit küldöttök vezetése mellett - a *második napon* a szlovénekkel a német partner által vezetett konzultáción vett részt.

Partnereink a *nemzeti minőségbiztosítás helyzetéről* érdeklődtek, valamint javaslatot kértek az együttműködés további alakításához és kiterjesztéséhez. Mi egyrészt a személyes ismeretség, másrészt az előadásunk anyagára való hivatkozási lehetőség miatt kedvező helyzetben voltunk. Megkíméltük partnereinket a részletektől és csak az általunk is fontosnak tartott kérdésekkel foglalkoztunk. Minőségbiztosításunk működését, mind a brit, mind a német konzulens sajátjukhoz hasonlónak ítélte meg. Rendszerfejlesztési terveinket jó értelemben megítélt konzervatívabb, de reális változatúnak értékelték.

Kedvezően fogadták azt a javaslatunkat, amely arra vonatkozott, hogy a kijelölt NATO tagállamok az **AC/250 Bizottság** évi két ülésének előkészítéséhez regionális munkakapcsolatot alakítsanak ki egy-két partnerországgal együttesen.

A Bizottság elnöke összefoglalójában elismerését fejezte ki az elmúlt három évben elért eredményekért és kollégáinak is köszönetét tolmácsolta a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztériumának együttműködéséért. A Bizottság, így a tagországok támogatásáról, valamint az AC/250 munkájába való bevonásunkról biztosított bennünket.

Az elhangzott előadásokról, illetve kiegészítésekről minden delegáció számára a szervező bizottság komplett anyagot állított össze. Az anyag feldolgozását elkezdjük és folyamatosan építjük be a Katonai Minőségügyi Kézikönyvünk fejezeteibe.

Öt éves a Magyar Minőség Társaság

A Magyar Minőség Társaság 1996. június 17-én tartotta ez évi, egyben **jubileumi Közgyűlését**.

A jubileum a Társaság fennállásának **ötödik évét** jelentette. Öt év egy társadalmi, szakmai szervezet életében nem hosszú idő általában. A Társaság életében ez az *öt év a megalakulás és a megmaradás öt éve volt*, ezért is tulajdonított mindenki nagy jelentőséget és figyelmet az eseménynek.

A Társaság ügyvezetése megragadott minden lehetőséget, hogy az évforduló napja méltó nyilvánosságot kapjon, de a tagság számára is lehetővé tegye a bensőséges ünneplést.

Az ünnepi nap a *délelőtti sajtótájékoztatóval* kezdődött, melyre természetesen a médiák, az írott és az elektronikus tömegkommunikáció képviselői voltak hivatalosak. Kiadványunkat a Katonai Logisztika Minőségügyi Rovat vezetője, dr. Szűcs Barna mérnök ezredes úr, a HM BH Minőségbiztosítási Igazgatója képviselte. A sajtótájékoztatót a Társaság elnöke, dr. Pázmándi Gyula úr tartotta. A meghívott vendégek érdeklődéssel hallgatták beszámolóját, számos kérdés hangzott el a Társaság eddigi működését és jövőbeli szándékait illetően.

Úgy a meghívók, mint a meghívottak elégedetten távozhattak: *egy társadalmilag igen fontos terület önkéntes szakmai szervezete munkájáról nyújtottak és kaptak információt.*

A nap *központi eseménye* a Társaság **ünnepi Közgyűlése volt**. A helyszín kiválasztása is az esemény ünnepi jellegét volt hivatott hangsúlyozni; a rendezvénynek a MH Művelődési Ház színházterme adott otthont.

A meghírdetett kezdési időpont előtt néhány perccel már nehéz volt megfelelő szabad helyet találni a nézőtéren. A létszám pontosítása után az elnök az Alapszabálynak megfelelően határozta meg a Közgyűlés megkezdésének időpontját.

A Közgyűlés díszelnökségének összetétele is tükrözte az esemény fontosságát; az elnökségben foglalt helyet dr. Janza Károly helyettes államtitkár úr, mint a Társaság alelnöke és az IKM, a hazai fogyasztóvédelem és minőségügyi szervezeteinek vezető képviselői.

A megjelent tagság, meghívott vendégek melegsavú üdvözlése után az ünnepi beszámolót, *ami egyben a Társaság utóbbi egy éves tevékenységének beszámolóját is tartalmazta*, a Társaság elnöke, dr. Pázmándi Gyula úr tartotta.

Beszámolójában méltatta a Társaság megalakulása óta eltelt idő fontosabb eseményeit, számos adattal támasztotta alá a működés ismertetését.

Megállapította, az a tény, hogy öt év után a Társaság nemcsak létezik, hanem minden évben dinamikusan fejlődő létszámmal létezik, annak a bizonyítéka, hogy *az öt évvel ezelőtti célkitűzés reális volt*: az akkori alapvető célkitűzések helyesnek bizonyultak.

Melyek voltak ezek?

- A magyar minőségügy céltudatos fejlesztése;
- A hazai követelmény figyelmének a termékek és szolgáltatások minőségbiztosítására történő irányítása;
- A hazai gazdasági szervezetek minőség tudatának fejlesztése;
- Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásának elősegítése.

A tagság aktív munkával bizonyította, hogy a helyes célok érdekében tenni is hajlandó, eredményeinek ismertté tételével újabb és újabb szakmai érdeklődőket nyer meg a minőség, a Társaság ügyének.

A Társaság mai létszáma **310 fő természetes személy, egyéni tag, valamint 406 jogi személy.** (Kiemeljük, hogy a jogi tagok között több HM háttérintézmény és részvénytársaság, valamint az egyéni tagok között tucatnyi, alapítóként is szereplő hivatásos katona és közalkalmazott van).

A beszámolási időszakban a Társaság társadalmi kapcsolatai folyamatosan javultak, egyre több társszervezet fogadta el a kapcsolat felvételre irányuló kezdeményezést vagy tette meg az első lépést ennek érdekében. Így eredményes kapcsolatok alakultak ki egyes **Kereskedelmi és Iparkamarákkal, a nemzeti akkreditálás és szabványosítás szerveivel, a Reálértelmiségi Tanácssal, a Magyar Innovációs Kamarával, a Mérnök Kamarával** és még számos szakmai, társadalmi szervezettel. A kapcsolatépítés a határokon túlra is irányul, többek közt a Cseh, a Szlovák minőségügyi szervek felé.

A Társaság ismertségét biztosító leglátványosabb rendezvény a minden évben megrendezett és az idén is megrendezésre kerülő **Magyar Minőség Hét**, a hozzá kapcsolódó szatellit rendezvények, az **Országos Minőségügyi Kiállítás, a Magyar Minőség Háza** exkluzív kiállítás. A rendezvénysorozatnak a meghívott külföldi előadók, kiállítók révén nemzetközi ismertsége és elismertsége is jelentős.

A hazai vezetők számára fontos a **Vezető Menedzserek Fóruma** és a **Minősegbiztosítási Vezetők Fóruma**, ahol a vezetők előadások meghallgatása mellett, személyes kapcsolatteremtés útján is munkájukat segítő információhoz jutnak.

Az eseti, országos rendezvények mellett a Társaság tevékenységének másik jelentős területe **az oktatás, a minőségügyi ismeretek állhatatos, céltudatos terjesztése.** Az oktatási rendezvények témakörének, terjedelmének meghatározása nem önkényes, az igények alapos felmérése előzi meg a helyszín, a téma, az előadók kiválasztását. A nagyszerű *előadássorozatok közül néhány cím:* A termékfelelősség hatása a gazdasági életre; A termékfelelősség tanúsítása az Európai Unió követelmény-rendszere alapján; A közbeszerzési törvény alkalmazása; stb.

Különösen nagy sikerűek voltak a TÜV Akadémiával közösen szervezett minőségügyi szaktanfolyamok, melyek vizsgakötelesek, nemzetközi elismertségű oklevelet adtak.

A különböző oktatási formákban az elmúlt évben **717 fő** vett részt.

A Társaság életéről a folyamatos tájékoztatást a havonta megjelenő **Társasági Tájékoztató** nyújtja, amelyben minden aktuális információt megtalálnak a tagok.

Végezetül az elnök megköszönte a tagság bizalmát, a Társaság vezetésének nyújtott segítséget, valamint az ügyvezető igazgató és a titkárság eredményes munkáját.

Az ünnepi Közgyűlés meghallgatta a **Felügyelő Bizottság** beszámolóját a Társaság gazdálkodásáról, mely a törvényes előírásoknak megfelelően folyt.

A beszámolók után érezhető várakozás uralkodott el az egybegyűlteken. A napirend szerint a Társaság részére átadásra kerül *a tanúsító okirat...*

Milyen tanúsításról is van szó?

Ismeretes, hogy egy szervezet minőségképességét ma legmeggyőzőbben a nemzetközi minőségbiztosítási modellszabványoknak való megfeleléssel lehet igazolni; az alkalmas igazolás formája független tanúsító szervezet által kiadott tanúsító okirat.

A Magyar Minőség Társaság vezetősége felismerte, hogy a Társaság minőség iránti elkötelezettségének pusztán hírdetése nem elegendő: *egy minőségügyi szakmai, társadalmi szervezet valósítsa meg a saját szervezetében, napi munkájában a minőségbiztosítás dokumentált követelményeit, tegye hitelesebbé magát független tanúsítás megszerzésével.*

Az elhatározást komoly munka követte, a **Társaság** saját szakértői mellett igénybe vette a **Holló-Tas** és **Liles-Partners** magyar-angol tanácsadó cég munkáját is. **A sok fáradozás eredményt hozott:** 1996. április 10-én az angliai nemzeti akkreditálási rendszerben akkreditált NATIONAL QUALITY ASSURANCE nevű tanúsító szervezet az ISO 9001

nemzetközi szabvány követelményei szerint megfelelőnek találta a **Társaság** szervezetét, minőségrendszerét, eljárásrendjeit - a minőségbiztosítás tárgyú oktatás és vizsgáztatás, a tanfolyamszervezés, a kiállítás és rendezvényszervezés, a tagság számára fenntartott információs rendszer tekintetében - és ennek megfelelően kiadta a tanúsító okiratot.

A tanúsító okiratot az ünneplő Közgyűlés előtt adta át a szakértő cég angol képviselője (melléklet).

Gratulálunk a Magyar Minőség Társaság vezetőségének, tagságának! További sok sikert!

Az okirat átadás után többek között felszólalt dr. Szűcs Barna mk. ezredes a HM BH minőségbiztosítási igazgatója. Kiemelte, hogy **szoros együttműködés van a HM és a MH szakmailag illetékes szervezetei és a Társaság között.** Ennek oka, hogy a katonai minőségügy a nemzeti minőségügy elválaszthatatlan része, integráns eleme. Köszöntötte az eredményes munkát végző vezetőséget, a Közgyűlést.

Végezetül elismerések, emléktárgyak átadására került sor, majd baráti hangulatú állófogadáson folyt tovább a kőtetlen eszmecsere.

NATIONAL QUALITY ASSURANCE

Certificate of Registration

This is to certify that the Quality Management System of

MAGYAR MINŐSÉG TÁRSASÁG
1091 BUDAPEST, ULLÓI ÚT 25, HUNGARY

applicable to

MEMBERSHIP, EDUCATION AND EXAMINATION IN QUALITY ASSURANCE AND RELATED TECHNIQUES. DESIGN, ORGANISATION AND PRESENTATION OF COURSES, SEMINARS, CONFERENCES AND EXHIBITIONS IN QUALITY RELATED TOPICS. QUALITY INFORMATION CENTRE WITH LIBRARY. EDITORIAL AND PRODUCTION OF QUALITY ASSURANCE JOURNALS, BOOKS AND PAPERS

has been assessed and registered by
National Quality Assurance Limited against the provisions of

BS EN ISO 9001 : 1994

This registration is subject to the company maintaining a quality management system, to the above standard, which will be monitored by NQA.

The Seal of National Quality Assurance Limited was hereto affixed in the presence of:

Managing Director

Certificate No: 7564

Date: 10 April 1996

Standard Industrial Classification Code: #9330/9631

National Quality Assurance Ltd is registered in England, Registration No. 2299985 Registered Office: Village House, 37 Albert Embankment, London SE1 7AJ

BIZTONSÁGTECHNIKA

MUNKAVÉDELMI KÉPVISELŐK A HADSEREGBEN

Sörös István¹

A Szakszervezetnek, mint a munkavállalók érdekei elsődleges képviselőinek kezdettől fogva célkitűzései közé tartozott az egészséges és biztonságos munkakörülmények fenntartása, a munkavállalók egészségének, testi épségének megóvása érdekében.

Hazánkban mintegy két évtizedig a munkaügyi munkavédelmi felügyelet a szakszervezet irányításában és felügyeletében működött.

A rendszerváltás után - helyesen - megszűnt a szakszervezetek irányító szerepe, de nem szűnt meg, sőt törvényben garantált a munkavégzés feltételeinek ellenőrzési lehetősége. A munkavédelmi törvény (1993. évi XCIII.sz.tv.) hatálybalépésével - helyi szinteken a munkavállalók (katonák és közalkalmazottak) az egészséget nem veszélyeztető és a biztonságos munkavégzéssel kapcsolatos jogaik és érdekeik képviselőjére maguk közül **képviselőt vagy képviselőket** választhatnak.

A technikai eszközpark állapotát figyelembe véve, úgy gondolom, a vezetőnek (parancsnoknak) is érdeke egy ilyen képviselő alakítása. A beosztottaknak pedig szó szerint létérdeke az egészséges és biztonságos működési feltételek biztosítása és fenntartása.

A lehetőség adott! Ha **a beosztottak elhatározzák a képviselőválasztást**, a parancsnok köteles annak feltételeit biztosítani.

A szakszervezeteknek is érdeke támogatni a munkavédelmi képviselő választást, mert személyében szakmai segítséget kaphatnak általános érdekvédelmi munkájukhoz. Erre kell, hogy **ösztönözzön** a májusban elfogadott **szolgálati törvény** is, mely szerint a szakszervezet ellenőrizheti a

1 Sörös István alezredes, MH Biztonságtechnikai Hivatal, biztonságtechnikai főtiszt

szolgálati és munkakörülményekre vonatkozó szabályok (így a munkavédelmi szabályok) betartását.

A Munkavédelmi Törvény a képviselők választására **az üzemi tanácsok választási szabályait** rendeli alkalmazni. Ezen szabályok a munka törvénykönyvében megtalálhatók ugyan, de alkalmazási módját tekintve néhány rendelet értelmezésre szorul.

Hol és hány képviselőt kell választani?

A munkavédelmi képviselő választásra akkor kerülhet sor ha a szervezet létszáma a **10 főt**, illetve döntően nem fizikai jellegű beosztásban a **20 főt** meghaladja.

Minden olyan szervezetnél - ahol a közalkalmazottak és a katonák együttes létszáma az **50 főt** meghaladja **Munkahelyi Munkavédelmi Bizottságot** hozhatnak létre. Ezt kezdeményezhetik a katonák állománygyűlésen vagy az érdekvédelmi szervezetek közvetlenül a parancsnoknál.

A Bizottság tagjainak maximális száma: ha a létszám a

100 főt nem haladja meg	3
200 főt nem haladja meg	7
300 főt nem haladja meg	9
1000 főt nem haladja meg	11
1000 főt meghaladja	13

A bizottság tagjává ill. képviselővé választható, **aki legalább 6 hónapja** - az adott katonai szervezetnél teljesít szolgálatot ill. áll munkaviszonyban. Nem választható aki munkáltatói jogokat gyakorol, aki valamilyen értelemben szolgálati előljáró. **Munkáltatói jognak minősül:** a munka ill. szolgálati viszony létesítésén (megszüntetésén) túl, fenyítő jogkör alkalmazására, illetve kártérítési felelősség megállapítására vonatkozó jogkör - illetve annak közeli hozzátartozója.

A választásra minden szolgálati ill. munkaviszonyban álló katona (dolgozó) jogosult.

A választásra jogosultak, illetve a választhatók **jegyzékét** a választási bizottság állapítja meg és teszi közzé. A jegyzék összeállításához szükséges adatokat a parancsnok (munkáltató) köteles a bizottság kérését követő **5 napon** belül megadni.

A jelölés rendje:

A Választási Bizottságot a munkáltatónál a szakszervezetek és a nem szervezett munkavállalók képviselőiből kell megalakítani. A bizottságban a munkáltató nem vehet részt, tevékenységét nem befolyásolhatja.

A szakszervezetek tagjaik közül önállóan indíthatnak jelölteket.

A fentiekén túl jelöltet állíthat a választásra jogosultak legalább **10 %-a vagy 50 munkavállaló**. A jelölést a támogatók aláírásával írásba kell foglalni és a választási bizottsághoz kell eljuttatni.

A választási bizottság a választás előtt **három héttel** összeállítja és közzéteszi a jelöltek listáját.

A lista akkor tehető közzé, ha **a jelölés eredményes**. Érvénytelen jelölés esetén a jelöltállítási időszakot **meg kell hosszabbítani**.

A jelölés akkor érvényes, ha a jelöltek száma legalább a Bizottságba választható tagok számának megfelelő.

A szavazólapok elkészítése a bizottság feladata, arra a jelölteket **ABC sorrendben** kell felírni. A szakszervezet jelöltje mellett a szakszervezet nevét is fel kell tüntetni.

Tekintettel a munkavédelmi törvény azon rendelkezésére, hogy a megválasztott képviselők részére a munkáltatónak **32 ill. szakképzettek esetén 8 órás képzést kell biztosítani**, az MH Biztonságtechnikai Hivatal megkezdte egy 1996. őszi rendezendő **tanfolyam** szervezését a képviselők (jelöltek) részére.

ESETTANULMÁNY FEGYVERBALESETRŐL

Bánki István¹

1995-ben a Magyar Honvédség katonai szervezeteinél **8 fegyverbaleset** történt. A bekövetkezett balesetekből 1 volt halálos, a többi súlyos és könnyű. Ezek közül a súlyos fegyverbalesetekből *választottam ki egyet* az esettanulmány céljára.

Eltekintettem a katonai szervezet és a sérült megnevezésétől, mert az eset bárhol megtörténhetett, **de megelőzhető is lett volna.**

A baleset *őrszolgálatban történt*, váltásra történő felkészüléskor.

A leváltott őr a töltő-ürítő helyen szabálytalanul hajtotta végre fegyvere ürítését. A fegyverbe éles lőszer került. **A töltött fegyver bekerült az őrszoba fegyverszobájába.**

A következő váltásra történő felkészüléskor *a balesetet okozó őr fegyverét felvette a fegyverszobából.* Eszébe jutott, hogy a gépkarabély valószínűleg felhúzott állapotban van. *A fegyvert kibiztosította és fesztelenített állapotba hozta az elsütő billentyű meghúzásával. Vétlen lövést adott le, amely hason találta őrtársát.*

Az esetet elemezve megállapítottam, hogy *a biztonsági rendszabályokat több helyen és többször megsértették, mert:*

- A leváltott őrök beérkezve a töltő-ürítő helyre, a fegyverüket "szokásjog" alapján ürítették;

- A fegyverből kivett tárat nem a felvezetőnek, hanem egymásnak mutatták be;

- A balesetet okozó őr fegyverének ürítési sorrendjét felcserélte;

- Nem a tárat vette ki először, hanem kibiztosított, a zárat hátrahúzta, majd elengedte;

¹ Bánki István mk. őrnagy, MH Biztonságtechnikai Hivatal ellenőr főtiszt, osztályvezető helyettes

- A tárban lévő felső vaklőszer bekerült a töltényűrbe;
- A tárat továbbra sem vette ki, hanem ismételten hátrahúzta a zárat.

Ekkor a töltényűrből kirepült a vaklőszer, **viszont az első éles lőszer bekerült a fegyverbe**. A tárat csak ezután vette ki és biztosította fegyverét. A felvezető és őrtársai ekkor már végeztek fegyvereik ürítésével, őt otthagyták a töltő-ürítő helyen, hogy keresse meg a kirepült vaklőszert és menjen utánuk. *A megtalált vaklőszert visszatette a tárba, abban a hiszemben, hogy minden lőszer a tárban van.*

A váltást a fegyverszobán utólérte, fegyverét az állványra tette, a tárat a vaklőszer felőli oldalról mutatta be az őrparancsnoknak, azt a látszatot keltve, hogy a tár tele van (az őrparancsnok ezt nem ellenőrizte le).

A következő váltáskor fegyverét felvette, eszébe jutott, hogy a fegyver valószínűleg felhúzott állapotban van, mert emlékezett, hogy a fegyvere ürítéskor "valamit" nem jól csinált. Mielőtt fegyverét elsütötte, nem végzett ürítő fogást, azaz nem győződött meg fegyvere töltetlenségéről. Elkövette továbbá azt a durva szabálytalanságot, hogy fegyvere feszteleinítésekor **a fegyver csövét egyik őrtársa irányába fordította.**

A balesetet okozó órkatona közrehatása a baleset bekövetkezésében.

A tár kivétele után nem győződött meg a tár alján lévő ellenőrző furat alapján arról, hogy mind a 30 db lőszer benne van-e a tárban. Amikor tudta, hogy "valamit" elrontott fegyvere ürítésekor, nem jelentette felvezetőjének. A tár leadásakor, csak a vaklőszer felőli részt mutatta be az őrparancsnoknak. A fegyver ismételt felvételekor, amikor észrevette, hogy fegyvere felhúzott állapotban van szintén nem jelentette az őrparancsnokának. A tár felvételekor ismét elmulasztotta ellenőrizni teljes töltöttségét.

Ha a két eset egyikében ellenőrzi a tár teljes töltöttségét rájöhetett volna, hogy egy éles lőszer hiányzik. Ez már figyelmeztető jel lett volna részére, hogy a lőszernek valahol lennie kell, legnagyobb valószínűséggel a fegyverben.

A felvezető közrehatása

Nem ellenőrizte személyesen az őr fegyverének szabályos ürítését. Nem követelte meg a kivett tár szabályos bemutatását. Otthagyta egyedül a fegyver töltésében, ürítésében kevés gyakorlattal rendelkező őrt a töltő-ürítő helyen.

Az őrparancsnok közrehatása

Megkezdte a hiányos létszámú váltástól a fegyverek és táruk levételét. Nem kérdezte meg a későn érkező őrtől, hogy mi volt a késés oka. Nem ellenőrizte le a levett tár teljes töltöttségét. Megengedte a váltásra induló őrnök, hogy bemenjen a pihenő örök közé.

Az elsősegélynyújtás jelentősége

Az elsősegélynyújtás személyi, tárgyi és szervezési feltételei biztosítva voltak. A segélyhely kiértesítése gyorsan megtörtént, az egészségügyi szolgálat szakképzett elsősegélynyújtói a sérültet a városi mentő megérkezéséig szakszerű ellátásban részesítették. *A sérült így nem vérzett el.*

Összegezve: az ok-okozati összefüggéseket vizsgálva *egyértelműen megállapítható a közreható* személyek nemtörődömsége, felületes feladatvégrehajtása és a biztonsági rendszabályok durva megsértése.

A baleset elkerülhető lett volna, ha:

- A balesetet okozó őrkatonára betartja a fegyver ürítésekor az előírt rendszabályokat;
- A töltött fegyver fesztelenítését nem az őrszobában végzi el, hanem a töltő-ürítő helyen;
- A fegyver csövét nem fordítja őrtársa irányába;
- Tökéletesen ismeri fegyvere működési elvét;
- A felvezető ellenőrzi az őr fegyverének szabályos ürítését;
- Az őrparancsnok ellenőrzi a levett tár teljes töltöttségét és megköveteli, hogy a váltásra induló őr ne menjen a pihenő helyiségbe.

ESETTANULMÁNY EMELŐVILLÁS TARGONCÁVAL BEKÖVETKEZETT BALESETRŐL

Beneda László¹

A Magyar Honvédség baleseti statisztikáját elemezve megfigyelhetjük, hogy az előző években anyagmozgató gépekkel baleset nem történt.

Az esettanulmány megírására egy a közelmúltban, emelővillás targoncával bekövetkezett **halálos** kimenetelű baleset kapcsán került sor. Mely írással szeretnék rávilágítani ezen technikai eszköz veszélyességére, elemezve a baleset bekövetkeztének körülményeit, azzal a nem titkolt céllal, hogy a feltárt hiányosságok közzétételével a parancsnokok saját hatáskörükben megtegyenek minden tőlük telhetőt a hasonló balesetek elkerülése érdekében.

A katonai objektum, ahol a baleset bekövetkezett egy üres, hasznosításra váró ingatlan, amelyet kis létszámú fegyver nélküli, kimondottan vagonvédelmi feladatokat ellátó szolgálat őriz.

Az objektum területén lévő raktárak bontását végezte egy helyi vállalkozó, aki az anyagmozgatási feladatokra saját tulajdonú emelővillás targoncáját használta. A napi munkák befejeztével, illetve a hétvégi munkaszüneti napokra a gépet nem szállította el, hanem szóban a szolgálat felügyeletére bízta.

A hétvégén a szolgálat pihenőben lévő két katonája *a szolgálat parancsnokától a targonca vezetésére kért engedélyt*. A katona miután a targoncát segédeszköz nélkül beindította, az objektum közlekedési útvonalain, majd a volt tárolótéren kialakított rutinpályán gyakorolta a vezetést. Veszélyérzetének teljes hiányában egyre gyorsabban *"körözött"*. Mikor is a kissugarú balra történő kanyarodási íven a targonca megbillent, majd felborult. Kezelőjének olyan súlyos sérüléseket okozott, hogy **a katona a helyszínen meghalt**.

1 Beneda László mk. őrnagy, MH Biztonságtechnikai Hivatal, Biztonságtechnikai főtiszt

A halálos kimenetelű baleset törvényszerű bekövetkezését **sorozat szabály-, intézkedés megszegése**, valamint a fiatal életkori sajátosságoknak megfelelő, **vétkes könnyelműség** idézte elő.

A baleset bekövetkezéséhez *nagymértékben hozzájárult*, hogy a polgári tulajdonban lévő targonca üzemeltetője nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a gépet idegen személy el ne indíthassa (KÁBESZ 244. pont). *Ez a szabály nemcsak a Magyar Honvédség technikai eszközeire vonatkozik, hanem a polgári életben is azonos módon van előírva.* A biztonságos üzemeltetés követelményeinek kielégítésére a targoncákat indítókapcsolóval, fék-, és ülésmegszakító kapcsolóval kell ellátni. Az indítókapcsoló rendeltetése, a targonca illetéktelen személyek általi használatának megakadályozása. (Dr. Felföldi László: *Az anyagmozgatás biztonságtechnikája I. Népszava.*)

A targoncák üzemeltetésével kapcsolatos balesetek jelentős része - a polgári életből átvett statisztika alapján - abból adódik, hogy *valamelyik biztonsági kapcsoló hiányzik a targoncáról vagy a meglévő kapcsolót kiiktatták.* Erre enged következtetni az a tény is, hogy a katona minden segédeszköz nélkül (indítókulcs) el tudta indítani a targoncát. A baleset eszközt azonban a Magyar Honvédség Biztonságtechnikai Hivatal bizottsága már nem tudta megvizsgálni, mivel a tulajdonos azt a baleset bekövetkezése után néhány órával elszállította.

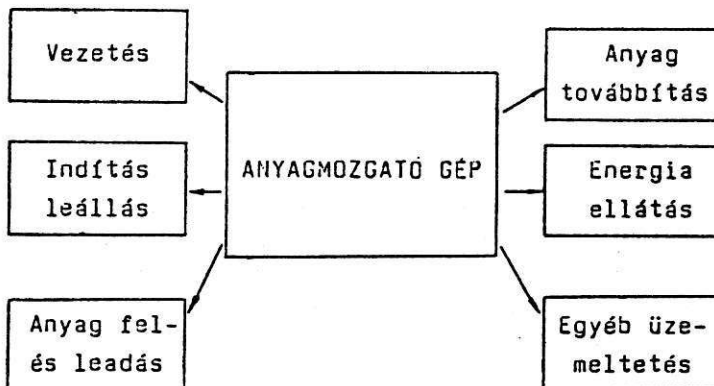
A pihenőidő helytelen, szabályzattól eltérő módon történő eltöltése is *"egy csepp a pohárban"*. A kellő felügyelet, illetve ellenőrzések hiánya arra vezet, hogy a pihenő idejükben a katonák nem engedélyezett vagy tiltott tevékenység megkezdéséhez ösztönzik egymást. Hasonlóképpen történt ez azon a hétvégén is, a pihenőben lévő két katona egyike (a balesetben elhunyt), azzal a kéréssel fordult a parancsnokához jelentve, hogy ismeri a targonca kezelését, engedélyezze annak igénybevételét. Az egymás iránti bizalom, a közel azonos életkor (az őrpapancsnok és alárendeltje közötti 1 év korkülönbség), valamint a tapasztalatok hiánya mind hozzájárult ahhoz, hogy a parancsnoka nem utasította el a kérést. Hivatkozhatott volna a szolgálat szabályszerű ellátására vagy a szabályzat előírásaira, de **nem tette**, mivel a **targonca vezetését nem tartotta veszélyes tevékenységnek**, annak ellenére, hogy tudta szolgálatban azzal nem összeegyeztethető, más tevékenységet folytatni tilos.

Nem győződött meg arról sem, hogy a katona állítása igaz-e, miszerint rendelkezik a targonca vezetéséhez szükséges kezelői igazolvánnyal és a szükséges ismeretekkel.

A katonatársa, aki a baleset bekövetkeztéig végig jelen volt az eseményeknél, szintén felelőtlenül megszegte, figyelmen kívül hagyta vagy nem ismerte az **Ált/60 (Katonai Általános Baleset-Elhárító és Egészségvédő Szabályzat) 23. pontját**, mely alapján "...köteles a veszélyt jelentő rendellenességet hatáskörében megszüntetni vagy közvetlen előljárójának munkahelyi vezetőjének jelenteni, illetve mások veszélyhelyzetbe kerülését megakadályozni."

A veszélyforrások - a targonca üzemével összefüggésben - az alábbiak szerint csoportosíthatók (1.sz. ábra):

- a vezetéssel összefüggő veszélyek;
- az indítás és leállítás veszélyei;
- a fel- és leadóelemek okozta veszélyek;
- az anyag továbbítása közben fellépő veszélyek;
- az energiaellátással kapcsolatos veszélyek;
- az üzemeltetés egyéb veszélyei.

A katona, aki - elmondása szerint - ismerte a targonca kezelését, nem elégedett meg a targonca, laktanya útvonalain történő vezetésével, hanem a volt tárolótéren is "kipróbálta", ahol felborult és elszenvedte halálos sérülését.

A targonca felborulásából keletkezett sérülésekből, *a halál okát*, igazságügyi orvos szakértő határozta meg.

Anyagmozgató gépekkel kapcsolatos baleset *ritkán fordul elő*, de ha bekövetkezik, akkor rendszerint igen súlyos a kimenetele. A bekövetkezett balesetek többnyire valamilyen emberi hibára vezethetők vissza. Jelen esetben is a vezetéssel kapcsolatos veszélyek nem kellő ismerete okozta. Az egyenetlen beton felületen kialakított rutinpálya szlalomja, valamint a relatív gyorsajtás jelentősen csökkentette a targonca stabilitását. Tovább fokozta ezt a hatást a targonca folyamatosan egyre gyorsuló és egyre kisebb sugarú köríven történő haladása.

Haladás közben az emelőtargoncára a következő erők hatnak:

- önsúlyból származó súlyerő;
- terhelésből származó súlyerő (esetünkben nulla);
- tehetetlenségi erő (menetsebesség változásakor);
- légellenállás;
- gördülési ellenállás;
- centrifugális erő;
- vonóerő;
- reakcióerők.

Az elhunyt *figyelmen kívül hagyta* a fizika törvényszerűségeit, a targonca rendeltetésének megfelelően kialakított súlypont helyzetét, a gyorsításból és lassításból eredő, azonban tengelyenként lényegesen eltérő dinamikus keréknyomásokat. A relatív gyorsajtás, valamint a kis sugarú kanyarodási ív jelentősen megnövelte a centrifugális erőt, amely a billentő nyomaték (a megengedett meghaladó nagyságú) növekedéséhez, végül a targonca borulásához vezetett.

A baleset tapasztalatai, következtetései:

Az emelőgépek üzemeltetése - mint említettem - számos veszélyforrást rejt magában.

Esetünkben is a biztonsági berendezés hiánya, a targonca nem rendeltetésszerű használata, valamint az emberi magatartásból származó tényezők (figyelmeztelenség, figyelmetlenség, hiányos szakértelem, a gép helytelen kezelése, begyakorlottság hiánya, stb.) közrejátszottak a baleset bekövetkezésében.

Anyagmozgató gépet csak kiképzett, a katonai szervezet besorolási parancsában kijelölt és kezelő igazolvánnyal rendelkező személy kezelhet.

A parancsnokok fordítsanak figyelmet a munkavédelmi oktatásokon az anyagmozgató gépek veszélyességének kiemelésére.

A Magyar Honvédségnél rendszeresített emelőgépek, emelőszervezetek, egységgrakománypézó és rögzítőeszközök használatba vételi eljárását, üzemeltetését és időszakos vizsgálatát a Magyar Honvédség Haditechnikai Csoportfőnökének 28/1992. (HK 14.) intézkedése szabályozza.

A biztonságos élet- és munkaafeltételek fenntartása érdekében a katonai objektumok területén külső vállalat vagy vállalkozó által végzett munkálatok munkaszerződése,- munkavédelmi fejezetet is tartalmazzon.

A hasonló esetek megelőzése érdekében célszerű, hogy ne csak az emelőgépeket üzemeltető, kezelő állomány ismerje meg a baleset körülményeit, hanem szükséges mértékben a személyi állomány azon része is, akik kapcsolatba kerülhetnek hasonló anyagmozgató gépekkel a szolgálat ellátása során.

SZAKTÖRTÉNET

TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS A 150. ÉVES MAGYAR VASÚT ÉS A HONVÉDELEM KAPCSOLATÁRÓL

*Németh Ernő, Tóth Bálint*¹

A magyar vasút ebben az évben ünnepli fennállásának, működésének 150. évfordulóját. Ez a jeles évforduló bennünket is arra kötelez, hogy méltóképpen megemlékezzünk az emberiség egyik legnagyobb jelentőségű találmányának, a vasútnak hazánk történelmében betöltött szerepéről, fejlődéséről, a nagy jelentőségű béke és háborús időszakbeli feladatairól.

Vitathatatlan tény, hogy a vasút az elmúlt másfél évszázad alatt minden téren előbbre vitte az országot és annak társadalmi, gazdasági berendezkedésében nagyobb változásokat idézett elő, mint a korábbi évszázadok minden munkája. Fényes bizonyítékai vannak a vasút áldásthozó társadalomfejlesztési, nemkülönben **hadászati** jelentőségének. Visszatekintve különösen a kezdetek utáni dicsőséges időszakra láthatjuk, hogy a vasút fejlettsége, sűrűsége csalhatatlan fokmérője volt az ország adott területén a közgazdasági és a kulturális élet vérkeringésének, mert sínutai ahol megjelentek, oda elvitték a társadalmi fejlődés valamennyi területét érintő, nélkülözhetetlen életfeltételeket.

Ebben a cikkben - közel sem a teljesség igényével - megpróbálunk **rövid áttekintést adni a magyar vasút elmúlt 150 évéről és az ország honvédelmében betöltött szerepéről.**

A kezdetektől az első világháborúig

Említést kell tenni arról, hogy az emberiség a vasút születésnapját 1825. szeptember 27-ére teszi, amikor *Stockton-Darlington* között megnyitották az első gőzüzemű vasútvonalat. Ez volt az a nap, amikor *Step-*

¹ Dr. Németh Ernő alezredes, a hadtudomány kandidátusa, MH Közlekedési Szolgálatfőnökség kiemelt szállító főtisztje, Dr. Tóth Bálint mk. alezredes, HM Katonai Főosztály főmunkatársa

*henson György "Rocket" nevű első mozdonyával az új világ kapuit kitérta. Mint minden kezdet, így a vasút indítása is nehézségekbe ütközött, mert nemcsak a konzervatív közvélemény, de a vezető államférfiak is hitetlen ellenszenvvel fogadták ezt a korszakalkotó újítást. Eredeti dokumentumokból, újságcikkekből ismert, hogy a stockton-darlingtoni pályán elért 19 km óránkénti maximális sebességgel, a mozdony 4 1/4 tonnás önsúlyának háromszoros terhével "száguldó" vonatot nemcsak gúnykacaj és szidalmak kísérték, hanem aktív propaganda is megindult a vasút ellen. Az ellenpropaganda odáig elment, hogy pl. az *Obermedicinál Kollégium* tudós orvosainak szakvéleménye szerint a vasúti utazás okozta gyors mozgás az utasoknál az agybetegség egy nemét, a "*delirium furiosum*"-ot idézi elő. De minden ellenszenv és propaganda ellenére a vasút térhódítását, fejlődését többé megállítani nem lehetett.*

Hazánkban a sikertelen kezdeményezésnek bizonyult "*Pest-Kőbányai lebegő vasút*"-tól eltekintve az első közforgalmú vasút a Pozsony-Nagyszombat közötti lófogató vasút volt (1846), de mint ilyen, állandó pénzügyi nehézségekkel küzdött, így csak később (1875) gőzüzemre berendezve került valójában forgalomba.

Az első magyar gőzüzemű Pest-Vác közötti vasutat **1846. július 15-én** nyitották meg, és ez a dátum a **magyar vasút születésének napja**.

Egy múlt századbéli lap az eseményt így kommentálta: "*A magyar közlekedési vasút Pest-Vác-i részvonalát f. hó 15-én ünnepélyesen megnyitották, s 16-ikától fogva a köz közlekedésének átadták. Isten adjon ez epocha után jobb jövődőt a hazának - bús napjai már valának!*"

Az első átadást csakhamar követte 1847. szeptember 1-jén a Pest-Szolnok, 1848. augusztus 20-án a Marchegg-Pozsony vonal megépítése és közforgalomnak történt átadása. Ebben az időben a század két halhatatlan lángelméje, gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos nagyszabású közlekedési programjukban már megvetették a későbbi magyar vasúti hálózat alapját.

A kormány a Magyar Északi Vasút Társaság megvételével (1868. június 30.) megteremtette az államvasúti rendszer (MAV) létrehozásának feltételeit. A vasútépítési technika folyamatos fejlődésével ezután gyorsabb tempóban épültek hazánkban a vasútvonalak, 1870-ben már 3.471 km, 1880-ban 7.098 km épült ki. Ebben az évben a helyi érdekű

vasutakra nézve hozott XXXI. tc. a külföldi tőke érdeklődését is felkel-tette, így egymásután épültek ki helyiérdekű vasutak. Ezekkel együtt 1890-ben 11.301 km, 1900-ban 17.245 km, 1910-ben 20.315 km, 1914-ben pedig 22.345 km hosszú vasútvonal volt az akkori Magyarország 282.900 km²-es területén kiépítve. A vasúthálózat gerincét ekkor már a MÁV és az általa kezelt vonalak képezték.

A vasútépítésekhez szükséges pénzt csak kisebb mértékben lehetett állami költségvetésből fedezni, azt döntő mértékben a *vasúti magántár-saságok* biztosították. Állami költségvetésből csak azokat a vasútvonala-
kat finanszírozták, amelyeket az ország szempontjából legfontosabbnak tartottak, ennek eldöntésénél pedig kiemelt szerepe volt a **honvédelmi érdekeknek**.

A vasút hadászati jelentőségét a kor katonai vezetése idejekorán fel-ismerte. Fontos szerepet szántak a vasútnak a mozgósítások végrehajtá-sánál, hiszen ahol a vasút kiépült a vasútállomásokra összegyűjtött bevo-nulók tömegét szervezetter, gyorsan a mozgósítási helyekre lehetett szállítani. Ugyan így felismerték a vasút nyújtotta kedvező lehetőségeket a hadművelati felvonulás végrehajtásában. A honvédség szervezetében fokozatosan megjelentek a **katonai vasúti szállításokat szervező és irá-nyító szervezetek, megalakultak a vasútépítő alakulatok**.

A Monarchia új elvek szerint átszervezett hadseregét Bosznia és Hercegovina okkupációja során vetették be először, súlyos harcok és meglehetősen nagy áldozatok árán. Az 1878., július 28-án kezdődött megszállás a lakosság heves ellenállása miatt katonai hadműveletté vált. A hadműveletben résztvevő XIII. (Zágráb) majdan az augusztus 22-én mozgósított III., IV., V. hadtest hadosztályainak felállításánál - kezdet-ben közel 100 ezer fő, majd folyamatosan a létszámot 280 ezer főre kellett emelni -, valamint a hadművelet alatti utánszállításoknál a Monarchia délkeleti területén már megépített vasúthálózatot igénybevétték. Mivel a mozgósításban érintett területen jelentős létszámot megmozgató szál-lítóeszköz (a gépkocsit még nem találták fel) a vasúton kívül nem állt rendelkezésre, ezért az 1870-71-es porosz-francia háború tapasztalatainak megfelelően a mozgósítási szállítások végrehajtásnál a vasút szerepe ebben az esetben is kidomborodott.

A Monarchia vasúthálózatának okkupáció utáni fejlődése a gyors mozgósítás és csapatszállítás érdekeit szolgálta. Az anyagi lehetőségek-

hez mérten megélenkült vasútépítés tervezésénél a nyomvonalakat úgy jelölték ki, hogy azok alkalmasak legyenek a jövőendő hadszínterek elérésére és a nagy katonatömegek szállítására. Előtérbe kerültek a Balkán és Oroszország felé vezető irányok. A Magyar Kormány nem tudta viszont érvényesíteni a Románia felé Erdélyen keresztül vezető vasútvonalak jelentősebb fejlesztését, mivel a Magyarországról Bukovinába irányuló vasút építése Ausztria gazdasági politikáját károsan befolyásolta volna, ezért az építést pénzügyi eszközökkel hátráltatta. Ez a körülmény viszont hadászati szempontból rendkívül hátrányosnak bizonyult a háború folyamán. (Magyarország vasúthálózatának hossza az 1878-as 6.904 km-ről 1914-re 22.345 km-re emelkedett.) A bécsi hadügyminisztérium nagy figyelemmel kísérte a vasútépítő munkálatokat, a császár Katonai Irodája évente megkapta az összefoglaló jelentéseket az állásokról, ezeket a jelentéseket a katonai vezetés folyamatosan felhasználta tervei kidolgozásához.

A magyar vasutak szerepe az első világháborúban

Teljesítőképességénél fogva ebben a világháborúban a közlekedés legfőbb eszköze a vasút volt. Azokat az óriási ember- és anyagtömegeket, amelyeket a hadműveleti és hadigazdálkodási célokból egyik helyről a másikra kellett mozgatni, egyetlen más közlekedési eszköz sem lett volna képes elszállítani. A mozgósítás és a felvonulás, a hadműveleti okokból történt csapatszállítások, átcsoportosítások, csapatösszevonások, a szabadságra menők szállítása, valamint a hátország és a megszállt területek személy- és áruforgalmának lebonyolítása gyakran szinte teljesíthetetlen feladat elé állította a vasutakat. Ezzel kapcsolatban mondta *Ludendorff*: *"A világháború alatt végeredményben minden válság közlekedési válságra volt visszavezethető."*

Ha a vasútnak nem közvetlen a hadvezetőség szolgálatában kifejtett munkáját, hanem a **hadigazdálkodás** szempontjából teljesítendő feladatát vizsgáljuk, úgy arra az eredményre jutunk, hogy a második nem kevésbé volt fontos az elsőnél és a háború kimenetele szempontjából hasonló jelentőséggel bírt. A világháború a Központi Hatalmakat csaknem minden nyersanyag-behozattól elvágta, aminek következtében a közlekedési viszonyokban is jelentős eltolódás állt be, ami a háborús gazdálkodásban is éreztette hatását. Így pl. a korábbi angol szénszállítmányokat a Ruhr vidék és Szilézia, valamint a meghódított Lüttich, Charlery és

Lengyelország szénmedencéinek szenével kellett helyettesíteni. A világháború előtt Skandináviából jövő ércet a Longw medence, valamint a Lengyelország és Szerbia érce pótolta. Az óriás módon fellendült hadiipar növekvő követelményeinek kielégítése fokozott nehézségekkel járt a magyar vasút szempontjából is. A boszniai érc, a fiumei és erdélyi bauxit hazánk vonalain keresztül jutott el a német és csehországi gyárakba. A vasútra háruló nehézségek leküzdésének eredményeként a vasút történetében először az első világháborúban kellett kialakítani **a katonai gyűjtővonatokat és zárt távolsági vonatokat rendszerét**. A szintén korábbi orosz és amerikai importgabona helyett Németország részben Magyarországra, majd 1917-től kezdve legnagyobb részben Románia gabonakészleteire szorult, amikor az Ausztriában és Németországban beállt gabonaínség leküzdése érdekében Romániába küldött üres, onnan pedig rakott gabonaszerelvények átlaga napi 20 zárt vonat volt.

A csapatszállító vonatok forgalma mellett az utánpótló vonatok, valamint a már említett gabonavonatok mennyisége a leginkább igénybevett Budapest-Marcheggi vonal mindkét irányú forgalmát például átlag napi 150 vonatra emelte. Ez a rekordforgalom minden nagyobb fennakadás nélkül lett végrehajtva. Romániából ezenkívül igen tekintélyes mennyiségű fát és olajat szállítottak a Központi Hatalmak. Mindez természetesen a szállítási irányokban és viszonylatokban gyökeres változást okozott, amit a vasutaknak simán, a hátszágok életét lehetőleg minden zökkenőtől megkímélve kellett végrehajtani.

A hátszágon belül történt szállítások jelentős része a hadianyaggyártással volt összefüggésben. Előfordult például, hogy egy löveg egyes alkatrészeit a legkülönbözőbb városokban lévő gyárakban állították elő, s amíg a löveg elkészült, addig gyakran keresztül-kasul szelte az országot. Megtörtént, hogy a löveg mire a rendeltetési helyére juthatott, több mint ezer kilométert lett utaztatva. Ilyen óriási feladatoknak a vasutak bármennyire is pompásan voltak megszervezve és felszerelve, csak a legnagyobb nehézségek árán tudtak megfelelni.

Az első világháború alatt jelentkezett grandiózus feladatának teljesítésében - a világháború földrengető küzdelmei közepette - megállapítható, hogy a magyar vasút addigi történetének legnagyobb feladatát (a hadsereg intézményén kívül álló valamennyi intézmény közül) teljesítményének a végsőig történő megfeszítésével **eredményesen oldotta meg**. Bebizonyosodott, hogy háborús körülmények között a hadászati

jellegű feladatok (gyors csapat átcsoportosítások, utánpótlási, ellátási, valamint kiürítési és egyéb szállítások) a vasút adta kedvező szállítási lehetőségek kihasználása nélkül elképzelhetetlen. A hadászati vezetés a hatalmas horderejű feladatok megoldása érdekében az addig (ekkor mértékben) nem próbált, nagy jelentőségű tényezőt a vasutat kedvező tapasztalatokkal használta fel.

A magyar vasutak helyzete a két világháború között

A trianoni határok között maradt ország üzemben lévő vasútvonalainak hossza mindössze 8.705 km-re zsugorodott. Az első világháborút követően tehát elveszett az államvasúti hálózat 61,5 %-a, azaz mindössze 38,5 % maradt meg. A magánvasutak közül a Kassa-Oderbergi Vasút teljes hosszában idegen területre került. Építési hosszt tekintve 1921-ben 100 km²-re számítva 9,3 km vasút volt hazánkban.

A minden ésszerűséget nélkülöző trianoni határmegállapítás a vasút tekintetében olyan helyzetet teremtett, amelyhez hasonlót a történelemben azóta sem találtunk. Az integer Magyarország vasúthálózatán 27 határ állomás volt, melyek kevés kivétellel magyar területen voltak és ezekből 6 bonyolított le vámkülföldi forgalmat. Trianon után egyetlen egy régi határállomás sem maradt meg. Helyettük 49 vasútvonalat metszett az új határ. Ezen átkelési pontok közül csak 7 esett kisebb-nagyobb középállomásra, a többi 42 vonal pusztai mezei földek közepén, nyílt vonalon lett keresztülvágva. Valamennyi fővonalunkat csomópontszerű rendelkezési állomás, mint Szabadka, Arad, Nagyvárad, Szatmárnémeti, Fülek és Párkányánára előtt szakították szét. *A vasút hadműveleti alkalmazását tekintve különösen nagy veszteségnek számított, hogy az összes határmenti övonalunk idegen területre került. Mindezekon felül a megmaradt kétvágányú fővonalaink nagyobbik részén az egyik vágányt fel kellett bontani. Ilyen vonalak voltak: Kunszentmiklós-Tass és Szabadka, Tiszatenyő-Arad, Hatvan és Losonc közti vonalak.* Tetézte a meginduló élet nehézségeit, hogy vasúti járműveink zömét elvitték és a megmaradt vasútvonalak állapota a háborús évek, illetve cselekmények következtében siralmasan elhanyagolt volt.

A két világháború közötti időszak politikai változásai természetesen hatással voltak az ország vasúthálózatának alakulására is, amiről nagyon röviden szükséges említést tenni. Az 1938. november 02-i **első bécsi dön-**

tés (1939. évi XXXV. tc.) alapján visszacsatolt felvidéki területtel együtt visszakerült a Budapest-Pozsony fővonal Szencig. Újra bekapcsolódhattott a hazai vasúti forgalomba Érsekújvár, Losonc, Kassa, Ungvár, Munkács és Beregszász is. Az ország teülete 1939-ben 11.237 km² lett, vasúthálózat hossza elérte a 10.582 km-t, a vasútsűrűség mértéke pedig 9,0 km/100 km²-re változott.

1940. augusztus 30-ai második, az ún. **belvederi döntés** után Kelet-Magyarország és Erdély egy része újra magyar fennhatóság alá került (1940. évi XXVI. tc.). Az ország ekkor 43.492 km² területtel és ezzel együtt 1.860,364 km szabványos, valamint 423,215 km keskeny nyomtávolságú vasúttal gyarapodott. Az ország területe 160.729 km² lett, a teljes vasúthálózat hossza 12.864 km-re nőtt, így a vasútsűrűségi mutató értéke 8,0 km/100 km²-re változott.

A világesemények változásainak következtében 1940. júniusában ismét növekedett vasúthálózatunk. A Délvidék visszacsatolásával visszavért a Bácska, a Baranya háromszög és a Dráva-Mura köze. Délen a Dráva, majd a Duna, keleten a Tisza képezett új természetes határt. Az ország területe az újabb területekkel 172.133 km² lett, a MÁV vasúthálózata 13.742,957 km-re nőtt, így a vasútsűrűséget jellemző érték 8,14 km/100 km²-re változott. Az összes vasútvonalak 47 %-a fővonal, 53 %-a mellékvonal jellegű volt, a kettős vágányú vonalak üzleti hossza 1.184 km, villamosított 187 km.

A vasút hadászati jelentőségét ebben az időszakban is alátámasztva az 1930-ban megjelent "*A vezetés kézikönyve*" a "vasút hivatását" a következőképp határozta meg: "*Úgy a felvonulásnál, mint a hadműveletek alatt, csap.szállítás és korszerű hads-eknél a hatalmas anyagi szükségletek után-szállítása. A vasút a hadviselés egyik legfontosabb eszköze, a hálózat kiépítése és megszervezése a hadműveletekre döntő befolyású lehet.*"

A magyar vasutak szerepe a második világháborúban

Az első világháborús tapasztalatok alapján a második világháborúban is a vasutak tették lehetővé az előkészített tervek alapján végrehajtott gyors mozgósításokat, a haditervek rendelkezése szerint a gyors felvonulásokat, a hadműveletek alatti gyors átcsoportosításokat, a folyamatos, zavartalan ember- és anyagutánpótlást. A háború eshetőségeivel

számolva már békében biztosítani kellett a vasúti közlekedés zavartalan-ságát. Számolni kellett a háborúban fontossá váló vasútvonalak építésé-vel, karbantartásával, esetenként arra való alkalmassá tételével, hogy a hadi igényeknek megfelelően teljesítményét, kapacitását fokozni lehes-sen.

A magyar vasutat nem érte felkészületlenül a hadiigényeknek meg-felelő vasúti szállítások kielégítése. Némi túlzással talán, de bátran ki le-het jelenteni, hogy mindig az élvonalban "*harcolt*". Az ország még nem lépett be a második világháborúba, de a vasút már fontos szerepet játszott 1940 nyarán, amikor a Legfelső Honvédelmi Tanács határozatot hozott a hadsereg teljes mozgósítására és a magyar-román határon való felvo-nulásra. **Ekkor mozgósítva lett az ország haderejének egésze, mindhá-rom hadsereg, kb. 550.000 ember**, amely erő a magyar-román határra lett felvonultatva. Az ezzel kapcsolatos szállítási feladatok megoldásának legnagyobb része a vasútra hárult.

1940 októberében a német csapatok hazánk területén átvonulva ju-tottak el Romániába, az ezzel kapcsolatos szállítás teljes mértékben a vasútra hárult. Ugyan így jelentős szerepe volt a vasútnak a német csa-patok és a mozgósított 3. magyar hadsereg Jugoszlávia elleni felvonulá-sában és előnyomulásában.

Nem térve ki a második világháború minden mozzanatával kapcsolo-s vasúti szállításokra, *a 2. magyar hadsereg orosz frontra történt kiszál-lítását feltétlen szükséges megemlíteni*. Ez a szállítási feladat mintegy há-rom hónap alatt lett végrehajtva, ezalatt a szállításhoz 882, egyenként száztíz tengelyes vasúti szerelvényt vettek igénybe, összesen 4.410 vasúti vagon-t. Ez a szállítás jelentős feladatot jelentett a magyar vasútnak, amit végül is szakmai szempontból nézve eredményesen oldott meg. Ismét bebizonyosodott, hogy egy ilyen horderejű hadműveleti feladat hatalmas méretű szállításai más módon megoldhatatlanok lettek volna. A magyar vasút ugyan így részt vett a súlyos veszteségeket szenvedett 2. hadsereg 1943. április 24-től május 1-jéig tartó hazaszállításában.

A második világháború további menetében - a német megszállás, majd az ország hadszíntérré válása idején, egészen a háború befejezéséig - a Magyar Államvasutak az adott időszakban meglévő teljes kapacitásá-val a mindenkori hadászati vezetés rendelkezésére állt. Szovjet adatok alapján a katonai vasúti szállítások összevolumene 1944-ben érte el az

egész háború alatti legmagasabb színvonalat. Ebben az évben vívott hadászati támadó műveletek méreteinek, a frontok számának növekedése, azok mind magasabb számú harci technikával és fegyverzettel való ellátása szükségessé tette a vasúti szállítások volumenének növelését. A szovjet hadvezetés a hadműveleti helyzet viszonyaitól és az adott állam vasútja lehetőségeitől függően határozta meg a nyugateurópai nyomtávú vasutak igénybevételének rendjét. A katonai vasúti szállítások végrehajtására a Szovjetunió és a szomszédos államok vasútjainak találkozásánál átrakó bázisokat (körleteket) hoztak létre. Érdemes megemlíteni, hogy a szovjet katonai vezetés addig nem alkalmazott taktikaként vetette be azt a módszert, hogy több esetben hajtottak végre az ellenség megtévesztésére vasúti szállításokat, ezzel is imitálva a hadműveletek egyes irányokba való előkészítését, saját csapataik főcsapás irányának kiválasztását.

A Magyar Államvasutak vasúthálózata - amíg nagymértékben nem rongálódott -, valamint görülőanyagkészlete kedvező feltételeket biztosított a katonai szállítások végrehajtására. A második világháború tapasztalatai alapján ismételten bebizonyosodott, hogy mind a hadműveleti feladatok előkészítése, mind megvívása során az után- és hátraszállítások érdekében a vasutat maximálisan fel kell használni. A vasút hadászati jelentősége továbbra is elvitathatatlan volt.

A Magyar Államvasutak és a honvédelem kapcsolatának alakulása a második világháború befejeződésétől napjainkig

A második világháború utolsó évében a hazánk területén folytatott hadműveletek és szövetséges bombázások következtében és nem utolsósorban a visszavonuló német csapatok vandál pusztításai miatt **súlyos veszteséget szenvedett az ország vasúti hálózata**. Az ország háborús kárainak 17 %-át a közlekedés és ennek kétharmadát a vasút szenvedte el. A mérhetetlen pusztítás ellenére a vasút működése nem állt meg, sőt az ország egyes területeinek felszabadulásával párhuzamosan már a hadműveletek időszakában megindult a helyreállítás. E munkában fokozatosan bekapcsolódott és aktívan részt vett az újjászerveződő *demokratikus magyar hadsereg is*. A háborút követő időszak első éveiben a vasútépítő- és helyreállító, valamint a tűzszerész csapatok áldozatkész munkája is hozzájárult ahhoz, hogy viszonylag rövid időn belül sikerült az ország vasúti hálózatát csaknem teljes egészében működőképessé tenni. A vasút mi-

előbbi újjáépítése azért is bírt nagy jelentőséggel, mert a háborús veszteségek miatt sem az ország, sem az újjászerveződő hadsereg nem rendelkezett számottevő tehergépjármű parkkal. Így a katonai szállítások is gyakorlatilag csak vasúton történhettek.

A katonai szállításokat ez időben az alapvetően az előző hadsereg szervezeti és működési rendjére épült közlekedési szolgálat szervezte. A katonai vasúti, közúti és vízi szállításokkal, a vasúti biztosítással, a vasúti szállítmányok kísérésével, valamint a közlekedési szakanyag biztosítással kapcsolatos központi, HM szintű tervező munkát 1945. március 1-jétől a Honvédelmi Minisztérium Műszaki és Szállítási osztálya végezte. **Az 1945-1948 közötti időszak** katonai közlekedési feladatai sajátosan alakultak. A hadsereg szállítási igényei - elsősorban a csapatszállítások vonatkozásában - lényegesen csökkentek, a megmaradó szállítások a katonai műszaki-, építő- és tüzszerész csapatok tevékenységéhez, valamint a hadsereg és a lakosság ellátásához kapcsolódtak. A szállítmányok túlnyomó többségét az építő- és tüzelőanyag, valamint az élelmiszer képezte. A szállítmányok őrzését és kísérését a vasútbiztosító őrségek végezték. Ebben az időszakban jelentősebb csapatszállítás 1945. április 12. és május 7. között volt, amikor a 6. és az 1. magyar gyaloghadosztályok Debrecen és Jászberény térségéből a Budapest-Székesfehérvár-Celldömök-Sopron vasútvonalon kerültek elszállításra a hadműveleti területre.

Az 1948. évet követő időszak erőltetett ütemű hadseregfejlesztése meghatározó jelentőséggel bírt a katonai szállítások és a katonai közlekedési szolgálat történetében. A hadsereg létszámának növekedése, az új haditechnikai eszközök beérkezése és a csapatokhoz történő eljuttatása jelentős személy- és technikaeszköz szállításokat igényelt. A hadsereg szervezésével kapcsolatos átcsoportosítások, a táborozások és a gyakorlatok csapatszállításai, valamint a több tucat újonnan épülő katonai létesítményhez irányuló anyagszállítások mind nagyobb szállítási kapacitást igényeltek a Magyar Államvasutaktól, és egyre nehezebben megoldható feladatot jelentett a kislétszámú katonai közlekedési szolgálat állományára. Az új hadsereg kiépítése, felszerelése, kiképzése és felkészítése szovjet segítséggel történt, így természetesnek látszott, hogy a katonai közlekedés átszervezése is szovjet mintán alapuljon. A katonai közlekedési szolgálat átszervezése során 1948. nyarán megalakult a Honvédelmi Minisztériumban a Honvéd Vezérkar önálló közlekedési osztálya, majd irányítása alatt 1949 tavaszán létrejöttek a MÁV területi Igazgatóságainak székhelyein a Vasúti Katonai Szállításvezetőségek, valamint a fon-

tosabb vasúti csomópontokon a Vasútállomás Katonai Parancsnokságok. Az új szervezetű katonai közlekedési szolgálat személyi állományának jelentős részét a Magyar Államvasutaktól kiemelt kádárek képezték. E döntés hátterében az állt, hogy ez időben a katonai szállításokban fő szerepet a vasúti szállítás kapott (80-85 %), a vízi szállítások aránya 3-4 %-ot tett ki. A közhasználatú közúti gépjárművekkel történő szállítások gyakorlatilag elenyésző mértékűek voltak, ugyanakkor a hadsereg szállítóeszközeivel végzett - 15-20 %-os részarányt képező - közúti szállítások viszont nem tartoztak a katonai közlekedési szolgálat feladatkörébe.

Az 1950-es évek elején kialakított új szervezetű Katonai Közlekedési Szolgálat személyi állományának és a Magyar Államvasutak vezetőinek, dolgozóinak együttműködése eredményeként szabályozott keretek között folytak a szállítások és folyamatosan biztosított volt a csapatok és a vasúti szervek felkészítése háborús feladataikra. A katonai közlekedési szervek szerepe és fontossága mindjobban ismertté vált a hadseregben és a polgári közlekedésben. Sajnos, az 1950-es évek közepének, végének hadsereg leépítési folyamata a katonai közlekedési szolgálatot sem kerülte el. A HM létszámának csökkentésével az önálló közlekedési osztály egy részéből létrejött a Központi Katonai Szállításvezetőség (az MH Katonai Szállítási Főigazgatóság jogelődje), csökkent a létszám a területi Vasúti Katonai Szállításvezetőségeknél és megszüntetésre került jónéhány Vasútállomás Katonai Parancsnokság is.

A Katonai Közlekedési Szolgálat szervezetének csökkentése ellenére feladatai nem változtak. Továbbra is alapfeladata a katonai szállítások tervezése és szervezése, továbbá a közlekedési rendszer (hálózat) háborús működésének felkészítésére irányuló munka szervezése, koordinálása. A vasúti szállítások és a vasúthálózat előkészítésével kapcsolatos tevékenység - hagyományosan - vezető helyet foglal el a közlekedési szolgálat munkájában. Ez elsősorban abból ered, hogy a katonai vasúti szállítások alakulása jól jellemzi a hadsereg feladatainak jellegét, nagyságát, a haditechnikai eszközrendszerének fejlődését és átfogó képet ad a csapatok mennyiségi és minőségi változásairól.

Példaként említendő, hogy míg az 1950-es évek elején az újonnan szervezett, viszonylag kevésbé gépesített "*tömeg hadsereg*" összes szállításainak 80-85 %-át képező vasúti szállítások átlagosan mintegy 350-450 katonavonat közlekedését jelentette évente, addig az 1960-as évek közepén - a hadseregfejlesztés második, a lánctalpas harcjárművekkel fel-

szerelt gépesített lövész csapatok megalakulása időszakában - már a vasúti szállítások részaránya csak 65-70 %, mégis átlagosan 525-625 katonavonat közlekedett. Az 1970-es és 1980-as években a vasúti szállítások arányának további fokozatos csökkenése ellenére a szállítások mennyisége egyre erőteljesebb ütemben emelkedett. A hadsereg kiképzési és szervezési feladatai miatt a ténylegesen megnövekedett vasúti szállítások a 80-as évek elején már átlagosan 750-890 katonavonat igénybevételét is szükségessé tette. Meg kell említenünk, hogy a Magyar Államvasutaknak már az 1950-es évektől folyamatosan számolni kellett a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet csapatkontingens vasúti szállítási igényeinek teljesítésével is, amely az akkori Magyar Néphadsereg vasúti szállításaival közel azonos nagyságrendben - és gyakran azonos időben - jelentkezett. Ez a megterhelés - különösen a szállítási csúcsidőszakokban - már a Magyar Államvasutak számára is komoly gondot jelentett a népgazdasági szállítások teljesítésében. Ennek elkerülése érdekében bevezetett korlátozások - a pillanatnyi eredmények mellett - a Magyar Néphadseregben azonban ismételten a drágább közúti szállítások növekedését eredményezték.

A Katonai Közlekedési Szolgálat történetében újabb fordulópontot az **1970-es és 1980-as évek** szervezési ciklusai jelentették. Az időközben hadtáp alárendeltségbe került önálló közlekedési osztályszolgálatfőnökséggé szerveződött, létrejöttek a seregtest szintű közlekedési és szállító szolgálatok, a hadosztályok szállítószolgálati szakmai alárendeltségbe kerültek. Bővülő feladatkörrel a közvetlen alárendeltségbe tartozó Központi Szállításvezetőségből létrejött a Katonai Szállítási Főigazgatóság, a Magyar Államvasutak területi Igazgatóságainak székhelyén működő Katonai Szállításvezetőségekből Katonai Szállítási Igazgatóságok alakultak. A katonai gépkocsiszállítások irányítására is alkalmas közlekedési diszpécser szolgálat kialakításával és rendszerbeállításával, valamint a közlekedési szakanyaggazdálkodás újbóli létrehozásával megteremtődtek a komplex katonai közlekedési szolgálat alapjai. Kiteljesedése azonban csak az 1980-as évek elején - a közlekedési építő- és üzemeltető szakcsapatok és a szállítóegységek közvetlen alárendeltségbe kerülésével - valósulhatott meg. A '80-as évek végére újból megteremtett tisztképzéssel, a főiskolai és akadémiai oktatási egységek megalakításával minden idők legszélesebb skáláján működő magyar katonai közlekedési szolgálata létezett.

A Katonai Közlekedési Szolgálat folyamatos térhódítása nem a véletlen, hanem a tudatos és következetes hadseregfejlesztő munka eredménye volt. Létét nemcsak a vezetői és előljárói akarat, hanem stratégiai jelentőségének és objektív szükségszerűségének felismerése alapozta meg. Sajnálatos, hogy a rendszerváltást követő időszak pacifista szemléletén és napjaink könyörtelen anyagi helyzetében megvalósuló "*hadseregátalakítási folyamatban*" ismét a szolgálat (töredékének) fennmaradásáért kell küzdeni.

A Katonai Közlekedési Szolgálat tevékenysége mindvégig szorosan kötődött a Magyar Államvasutakéhoz. Ez a kötődés egyrészt a mindennapos vasúti szállításokon keresztül, másrészt pedig a vasutak háborús működéséhez szükséges feltételek biztosításában és a felkészítésben valósul meg. Az elmúlt fél évszázad számtalan pozitív példája tanúsítja a vasúti és katonai közlekedési szakemberek korrekt együttműködését.

A vasúti szakemberek áldozatkész munkája testesült meg valamennyi katonai szervezetünk hazai hadgyakorlatának, és a Varsói Szerződés kötelekében hazai területen végrehajtott nemzetközi együttműködési hadgyakorlatok szállításainak pontos megszervezésében és biztonságos végrehajtásában. A vasúti és a katonai közlekedési szakemberek megbízható együttműködésének komoly próbáját jelentette a történelmi jelentőséggel bíró szovjet csapatkivonási szállítások határidőre történő végrehajtása (15 hónap alatt mintegy 1600 db vasúti szerelvény), valamint a közelmúltban a NATO IFOR csapatainak Magyarországra, illetve az országon keresztül történő szállításai (közel 450 db katonavonat). A mindennapos együttműködési feladatok zökkenőmentes végrehajtása minősíti mind a vasúti, mind a katonai közlekedési szakállomány felkészültségét, rátermettségét.

A békeidőszakban végrehajtásra kerülő katonai szállítások megkönnyítésére, a szállítások okozta környezeti ártalmak csökkentése érdekében számos műszaki, technikai megoldást dolgoztak ki a vasúti és a katonai közlekedési szakemberek. Ezek közé tartozik az univerzális rögzítő eszköz kifejlesztése és rendszeresítése, valamint katonai iparvágányok és rakodók kiépítése. Mindezek szükségszerűsége és gazdaságossága szorosan összefügg a csapatok kiképzési feladataiból adódó katonai vasúti szállításokkal. A kiképzési programok rendszerint a zászlóaljtól magasabb szintű alegységek gyakorlatának színhelyéül a nagyobb térbeli kiterjedésű és magasabb technikai szinten kiépített központi gyakorló-

terek igénybevételét írták elő. Emellett meghatározott időszakonként számolni kellett nemzetközi együttműködés keretében végrehajtandó gyakorlatokkal is. Mindezen kiképzési feladatok elkerülhetetlenné tették a kijelölt csapatok számára a vasúti szállításokat. Rendszerint a központi gyakorlótéren végrehajtott kiképzési feladatokra a zászlóalj szintű gyakorlók alkalmanként 3-4 katonavonattal kerültek elszállításra és ugyanennyivel vissza. Természetesen a központi gyakorlótérek térségében lévő vasútállomások ahhoz, hogy a nagyszámú csapatszállítmány kirakására és berakására mindenkor alkalmasak legyenek megfelelő előkészítést és folyamatos karbantartást igényeltek. De ugyanez a helyzet az adott helyőrségben diszlokált alakulatokhoz legközelebbi vasútállomások esetében is. Az egy-egy zászlóaljszintű alegységre jutó kiképzési gyakorlatok számának (és az elszállítandó csapatszállítmányok mennyiségének) arányában került sor az adott térségben lévő vasútállomás előkészítésére, illetve szükség esetén a katonai rakodásokat lehetővé tevő vasúti iparvágány(ok) és rakodó(k) kiépítésére.

A kijelölt vasútállomások előkészítésével és kiépítésével kapcsolatos feladatokat és költségeket a Honvédelmi-, és a Közlekedési Minisztériumok rendszerint közösen tervezték és biztosították. A kivitelezési munkálatokat a Magyar Államvasutak vasútépítő szervei, főnökségei és a Magyar Néphadsereg vasútépítő csapatai végezték. Ennek keretében került sor az 1973-tól 1988-ig terjedő időszakban a nagyatádi, a lenti, a győri, a szolnoki, a táborfalvai, a pápai, a tapolcai, a hajdúhadházi, és még néhány helyőrség katonai iparvágányának és rakodójának, valamint a gyakorlóterek térségében Hajmáskér, Herend, Balinka, Bodajk, Uzsa, Zalahaláp, Csorna és még néhány vasútállomás rakodójának korszerűsítésére, újjáépítésére. Mindezen elkészült beruházások - a Magyar Államvasutak tulajdonába tartoznak - a katonai szállítások mellett javították a polgári vasúti fuvarozás feltétel rendszerét is.

A Magyar Államvasutak és a Katonai Közlekedési Szolgálat együttműködésének másik fontos területe a vasúti hálózat és a vasút szerveinek háborús működésre történő felkészítése. Ez a felkészítési munka a hadszíntér előkészítésének keretében, alapvetően állami költségvetési források felhasználásával folyik. Figyelembe véve a vasútüzem sajátosságait, az infrastruktúra kiépítésének idő- és költségvonzatait a vasút háborús működésre történő felkészítését már a béke időben meg kell kezdeni és folyamatosan szinten kell tartani. A közlekedés valamennyi ágazatának területén csak ezen az elven működő felkészítés lehet hatékony. Meg-

ítélésünk szerint a közlekedés háborús feltételrendszerének biztosítására ésszerűen fordított költségek döntő többsége már a béke időszakban is - az általános elveknek megfelelően - megtérül, ugyanakkor a feltételek hiánya végzetes hiba lehet.

A magyar vasúti hálózat háborús működésre történő felkészítését csaknem negyvenéven keresztül a Varsói Szerződéstől eredő kötelezettségek, követelmények és elvárások határozták meg. Ennek megfelelően - és az ország földrajzi adottságai alapján - a fejlesztésnek a keletnyugati irányú vasúti szállítások folytonosságának biztosítására kellett összpontosulnia. A földrajzi méretek a hadászati elvek alapján három-négy vasúti főirány, továbbá 100-120 km-es mélységekben harántirányok előkészítését tette lehetővé. Alapkövetelményként főirányokban minimálisan 1200 tonna össztömegű, legalább 120 tengelyes katonavonatok közlekedése volt meghatározva, egyvágányú pálya esetén 24 - kétvágányú esetén 72 - vonatpár/nap áteresztő képességgel. A harántirányokra vonatkozó követelmény csupán az áteresztőképességben - 18 vonatpár/nap - volt engedékenyebb. Bonyolította a vasúthálózat felkészítését, hogy a keleti "csatlakozást" objektív okok miatt csak átrakás útján lehetett biztosítani, emellett a Duna és a Tisza körzetében a hidak rombolása esetére ideiglenes átrakó körleteket kellett előkészíteni. A konkrét műszaki előkészítő munkák mellett a felkészítéshez tartozott a háborús üzemvitel megszervezése és feltétlenül szükséges volt a járműpark - mind a vontató, mind a vontatott - kellő mértékű területi megosztottságának figyelemmel kísérése is. Néhány konkrét hadszíntér előkészítési munkát a vasútépítő szakcsapatok bevonásával hajtottunk végre. Ennek eredményeként készült el a dunai ideiglenes átrakó körletben a Szalkszentmárton-Dunaújváros közötti vasúti uszályhíd mindkét oldali hozzavezető pálya szakasza 1977-ben, az Adony-Lórév közötti tartalék vasúti uszályhíd egyik oldali lejárója 1976-ban, valamint a tiszai ideiglenes átrakó körletben a Tiszaug-Lakitelek közötti állóaljzatú összerakható vasúti híd mindkét oldali hozzavezető pálya szakasza. Ezek a nagyjelentőségű dublőr átkelőhelyek a "TRANZIT-85" elnevezésű közlekedési rendszergyakorlat keretében üzemeltetés közben is bemutatásra kerültek az ország, valamint az érintett szervek vezetőinek. E stratégiai jellegű beruházásról elismeréssel szóltak - megtekintésekor - a Varsói Szerződés szövetséges katonai vezetői is. A folyami átkelőhelyek kialakítása mellett még számtalan vasútállomás, vonalszakasz, deltavágány és rakodó került az előírások szerint - döntően a vasúti szervek közreműködésével - előkészítésre. Hasonlóan tervszerűen folyt a vasúti járműpark felkészítése, összetéte-

lének a kívánt szinten tartása, valamint a vasúti kocsik és vontatójárművek mentesítésére szolgáló helyek, javító és szerelő műhelyek (üzemek) felkészítése is.

A vasút háborús működéséhez a vasúti szakállomány felkészítése egyrészt a tartalékos tisztképzés keretében és összekovácsoló gyakorlatokon, másrészt a vasút által szervezett szaktanfolyamokon történt. Mindkét felkészítési formában előadásokkal, konzultációkkal és a gyakorlatok levezetésével aktívan részt vettek a katonai közlekedési szakemberek is.

Az elmúlt évtizedekben a közlekedési rendszer honvédelmi (háborús) felkészítése (és tervezése) olyan objektív alapokra épült, amelyet gyakorlatilag elsősorban a műszaki-technikai követelmények és a közlekedés-földrajzi adottság és nem a politikai beállítottság határozott meg.

Napjainkban a közlekedési rendszer háborús felkészítéséhez - sajnos hasonlóan valamennyi szakterülethez - egyre kevesebb erőforrás jut. Az erőforrások nyújtotta lehetőségek ismeretében a Katonai Közlekedési Szervek és a Magyar Államvasutak személyi állománya változatlanul azon munkálkodik, hogy a magyar vasút a megváltozott feltételek és körülmények között a honvédelmi követelvényeknek továbbra is megfeleljen. *E munkájuk, együttműködésük eredményességéhez a Magyar Államvasutak 150 éves évfordulója alkalmából sok sikert kívánunk.*

Felhasznált irodalom

1.) Új Magyar Lexikon, Akadémiai kiadás, Budapest, 1960. tizedik, változatlan kiadás.

2.) Magyarország Hadtörténete (2) Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.

3.) *Dr. Balló István: A magyar vasútügy helyzetének főbb jellemzői 1867-1879 között, Közlekedés Tudományi Szemle XLIV.évf. 2. szám.*

4.) *Dr. Csiba József-Kóltai Mariann-Mezei István: a 125 éves MÁV, MÁV Rt. Vig.kiadványa, 1993.*

5.) *Mohácsy Béla*: A Magyar Királyi Államvasutak a világháború alatt, Hornyánszky Viktor Rt. kiadványa, Budapest, 1925.

6.) *Dr. Kerkápoly Iván*: Vasúti földrajz és történet, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadványa, Budapest, 1943.

7.) *Feld marsall Conrad*, Aus meiner Dienstzeit, Band I-IV., Wien-München, 1922.

8.) *Kéri Kálmán-Dr. Német Ernő*: A közlekedési szolgálat története 1945. előtt (Tansegédlet) MH Közlekedési Szolgálatfőnökség kiadványa, 1991.

9.) *Szabó Péter*: A 2.m. HDS HK 1986. 3. szám.

10.) *Műszaki Szemle*, II. évfolyam, 1926. július-augusztus, 7-8. szám.

11.) *A vezetés kézikönyve I. rész*, Budapest, 1930-as kiadás.

A FEGYVER- ÉS LŐSZERBIZTOSÍTÁS TÖRTÉNETÉNEK FŐBB ESEMÉNYEI A MAI KOR TÜKRÉBEN

Gáspár Tibor¹

Három évvel ezelőtt, 1993-ban a Magyar Honvédség Parancsnoka a 26/1993. intézkedésében augusztus 01-jét a Tüzér Ellátó Szolgálat megalakulásának évfordulóját - a **FEGYVERZETTECHNIKAI SZOLGÁLAT NAPJÁ**-vá jelölte ki.

Ennek jelentőségét az alábbi idézettel szeretném alátámasztani: "*A jövő nálunk is a professzionalizmus felé halad. Tisztjeinknek erre kell felkészülni, miközben folyik a struktúra-váltás. Egyszerre kell menedzseri felkészültséggel és magas színvonalú katonai műveltséggel rendelkezniük. Ez utóbbi nem érhető el a saját fegyvernem vagy szakszolgálat fejlődéstörténetének alapos, mélyreható ismerete nélkül. Ennek oktatására a katonai tanintézetekben az eddigieknél sokkal nagyobb gondot kell fordítani, ami viszont az oktató-nevelőmunka és tudomány művelésének összekapcsolását követeli meg.*" (Dr.Tóth Sándor- Új Honvédségi Szemle 1996/6. szám 89-90. oldal).

Több éve már foglalkozom a fegyver- és lőszerbiztosítás történetével. 1994-ben e témában egy **szolgálati könyv is megjelent a Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség kiadásában** (Nyt.szám: 256/99). A kutatást azóta is folyamatosan végzem. Most készült el könyvem **átdolgozott, kiegészített** változata.

Tanulmányom célja röviden áttekinteni a szolgálat kialakulását, fejlődését. Szeretném az olvasó érdeklődését felkelteni a múlt eseményeit illetően. A több éves kutatómunka alapján elmondhatom, hogy szolgálatunk története sok olyan tapasztalatot tartalmaz, amelyek még ma is hasznosíthatók. *A hadseregünk korszerűsítésének időszakában sem szabad elfelejtenünk múltunkat, történelmünket.* Az előrejutás csak akkor

1 Dr.Gáspár Tibor mk.ezredes, MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség, fegyver, lőszer és műszer technikai osztályvezető

lehet eredményes, ha ismerjük azt is, honnan indultunk, mi történt ezelőtt és a jövő építésénél hasznosítjuk a múlt tapasztalatait.

A fegyver- és lőszerbiztosítás kérdését a kezdetektől - a honfoglalás időszakától - és a magyar hadtörténelem vonatkozásában kutatom.

A kezdeti időszakban a személyi katonai felszerelésről - fegyverzetéről, mindenkinek magának kellett gondoskodni, aki erre nem volt képes, nem vehetett részt a hadjáratokban. Az ellátás végrehajtásában voltaképpen minden katona részt vett.

Több évszázadon keresztül, tehát a fegyver- és lőszerellátás nem igényelt külön szakapparátust a hadseregen belül. A hadseregek környezetében mindenhol kialakultak azok az iparágak, amelyek a szükséges felszereléseket előállították és a katonák a zsoldjukból ezeket megvásárolták. Az iparosok sokszor elkísérték a seregeket a háborúkba és menetközben is folytatták az eszközök gyártását és javítását.

A központi ellátás szükségessége a tüzérfegyverek elterjedésével merült fel.

A kezdeti időben a lőszerbiztosítás feladata *a tüzérekre hárult.* A fegyver, a lőszer előállítása és a felhasználás (a tűz kifejtése) többnyire ugyanazon szakemberek által történt, így élesen nem volt elválasztható egymástól. Tradicionálisan erre vezethető vissza, hogy *a lőszerbiztosítással foglalkozó szakemberek a későbbiekben a tüzérség kötelékébe tartoztak.* Ez időben a lőszerbiztosítás magában foglalta a lőszer különböző elemeinek (lőpor, golyó, fojtás) előállítását, nyilvántartását, tárolását, szállítását, őrzését és állandó hadihasználható állapotban való tartását.

A magyar történelemben az első szervezet, amely a jelenlegi Fegyverzettechnikai Szolgálat ősének tekinthető **az 1948-49-es szabadságharc** időszakában jött létre - **ez a Hadügyminisztérium IV. osztálya**, amely a fegyver- és lőszerbiztosítással foglalkozott.

A Hadügyminisztérium működési utasítása - dr. Ács Tibor kutatásai alapján (A Honvédelmi Minisztérium 1948-49-ben. Honvédelem 1988/4.szám -82. oldal) - **a következőket rögzítette:**

"IV. tüzérségi és felfegyverzési osztály: Osztályigazgató: Lahner György

ezredes. Az osztálynak két szaka volt, a tüzérségihez tartoznak minden lövegeket és löszereket illető tárgyak, a lópor és salétrom, ágyúk készítése és az ütegek felszerelése, általában minden tüzérségi ügy, ideértve a váraknak fegyverekkel és löneműkkel ellátása, és a főfelügyelőség arra, hogy a tüzéreket sikeresen gyakoroltassák és kiképezzék; a felfegyverzési szakhoz tartoznak minden lö-, szűrő-, és vágó fegyvereket illető dolgok, azoknak bevásárlása, eltétele és kiosztása; a gyutacsok és lökupakok készíttetése vagy megszerzése; minden, ami kisebb löneműeket és mind az, ami a lovasság és gyalogság felfegyverzését illeti.

Tüzérségi szakfőnök Kaufmann Károly őrgy., létszáma 2 főtiszt, 1 altiszt és 4 polgári alkalmazott. A felfegyverzési szakfőnök Szathmáry Károly Barnabás szds., létszáma 4 polgári alkalmazott."

Az 1867-es kiegyezést követően az **Osztrák-Magyar Monarchia** közös hadserege mellett létrejött a **Magyar Királyi Honvédség**. Az anyagi szolgálat osztrák minta alapján szerveződött. A fegyver- és löszerbiztosítás kérdései nem voltak egy kézben. Az ellátó szolgálat irányítását a hadbiztosok végezték. A tüzérségi anyagokkal való ellátást a tüzérségi előadó irányította. Az alakulatoknál lévő tüzérségi anyagot az anyagkezelő bizottság, a lövegeket pedig a gazdasági hivatalok kezelték.

A századforduló körül kezdtek kialakulni a jelenleg ismert intézmények és normák alapjai. Így létrejöttek a különböző *ellátó és javító szervezetek*, amelyek már az elvonuló hadseregek szerves részei voltak. Meghatározták a löszerjavalmazásokat és lépcsőzési normákat.

Például puska löszer esetén 120 db volt a katonánál, 40 db a század löszeres kocsin és 160 db a hadosztály gyalogsági löszeroszlopban pusánként.

Jelenleg is hasonló a lövészlöszer lépcsőzése (gépkarabély), a katonánál 150 db, a század lépcsőben 60 db, zászlóaljnál 30 db, dandár tagozatban 30 db, hadosztálynál szintén 30 db. *El lehet gondolkodni azon, hogy a jelenlegi csökkentési kényszernél szükséges-e annyi ellátási lépcső fenntartása? Nem lenne-e célszerű az ellátási lépcsők csökkentésével koncentrálni a készleteket és erőket?*

Ebben az időben - a háborúk gépi korszakának kezdetén - a löszerbiztosítás tartalmi fejlődésen ment át. E fejlődés alapvető vonása, hogy

a lőszeres előállítás nem a felhasználók által történt, hanem iparilag, tömeggyártás formájában. A gyártás a legfelsőbb hadvezetés hatáskörébe került át. A lőszerbiztosítás többi funkciója megoszlott a lőszeres intézetek és a csapatok között.

Az első világháborút megelőző évtizedekben a monarchia hadseregének anyagi szükségleteit mind békében, mind háborúban *katonai igazgatás alatt álló vállalatok biztosították*. Ezenkívül egyes anyagféleségeket nyilvános pályázatok alapján a termelőkkel, ipari üzemekkel kötött szerződések alapján szereztek be. Az anyagokat a központi tároló raktárakba, szertárakba szállították be, ahonnan az ellátó szervek a csapatok és intézetek részére kiutalták.

Az első világháborút megelőző években *a magyar honvédség fegyverzeti helyzete a következő volt:*

a) **Gyalogsági fegyverek:** Az ismétlőpuskák (8 mm-es 95M ismétlőpuska törszuronnyal) nagy űrméretük ellenére megfelelőek voltak, de kevés tartalékkészlettel rendelkeztek. Az újonnan felállításra kerülő alakulatokat csak úgy tudták fegyverrel ellátni, hogy el kellett venni a népfelkelők gyalogsági fegyverzetét. A hiány pótlására 154.000 db Mauser puskát vásároltak, de elavult, egylövetű Werndl puskát is kiadtak.

b) **Géppuska:** A meglévő készlet korszerű (Schwarzlase géppuska), de rendkívül kevés volt, tartalékkészlettel alig rendelkeztek.

c) **Löveg:** A tábori ágyú szerkezetileg és az egyeslövés hatását illetően modern, de lőtávolsága viszonylat rövid volt. A merevtalpú tábori tarackok kis lőtávolságúak, elavultak voltak. Tartalék alig állt rendelkezésre. A nehéz (15 cm) tábori tarackok szintén elavultnak számítottak.

d) **Lőszer:** A csapatok első szükségletén felül alig volt lőszerkészlet, s már a kezdeti harcok után a Balkánon és Galíciában egyaránt súlyos hiányok voltak. (Szauter Lajos: Az anyagi ellátás és a hadviselés kapcsolata az első világháborúban. Honvédelem 1985/10.szám - 79. oldal).

A háború folyamán a fegyver- és lőszerellátás rendszerének működését vizsgálva *a következő következtetések vonhatók le:*

- a lőszerkészlet - különösen a tüzérségi löszerek vonatkozásában - a fő hadszíntereken nem volt elegendő. Ennek alapvető okai a lőszerhiány mellett még *a következők voltak*: nagy szállítási távolságok; rossz út; elavult szállítóeszközök; hiányos információ, illetve a rossz összeköttetés;

- a gyalogsági fegyverek javítása nem jelentett különösebb gondot;

- a tüzérségi anyagjavító szolgálatot a hadszíntérre elvonult tüzérezredeknél *1-1 műszaki (szertári) tisztviselő és osztályonként 1-1 műmester, később minden ütegnél 1 tüzér műszaki tisztas látta el*. Ezek feladata a löveganyag szakszerű karbantartására és annak ellenőrzésére szorított. Bizonyos alkatrészecseréktől eltekintve azonban a lövegen való szakszerű javításról nem beszélhetünk, mert erre sem eszközük, sem helyük nem volt. A nem javítható lövegeket a lőszeroszlopnál települt *pótosztagok* cserélték ki, ha volt miből. A seregtestek a háború első hónapjaiban javítóműhellyel nem rendelkeztek. Később az állásharcok időszakában, a szükség és a kínálkozó lehetőség, valamint az irányítók leleményessége kapcsán a működő seregtestek körletében különféle nagyságú, berendezésű és teljesítőképességű javítóüzemeket hoztak létre.

A nem javítható lövegek legnagyobb része visszakerült a hátszág tüzértáráiba vagy központi ágyúgyáraiba. Valószínű, hogy ezeknek a lövegeknek nagy része nem igényelt feltétlenül központi javítást. A hátraszállítás sokszor feleslegesen terhelte a szállító vonalakat, másrészt gátolta a központi üzemek teljesítményét.

Ez az utóbbi tapasztalat jelenleg is megfontolandó. Az erősen csökkenő csapatjavító szervezetek hasonló eredményt hozhatnak. Sajnos azonban a központi javító szervezetek sincsenek stabil helyzetben (HM Rt-k).

A Tanácsköztársaság harcai is több hasznos tapasztalattal gazdagították a fegyver- és lőszerbiztosítás történetét.

A császári és királyi hadsereg szervezetéből a *Vörös Hadsereg átvette az ellátó szerveket*. Ezek szervezetét, vezető és végrehajtó tevékenységét azonban a világháborús tapasztalatok alapján továbbfejlesztették, rendszerezték.

Az új ellátási rendszer kialakítását alapvetően befolyásolta, hogy a Vörös Hadsereg a saját országa területén folytatott hadművelési tevékenységet. A hadsereg ellátó intézeteit általában egyes helyőrségekhez kötötték, a nehézkes és hosszú időt igénylő áttelepülések elkerülése érdekében. A helyőrség anyagellátó szervezetét kibővítették (lőszer, élelem, ruházat, stb. raktárak) és a hadműveletekkel érintett területeken a helyi direktóriumokkal együttműködő katonai közigazgatási és ellátási állandó szerveket hoztak létre. Hadsereg lőszerraktár működött Budapesten, Hatvanban, Cegléden.

Az ellátó szervezetek mozgékonyságának elősegítése érdekében a *tábori intézetek egyrészét vasútra telepítették*, abból a célból, hogy a csapatokat gyorsan tudják követni, csökkentsék a csapatoknál a fogatolt járművek számát és növeljék azok mozgékonyágát.

A két világháború között tovább fejlődött a fegyver- és lőszerbiztosítás rendszere. A katonai ellenőrzés megszűnése után, a harmincas évek végére, kialakult *a szolgálat következő struktúrája*:

- a vezérkari főnök által a hadsereg ellátására meghatározott követelmények alapján végezte munkáját a Honvédelmi Minisztérium legfelsőbb anyagellátó szerve az Anyagi Főcsoportfőnökség, *melynek a:*

- 3/a osztálya - fegyver és optikai anyagellátás;
- 3/c osztálya - lőpor, lőszer és robbanóanyag ellátás - végezték a fegyverzeti szakfeladatokat;

- *közvetlen alárendeltségükben:*

- tüzérségi szertár (Budapest) és kirendeltsége (Hajmáskér);
- fegyver szertár (Budapest);
- négy központi lőszerraktár működött.

- a csapatoknál a fegyverzeti biztosítást *az anyagi vezérkari tiszt közvetlen alárendeltségében lévő tüzérségi (fegyver és lőszer) előadó* irányította.

- a fegyver- és lőszerbiztosítás érdekében a következő intézmények működtek hadtestenként:

- egy-egy tüzérségi lőszerraktár;
- egy-egy gyalogsági lőszerraktár;
- egy-egy tüzérségi és fegyverjavító műhely.

Az 1940-ben kiadott "Lőszer, tüzérségi anyag és fegyverzet pótlása" című szabályzat 1. pontja a szolgálat háborús feladatát a következőképpen rögzíti. "E szolgálati ág legfontosabb feladata a lőszer pótlása. A tüzérségi anyag (ide értjük az optikai anyagot is), a fegyverzeti anyag pótlása és javítása, továbbá ezeknek az anyagoknak karbantartásához szükséges anyagok (karbantartó anyagok) pótlása jelenti a többi feladatot." (Tervezet, lőszer, tüzérségi anyag és fegyverzet pótlása. Budapest, Attila-Nyomda Rt. 1940. ZMKA Tudományos Könyvtár, archívum. Lelt.szám: 222).

A szabályzat részletesen foglalkozik a lőszerellátás rendszerével, az egyes elemek és személyek feladataival. A rögzített rendszer alapvetően megegyezik az általunk jelenleg is elfogadott elvekkel.

A szabályzat a javítási rendszer elvét így rögzítette: "Kisebb javításokat a csapat, közepes javításokat a hadműveleti területen, vagy a hátszágban telepített állandó, vagy mozgó javítóműhelyek, nagy javításokat a fegyverszertár és tüzérszertár, vagy a gyárak végeznek.

A karbantartás az anyaggal ellátott honvédek és az egyes kötelékek kötelessége."

A lőszer, tüzérségi anyag és fegyverzet utánpótlására (javítására) a következő szervezetek szerveződtek:

a/ Lőszerkezelő oszlop, szervezetébe:

- oszloptörzs;
- lőszer felvételező közegek;
- lőszer elosztó közegek;
- öt (I-V.) lőszerkezelő osztag (osztagonként 27 fő) és
- gazdasági vonat tartozott.

Állománya: 3 tisztt, 157 legénység;

12 ló, 3 fogatolt jármű és 2 motorkerékpár.

b/ **Nehéz lőszerkezelő oszlop** - a nehéz tüzérség anyagutánpótlására szervezték. Szervezetébe csak három lőszerkezelő osztag tartozott.

c/ **Tűzér szeroszlop** - a csapatvonalnál el nem végezhető fegyverzeti közepes javításokra, tartalékalkatrészek pótlására szervezték.

Szervezetébe oszloptörzs, műhely osztag és gazdasági vonat tartozott.

Állománya: 2 tisztt, 51 legénység;

3 tehergépkocsi (5 tonnás);

1 1,5 tonnás tehergépkocsi;

2 kerékpár.

Hosszabb időre történő telepítés esetén 4-6 szoros állományra növelhették a létszámát.

A második világháború eseményei többnyire ismertek mindenki számára, ezért csak néhány epizódot és tapasztalatot emelek ki.

Kassa bombázásának körülményeiről könyvtárnyi irodalom van. Én csupán egy fegyverzeti epizódot idézek a "Miért nem tudta 1941. június 26-án Kassa honi légvédelmi tüzérsége megakadályozni a bombatámadást?" című cikkből:

"A lövegcsöveknél a bölcsőben elhelyezett fék- és helyretolóberendezés rúdjaival, a csövekkel egy darabból kovácsolt "fékhúzótolodatok" törtek el, illetve szakadtak le. A fékhúzótolodát ilyen törése nem volt ritka jelenség az 5/8M (8 cm-es - 76,5 mm - tábori ágyú) anyagnál, sem a tábori, sem a légvédelmi változatnál. Feltűnő volt, hogy ez most egyszerre, valamennyi lövegnél bekövetkezett. Kézenfekvő volt, hogy másról, többről volt szó, mint a fékhúzótolodát ismert gyengéjéről. A magyarázat a következő: A 217. számú üteg anyagát két nappal előbb, a készülség elrendelésénél adta ki a tüzérszertár. Ugyanekkor mozgósított a VIII. hadtest is. A nagy sietségben elmaradt az üteg lövegeinél a fékhengerek feltöltése a fékeztést szolgáló fékfolyadékkal. A lövésnél a fékezetlenül hátralökött cső hatalmas csapása

leszakította a fékhúzótoldatot, a lövegek használhatatlanok lettek. Tudom, hogy elrendelték az eset kivizsgálását, azt azonban nem, hogy a vizsgálat milyen eredménnyel zárult. Az illetékes HM 3/a osztály hátrahagyott iratanyagából ezideig - ismereteim szerint - nem került elő erre vonatkozó ügydarab." (Borsányi Julián: Miért nem tudta 1941. június 26-án Kassa honi légvédelmi tüzérsége megakadályozni a bombatámadást? Új Honvédségi Szemle, 1991/10. szám - 136. oldal).

A 2. magyar hadseregnél a fegyverzet és felszerelés, a lőszerellátás helyzetéről a honvédelmi miniszter 1942. október 20-iki látogatásakor készített feljegyzésében találhatók a következő megállapítások: "Fegyvereink korszerűvé tétele szükséges, mert enélkül feleslegesen nőnek veszteségeink és emellett mindig alárendeltségi érzésünk van:

1.) *Az elveszett fegyver és felszerelés teljes pótlása a honi erők rovására is.*

2.) *Az 1. pc. ho-t személyileg és anyagban is teljesen fel kell tölteni, szükséges egy "Turán" hk.zászlóalj és egy gépvontatású könnyű tüzérosztály.*

3.) *Rohamtüzérség nélkül sem védeni, sem támadni nem lehet eredményesen és hiányát sok felesleges véráldozattal is meg kell fizetni. Amíg nincs, szükségből a páncélos hadosztály nehéz harckocsijait vagyunk kénytelenek ilyen célra alkalmazni, ami nem hivatása. Minél nagyobb hatású löveg típusra kell törekedni.*

4.) *A már elavult 10,5 cm-es helyett a német 15 cm-es lövegek gyártási jogát kell megszerezni.*

5.) *Az újabb orosz harckocsikkal szemben csak a 7,5 cm-es német páncéltörő ágyú tekinthető hatásos fegyvernek. Mai páncéltörő felszereléssel a magyar hadsereg nagyobb méretű orosz harckocsi támadást nem tudna kivédeni.*

6.) *Az oroszok igen nagy fölényben vannak velünk szemben aknavetőben, ami az itteni - sok horhossal bíró - lapos röppályájú fegyverek számára kedvezőtlen kilövést nyújtó terepen igen hatásos fegyver.*

7.) *A tüzérség mozgékonyága lófogatolással, itt e nagy térségben elégtelen, de az otthoni terepen sem megyünk sokra. Gépvontatású tüzérségre*

van szükség. A hadsereg számára különös értékkel bírna 3 gépvontatású közép- és 2 nehéz üteg kiküldése.

Lőszer területen:

1.) Bőséges lőszerellátás szükséges, különösen a tüzérség részére, mert ez az a fegyvernem, amitől az orosz fél. A szabályzatainkban rögzített heves és közepes csatanap között alig van különbség. A legtöbb tűzfeladat megoldása a tüzérségre hárul, mert a nagy kiterjedésű védelemben ritka és gyenge gyalogsági tüzet a nagy hordtávolságú tüzérség képes gyorsan és hatáson tűzösszpontosításaival megerősíteni.

2.) Télen, nagy hó esetén a pillanatgyújtós repeszgránátok hatása csökken. Célszerű lenne megvizsgálni, hogy az időzíthető gránátlőszer használata nem lenne-e gazdaságosabb.

3.) 81 mm-es aknavető lőszerből lehetőleg 50 %-ban magyar gyártású utánpótlást kérünk, mert az lényegesen hatásosabb a német lőszernél." (Dr. Szauter Lajos: A 2. magyar hadsereg tüzérségének tevékenysége és anyagellátása. Új Honvédségi Szemle, 1993/12. szám - 18-19. oldal).

Összegezve: - sok más mellett - a magyar csapatok II. világháborús szerepléséről megállapítható, hogy a gépesítés elmaradása nemcsak a csapatok hadműveleti feladatainak végrehajtását gátolta sok esetben, hanem az utánszállítás zavartalan lebonyolítását is. A szállítóeszközök korszerűtlensége már a visszacsatolt területekre való bevonuláskor is éreztette hatását. A keleti fronton pedig már egyenesen az utánszállítás csődjéhez vezetett. A fegyver- és lőszerbiztosítás irányító és végrehajtó szervei minden tőlük telhetőt megtettek a feladatok sikeres végrehajtása érdekében. Összességében fegyver- és lőszerhiány nem gátolta a csapatokat a feladataik végrehajtásában. A helyenként és időnként fellépő hiányok okai mindenkor a szállításban keresendők. Az országos járművekkel több száz kilométerre - különösen téli időszakban - nem lehetett eredményesen megoldani a lőszerellátást.

Lajtós Árpád - Zsigmondy László visszaemlékezéséhez írott hozzászólásában - a vereség és katasztrófa két okát hangsúlyozta ki:

"Először is: a páncéltörő fegyverek hiánya. Hiány az is, ha van fegyver, de az hatástalan. Szándékosan dugja be a fülét és takarja el a saját szemét

az a vezető, aki arra épít, hogy a harcos majd bevárja az ellenséges harc-
kocsit, amíg az olyan közel nem ér, hogy a páncéltörő ágyújával kilőheti
(50-100 m-re tőle), vagy egészen közelre, hogy kézigránát köteggel semmi-
sítse meg. Eltekintve attól, hogy a vitézség hangoztatása mellett ilyen bűnös
elvárás túrhetetlen, ennek a megoldásnak egyszerűen elébe vág - és vágott
is a valóságban a szovjet támadó - az ellenséges harckocsi, amelynek fegy-
verzete többszáz, sőt 1000 m távolságból biztonságosan és egyszerűen kilövi
a magyar páncéltörő ágyúkat, vagy azt is megteheti, hogy azokat megkerüli
és oldalról, hátulról legázza.

A másik végzetes, a katasztrófát determináló tényező a hadsereg "fo-
gatoaltsága". A fogatolt vonatjármű (országos jármű = 2 lóval vontatott
szekér) 4 mázsát szállít. Minthogy a lótáp helyszíni beszerzése (zab) nem
lehetséges, a lovak megeszik azt, amit vontatnak, másra nem igen marad
hely, illetve teherbírás"... (Zsigmondy László: A 2. magyar hadsereg a
Szovjetunió elleni háborúban 1942-1943, Fejér Megyei Levéltár közle-
ményei 18. Székesfehérvár 1995. - 182. oldal).

A háború után a demokratikus hadsereg örökölte az előző rend-
szerből a fegyver- és lőszerbiztosítás szerveit és működési rendjét. A tü-
zér, fegyver és lőszer osztály 1949. augusztus 1-ig a **Honvédelmi Minisz-
térium Anyagi Főcsoportfőnökség** szervezetében működött. Feladata
volt a honvédség fegyverzettel és lőszerrel, valamint műszerekkel törté-
nő biztosítása.

*Az osztály vezetője, Bocsor Pál ezredes volt. Az osztály létszáma ebben
az időben 28 fő.*

Az 1949. évi HM átszervezéssel a HM Anyagi Főcsoportfőnökség
1949. augusztus 1-vel megszűnt. **A tüzér, fegyver és lőszer osztály a HM
Tüzér Parancsnokság szervezetébe került anyagi (4.) osztály megneve-
zéssel** (később csoportfőnökséggé alakult).

Minden alakulatnál, önálló zászlóaljig bezárólag, "fegyver és lőszer-
szolgálatvezető" beosztást rendszeresítettek. A csapatok tüzér-fegyver-
zeti szolgálatai fő feladatait a csapatok előtt ez időben álló feladatok
határozták meg: ellátni a megalakuló magasabbegységeket és egységeket
a folyamatosan érkező fegyverzeti anyagokkal, biztosítani azok állandó
hadrafogható állapotban tartását.

A fegyverzeti szakállomány **az ötvenes évek közepén volt a legnagyobb.** A lőszerraktárak számának és tárolási kapacitásának növelését indokolta a hadsereg lőszertartalékainak létrehozása és tárolása, valamint a fegyverzet, műszerek növekedett mennyiségének központi tárolása.

1955-ben csoportfőnökség közvetlen alakulatok voltak:

13.sz. Tüzér fegyverbázis	Budapest
14.sz. Tüzér fegyverbázis	Tápiószecső
11.sz. Lőszerbázis	Pusztavacs
4.sz. Lőszerbázis	Nyírtelek
5.sz. Lőszerbázis	Hajdúsámson
1.sz. HDS Lőszerraktár	Törökbálint
2.sz. HDS Lőszerraktár	Devecser
3.sz. HDS Lőszerraktár	Nógrád
6.sz. HDS Lőszerraktár	Kapoly
7.sz. HDS Lőszerraktár	Izsák
8.sz. HDS Lőszerraktár	Erdőtelek (Kál)
9.sz. HDS Lőszerraktár	Császár
10.sz. HDS Lőszerraktár	Táborfalva

A csoportfőnökség közvetlen alárendeltségében 1955. február 16-án a következő állomány volt: *821 ti., 378 tts., 2646 honv., 379 pol. és az MNVK által engedélyezett 1632 szerződéses pa.; összesen 5856 fő.*

Az 1956-os forradalmi események a fegyverzeti szolgálat életében, kialakult munkastílusában nagy törést okoztak. Sok technikus és mérnök tiszt hagyta el a hadsereget és helyezkedett el a polgári életben. A tiszti pályát hivatásuknak tekintőknek úgyszólván mindent előről kellett kezdeni. A szabadságharc leverése után a fő tevékenységet a fegyverzeti anyagok összegyűjtése, nyilvántartásba vétele és használható állapotba hozása jelentette. *A hivatásos állomány a munkapadok mellé állt és az összegyűjtött fegyveranyagok válogatását, javítását végezte.*

A fegyverzeti szolgálat további fejlődésének fontos állomásai a következők voltak:

- 1961. szeptember 05-ével a Fegyverzeti Csoportfőnökség kivált a

TÁJÉKOZTATÓ-INFORMÁCIÓ

EGY NATO KONFERENCIA ÉS TANULSÁGAI, AVAGY A TERMÉKAZONOSÍTÁSI RENDSZER FEJLESZTÉSE

Tóth László, Pázmándi Imre¹

A Magyar Honvédség termékazonosítási rendszere megújítására tett javaslatok többek között **e folyóirat hasábjain és az Új Honvédségi Szemle korábban megjelent számaiban** már publikálásra kerültek (lásd: Irodalomjegyzék). A jelenlegi ismereteink és a javaslatokban megfogalmazottak alapján **a rendszer megújítása sokáig már nem halogatható. E cikkben a javaslatok összefoglalásával és a lehetséges NATO szellemi kompatibilitás elérése érdekében teendő lépésekről kívánunk beszélni.**

A jelenlegi helyzetben a termékazonosítási terület megújításáért **két alapvető feladat végrehajtása feltétlenül szükséges:**

1.) A Magyar Honvédség termékazonosítási rendszerének a logisztikai rendszerrel együtt történő teljes megváltoztatása

Ezen belül:

- a termékazonosító képzés rendszerének integrálása a logisztikai rendszer beszerzési, rendszeresítési folyamatába; •
- a termékazonosító képzés és használat folyamatainak teljes logikai elkülönítése;
- a jelenlegi termék-besorolási és kódszámrendszer megújítása;
- a termékazonosító használat tartalmának és módszereinek meghatározása;

¹ Tóth László mk. őrnagy, MH Anyagi–Technikai Informatikai Központ termékazonosító osztályvezető, Pázmándi Imre mk. százados, MH Anyagi–Technikai Informatikai Központ Számítás-technikai Osztály szervező főtit. (osztályvezető helyettes).

- a termékazonosításhoz szükséges adatok, adattartalmak gazdálkodási szintenkénti megfogalmazása (termékazonosító paramétersor);
- a rendszert alkotó szervezeti elemek megteremtése, személyi és tárgyi feltételek biztosítása.

2.) A NATO megfelelő szervezeteivel a kapcsolat kialakítása

Ezen belül:

- a NATO kompatibilis termékazonosítási fogalomrendszer kidolgozása, a kompatibilis rendszer alapjainak megteremtése;
- a NATO termékazonosítási szervezetével a kapcsolat felvétele, a NATO termékazonosítási rendszerhez történő csatlakozási folyamat megkezdése.

A fentiek alapján az alábbi következtetések vonhatók le:

- A fejlesztésre irányuló lépéseket haladéktalanul meg kell kezdeni, mivel a pénzügyi források beszűkülése és a haderőreform mára már csak hírmondó szinten hagyta meg az ezzel a területtel hivatásszerűen foglalkozó szervezet személyi állományát. Így a további késlekedés egy igen jelentős, pótolhatatlan szellemi erőforrás teljes elvesztését jelentené. A "nulláról" történő fejlesztés pedig ezen a területen sok éves kiképzési időt jelentene.
- Mivel a NATO termékazonosítási szervezetéhez történő csatlakozásnak nem előfeltétele az illető ország NATO tagsága és a Magyar Honvédség termékazonosítási rendszerének megújítása elkerülhetetlen, egy lépésben kellene megoldani a két feladatot olyképpen, hogy a NATO termékazonosítási szervezethez történő csatlakozással egyidőben a NATO elvek alapján megújítanánk a Magyar Honvédség termékazonosítási rendszerét is. Így megfelelne a NATO követelményeknek is és az MH rendszere is egy korszerűbbre cserélhető lenne.

E két következtetésünket az 1995-ben megrendezett NATO termékazonosítási konferencián történt részvétel és az ott tapasztaltak is jelentős mértékben megerősítették.

A konzultációval, munkaértekezlettel egybekötött konferencia 1995. július 10–16. közötti időben a Bundeswehr Hamburgi Logisztikai Iskolájában (LOGISTIKSCHULE DER BUNDESWEHR HAMBURG) került megrendezésre.

A konferencia célja volt a NATO Termékazonosítási Rendszer időszzerű kérdéseinek áttekintése, illetve annak bemutatása, a csatlakozás feltételeinek meghatározása a Békepartnerség jelenlévő tagországai részére. Ez a konferencia volt a NATO Termékazonosítási Rendszer életében az első, melyen részt vettek a Békepartnerség tagországai is.

A meghívólevél hosszas bolyongás után (HM, MHP-ság, MH AT-FCSF-ség), kissé megkésve került az MH Anyagi–Technikai Informatikai Központhoz (MH ATIK). Az MH ATIK jelenleg az MH egyetlen olyan szervezete amely a termékazonosítási rendszer fejlesztésével kapcsolatos feladatait a Szervezeti és Működési Szabályzata alapján hajtja végre. **Következtetés:** a HM és az MHP-ság szerveztében nincs megfelelő szintű képviselője a termékazonosítási területnek.

A konferenciára az MH ATIK két, a termékazonosítás területén nem járatos, de az angol nyelvet beszélő (mivel ez követelmény volt) szervező főtisztje vett részt. Az előjárók részéről a két résztvevő szakmai eligazítást nem kapott, azt a saját hatáskörünkben mi végeztük el.

A konferencia főszervezője az ún. AC/135 csoport, a NATO Termékazonosítási Rendszert használó NATO és nem NATO országok bizottsága, illetve az AC/135 képviselőjét is ellátó NAMSA (NATO Maintenance and Supply Agency), NATO Anyagi Ellátó Hivatal, Luxemburg volt. A konferencia lebonyolítását a Német Nemzeti Termékazonosítási Iroda vállalta magára, a résztvevők ennek a szervezetnek a vendégei voltak. A konferencián és a konzultációkon 25 ország 70 szakembere vett részt. Minden ország a saját nemzeti termékazonosítási szervezetének legfelsőbb szintű vezetőjével képviselte magát (minisztériumi szint).

A konferencia fő témái a következők voltak:

- **a termékazonosítás szükségességének (a francia delegáció előadása):**
 - a termékazonosítás, mint a logisztikai biztosítás alapja;
 - a termékazonosítás, mint a nemzetközi szintű egyeztetés eszköze (interoperabilitás);
 - a termékazonosítás szükségességének és előnyei.

- **a NATO Termékazonosítási Rendszer alapelvei és folyamata (a belga delegáció előadása):**
 - a NATO Termékazonosítási Rendszer filozófiája és alapelvei (a NATO, a NATO-n kívüli, az ENSZ és a nem NATO tagországok tekintetében);
 - a termékazonosítás folyamata (az egyed azonosítása, osztályozása, NATO kód NATO Stock Number = NSN).

- **a NATO Termékazonosítási Rendszer keretei (a kanadai delegáció előadása):**
 - az AC/135 bizottság és a NATO;
 - mi is az az AC/135 bizottság;
 - helye és szerepe a NATO egészében;
 - az AC/135 feladatai.

- **a nemzeti termékazonosító szervek (NCB) (a brit delegáció előadása):**
 - milyen nemzeti termékazonosító szervek létezhetnek;
 - a termékazonosítási tevékenység szervezése, implementálása a különböző NATO tagállamokban.

- **a NATO termékazonosítás adat- és információ cseréje** (a *NAMSA vezetőjének előadása*):
 - a NAMSZA szerepe a NATO Termékazonosítási Rendszerben;
 - az adatcsere lehetőségei, folyamata;
 - a NATO termékazonosítási elektronikus levelezési rendszere (Mail Box System), MBS;
 - kapcsolat a Békepartnerség országaival.

- **a nemzetközi adatcsere bemutatása** (az *olasz delegáció előadása*):

- **NATO termékazonosítási kiadványok** (a *NAMSA holland képviselőjének előadása*):
 - az ACodP-1 – a NATO Termékazonosítási Rendszer "alfája és ómegája", alapidokumentuma;
 - a CodSP – az AC/135 csoportba tömörült nemzeti termékazonosító szervezetek működési elvei (Codification Support Publications), NAMSZA kiadvány;
 - az N-MCRL – a NATO kódrendszeren alapuló, az összes NATO ország azonosító, referencia és gyártási adatait tartalmazó utalások jegyzéke (The NATO Master Cross Reference List).

- **a termékazonosítás eszközei, folyamata** (az *Egyesült Államok delegációjának előadása*):
 - az ACodP-2 – a NATO raktári kódban használt termékosztályok és termékcsoporthok listája (alapidokumentum);
 - az ACodP-3 – a NATO – ban használatos cikkjegyzék listája (standard elnevezések);
 - a FIIG – a NATO cikkjegyzék leírói;
 - az Általános Dekódoló (GDT).

- **a NATO Termékazonosítási Rendszerrel történő kapcsolat megteremtésének lehetőségei** (a Cseh Köztársaság delegációjának előadása az ez irányban végzett munka tapasztalatairól).
- **a NATO Termékazonosítási Rendszerbe való belépés feltételei, lehetőségei** (a német delegáció előadása):
 - a közeledés alapfeltételei;
 - szponzorálási eljárások, lehetőségek;
 - előrelátható költségek.
- **a termékazonosítási rendszer eszközeinek interaktív bemutatása az olasz és a német delegáció számítógépes rendszere alapján.**

A konferencián résztvevők beosztása és maga a program már sugallta, hogy **nagy horderejű, minden ország** (NATO és nem NATO, Békapartnerség országai) számára aktuális stratégiai kérdésekről szól a találkozó.

A téma komolyságát talán legjobban a bevezető előadás szlogenje emeli ki: **"A termelő világ része akarunk lenni ? Akkor be kell kapcsolódnunk a termékazonosítási rendszerbe !"**

Ezt a felhívást a szervezők és résztvevők még egy nagyon fontos üzenettel egészítették ki a Békapartnerség tagállamai felé: **"A NATO csatlakozás teljesen értelmét veszti, ha az adott ország képtelen kapcsolatot teremteni a NATO Termékazonosítási Rendszerrel !"**

A konferencián résztvevő magyar csoport tagjai személyes beszélgetéseket, konzultációkat folytattak a NATO Termékazonosítási Rendszer szervezeteinek vezetőivel, illetve a Békapartnerség tagállamainak delegációival a rendszer jobb megismerése, az esetleges magyar csatlakozás lehetőségeinek vizsgálata céljából.

A konferencián megfogalmazódott, hogy a NATO csatlakozás alapfeltétele a NATO Termékazonosítási Rendszerhez való csatlakozás alapköveinek lerakása, illetve az MH termékazonosítási rendszer olyanmértvű átalakítása, hogy a csatlakozás feltételei adottak legyenek.

Az előadások, illetve a folyamatos konzultációk alapján *érthetővé vált* a NATO Termékazonosítási Rendszer lényege, annak előnyei, működési mechanizmusa, a csatlakozás feltételei, módja és megerősítést nyert annak elengedhetetlen szükségessége.

A küldöttség, hazaérkezése után elkészítette az előírással útijelentést, amelyben a téma horderejének megfelelő javaslatokat is tett. Az előjáró részére a NATO termékazonosítási rendszerhez való csatlakozásra feladat és ütemtervet terjesztettünk fel. A felterjesztett javaslatokra válasz nem érkezett és ismereteink, valamint információink szerint még nem történt lépés ezen a területen.

A javaslatok amelyek napjainkban is érvényesek, habár kissé aktualitásukat veszítették, összefoglalva a következőket tartalmazzák:

- Úgy a NATO, mint a Békepartnerség azon országai részéről, melyek már alapvető lépéseket tettek ebben az irányban, a magyar fél közeledése iránt maximális a támogatás.
- A rendszerhez való csatlakozás alapvetően szervezési, konzultációs lépésekkel kell hogy kezdődjön. Fel kell mérni a csatlakozás lehetőségeit, módját, fel kell tártani a lehetséges partnereket a magyar csatlakozás elősegítése érdekében. A csatlakozás egy hosszú folyamat, melynek kezdeti lépései nem igényelnek jelentősebb kiadásokat az MH részéről.
- A delegáció részletes beszámolója, illetve személyes meghallgatása után a lehető legrövidebb idő alatt létre kell hozni egy szakértői csoportot, amely rendelkezik a megfelelő ismeretekkel, kapcsolatokkal és döntésképeséssel, hogy minél előbb megkezdődhessenek a magyar csatlakozás feltételeit megteremtő konzultációk a NATO, illetve a Békepartnerség (Lengyelország, Csehország, Szlovákia) országaival.

A NATO termékazonosítási rendszerhez való csatlakozás javasolt feladat és ütemterve a következő volt:

**A NATO termékkazonosítási rendszerhez való csatlakozás
javasolt feladat- és ütemterve
1996-1998**

I. A csatlakozás személyi, jogi és partnerkapcsolati feltételeinek megteremtése (1995 - 1996 évi feladatok)

FELADAT	HATÁRIDŐ	FELELŐS / VÉGREHAJTÓ	MEGJEGYZÉS
A csatlakozásért felelős szakértői csoport kijelölése.	1995. szeptember 30.	HM/MH ATTCSF-ség	
Csatlakozási igény közlése a NATO Termékkazonosítási Rendszer Titkárságán (NAMSA).	1995. szeptember 30.	HM/MH ATTCSF-ség	A NAMSA jelenkezési lapja az MH ATIK rendelkezésére áll.
Konzultációs igény bejelentése a Cseh, Lengyel és Szlovák termékkazonosítási szervek felé azok csatlakozási törekvéseinek megismerése, a csatlakozás egyeztetése miatt.	1995. szeptember 30.	Termékkazonosítási munkacsoport	A felsorolt országok termékkazonosító szervei már igen gazdag tapasztalatokkal rendelkeznek a csatlakozást illetően.
Konzultáció kérése a NAMSA-tól a csatlakozás lehetőségei, feltételei megismerése miatt.	1995. szeptember 30.	Termékkazonosítási munkacsoport	
A konzultációk lefolytatása, csatlakozás a NAMSA szponzorálási rendszeréhez, kapcsolati-felvétel a szponzoráló országgal.	1996. december 31.	Termékkazonosítási munkacsoport	

II. A csatlakozás részletes tervének előkészítése, a személyi és tárgyi feltételek megteremtése

FELADAT	HATÁRIDŐ	FELELŐS / VÉGREHAJTÓ	MEGJEGYZÉS
Kétoldalú szponzori szerződés megkötése a NAMSA által kijelölt ország termékazonosító szervezétével.	1997. első negyedév	Termékazonosítási munkacsoport és a felelős felsőbb vezetési szint	
A csatlakozás személyi és tárgyi feltételeinek felmérése a szponzoráló ország külön terve alapján.	1997. évben folyamatosan	Termékazonosítási munkacsoport	
A konkrét csatlakozás részletes tervének előkészítése, a csatlakozási végrehajtó szervezet létrehozása, tárgyi feltételek megteremtése.	1997. december 31.	Termékazonosítási felelős legfelső vezetési szint	

III. A NATO termékazonosítási rendszerhez való csatlakozás végrehajtása

FELADAT	HATÁRIDŐ	FELELŐS / VÉGREHAJTÓ	MEGJEGYZÉS
A csatlakozási végrehajtó személyi állomány kiképzése.	1998. első negyedév	A saját és a szponzoráló ország termékazonosító szerve.	Kiterjed a NATO kódok és kódolási eljárások elsajátítására, a rendszerek közötti kommunikáció megismerésére.
A szponzoráló ország által javasolt területeken a NATO termékód átvétele, a termékazonosítási rendszer próbázása.	1998. évben folyamatosan	MH termékazonosító szervezete.	Lehetőség van bizonyos területek már kész termékódjainak átvételére, kész azonosító rendszer adaptálására.
A nemzeti és a NATO termékazonosítási rendszer kapcsolatainak megteremtése, folyamatos információ csere létrehozása, a két rendszer párhuzamos üzemeltetése, fenntartása.	1998. év végétől folyamatosan	MH termékazonosító szervezete.	

Hazánk, illetve a Magyar Honvédség törekvéseit tekintve ez a konferencia mérföldkőnek tekinthető, a megállapítások óriási súllyal bírnak. Bár a résztvevők beosztását, illetve hatáskörét tekintve hazánk részvétele a konzultáción nem volt mérvadó, a szervezők és az AC/135 csoportba tömörült nemzeti termékazonosítási szervezetek, valamint a Békepartnerség tagállamai részéről **maximális komolyságot, konstruktivitást, segítőkészséget – és bármily meglepő szeretetet, aggodást, egyfajta prioritási szándékot tapasztaltunk.** Ezért is érthetetlen számunkra az MH vezetésének eddigi passzív magatartása a témát illetően.

Megállapítható, hogy **a fogadókészség** úgy a NATO, mint a Békepartnerség országai részéről megvan az esetleges magyar csatlakozás iránt, a NATO országok, de kifejezetten a NAMSA részéről ez nem csak készség, de kifejezett **ajánlás, elvárás !** Ezidáig azonban magyar részről – számunkra ismeretlen okokból – semmilyen lépés nem történt a NATO Termékazonosítási Rendszerhez való csatlakozás ügyében vagy ezek a lépések nem a megfelelő vezetési szinten és nem az érdekelt szervezetek között történtek.

A Magyar Honvédség, amennyiben a NATO csatlakozás valóban kiemelt cél, a NATO Termékazonosítási Rendszerhez történő csatlakozás alapjainak megteremtését tekintve a huszonnegyedik órában jár.

A visegrádi országok hadseregei a NATO rendszerhez való csatlakozás tekintetében **már több lényeges kérdésben** évekkal előttünk járnak, megfelelő tapasztalatokkal, konkrét gyakorlati eredményekkel rendelkeznek, melyeket – kétoldalú együttműködés keretében – hajlandók feltárni, megosztani a magyar féllel a csatlakozás hatékonyságának növelése érdekében.

Teljesen egyértelmű, hogy a Magyar Honvédség NATO csatlakozásának – kimondva vagy kimondatlanul – alapfeltétele **az egységes kódrendszer, a NATO Termékazonosítási Rendszerhez való csatlakozás vagy az azzal történő interaktív adatcsere.** Ez egy hosszú–hosszú és fáradtságos folyamat, melyet legfőbb ideje elkezdni (a NATO rendszer alapköveit 1957–ben rakták le, jelenleg a világ közel 60 országa használja).

Az alapok lerakását elsősorban a Magyar Honvédség struktúrájában kell elkezdni – felmérve a hasonló országokban végzett tevékeny-

séget, átvéve az ottani tapasztalatokat – meg kell teremteni a leendő honvédségi termékazonosítási szervezet jogi, személyi és gazdasági bázisát.

Ezt a folyamatot az általunk feltárt kommunikációs csatornákon **haladéktalanul el lehet és el kell kezdeni**: Ismerve az érdekelt felek magatartását, illetve a NAMSA szponzorálási rendszerét, a csatlakozás alapfeltételeinek megteremtése semmilyen vagy elenyésző költségkihatással bír, a jelenlegi termékazonosítási rendszert nem érinti, a nyilvántartási és gazdálkodási folyamatokban nem okoz mérvadó változást vagy fennakadást.

A jelenleg használatos termékazonosítási rendszer megújítását, átalakítását korábbi javaslataink szerint úgy kell végezni, hogy a rendelkezésre álló világszabványba (NATO Termékazonosítási Rendszer) illeszthető legyen, vele a kapcsolatot fel tudja venni.

Irodalom

1.) Javaslat a MH termékazonosítás új rendszerének kialakítására (Elgondolás) 1993. Nyt.szám: 11/428/MH ATIK.

2.) A termékazonosítás aktuális kérdései, javaslat a MH termékazonosítás új rendszerének koncepciójára. Katonai Logisztika (Anyagi–Technikai Biztosítás) 1993/4.

3.) A Magyar Honvédség termékazonosítási rendszerének perspektívái Katonai Logisztika (Anyagi–Technikai Biztosítás) 1995/4.

4.) A korszerű termékazonosítási módszerek és alkalmazásuk lehetőségei a Magyar Honvédségben. Katonai Logisztika (Anyagi–Technikai Biztosítás) 1996/2.

5.) Termékazonosítás a Magyar Honvédségben. Új Honvédségi Szemle 1996/2.

6.) Termékazonosítás és NATO kompatibilitás Új Honvédségi Szemle 1996/5.

7.) ALLIED CODIFICATION PUBLICATION (ACodP–2), NATO Supply Classification Handbook, Groups and Classes, February 1995.

TARTALOMJEGYZÉK

KATONAI LOGISZTIKA

<i>Dobó Péter, Baranyi Ferenc</i>	Parancsnoki és törzshadijáték tapasztalatai	3
<i>Komondi Márton</i>	A Délszláv válság békés rendezésének végrehajtását biztosító erők (IFOR) logisztikai biztosításának helyzete	12
<i>HVK Euro-atlanti Integrációs Munka- csoport (J-4)</i>	A NATO logisztikai alapelvei és eljárásai (MC 319)	27

HADERŐ-FEJLESZTÉS

<i>Csabai György</i>	Fogalmak, tények és kilátások a hadügyi forradalomban	38
<i>Márkus József</i>	A haderőátalakítás hatásai a gépesített hadtest hadműveletének anyagi-technikai biztosítására	56
<i>Lovász Zoltán</i>	A haderő átépítés által indukált változások a technikai biztosításban	69

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS

<i>Pakocs Zoltán</i>	A Magyar Honvédség ruházati gazdálkodásának jellemző vonásai	88
<i>Nagy István</i>	A harcokosi és harcjármű fegyverzet fejlesztésének lehetőségei	94

Vágner Béla A Magyar Honvédségnek át-alárendelt határőr erők anyagi-technikai biztosításának néhány aktuális kérdése 109

Pohl Árpád A technikai biztosítás és az egészségügyi biztosítás alapjai az Osztrák Szövetségi Hadseregben 130

KATONAI MINŐSÉGÜGY

*Lakatos István,
Pálos Emil* A katonai minőségügy helyzete a környező országokban I. RÉSZ 146

Daróczi Nándor A magyar lőszergyártás jelenlegi helyzete 162

Szűcs Barna A NATO minőségbiztosítási szervezete, struktúrája, feladatai és részvétele a "Partnerség a Békéért" programban 169

*Mikula László,
Pálos Emil* Minőségügyi közlemények 181

BIZTONSÁGTECHNIKA

Sörös István Munkavédelmi képviselők a hadseregben 191

Bánki István Esettanulmány fegyverbalesetről 194

Benda László Esettanulmány emelővillás targoncával bekövetkezett balesetről 197

SZAKTÖRTÉNET

*Németh Ernő,
Tóth Bálint* Történelmi áttekintés a 150. éves magyar vasút és a honvédelem kapcsolatáról 202

Gáspár Tibor

A fegyver- és lőszerbiztosítás történetének
főbb eseményei a mai kor tükrében

219

TÁJÉKOZTATÓ-INFORMÁCIÓ

*Tóth László,
Pázmándi Imre*

Egy NATO konferencia és tanulságai, avagy
a termékazonosítási rendszer fejlesztése

233

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel u. 41.
BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 56-88, 66-14
Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ
Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ